

**T.C.
AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**İĞDIR MASALLARI
(İNCELEME-METİN)**

Hidayet AYDIN

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI**

**KIRŞEHİR
HAZİRAN 2012**

**T.C.
AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**İĞDIR MASALLARI
(İNCELEME-METİN)**

Hidayet AYDIN

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI**

**DANIŞMAN
Prof. Dr. Ensar ASLAN**

**KIRŞEHİR
HAZİRAN 2012**

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Bu çalışma jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Prof Dr. Ensar ASLAN

Üye: Doç. Dr. Salahaddin BEKKİ

Üye: Yard Doç. Dr. Bülent KARA

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

13/06/2012

Doç Dr. Şahmurat ARIK
Enstitü Müdürü

ÖZET

Hidayet Aydın, **Iğdır Masalları (İnceleme-Metin)**, (Danışman: Prof. Dr. Ensar Aslan), Ahi Evran Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Kırşehir, 2012, s. 527+XVII.

“Iğdır Masalları” adlı bu çalışmada Iğdır’dan derlenen elli masal metnine yer verilmiştir. Bu masallardaki ortak unsurlar tespit edilmiş, masalların formel yapısı ortaya konmuş ve masallar Stith Thompson metoduna göre tasnif edilmiştir.

“Giriş”te, Iğdır’ın tarihi, coğrafi konumu, sosyal ve ekonomik yapısı hakkında bilgi verilmiştir.

“I. Bölüm”de, masalın sözlük ve ansiklopedilerdeki tanımlarına, masallar üzerine çalışan araştırmacıların masal tanımlarına, masalların şekil ve muhteva özellikleri ile Iğdır masallarının özelliklerine yer verilmiştir.

“II. Bölüm”de, masallar üzerine yapılan ilk çalışmalar, doktora ve yüksek lisans çalışmaları ve Iğdır masalları üzerine yapılan çalışmalar verilmiştir.

“III. Bölüm”de, Iğdır masallarının derleme şekline değinilmiştir.

“IV. Bölüm”de, masalların tipleri tespit edilerek Eberhard-Boratav ve Arne-Thompson kataloğundaki tip numaraları ve masalların özetleri verilmiştir.

“V. Bölüm”de, Iğdır masallarında ortak unsurlar olan temler, kahramanlar, çevre, yiyecek ve içecekler verilmiştir.

“VI. Bölüm”de, Iğdır masallarında kullanılan formel unsurlar tespit edilmiştir.

“VII. Bölüm”de, Iğdır masallarında kullanılan motifler incelenmiştir. Motifler, Thompson’ın “Motif Index of Folk Literatur” adlı eseri esas alınarak çıkarılmıştır.

“VIII. Bölüm”de, İncelediğimiz elli masal metnine yer verilmiştir. Bu metinlerin ağız özellikleri korunmuştur. Çalışmanın sonunda metinlerde kullanılan mahalli sözcüklerin Lügatçe’si verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İğdır, masal, formel, motif, tip.

ABSTRACT

Hidayet Aydın, **The Folktales of Iğdir (Analysis-Text)**, (Consultant: Prof. Dr. Ensar Aslan), Ahi Evran University Institute of Social Sciences Master's Thesis, Kirsehir, 2012, s. 527+XVII.

"Iğdir Tales" 50 tales collected by the text of this study are given in Iğdir. This fable, common elements were identified and the structure set forth in the formal tales and folk tales have been classified according to the method of Stith Thompson.

Iğdir in the introduction date, geographic location, emphasized social and economic structure.

First chapter, the tale encyclopedias dictionary and definitions, researchers working on the tale of tales, descriptions, characteristics of fairy tales, fairy tales are given shape and content, features and Iğdir. The second part of the first studies on fairy tales, tales of graduate studies and studies on Iğdir given.

The third chapter, the shape of the assembly mentioned Iğdir tales.

The fourth chapter, by determining the types of tales, and Eberhard-Borataw Aarne-Thompson type of catalog numbers and are given summaries of the tales.

The fifth chapter, the elements in common with tales Iğdir combinations, heroes, environment, food and drinks are provided.

The sixth chapter, Iğdir tales were used in the formal elements.

The seventh chapter, Iğdir tales motifs were used. Motifs, Thompson's "Motif Index of Folk Literature" was based on his work.

The eighth chapter, we examined the texts of 50 stories are included.

Features of these texts preserved in the mouth. In dictionary local words used in the texts are given at the end of the study.

Key Words: Igdir, tales, formal, motif, type.

ÖN SÖZ

Halk anlatıları içerisinde önemli bir yeri olan masallar, yaşayan kültür hazinelerindedir. Masallarımızda Türk gelenek-göreneklere, Türkçenin söz varlığı ve kültür hazinesi saklıdır. Teknolojik gelişmeler karşısında yitip gitmekte olan sözlü kültür ürünlerinin yazıya geçirilmesi gerekmektedir. Üzerine pek çalışma yapılmayan Iğdır masallarını hem yazılı ortama geçirmek hem de bu masallar üzerine bilimsel çalışma yaparak bilim dünyasına katkıda bulunmak amacı bizi bu çalışmayı yapmayı yaptık.

Iğdır Masalları adını taşıyan bu çalışmamız, Iğdır'dan derlenen elli masal metninden ve bu masalların incelemesinden ibarettir. Iğdır masalları üzerine bugüne kadar müstakil bir çalışma yapılmamıştır. Iğdır masalları, mezuniyet tezleri ve dil araştırmalarının dışında derlenmemiştir. Sadece Ahmet Ali Arslan'ın "Kuzey-Doğu Anadolu (Kars) ve Kuzey Britanya Halk Edebiyatlarında Masallar" adlı doktora tezinde dokuz Iğdır masalının incelemesi yapılmıştır. Çalışmamızda yer alan masalların tamamı ses kayıt cihazıyla kaydedilerek derlenmiş ve yazıya geçirilmiştir.

Çalışmamız giriş ve sekiz bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında Iğdır ilinin tarihi, coğrafi konumu ile sosyal ve ekonomik yapısına değinilmiştir.

Birinci Bölümde, Masalların sözlük ve ansiklopedilerdeki tanımları ile araştırmacıların masal tanımları verilmiştir. Ayrıca masalların genel özelliklerine değinilerek Iğdır masallarının özellikleri çıkarılmıştır.

İkinci Bölümde, Masallar üzerine yapılan çalışmalar başlığı altında Türkiye'de masallar üzerine yapılan çalışmalar ve Iğdır masalları üzerine yapılan çalışmalar üzerinde durulmuştur. Türkiye'de yapılan bilimsel masal çalışmalarına daha önceki masal konulu çalışmalarda genişçe yer verildiğinden bu çalışmaların

içeriğine değinilmemiş, sadece doktora ve yüksek lisans tezlerinin künyeleri verilmiştir.

Üçüncü Bölümde, Iğdır masallarının “Masalların Ses Kaydıyla Tespiti”, “Derleme Esnasında Karşılaşılan Zorluklar”, “Derlemeye Gidilen Yerler”, “Kaynak Kişiler” verilmiştir.

Dördüncü Bölümde, Derlenen masalların tip ve motif sırası verilmiştir. Her masal için, masalın adı, masalın Eberhard-Boratav (EB) ve Aarne-Thompson (AaTh) kataloglarındaki tip numaraları, masalın kimden ve nereden derlendiği, masalın motif sırası şeklinde bir yol takip edilmiştir.

Beşinci Bölümde, Iğdır masallarında bulunan konular, tipler ve çevre verilmiştir. Bu bölümde masallarda kullanılan on iki konu tespit edilmiştir. Tipler, insanlar, gerçeküstü varlıklar ve hayvanlar olarak ele alınmıştır. Çevre başlığı altında ise mekânlar ve eşyalar ele alınmıştır.

Altıncı Bölümde, Iğdır masallarının formel yapısı incelenmiştir. İnceleme, “Giriş Formelleri, Bağlayış Formelleri, Benzer Durumlarda Kullanılan Formeller, Bitiş Formelleri ve Çeşitli Formel Unsurlar” başlıkları altında ele alınmıştır.

Yedinci Bölümde, masalların motifleri Stith Thompson’ın “Motif Index of Folk-Literature” adlı eserindeki tasnife göre incelenmiştir.

Sekizinci Bölüm, masal metinlerinden oluşmaktadır. Metinlerden yedisi (1-7) hayvan masalı, otuz beşi (8-42) asıl halk masalı, dördü (43-46) fıkra türü masal, dördü de (47-50) zincirlemeli masaldır.

Çalışmamız, Sonuç, Kaynaklar, Sözlük ve Öz Geçmiş ile son bulmaktadır.

Yüksek lisansa başladığımdan beri her türlü desteğini ve ilmi bilgisini benden esirgemeyen kıymetli hocam sayın Doç. Dr. Salahaddin Bekki’ye ve engin bilgi ve

tecrübesinden faydalandığım danışman hocam sayın Prof. Dr. Ensar Aslan'a teşekkür ederim. Ayrıca, Iğdır'da gerek derleme faaliyetlerim sırasında gerek kaynak temini konusunda yardımlarını gördüğüm Yard. Doç. Dr. Zeynalabidin Makas'a (Emekli), derleme faaliyetlerimde bana eşlik eden dostlarım Fatih Taşbağ'a, Gökhan Erol'a, Arif Kabak'a, tezimin yazımında desteklerini gördüğüm Ali Köse'ye, İstanbul'daki kaynakları bana ulaştıran Neslihan Çelik'e, masal anlatarak tezime katkıda bulunan değerli hemşerilerime, maddi ve manevi destekleriyle bu satırları yazıyor olmamın mimarları aileme teşekkürü borç bilirim.

Hidayet AYDIN

Kırşehir, 2012

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	I
ABSTRACT.....	III
ÖN SÖZ.....	V
İÇİNDEKİLER.....	VIII
KISALTMALAR.....	XVI

GİRİŞ

İĞDIR HAKKINDA GENEL BİLGİLER.....	1
------------------------------------	---

I. BÖLÜM

I. 1. MASAL HAKKINDA GENEL BİLGİLER.....	10
I. 1. Masal Kavramı.....	10
I. 1. 1. Sözlüklerde Yapılan Masal Tanımları.....	10
I. 1. 2. Ansiklopedilerdeki Masal Tanımları.....	12
I. 1. 3. Araştırmacılar Tarafından Yapılan Masal Tanımları.....	12
I. 1. 4. Masalların Özellikleri.....	15
I.1. 4. 1. Şekil Özellikleri.....	15
I. 1. 4. 2. Muhteva Özellikleri.....	16
I. 2. İĞDIR MASALLARININ ÖZELLİKLERİ.....	17
I. 2. 1. Şekil Özellikleri.....	18
I. 2. 1. Muhteva Özellikleri.....	19

II. BÖLÜM

II. MASALLAR ÜZERİNE YAPILAN İLK ÇALIŞMALAR.....	20
II. 1. 1971 Yılına Kadar Yapılan Çalışmalar.....	20
II. 2. 1971 Yılından Sonra Yapılan Çalışmalar.....	28
II. 2. 1. Doktora Tezleri.....	29
II. 2. 2. Yüksek Lisans Tezleri.....	34
II. 3. İğdir Masalları Üzerine Yapılan Çalışmalar.....	54
II. 3. 1. Kitaplar.....	55
II. 3. 2. Lisans, Yüksek Lisans ve Doktora Tezleri.....	56
II. 3. 3. Dergiler, Arşivler ve Gazeteler.....	58

III. BÖLÜM

III. İĞDIR MASALLARINI DERLEME ŞEKLİ.....	60
III. 1. Masalların Ses Kaydıyla Tespiti.....	60
III. 2. Derleme Esnasında Karşılaşılan Zorluklar.....	61
III. 3. Derleme Yerleri.....	62
III. 4. Kaynak Kişiler.....	62

IV. BÖLÜM

IV. İĞDIR MASALLARININ TASNİFİ VE ÖZETLERİ.....	76
--	-----------

V. BÖLÜM

V. İĞDIR MASALLARINDA ORTAK UNSURLAR.....	127
V. 1. KONU	127
V. 1. 1. Kahramanlık.....	128
V. 1. 2. İyilik.....	128
V. 1. 3. Kötülük.....	130
V. 1. 4. Kötülerin Cezalandırılması.....	130
V. 1. 5. Tehlikeden Kurtulma.....	132
V. 1. 6. Aç Gözlülük.....	132
V. 1. 7. Zengin Olma İsteği.....	133
V. 1. 8. Bir İşi Yapma.....	133
V. 1. 9. Yükselme.....	134
V. 1. 9. 1. Kurnazlıkta Yükselme.....	134
V. 1. 9. 2. Tesadüfen Yükselme.....	135
V. 1. 10. İffetsiz Kadınlar.....	135
V. 1. 11. Kadere Karşı Gelme.....	136
V. 1. 12. Fırsatları Değerlendiremememe.....	136
V. 2. TİP.....	137
V. 2. 1. İnsanlar.....	137
V. 2. 1. 1. Yöneticiler.....	137
V. 2. 1. 2. Din Adamları.....	142
V. 2. 1. 3. Halk Tabakasına Mensup Olanlar.....	143
V. 2. 2. Gerçeküstü Varlıklar.....	154
V. 2. 3. Hayvanlar.....	157

V. 2. 3. 1. Ehli Hayvanlar.....	158
V. 3. 2. 2. Orman Hayvanları.....	162
V. 3. 2. 3. Kuşlar ve KÜmes Hayvanları.....	166
V. 3. 2. 4. Diğer Hayvanlar.....	167
V. 3. ÇEVRE.....	170
V. 3. 1. Mekânlar.....	170
V. 3. 1. 1. Geniş Mekânlar.....	171
V. 3. 1. 2. Dar Mekânlar.....	175
V. 3. 2. Eşyalar.....	188
V. 3. 3. Yiyecekler ve İçecekler.....	215
V. 3. 4. Diğerleri.....	220

VI. BÖLÜM

VI. İĞDIR MASALLARINDA KULLANILAN FORMELLER.....	222
VI. 1. Giriş (Başlangıç) Formelleri.....	223
VI. 2. Geçiş (Bağlayış) Formelleri.....	228
VI. 3. Aynı Olayın Tekrar Vukuunda Kullanılan Formeller.....	254
VI. 4. Bitiş Formelleri.....	257
VI. 5. Çeşitli Formel Unsurlar.....	261
VI. 5. 1. Sayı Formelleri.....	261
V. 5. 2. Renk Formelleri.....	270
V. 5. 3. Zaman Formelleri.....	272

VII. BÖLÜM

VII. İĞDIR MASALLARININ MOTİF YAPISI.....	276
VII. I. Motif Kavramı.....	276
VII. II. İğdir Masallarının Motif İndeksi.....	279
A. Mitolojik Motifler.....	279
B. Hayvanlar.....	281
C. Yasak.....	288
D. Sihir.....	291
E. Ölüm.....	293
F. Olağanüstülük.....	294
G. Devler.....	298
H. İmtihanlar.....	300
J. Akıllılar ve Aptallar.....	302
K. Aldatmalar.....	305
L. Kaderin Ters Dönmesi.....	307
M. Geleceğin Tayini.....	308
N. Şans ve Kader.....	309
P. Cemiyet.....	311
Q. Mükâfat ve Cezalar.....	315
R. Esirler ve Kaçaklar.....	317
S. Anormal Zulümler.....	317
T. Cinsiyet.....	319
U. Hayatın Tabiatı.....	321
V. Din.....	321

W. Karakter Özellikleri.....	323
X. Mizah.....	324
Z. Çeşitli Motif Grupları.....	326

VIII. BÖLÜM

VIII. METİNLER.....	330
1. Geçiyen Gurt.....	330
2. Tilki İle Gurt.....	331
3. Gurt, Guzu, Goyun ve Geçi.....	333
4. Pısdan Böcüyünnen Sıçan.....	334
5. Ahmak Gurt.....	335
6. Kurnaz Tilki.....	337
7. Tülküylen Gurt.....	340
8. Gül İle Seyda.....	341
9. Behlül.....	356
10. Padişahın Hanımı.....	359
11. Cımbılı Çıtdan.....	361
12. Köse Hikâyesi.....	363
13. Nağıla Doymayan Padişah.....	365
14. Heynene.....	366
15. Cemşit Şah.....	373
16. Zengin Gardeşnen Fakir Gardeş.....	375
17. Padişahın Üç Gızı.....	377
18. Mert İle Namert.....	381

19. Şüreyye.....	384
20. Gılavuz Ahmet'in Nağlı.....	388
21. Üç Bacı.....	392
22. Şahoğlu Şah Abbas-I.....	398
23. Ahmak Adam.....	402
24. Avcı Ahmet.....	404
25. Fatmacık-I.....	409
26. Fatmacık-II.....	413
27. Cemesim.....	415
28. Şahmaran.....	418
29. Oduncuynan Üç Gızı.....	420
30. Muradına Eren Kız.....	424
31. Tüccarın Oğlunun Nağlı.....	428
32. Devlerin Hikâyesi.....	430
33. Hızır'ı Arayan Adam.....	433
34. Zaloğlu Rüstem.....	437
35. Süleyman Peygembere Zümrüdü Anka.....	440
36. Tülküden Gorhan.....	442
37. Gızıl İneyh.....	444
38. [Çocuğu Olmayan Padişah]	454
39. [Nahırcı].....	458
40. [Oduncuynan Balığın Kardeşliği]	460
41. Şengi Şahın Oğulları.....	463
42. Lüleyin.....	468

43. Cimri Adam.....	470
44. Arvadın Mekürü.....	471
45. Özüm.....	473
46. Daşgacı Ehmet.....	474
47. Eyhmet İle Mehemmed'in Nağılı.....	476
48. Şahoğlu Şah Abbas-II.....	482
49. Beyguş İle İbbup.....	488
50. Selim-i Cevahir-i Furuc'un Nağılı.....	495
SONUÇ.....	501
KAYNAKÇA	505
SÖZLÜK.....	510
ÖZ GEÇMİŞ.....	527

KISALTMALAR

AaTh	: Antti Aarne ile Stith Thompson'un, The Types Of The Folklate adlı eseri
A.g.e.	: Adı geçen eser
AKM	: Atatürk Kültür Merkezi
C.	: Cilt
Çev:	: Çeviren
EB	: Wolfram Eberhard-Pertev Naili Boratav
EBE	: Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Ed.	: Edebiyat
FBE	: Fen Bilimleri Enstitüsü
Haz:	: Hazırlayan
KB	: Kültür Bakanlığı
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
Üni.	: Üniversite
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
SBE	: Sosyal Bilimler Enstitüsü
TAE	: Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü
TDA	: Türk Dünyası Araştırmaları
TDE	: Türk Dili ve Edebiyatı
TDK	: Türk Dil Kurumu
TTV	: Typen Türkischer Volksmarchen
Yay.	: Yayınları

Y.y. : Yayın Yılı Yok

GİRİŞ

İĞDIR HAKKINDA GENEL BİLGİLER

Tarihi

Oğuz Kağan'ın 24 torunundan 21.si "İğdır/ İğdir" Beğ'dir. Oğuz, Gök Kızı ile evlendikten sonra üç oğlu (Sağ-Kol/Taş Oğuz/Boz-Ok) dünyaya gelir. Gün Han, Ay Han, Yıldız Han adlarını aldılar. Göl Kızı'ndan da üç oğlu (Sol-Kol/İç Oğuz/Üç Ok) dünyaya gelir. Bunlar da Gök Han, Dağ Han, Deniz Han adlarını aldılar. Bunların her birinden dörder oğlu olup 24 Oğuz Boyu'nu meydana getirdiler.¹

İğdir Beğ, Karakoyunluların da mensup olduğu Oğuz Kağan'ın en küçük oğlu Dengiz/Deniz Alp Han'ın oğludur. İğdir Beğ'in de Böğdüz ve Yıva'dan küçük olan kardeşleri Kımık, Selçuklu Türklerinin atasıdır.²

Bu adı Kaşgarlı Mahmut "İğdir", Reşideddin ise "Yiğdir" şeklinde yazar, Anadolu ve Azerbaycan'da "İğdir" şeklinde söylenir. İğdir/Yiğdir adının anlamı kaynaklarda iyilik, ululuk, büyüklük, bahadırılık anlamında açıklanmaktadır. Adın başındaki "iğ" veya "yiğ" sözlerinin aslı, sahip çıkan, koruyucu anlamında Türkiye Türkçesi'nde "iğe"(=sahip) veya Azerbaycan Türkçesi'nde "yiğe" (=sahip) şeklinde kullandığımız sözlerdir. Adın ikinci eki "dır" ise, fiilden isim yapan ektir. İğdir ağzında iğeli/yiğeli = sahibi, taraftarı olan, arkası güçlü ve iğesiz/yiğesiz = sahipsiz, kimsesiz, iyilik yapanı olmayan anlamında kullanılmaktadır.³

İğdir ve çevresi, en geç M.Ö. 4000 yıldan beri yerleşim yeri olarak kullanıldığı ve tarih boyunca birçok kavimlerin medeniyet ve kültürlerine ev

¹ Nizamettin Onk, **Kafkasya'dan Anadolu'ya İğdir Tarihi**, İstanbul, 2006, s. X.

² Nizamettin Onk, **A.g.e.**, s. X.

³ Nihat Çetinkaya, **İğdir Tarihi**, İstanbul, 1996, s. 125.

sahipliği yaptığı bilinmektedir.⁴

Araştırmalar, bölgede ilk yerleşimin, paleolitik ve mezolitik devirlerden beri olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte Iğdır ovasında bulunan küçük taş aletlerle çakmak taşından yapılmış aletler Yontma Taş Devri'nin bu bölgede de yaşandığına tanıklık etmektedir. Ayrıca yörede neolitik devrin M.Ö. 4000 yıllarına kadar sürdüğü kabul edilmektedir.⁵

1943 yılında yapılan araştırmalarda Aralık ilçesi, Iğdır merkeze bağlı Yaycı Köyü, Karakoyunlu ilçesi ve Gökçeli Köyü'nde höyükler tespit edilmiştir. Aynı zamanda Revan (Erivan) Bölgesi'nde yapılan araştırmalarda da neolitik devre ait çeşitli belgeler bulunmuştur.⁶ Ancak yörede bugüne kadar henüz bir kazı yapılmadığından bölgede yerleşim tarihinin başlangıcını tam olarak tespit etmek için gerekli bilgiler ortaya konulamamıştır.⁷

İnsanlığın, toplayıcılık ve avcılık gibi basit üretim faaliyetlerinde bulunduğu ve göçebe bir hayat sürdüğü bu uzun dönem, Neolitik (Cıvalı Taş) Devri'nde, değişik bölgelerde geniş ölçüde sona ermiştir. Neolitik Devir ile birlikte yerleşik hayata geçen insanlar, sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel hayatta gelişmeler göstermişler ve daha sonraları her alanda ilk üretim faaliyetlerinin başladığı bakır ve tunç devirlerine geçerek tarih devirlerine girmişlerdir.⁸

Yörenin sahip olduğu elverişli iklim, toprak, su ve sulama şartları Orta Asya'dan Anadolu'ya geçen kavimlerin geçiş yolları üzerinde bulunmasından dolayı, bölge için Neolitik devrin başlangıç tarihinin, Anadolu ve Mezopotamya için kabul edilen M.Ö. 6-7 bin yıllarına kadar uzanacağı tahmin edilebilir.

⁴ **Iğdır Kültürü**, Iğdır Belediyesi Kültür Yayınları, No: 1, Y.y., s. 17.

⁵ Hasan Buyruk, **Tarihi ve Kültürel Varlıklarıyla Iğdır**, Iğdır Belediyesi Yayınları, No: 2, Y. y., s. 30.

⁶ M. Fahrettin Kırzioğlu, **Kars Tarihi**, C. 1, İstanbul, 1953, s. 24-25.

⁷ **Iğdır Kültürü**, A.g.e., s. 17.

⁸ İbrahim Güner, **İlimiz Iğdır**, Iğdır, 1993, s. 133.

Iğdır ilinin ilk yerleşik kavmi, Orta Asya'dan gelip M.Ö. 4 binlerde Azerbaycan ile Doğu Anadolu Bölgesi'ne yerleştikleri sanılan Hurrilerdir.⁹ Daha sonraki çağlarda Asya'da Sabar veya Sabir Türkleri olarak anılan Hurriler, M.Ö. 515 yılında Balak öncülüğünde Bizansla savaşarak bugünkü Azerbaycan, Ermenistan, Artvin, Erzurum, Kars, Iğdır ve Ağrı Dağı bölgeleri ile Kayseri ve Konya'yı almışlardır. Bu savaşlar sonucu oldukça yıpranan Hurriler (Subarular) Avarlar'dan da ağır bir darbe yiyince o sırada bölgeye yeni gelen Göktürklerin idaresine girmek zorunda kalmışlardır.¹⁰

Birçok tarihi kaynakta Hurrilerin Türklerle aynı kültürden geldikleri iddiaları vardır. Hurri boylarının, M.Ö. 1300 tarihinden sonra bölgenin Hitit devletinin egemenliğine girmesiyle, bir kısmının Asurlularla kaynaştığını, bir kısmının da Van Gölü çevreleriyle Murat, Karasu ve Aras Irmaklarının boylarında küçük beylikler halinde yaşamaya devam ettikleri bilinmektedir.¹¹

Hurriler, Asurluların ve Hattilerin saldırıları sonucu siyasi birliğini kaybederek Hatti Krallığı'nın egemenliği altına girmişlerdir. M.Ö. 1200 yıllarında da Hatti Devleti'nin yıkılmasıyla birlikte tarih sahnesinden çekilmişlerdir. Hattilerin yıkılmasından sonra Doğu Anadolu'da birçok beyliğin ortaya çıktığı görülür. Bu beyliklerden biri de Van Gölü Bölgesi'nden, Fırat Nehri'ne kadar olan yüksek yaylalarda ortaya çıkan Urartulardır. Yukarı ülke anlamına gelen Samici (Ur-Artu) kelimesinin Akadlılar'dan Asurlular'a geçtiği ve Tevrat'ta bu devlete (Ararat), memleketlerine de Ararat ülkesi denildiği anlaşılmaktadır.¹²

Iğdır, Kars, Ardahan illeri ve çevrelerinde Urartulara bağlı olarak yedi tane

⁹ İbrahim Güner, **A.g.e.**, s. 134.

¹⁰ Hasan Buyruk, **A.g.e.**, s. 30.

¹¹ **Iğdır Kültürü**, **A.g.e.**, s. 18.

¹² Hasan Buyruk, **A.g.e.**, s. 32.

yerel krallık bulunuyordu. Bunlardan Erixuaki Krallığı, Ağrı Dağı kuzey yamaçları ile Aras Nehri arasında; bugünkü Karakoyunlu ilçesi Kara Kireler denilen mevki Taşburun, Bulakbaşı, Aktaş köyleri ile Melekli Beldesi'nin doğusunda yer alan Kasımın Tığı denilen mevkide yer alıyordu. Bu bölgeler birer yolla Ağrı Dağı kuzey yamacı 2200 metre yükseklikte kurulan Korhan (Eski İğdır)'a bağlanıyordu. Bu krallığın sınırları içerisinde olan diğer kale ve yerleşimlerin bir kısmı ise Ermenistan'ın başkenti Erivan'ın güney bölgesinde Aras Nehri'nin kuzeyinde yer almaktaydı. Bu krallık, Kral Menua (810-785) tarafından fethedilerek Tuşpa (Van) merkeze bağlanmıştır. Karakoyunlu ve Taşburun arasında Çolagert mevkiinde bulunan iki yazıtta Kral Menua kendisinin Tanrı Xaldi'nin yardımıyla Erkuaxi ülkesine girip, buraları fethettiği; buranın merkezi Luxiuni şehrini alıp burada Xaldi adına bir Babu (Mihrap) ve bir Ekallu (Hisarlı Saray) yaptırdığını bildirmektedir. Yine Karakoyunlu'nun Bulakbaşı Köyü'nde bulunan başka bir kitabede Tanrı Xaldi için bir tapınak ile saray yaptırdığı ve kurulan yeni şehre Menua-xini denildiği anlatılmaktadır. Manua'nın oğlu I. Argiştî'nin İğdır'ın Kazancı Köyü'nde bulunan bir kitabesinde burada bir tapınak yaptırdığına işaret ediliyor. Menua'nın yazıtlarında Erikuakhi memleketindeki hâkim sülalenin (Erikua) veya (İrikua) adını taşıdığı, Urartu dilinde (Exi/Xi) sözünün (oğlu/hanedanı) anlamına geldiği anlaşılıyor.¹³

M.Ö. 650 yılında bütün kudret ve güçlerini kaybeden Kimekler M.Ö. 633 yılında Medlerin saldırılarına uğrayarak dağıldılar. Bu tarihten sonra Kuzeydoğu Anadolu, Azerbaycan, Aras boyları ve İğdır Bölgesi'nde kalanlar siyasi bir güç olmaktan çıkarak bölge ahalisi olarak yaşamlarını devam ettirmişlerdir.¹⁴ Türk olan Kimmerler, Bulgar Türklerinin de cediti olarak kabul edilmektedir.

¹³ İğdır Kültürü, A.g.e., s. 19.

¹⁴ Nihat Çetinkaya, A.g.e., s. 18.

Mevcut bilgiler doğrultusunda yörenin tarihi seyrine bakıldığında, stratejik öneminden dolayı sık sık el değıştirdiği görölmektedir. Ancak söz konusu kronoloji dikkatle incelendiğinde, yörede daha çok Türk ve Türk soylu boyların hüküm sürdükleri görülecektir. Bu çalışmadaki temel amaçların başında da, kadim bir Türk yurdu olan bu eşsiz yörenin, ebediyen Türk yurdu kalması içindir.

İdari Yapısı

Cumhuriyetin ilanından hemen sonra yürürlüğe giren 1924 Anayasasının 89. maddesinde yer alan "*Türkiye, coğrafi durumu ve ekonomik ilişkileri bakımından illere, iller ilçelere, ilçeler bucaklara ve bucaklar da köylere ayrılır.*" hükmü gereğince ölkemizin idarî yapısında yeni bir düzenlemeye gidilmiştir. Bu düzenlemeye göre ölkemiz, yönetim organizasyonu bakımından il (vilayet), ilçe (kaza), bucak (nahiye), ve köy yönetim birimlerine ayrılmıştır. Ancak, 1978'de yapılan bir düzenlemeyle Bucaklar kaldırılarak "Muhtarlık" birimi şekline getirilmişlerdir.

Cumhuriyetin ilk yıllarında 1924 Anayasası ile yapılan bu düzenlemelere göre, Iğdır da bir nahiye durumuna getirilerek Beyazıt Valiliği'ne bağlanmıştır. 1934 yılına kadar Beyazıt (Doğubeyazıt) Valiliği'ne bağlı bir nahiye olarak kalan Iğdır, bu tarihten sonra yapılan yeni düzenlemelerle, Beyazıt'ın Kars'a bağlanması üzerine, Iğdır da Kars iline bağlı bir ilçe yönetim birimi durumuna getirilmiştir.

İlk Belediye teşkilâtının 1923 yılında kurulduğu Iğdır, 1934 yılında ilçe merkezi 3 Haziran 1992 tarih ve 21247 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 3806 sayılı kanunla da "il" yönetim birimi durumuna getirilmiştir.

Aynı kanunla "Karakoyunlu" beldesi de ilçe statüsüne kavuşturularak Aralık

ve Tuzluca ilçeleriyle birlikte Iğdır iline bağlanmıştır. Iğdır, merkezi bir konumda bulunduğu yaklaşık 3.588 km²'lik bir yönetim bölgesi içinde yer alan merkez ilçeye birlikte 4 ilçe, 8 belediye ve 157 köy yerleşmesinden ibarettir.

Iğdır merkeze bağlı 40 köy, 19 mezra, 3 ilçe, 2 kasaba, 1 belde mevcuttur. Aralık ilçesine bağlı 22 köy, 9 mezra; Karakoyunlu ilçesine bağlı 15 köy, 1 kasaba, 4 mezra; Tuzluca ilçesine bağlı 81 köy, 18 mezra mevcuttur.¹⁵

Nüfus Bilgileri

Iğdır, 03 Haziran 1992 tarih ve 3806 sayılı kanunla Kars ilinden ayrılarak il olmuştur. Aralık ve Tuzluca ilçeleri ve Karakoyunlu beldesi Kars ilinden ayrılarak Iğdır iline bağlanarak ilin birer ilçesi olmuşlardır. 2000 Genel Nüfus Sayımı öncesindeki sayımlarda Iğdır'ın il olarak sosyal, demografik ve ekonomik niteliklerine ilişkin bilgi derlenmediği için nüfusun tarihsel gelişimi gereğince yorumlanamamıştır.¹⁶

Kazım Karabekir Paşa, anılarında 18 Mayıs 1920'de Iğdır'a ayak bastığında merkezde 400 civarı evin bulunduğunu belirtir. Cumhuriyet döneminin ilk nüfus sayımı yapılan 1927 yılında 3.716 olan merkez ilçe nüfusu, 1940'ta 9.465 olmuştur. II. Dünya Savaşı'nın olumsuz etkilerinden dolayı 1950 yılında nüfus 7.826'ya düşmüştür. Nüfus, 1960'lı yıllarda 10.000'in üzerine çıkmış, 1970 yılında 21.420, 1975 yılında 29.542'ye yükselen nüfus 12 Eylül 1980 öncesi yaşanan siyasi olayların etkisiyle 1980'de 24.352'ye düşmüştür. Bu tarihten sonra hızla artan şehir nüfusu 1985'te 29.460, 1990'da 35.858, 1997'de 45.941, 2000'de 59.900, 2007'de 75.927 olmuştur. Türkiye İstatistik Kurumu'na göre şehrin genel nüfusu 2007 yılında

¹⁵ Ziya Zakir Acar, **Her Yönüyle Iğdır**, Arkadaş Basım, Ankara, 2010, s. 90-95.

¹⁶ http://www.igdir.gov.tr/default_B0.aspx?content=217 (10.04.2012)

181.866'dir.¹⁷

İlin nüfus artış hızı %42,2'dir. Nüfusun yaklaşık %25'i tarımla, %23'ü hayvancılıkla, %33'ü ticaretle uğraşmakta olup %19'ü sanayi sektöründe çalışmaktadır.

Şehrin en büyük nüfus yapısını Azerbaycan Türkleri oluşturur. İl genelinde Azerbaycan Türkçesi konuşulmaktadır.

İlde bulunan toplam 157 köyden 109'unun nüfusu 500 kişinin altında olup, köylerin çoğunluğu oldukça düşük nüfusa sahiptir.

Coğrafi Özellikleri

Iğdır ili, Doğu Anadolu Bölgesi'nin Erzurum-Kars bölümünde yer alır. Rakımı (Iğdır merkez) 858 metre, Yüzölçümü 3.588 kilometreyi bulan Iğdır'ın kuzey ve kuzeydoğu sınırını Aras Nehri ve bu nehrin oluşturduğu Türkiye-Ermenistan hududu oluşturmaktadır. İlin güneyinde Ağrı ilinin Doğubeyazıt ve Taşlıçay ilçeleri bulunmaktadır. Doğusunda ise Türkiye-Azerbaycan'ın Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti sınırı, güneydoğusunda Türkiye-İran sınırı yer almaktadır.

Aras Nehri boyunca doğu-batı doğrultusunda uzanan Iğdır Ovası; Batı Iğdır, Doğu Iğdır ve Dil Ovası'ndan oluşmaktadır. Iğdır Ovası'nın güneydoğuya doğru bir uzantısı durumunda olan Dil Ovası (Dil Ucu), aynı zamanda ülkemizin en doğu uç noktasını (44 48') oluşturur.

Bölgenin güneyinde, kabaca batı-doğu doğrultusunda uzanan Orta Torosların uzantısı ve Munzur dağlarıyla başlayıp Karasu-Aras dağlarıyla devam eden dağlık kütleinin doğudaki bölümü yer almaktadır. Bu bölüm üzerinde yer alan dağlar

¹⁷[http://tr.wikipedia.org/wiki/I%C4%9Fd%C4%B1r_\(il\)#.C4.B0klim_ve_bitki](http://tr.wikipedia.org/wiki/I%C4%9Fd%C4%B1r_(il)#.C4.B0klim_ve_bitki) (10.04.2012)

sırasıyla batıdan doğuya doğru Durak Dağı (2811 m), Zor Dağı (3.196 m), Pamuk Dağı (2.639 m), Büyük Ağrı Dağı (5.165 m) ve Küçük Ağrı Dağı (3.986 m) dağlarıdır. Türkiye'nin en yüksek dağı olan Ağrı Dağı, İran ile tabii bir sınır teşkil eder. Anadolu ile Asya'dan uzanan sıradağların bir nevi buluşma noktasıdır.¹⁸

Iğdır ili, depresyon (çöküntü) alanı çevresinde yarı kurak iklim şartları, yüksek kesimlerde ise yarı nemli soğuk iklim şartları hüküm sürer. Iğdır ovası ve çevresinde Akdeniz iklimine yakın karasal iklim görülmektedir. Bunun nedeni de çevresindeki Ağrı Dağı'na göre daha alçakta yer almasıdır. Iğdır merkez, Aralık ve Karakoyunlu ilçeleri kışları serin, yazları sıcak ve kurak geçerken, Tuzluca ilçesinde kışları soğuk, yazları serin geçmektedir. Bu farklılık Tuzluca ilçesinin yüksekliğinden ve dağlık bir bölge olmasından kaynaklanır.

Ovanın, tuzlu-alkali topraklarında genellikle tuzcul bitkiler görülür. Bu vejetasyon, daha çok Doğu Iğdır ve Dil ovalarında yaygındır. Söz konusu bu yörelerdeki çorak arazilerde genellikle "kazayağı" familyasına ait bitki türlerine rastlanır. Özellikle taban suyunun yüksek olduğu alanlarda ve bataklıklarda sazlık ve kamışlıklara rastlanır. Aras nehri kıyısında elverişli bir yerleşme ortamı bulan söğüt ve yabani iğde ağaçları, su taşkınlarının etkilerinin azaltılmasında yardımcı olurlar.

Ovanın sulanabilen kısımlarında, genellikle endüstri bitkileri ve meyvecilik faaliyetleri ön plandadır.

Iğdır Ovası ve çevresi, Türkiye ve Doğu Anadolu'da kendine özgü iklim özellikleriyle "mikro klima" alanı içine girmektedir. Iğdır Rasat İstasyonununun 40 yıllık ölçümlerine göre, bu merkezde yıllık sıcaklık ortalaması 11,6. C°, yıllık ortalama sıcaklık farkı ise 29,2 C° kadardır. En yüksek sıcaklık değerlerine Ağustos

¹⁸ <http://www.igdir.gov.tr/> (10.04.2012)

ayında (41,8 C°), en düşük sıcaklık değerlerine de Aralık ayında (-30,3 C°) rastlanmaktadır. Donlu günler sayısı 112,5 gün, yıllık ortalama yağış tutarı 257,6 mm kadar olup, yağışların yarısından fazlası 154,6 mm. ile ilkbahar ve yaz mevsimlerine isabet etmektedir. En az yağış ise 47,8 mm ile kış mevsiminde düşmektedir.

Bölgede, donlu günler sayısı, Kasım ve Mart aylarında 14 günü aşarken Aralık, Ocak ve Şubat aylarında 24 günün üzerine çıkmaktadır. Bu durumda don olaylarına kış mevsiminde sıkça rastlandığı söylenebilir. Nisan ve Ekim aylarında ise don olaylarına daha seyrek rastlanır.

I. BÖLÜM

I. MASAL HAKKINDA GENEL BİLGİLER

I. 1. Masal Kavramı

Masal kavramı, birçok Türk ve yabancı araştırmacı tarafından ele alınmış, her araştırmacı tarafından farklı şekilde tanımlanmıştır. Yapılan bazı tanımları aşağıdaki gibi alt başlıklar altında vermeyi uygun gördük.

I. 1. 1. Sözlüklerde Yapılan Masal Tanımları

Ahmet Vefik Paşa Lehçe-i Osmânî’de masal kavramı için; “*Mesel, hâlâ hikâye, dâsitân, menkabe manasına fıkra ve kazıyyeden gayri.*”¹⁹ tanımında bulunmaktadır.

Muallim Naci “Lügat-i Naci” adlı eserinde masal kavramıyla ilgili olarak “mesel” maddesinde, “*Dâsitân, kıssa-i meşhûre. Masal bundan muharreftir.*”²⁰ şeklinde bir tanım yapmaktadır.

Şemseddin Sami, hazırladığı “Kamûs-ı Türkî”nin “mesel” maddesinde şu tanımı yapmaktadır: “*Adâb ve ahlâk ve nasâyihe müteallik küçük hikâye. Masal bundan galattır.*”²¹

Mustafa Nihat Özön, Resimli Türk Dili Sözlüğü isimli çalışmasında masalı; “*Olağanüstü olaylar hikâyesi, boş ve yalan söz.*”²² olarak tanımlar.

Ferit Devellioğlu da “Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat” adlı eserinde

¹⁹ Saim Sakaoglu, **Masal Araştırmaları**, Akçağ Yayınları, Ankara, 1999, s. 1.

²⁰ Muallim Naci, **Lügat-ı Naci**, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1995, s. 714.

²¹ Şemseddin Sami, **Kâmus-i Türkî**, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1995, s. 1288.

²² Mustafa Nihat Özön, **Resimli Türk Dili Sözlüğü**, Ankara, 1979, s. 556.

mesel maddesinde masalın tanımını; “*Terbiye ve ahlâka faydalı, yararlı olan hikâye*”²³ şeklinde vermiştir.

Türk Dil Kurumu’nun hazırladığı “Türkçe Sözlük”te masal için şöyle bir tanım yapılmıştır: “1. Genellikle halkın yarattığı, ağızdan ağza, kuşaktan kuşağa sürüp gelen, çoğunlukla insanların veya tanrıların başından geçen olağan dışı olayları anlatan hikâye. 2. Öğüt verici, ahlak dersi veren alegorik eser. 3. mec. Boş ve yalan söz.”²⁴

“Halkbilim Terimleri Sözlüğü”nde, masalın tanımı şu şekilde yapılmıştır: “İnsanoğlunun evren, dünya, yaşam, doğa, toplum ve kendisiyle ilgili tarihi oluşum, düşün, istek ve izlenimlerinin az ya da çok değişikliğe uğrayarak ağızdan ağza geçme yoluyla çağımıza ulaşan geleneksel anlatı örnekleri, bk. öykülü masal, küme masal, sevi masalı, yiğitlik masalı, kurtarım masalı.”²⁵

Yazın Terimleri Sözlüğü”nde ise masal şöyle açıklanmıştır: “Genellikle halkın yarattığı, ağızdan ağza, kuşaktan kuşağa sürüp gelen, olağanüstü kişilerin başından geçen olağandışı olayları anlatan öykü türü. Kötülükle iyiliğin çarpıştığı olaylara bir tekerleme ile başlanır; sonunda iyilik üstün gelir. Konular peri, Keloğlan, hain vezir, padişah, şehzadeler, fakir kız ya da delikanlı gibi kahramanlar çevresinde döner.”²⁶

Yukarıdaki tanımlarda, Vafik Paşa, Şemsettin Sami, Muallim Naci, Ferit Devellioğlu ve Mustafa Nihat Özön’ün tanımları, masalın sözlük anlamı olup, masalın muhteva ve şekil özelliklerine değinilmemiştir. Tanımlarına yer verdiğimiz diğer sözlükler ise, masalın muhteva ve şekil özellikleriyle üzerinde durmuştur.

²³ Ferit Devellioğlu, **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat**, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara, 1997, s. 625.

²⁴ **Türkçe Sözlük**, TDK Yayınları, 2005, s. 1348.

²⁵ www.tdkterim.org.tr (07.03.2011)

²⁶ www.tdkterim.org.tr (07.03.2011)

I. 1. 2. Ansiklopedilerdeki Masal Tanımları

Yeni Türk Ansiklopedisinin masal maddesinde masal; “*Masal, olağanüstü, olağandışı ve hemen hemen tamamı hayalî olaylara ve kahramanlara yer veren halk hikâyeleri, sözlü anonim halk edebiyatının bir türüdür.*”²⁷ şeklinde ifade edilir.

İslam Ansiklopedisinin masal maddesinde şu tanım yapılmıştır: “*Aslında iştikakına göre Habeşçe mesl, messâle; Aramice masla ve İbranice masal gibi mukayese ve karşılaştırma ifade eder.*”²⁸

Yeni Rehber Ansiklopedisi’nin masal maddesinde masal şu şekilde tanımlanmıştır: “*Günlük hayattan sıyrılarak, insanların muhayyilelerinde tabiat ve gerçek dışı alemde yaşattığı kahramanların hikayesi, sözlü nesir türü.*”²⁹

Azerbaycan Dilinin İzahlı Lügati’nde nağıl maddesinde, masal “*Genellikle efsanevî, fantastik güçlerin iştirakiyle cereyan eden uydurma hadiseler ve şahıslar hakkında hikâye, rivayet (şifahi halk yaratıcılığının bir nevi).*”³⁰ şeklinde tanımlanır.

I. 1. 3. Araştırmacılar Tarafından Yapılan Masal Tanımları

Ignacs Kunos, Türk Halk Edebiyatı adlı eserinde masalı; “*Masal dediğimiz şey, her milletin ayine-i devranıdır. Bu ayineye bakacak olursak hem eskilerin ibadetlerini, hem de kadim vakitlerimizin ahlakını görmüş oluruz.*”³¹ diye tarif eder.

Halk edebiyatının önde gelen isimlerinden Pertev Naili Boratav, 100 Soruda Türk Halk Edebiyatı adlı eserinde masalı şöyle tanımlamıştır: “*Nesirle söylenmiş, dinlik ve büyüklük inanışlarından ve törelerden bağımsız, tamamıyla hayal ürünü,*

²⁷ Yeni Türk Ansiklopedisi, C. 6, İstanbul, 1985, s. 2216.

²⁸ İslam Ansiklopedisi, MEB Yayınları, C. 8, İstanbul, 1960, s. 120.

²⁹ Yeni Rehber Ansiklopedisi, C. 13, İstanbul, 1994, s. 276.

³⁰ Azerbaycan Dilinin İzahlı Lügati, C. III, Bakü, 1983, s. 382.

³¹ Ignacs Kunos, Türk Halk Edebiyatı, Akçağ Yayınları, Ankara, 2001.

gerçekle ilgisiz ve anlattıklarına inandırmak iddiası olmayan kısa bir anlatı.”³²

Masallar üzerine ilk doktora çalışması yapan halkbilimcilerimizden Saim Sakaoğlu ise Masal Araştırmaları adlı çalışmasında masalın tanımını şu şekilde yapmaktadır: *“Kahramanlarından bazıları hayvanlar ve tabiatüstü varlıklar olan, olayları masal ülkesinde cereyan eden, hayal mahsulü olduğu halde, dinleyicileri inandırabilen, bir sözlü anlatım türüdür.”*³³

Ensar Aslan masalı; *“Kendisine ait kavramları ve anlatım dili ile olağan ve olağanüstü olayları anlatan eğitici nitelikli, geleneksel ve kolektif karakter taşıyan nesir ürünleri.”*³⁴ şeklinde tanımlar.

Bilge Seyidoğlu ise masalı; *“Halk arasında yüzyıllardan beri anlatılmakta olan ve içinde olağanüstü olayların bulunduğu bir varmış bir yokmuş gibi klişe bir anlatımla başlayan, belli bir uzunluğu olan, sonunda yedi içti muratlarına erdiler yahut onlar erdi muratlarına biz çikalım kerevetine, gökten üç elma düştü biri anlatana, biri dinleyene, biri de bana gibi belirli sözlerle sona eren, zaman ve mekan kavramlarıyla kayıtlı olmayan biz sözlü anlatım türü.”*³⁵ olarak tanımlar.

Umay Günay, Elazığ Masalları adlı çalışmasında, masalı; *“Birçok araştırmacının kabul ettiği gibi sadece çocukları eğlendirmek için anlatılan bir edebi tür değil, aynı zamanda okur-yazar olmayan halk için roman ve hikâye niteliğindedir.”*³⁶ şeklinde tarif eder.

Ali Berat Alptekin de, Taşeli Masalları adlı eserinde masal için; *“Nesirle söylenmiş, dinleyicileri inandırmak gibi bir iddiası bulunmayan, hayal ürünü olan*

³² Pertev Naili Boratav, **Yüz Soruda Türk Halk Edebiyatı**, Gerçek Yayınevi, 1969, s. 80.

³³ Saim Sakaoğlu, **Masal Araştırmaları**, s. 2.

³⁴ Ensar Aslan, **Türk Halk Edebiyatı**, Maya Akademi Yayınları, Ankara, 2010, s. 278.

³⁵ Saim Sakaoğlu, **Masal Araştırmaları**, s. 2.

³⁶ Umay Günay, **Elazığ Masalları-İnceleme**, Atatürk Üni. Yayınları, Ankara, 1993, s. 2.

nesir şeklindeki anlatmalardır.”³⁷ tanımını yapar.

Esmâ Şimşek, “Yukarıçukurova Masallarında Motif ve Tip Araştırması” adlı doktora tezinde, şöyle bir tanım yapar: “*Masallar, içerisinde olağanüstü kahramanlıkların ve hadiselerin geçtiği klişe bir sözle başlayıp, yine klişe bir sözle biten dinleyiciyi inandırmak gibi bir iddiası olmayan ve umumiyetle nesir şeklinde söylenen hayal mahsulü türlerdir.*”³⁸

Şükrü Elçin, Halk Edebiyatına Giriş adlı eserinde masalı; “*Bir zaman içinde, köklü geleneğe bağlı, kolektif karakter taşıyan, hayalî-gerçek, mücerret- müşahhas, maddî- manevî bir takım konu, macera, vak’a, problem, motif ve unsurlar, nesir dili ile vakit geçirmek, insanları eğlendirirken terbiye etmek düşüncesinden hareketle hususi bir üslupla anlatılır veya yazılır.*”³⁹ şeklinde tanımlar.

Doğan Kaya, Ansiklopedik Türk Halk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü, adlı çalışmasında masalı; “*Hadiseleri muhayyel bir dünyada cereyan eden, kahramanları insan; kimi zaman da hayvan ve olağanüstü varlıklar olan, dinleyenleri eğlendiren ve bu arada eğiten, gerçeği bir takım remz ve sembollerle gerçeküstü kalıplara sokarak yansıtmaya çalışan mensur anlatım türü.*”⁴⁰ şeklinde tanımlar.

Masal sözcüğü XIX. yüzyıldan itibaren kullanılmaya başlanmıştır. Masal kelimesinin yerine Anadolu’da kullanılan kelimelerden bazıları şunlardır: *Metel, mesele, matal, hekâ, hikâ, hikiya, hekeya, oranlama, ozanlama ve nağil*. Bunların dışında, bölgelere göre değişen başka isimler de kullanılabilir⁴¹. Divan-ı Lügati’t-Türk’te hikâye karşılığı olarak “ötkünç/ötükünç (ötükünç ötkindi-hikaye söyledi)”⁴²

³⁷ Ali Berat Alptekin, **Taşeli Masalları**, Akçağ Yayınları, Ankara, 2002, s. XI.

³⁸ Esmâ Şimşek, **Yukarı Çukurova Masallarında Motif ve Tip Araştırması**, Cilt I, KB Yayınları, Ankara, 2001, s. 3.

³⁹ Şükrü Elçin, **Halk Edebiyatına Giriş**, Akçağ Yayınları, Ankara, 1993, s. 369.

⁴⁰ Doğan Kaya, **Ansiklopedik Türk Halk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü**, Akçağ Yayınları, Ankara, 2007, s. 488.

⁴¹ Saim Sakaoğlu, **Masal Araştırmaları**, s. 4.

⁴² Kaşgarlı Mahmut, **Divan-ı Lügati’t-Türk**, (Çev: Besim Atalay), C. 1, Ankara, 1999, s. 4.

sözcüğü kullanılmıştır. Saim Sakaoğlu'na göre, Divan-ı Lügati't-Türk'teki bu tanım sadece hikaye için olmayıp, anlatmaya dayalı ürünlerin tamamının bu ad altında toplandığı belirtilmiştir.⁴³

Bu tanımlardan yola çıkarak biz de masalı şu şekilde tanımladık: “*Hadiseleri masal ülkesinde cereyan eden, zamanı belirsiz olan, kahramanlarının insanlar, hayvanlar ve olağanüstü varlıklar olduğu, klişe sözlerle başlayıp klişe sözlerle biten, anlatıcısının hem kadın hem erkek olduğu, kimi zaman çocuklara anlatılan kimi zaman da büyüklerin eğlence aracı olan sözlü halk anlatıdır.*”

I. 1. 4. Masalların Özellikleri

I. 1. 4. 1. Şekil Özellikleri

1. Masallar, destan ve halk hikayeleri kadar olmasa da uzun metinlerdir. Anlatılması birkaç gece süren masallar mevcuttur. Hayvan ve mizahi masallar daha kısadır.

2. Masallar genelde mensur olurlar. Az da olsa manzum masallar da vardır. Ziya Gökalp tarafından çıkarılan Kızıl Elma mecmuasında yer alan Küçük Hemşire ve Kolsuz Hanım masalları manzum masallara örnek verilebilir.

3. Masallar başlangıç formeli, masal metni ve sonuç olmak üzere üç kısımdan oluşur.

4. Masallar halkın anlayabileceği sade ve anlaşılır bir dille anlatılır ve anlatılan yörenin ağız özelliklerini yansıtır.

⁴³Saim Sakaoğlu, **Masal Araştırmaları**, s. 4.

5. Masalların çeşitli (başında, ortasında ve sonunda) yerlerinde formel dediğimiz kalıplaşmış ifadeler yer alır.

6. Masal metni içerisinde halk edebiyatının diğer (mani, deyim, atasözü, efsane, fıkra, türkü, dua, beddua, bilmece gibi) türlerine rastlanılabilir.

7. Bir masal metninde iç içe geçmiş birden fazla masal metnine rastlanabilmektedir.

8. Masallarda toplumların inanışlarıyla ilgili bilgilere rastlanabilir.

9. Masallarda güzeller ve çirkinler kalıp ifadelerle tasvir edilirler.

10. Masalların dili sade ve akıcıdır.

11. Masallarda sembolik sayılar mevcuttur.

I. 1. 4. 2. Muhteva Özellikleri

1. Masallarda olağanüstü özelliklere sahip olan insanlar (Nohut, fasulye kadar küçük; şekil değiştiren, hayvan gibi konuşan insanlar.), hayvanlar (insan gibi konuşan hayvanlar) ve diğer doğa üstü yaratıklar (cin, peri, dev, ejderha, Zümrüdü Anka gibi) mevcuttur.

2. Masallarda olayların geçtiği belli yerler vardır. Bunlar masal ülkesi diye tabir edilen yerler olup haritalarda yoktur. (Kafdağı, devler ülkesi, periler ülkesi, yer altı, kuşlar ülkesi, Hint, Maçın gibi) Ayrıca haritalarda yer alan bazı isimler de geçmektedir. (İstanbul, İsfahan, Azerbaycan, Halep gibi)

3. Masallarda şekil değiştirme, taş kesilme, cinlerle, perilerle, devlerle, hayvanlarla konuşma gibi olağanüstülükler mevcuttur.

4. Masallarda kahramanlar zorluklarla imtihanları geçerek muratlarına ererler. (Evlenme yolculuğu, kötülüklerle mücadele, eziyetlere katlanma gibi)

5. Masalarda iyiler ödüllendirilirken kötüler cezalandırılır.
6. Her masalın mutlaka öğretici, ibret verici bir yönü vardır. Ders verme özelliği hayvan masallarında daha öne çıkmaktadır.
7. Türk masallarında İslam dininin etkileri görülür.
8. Masalarda kahramanlar olağanüstü şekilde tedavi edilirler.
9. Masal metinlerinde inanışlar, akrabalık ilişkileri, evlilik, büyüklere saygı, acıma gibi halk kültürünün özelliklerine rastlanılabilir.
10. Masalarda padişah, vezir, üvey anne, üvey kardeş, vezir, Keloğlan, köse gibi belli başlı tipler karşımıza çıkmaktadır.
11. Anlatıcının hayatından kesitler bulmak mümkündür.
12. Masalda kahramanlara olağanüstü yardımcıları tarafından yardım edilir.
13. Masalda kahramanlar genelde zeki olurlar. Zekaları ve yetenekleri sayesinde zorlukların üstesinden gelirler.
14. Masalarda güzel-çirkin, iyi-kötü, cimri-cömert, mert-namert gibi zıtlıklar mevcuttur.

I. 2. İĞDIR MASALLARININ ÖZELLİKLERİ

İğdir masallarının özelliklerini tespit ederken çalışmamızda kullandığımız, tamamı tarafımızdan derlenen masal metinlerini esas aldık. Bunun yanında bizden önce derlenen masal metinlerini de inceledik. Bu metinler 30-40 yıl önce derlenen masallardır. Teknolojik gelişmeler ve yaşam standartlarının değişmesi diğer halk anlatılarında olduğu gibi masal metinlerinde de değişikliklere neden olmuştur. Bu sebeple İğdir masallarının şekil ve muhteva özelliklerini vermeyi uygun gördük.

I. 2. 1. Şekil Özellikleri

1. Eskiden anlatılan masalların günümüzde derlenen masal metinlerine nazaran daha uzun olduğu söylenebilir.

2. Anlatıcı bir an önce masalı bitirmek ister. Masal kısaldıkça formeller de ya kısaltılır ya da atlanılarak geçilir. (14 numaralı masalda, anlatıcı şöyle bir ifade kullanır: Nağlı uzatmıyağ...)

3. Masal metinleri genelde nesir şeklindedir. Ancak bazı masalarda manzum parçalar mevcuttur. (3, 5, 6, 22, 25, 37 numaralı masalarda manzum unsurlar vardır.)

4. Tarafımızdan ve diğer araştırmacılar tarafından derlenen masallar İğdır ağzının özelliklerini muhafaza etmektedir.

5. Masallar yapı bakımından giriş formeli, asıl olay ve bitiş formeli olmak üzere üç bölümden oluşur.

6. Masalarda belli bir yer ve zaman yoktur.

7. İğdır masallarının dili açık, sade ve akıcıdır.

8. Destan ve halk hikâyesi kadar olmasa da uzun masal metinleri vardır. (Gül İle Seyda (8) masalı gibi.)

9. Masalarda güzeller ve çirkinler kalıp sözlerle tasvir edilmiştir. (Aya deyir sen doğma men doğacam, güne deyir sen çıhma men çıhacam.(8), Eledi, alt dodağı yeri süpürür; üs dodağı göyü süpürür. (11).)

10. Masal metinlerinde halk edebiyatının diğer (atasözü, deyim, dua, beddua gibi) örnekleri yer alabilir. (Şimdi atalar sözüdü... Diyeller ki: Bir tülküyü öldüren bir adamı öldürmüş gibidi. (34), Balıh bilmese halik bilir. (47))

8. Masalarda 2, 3, 5, 7, 9, 40 formalistlik sayıları sıkça geçmektedir.

I. 2. 1. Muhteva Özellikleri

1. Bazı teknolojik gelişmeler ve günümüze ait kavramlar masallara girmiştir. (Polis, jandarma (9, 21, 48), eroin (20), hoparlör (8), apartman (18, 20, 48) gibi.)

2. İncelediğimiz ve derlediğimiz masal metinlerinden bazıları motif bakımından çok fakirken bazıları çok zengindir. (Gül İle Seyda (8) masalı motif bakımından çok zenginken, Cimri Adam (43) masalı ve hayvan masallarında pek fazla motif unsuru yoktur.)

3. Masalarda olayların cereyan ettiği yerler genelde Azerbaycan, İran, İsfahan, Yemen olarak zikredilir. Ayrıca, masalarda bölgeye yakın yerler anlatıcı tarafından örnek olarak verilmiştir. Bayat (20), Iğdır (8, 9), İstanbul (48), Mirzehan, Tekelti (21).

4. Masalarda İslam dininin özellikleri görülür.

5. Masalarda en fazla karşımıza çıkan karakter padişahtır. İsmi en çok zikredilen padişah da Şahoğlu Şah Abbas'tır.

6. Masalarda anlatıcılardan kesitler bulmak mümkündür. Anlatıcı masal icrası sırasında gerçek bir olaymış gibi duygularını da katarak anlatır.

7. Masalarda iyilik-kötülük, zenginlik-yoksulluk, güzel-çirkin gibi zıtlıkların mücadelesi anlatılır. İyiler mükâfatlandırılırken kötüler cezalandırılır.

8. Yörenin gelenek ve göreneklerinden izler taşır.

9. Kahramanlara zor anlarında derviş, pir, koca karı, Hızır gibi yardımcıları tarafından yardım edilir.

10. Masal kahramanları insan dışı varlıklarla konuşurlar.

II. BÖLÜM

II. MASALLAR ÜZERİNE YAPILAN İLK ÇALIŞMALAR

II. 1. 1971 Yılına Kadar Yapılan Çalışmalar

Masallar halk kültürünü yansıtan önemli anlatılardır. Masallar, uzun yıllar sözlü gelenek içerisinde anlatıla gelmiştir. Türk masalları, Türkçenin söz varlığını da günümüze taşımıştır. Atasözleri, deyimler, ananeler, inanışlar, diğer sözlü ürünlerde olduğu gibi masallarda da yaşama imkânı bulmuştur.

Masallar üzerine derleme faaliyetleri XIX. yüzyılda başlamıştır. Masal derlemeleri genelde yabancı araştırmacılar tarafından yapılmıştır.

Masal motiflerinin yer aldığı ilk eserler Uygur Türkçesi'yle yazılmış kutsal kitaplardır. Bu kitaplar genelde Budizmin etkisiyle yazılmış olup dini içeriklidirler. Kitaplarda iyilikten ve kötülükten bahsedilirken masal motiflerinden yararlanılmıştır.⁴⁴

Ünlü Türk hekimi İbni Sina'nın hayatı etrafında oluşan masallar mevcuttur. Yine XVIII. Yüzyılda yazılan, Binbir Gece, Binbir Gündüz hikayelerinin taklidi sayılan Muhayyelât-ı Aziz Efendi üç uzun hikayeden meydana gelmektedir.

XVIII. yüzyılda yazıldığı tahmin edilen Dâsitan-ı Ahmet Haramî adlı mesnevi mensur olarak yazılan masal kitaplarından birisidir.

Bursalı Lamiî Çelebi'nin başlayıp, ağır başlılığı ile uyuşmadığı için yarım bıraktığı eseri, oğlu Ahmet tarafından tamamlanmıştır. Eserde anlatılan halk anlatılarının bazıları masaldır. Bu kitapta hikâyelerle ilgili bir tasnif de verilmiştir.⁴⁵

⁴⁴ Nedim Bakırcı, **Niğde Masalları**, Niğde Üni. SBE Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, 2000, s. 17.

⁴⁵ Saim Sakaoğlu, **Masal Araştırmaları**, s. 14.

Türk masalları ile ilgili ilk, en eski eser Digeon'a aittir. İki cilt olan eserin 1781 tarihli ikinci cildinde beş masal metni bulunmaktadır. Bu masal metinlerinin üçü Türklere, ikisi Araplara aittir. Eserde yer alan masalların isimleri, Halil, Alâeddin, Le Dervis Che (Derviş), ve Le Cady Le Volnar (Kadı İle Volnar), Le Marchand de Chirvan (Şirvanlı Tüccar) şeklindedir. Bunların içerisinde birinci, üçüncü ve beşinci masallar Türk masallarıdır.⁴⁶

Daha sonraki yıllarda Radloff, I. Kunos, T. Menzel, F. Giesse, O. Spies gibi araştırmacılar da Türk masalları üzerinde önemli çalışmalar yapmışlardır.⁴⁷ Rus Türkolog F. Wilhelm Radloff, Türk boyları arasından derlediği anlatıları "Proben der Volksliteratur der Türkschen Stame" isimli, on iki ciltlik eserinde toplar. Bu eserin ilk cildi 1866 yılında, son cildi ise 1907 yılında yayımlanmıştır.

Anadolu'dan derlenen bu ürünlerden oluşan eserin sekizinci cildi Ignacz Kunos'un 1885'ten sonra çıktığı geziler sırasında derlenen Türk halk edebiyatı ürünlerinden oluşur.⁴⁸ Eserde, "Osmanlı Türklerinin Halk Edebiyatları Üzerine" adı ile Meşhur Köroğlu Hikâyesi, Şah İsmail, Âşık Garip ve Âşık Kerem Türküleri, "Osmanlı Türk Halk Masalları" adıyla bir tekerleme, yirmi beş masal, Karagöz, Hoca Nusreddin Efendi ve Bârma bölümleri yer almaktadır.

Türk masalları üzerine şüphesiz ilk çalışmaları yapanlardan birisi Macar Türkolog Ignacz Kunos'dur. Kunos, ülkemizde bulunduğu süre içerisinde derlediği Türk masallarını seri halinde ortaya koymuştur. Bunların ilki 1887 yılında yayımlanan "Oszman-Török Nepköltesi Gyujetemeni I"⁴⁹ isimli eserdir.⁵⁰ Osmanlı Türklerinin Nesirleri adını taşıyan bu eserin birinci cildi tamamen masallardan

⁴⁶ Nedim Bakırcı, A.g.e., s. 18.

⁴⁷ Ali Berat Alptekin, **Taşeli Masalları**, Akçağ Yayınları, Ankara, 2002, s. 6.

⁴⁸ W Radloff - Ignacz Kunos, **Proben der Volksliteratur der Türkischen Stamme**, C. VIII, (Haz: Saim Sakaoğlu-Metin Ergun), Ankara, 1998.

⁴⁹ Saim Sakaoğlu, **Masal Araştırmaları**, s. 27.

⁵⁰ Nedim Bakırcı, A.g.e., s. 18.

oluşmaktadır. İkinci ciltte bulunan metinlerle birlikte Kunos'un eserinde 98 masal yer almaktadır.⁵¹

Kunos, 1905 yılında "Türkische Volksmarchen Aus Stanbul"⁵² isimli eserini, 1907 yılında da iki cilt halinde "Türkische Volksmarchen Aus Adakale"⁵³ isimli eserini neşreder. 1913 yılında İ. K. imzasıyla 44 masalın yer aldığı "Foutry-Four Turkish Fairy Tales"⁵⁴, 1923 yılında "Boszporuszi Tündervilag"⁵⁵ isimli eserler neşredilir.

Kunos'un Ankara ve İstanbul'da verdiği konferanslarının yer aldığı eser 1925 yılında "Türk Halk Edebiyatı"⁵⁶ adıyla yayımlanır. Eser, daha sonra 1994 yılında Tuncer Gülensoy tarafından yeniden yayımlanır.⁵⁷

Fransız oryantalist Jean Adolphe Decourdemanche tarafından 1888 yılında "Fables Turgues"⁵⁸ adıyla Fransızcaya çevrilen eserde 149 Türk masalına yer verilmiştir.

E. Henry Carney ve Jean Nicolaidès tarafından 1889'da Paris'te neşredilen "Traditionspopulaires de L'Asie Mineure"⁵⁹ adlı eserde Türk masallarına yer verilmiştir.

1906 yılında George Jacop, "Bruder Hahn (Xoroz Kardash)"⁶⁰ adlı eseri neşreder. Yine aynı yıl Jean Nicalaidès, İstanbul'dan derlenen mühtehcen masallara "Contes Licencieux de Constantinople et de L'Asie Mineure"⁶¹ adlı kitabında yer

⁵¹ Nedim Bakırcı, **A.g.e.**, s. 18

⁵² Ahmet Ali Arslan, **Kuzey-Doğu Anadolu (Kars) Türk ve Kuzey Britanya Halk Edebiyatlarında Masallar**, C. 1, AKM Yayınları, Ankara, 1998, s. 32.

⁵³ Ahmet Ali Arslan, **A.g.e.**, s. 32.

⁵⁴ Saim Sakaoğlu, **Masal Araştırmaları**, s. 28.

⁵⁵ Saim Sakaoğlu, **Masal Araştırmaları**, s. 28.

⁵⁶ Ignacz Kunos, **Türk Halk Edebiyatı**, İstanbul, 1925.

⁵⁷ Ignacz Kunos, **Türk Halk Edebiyatı**, (Haz: Tuncer Gülensoy), Ankara, 1994.

⁵⁸ Saim Sakaoğlu, **Masal Araştırmaları**, s. 29.

⁵⁹ Saim Sakaoğlu, **Masal Araştırmaları**, s. 33.

⁶⁰ Nedim Bakırcı, **A.g.e.**, s. 20.

⁶¹ Nedim Bakırcı, **A.g.e.**, s. 20.

vermiştir. 1907 yılında Friedrich Giese, 7 Türk masalının yer aldığı “Materialien zur Kenntnis der Anatolischen Türkisch I”⁶² isimli eserini yayımlar.

1910 yılından itibaren Türk masallarının yazım ve derlenmesinde Türk araştırmacıların etkileri görülür. 1911 yılında İzzet Ulvi⁶³, “Türk Yurdu” dergisinde yapma masallar yayımlar. 1913 yılında ise yine İzzet Ulvi tarafından derlenen masallar, Ahmetoğlu Kum imzasıyla “Türk Yurdu” dergisinde yayımlanır.⁶⁴

Batılı araştırmacılardan sonra, Türkiye’de masal sahasında yapılan ilk çalışma K.D Hanım rumuzlu bir bayana aittir. 1912 yılında K.D. Hanım rumuzuyla neşredilen eserin adı “Türk Masalları”dır. 12 masalın yer aldığı bu eserde ilk defa Ziya Gökalp bahsetmiştir. Bu eseri ilk defa tanıtan da Pertev Naili Boratav’dır.⁶⁵ Adı geçen eser, Türk araştırmacılar tarafından uzun süre görülmemiş olmasına rağmen günümüzde hem tespit edilmiş, hem de Latin harflerine aktarılarak ilgilenenlerin görüşlerine sunulmuştur⁶⁶.

1914 yılında Allan Ramsey ve Francais Mc. Cullagh, tarafından hazırlanan “Tales From Turkey”⁶⁷ isimli eserde meddah geleneğinin örneklerinden seçilen masal, efsane ve latifelere yer verilmiştir.

Türk masallarının derlenmesi, tanıtılması ile ilgili çalışmalar Ziya Gökalp’le birlikte hız kazanmıştır. Ziya Gökalp, 1914 yılında Türkçülük Ülküsüyle bütünleştirerek yazdığı manzum masalları “Kızılelma”⁶⁸ isimli eseriyle neşreder. Gökalp, daha sonra “Küçük Mecmua”da yayımladığı masal metinlerini “Altın Işık”⁶⁹ adlı eserinde toplar.

⁶² Nedim Bakırcı, **A.g.e.**, s. 20.

⁶³ Saim Sakaoğlu, **Masal Araştırmaları**, s. 34.

⁶⁴ Saim Sakaoğlu, **Masal Araştırmaları**, s. 36.

⁶⁵ Saim Sakaoğlu, **Masal Araştırmaları**, s. 53.

⁶⁶ Ali Berat Alptekin, **A.g.e.**, s. 6.

⁶⁷ Nedim Bakırcı, **A.g.e.**, s. 20.

⁶⁸ Ziya Gökalp, **Kızılelma**, İstanbul, 1914.

⁶⁹ Ziya Gökalp, **Altın Işık**, İstanbul, 1923.

Theodor Menzel, 1923 yılında 14 masaldan oluşan “Billur Köşk Masalları” isimli kitabı “Türkisch Marchen”⁷⁰ serisinin birinci cildi olarak Almancaya tercüme eder. Menzel, 1924 yılında kendi derlediği 14 masal metninden oluşan ikinci kitabı “Der Zauberspiegel”⁷¹ adlı eserini neşreder.

1925 yılında Fredrich Giese, 66 Türk masalının yer aldığı “Türkisch Marchen”⁷² adlı kitabını yayımlar. Bu eserdeki masal metnlerinin üç tanesi derlenmiş olup, diğerleri çeşitli kaynaklardan alınmıştır.

Hamit Zübeyir Koşay, 1929 yılında “Dokuz Ötkünç”⁷³ adlı çalışmasında masal metinlerine yer vermiştir. Bahtevan Hanım derlediği masalları, 1930 yılında “Türk Masalları”⁷⁴ adlı eseriyle yayımlar. Sonraki yıllarda masal çalışmaları Türk araştırmacıların da gayretiyle artarak devam eder.

Ali Dehri Dilçin, Çankırı’ndan derlediği masalları 1933 yılında, “Çankırı Masalları”⁷⁵ adıyla, Yusuf Ziya Demircioğlu Yürüklerden derlediği masal ve hikâyeleri, 1934 yılında “Yürüklerde ve Köylülerde Hikâyeler-Masallar”⁷⁶ adlı çalışmasıyla yayımlar.

Suat Salih Arsal, 1935 yılında “Öz Türk Masalları”⁷⁷ nı, aynı yıl Hamit Zübeyir Koşay ikinci kitabı olan “Ankara Budun Bilgisi”⁷⁸ adlı eserini yayımlar.

Naki Tezel, Halk Bilgisi Haberleri dergisinde yayımladığı masalları 1936 yılında “Keloğlan Masalları”⁷⁹ adıyla kitaplaştırır. Yine Halk Bilgisi Haberleri

⁷⁰ Saim Sakaoğlu, **Masal Araştırmaları**, s. 29.

⁷¹ Saim Sakaoğlu, **Masal Araştırmaları**, s. 30.

⁷² Saim Sakaoğlu, **Masal Araştırmaları**, s. 30.

⁷³ Hamit Zübeyir Koşay, **Dokuz Ötkünç**, Ankara, 1929.

⁷⁴ Nedim Bakırcı, **A.g.e.**, s. 22.

⁷⁵ Ali Dehri Dilçin, **Çankırı Masalları**, Çankırı, 1932.

⁷⁶ Yusuf Ziya Demircioğlu, **Yürükler ve Köylülerden Hikâyeler-Masallar**, İstanbul, 1934.

⁷⁷ Suat Salih Arsal, **Öz Türk Masalları**, Mersin, 1935.

⁷⁸ Hamit Zübeyir Koşay, **Ankara Budun Bilgisi**, Ankara, 1935.

⁷⁹ Naki Tezel, **Keloğlan Masalları**, İstanbul, 1936.

dergisinde yayımladığı İstanbul masallarını, 1938 yılında “İstanbul Masalları”⁸⁰ adıyla kitaplaştırır. Naki Tezel’in çalışmaları daha sonraki yıllarda “Türk Masalları”⁸¹ adıyla iki cilt halinde neşredilir.

İlk halk anlatıları doktoru olan Mehmet Tuğrul, 1942 yılından sonra derleme faaliyetleri yapmaya başlar. Derlediği masalları Halk Bilgisi Haberleri dergisinde neşreder. 1945 yılında Malatya’dan derlediği masalları 1946 yılında “Malatya’dan Derlenmiş Masallar”⁸² adıyla yayımlar. Tuğrul, 1942-1946 yılları arasında hazırladığı “Mahmutgazi Köyünde Halk Edebiyatı” adlı doktora tezinde masal metinlerine de yer verilmiştir. Bu çalışma 1969 yılında aynı isimle yayımlanır.⁸³

Tahir Alangu, 1943 yılında “Masal Araştırmaları Sahasına Toplu Bir Bakış ve Türk Halk Masallarının İç Yapısı ve Kahramanları Üzerine Bir Deneme”⁸⁴ adlı bitirme tezini hazırlar. Alangu, 1961 yılında “Billur Köşk Masalları”⁸⁵ ve 1967’de de “Keloğlan Masalları”⁸⁶ isimli kitaplarını yayımlar.

1944 yılında İstanbul’da Kemal Akça, İhsan Hınçer, Muzaffer Erdoğan ve Ferit Uğur tarafından “Folklor Postası” ismiyle bir dergi çıkarılır. Bu dergide 5-6 imzasız masal haricinde masal metni neşredilmemiştir.⁸⁷

Masallar üzerine derleme çalışması yapıp emek harcayan araştırmacılardan birisi de Eflatun Cem Güney’dir. Güney, çeşitli bölgelerden derlediği masalları sırasıyla “En Güzel Türk Masalları”⁸⁸, “Bir Varmış Bir Yokmuş”⁸⁹, “Evvel Zaman

⁸⁰ Naki Tezel, **İstanbul Masalları**, İstanbul, 1938.

⁸¹ Naki Tezel, **Türk Masalları**, II C., İstanbul, 1971; Ankara, 1997.

⁸² Mehmet Tuğrul, **Malatya’dan Derlenmiş Masallar**, Ankara, 1946.

⁸³ Mehmet Tuğrul, **Mahmutgazi Köyünde Halk Edebiyatı**, İstanbul, 1969.

⁸⁴ Saim Sakaoglu, **Masal Araştırmaları**, s. 48.

⁸⁵ Tahir Alangu, **Billur Köşk Masalları**, İstanbul, 1961.

⁸⁶ Tahir Alangu, **Keloğlan Masalları**, İstanbul, 1967.

⁸⁷ Nedim Bakırcı, **A.g.e.**, s.24.

⁸⁸ Eflatun Cem Güney, **En Güzel Türk Masalları**, İstanbul, 1948.

⁸⁹ Eflatun Cem Güney, **Bir Varmış Bir Yokmuş**, İstanbul, 1956.

İçinde”⁹⁰, “Gökten Üç Elma Düştü”⁹¹, “Az Gittim Uz Gittim”⁹² adlı kitaplarda toplamıştır.

Masalların derlenip incelenmesinde önemli bir yeri olan araştırmacılardan biri de Pertev Naili Boratav’dır. Boratav, W. Eberhard ile birlikte “Typen Türkischer Volksmarchen”⁹³ adlı eseri hazırlar. Türk Masal Tipleri Kataloğu olarak bilinen eser, Türk masal tarihindeki en önemli çalışmalardan biridir. Bu çalışmanın dışında, 1955 yılında 22 masal metninin yer aldığı “Contes Turcs”⁹⁴ adlı eseri neşreder. 1958 yılında Contes Turcs adlı eserinden aldığı 18 masalı “Zaman Zaman İçinde”⁹⁵ adlı kitapta yayımlar. 1967 yılında “Turkisch Volksmarchen”⁹⁶ aslı eserini Almanca olarak yayımlar. 1969 yılında Turkisch Volksmarchen adlı eserinden seçtiği 21 masal ile daha önce hiç yayımlanmamış 27 masal metnini “Gittik Uz Gittik”⁹⁷ adlı iki kitapta toplar.

Ela Sophie Von Kamphoener, 1956 yılında “Marchen und Geschichten Alttürkischer Nomaden (Türk Göçebelerin Masal ve Hikâyeleri)”⁹⁸ ve 1966 yılında “Der Zedernbaun (Sedir Ağacı)”⁹⁹ adlı eserleri yayımlar.

Slaveyko Martinof ve Şekibe Yamaç’ın 1957 yılında birlikte hazırladıkları “Türk Masalları”¹⁰⁰ adlı eser yayımlanır.

1958 yılında Xavier de Planbol’in yayımladığı, “Contes et Legendes des Peuples Turcs”¹⁰¹ adlı eserde Türk masallarına yer verilmiştir.

⁹⁰ Eflatun Cem Güney, **Evvel Zaman İçinde**, İstanbul, 1957.

⁹¹ Eflatun Cem Güney, **Gökten Üç Elma Düştü**, İstanbul, 1960.

⁹² Eflatun Cem Güney, **Az Gittim Uz Gittim**, İstanbul, 1961.

⁹³ W.-Eberhard-Pertev Naili Boratav, **Typen Türkischer Volksmarchen**, Wiesbaden, 1953.

⁹⁴ Pertev Naili Boratav, **Contes Turcs**, Paris, 1955.

⁹⁵ Pertev Naili Boratav, **Zaman Zaman İçinde**, İstanbul, 1958.

⁹⁶ Pertev Naili Boratav, **Türkisch Volksmarchen**, Berlin, 1969.

⁹⁷ Pertev Naili Boratav, **Az Gittik Uz Gittik**, Ankara, 1959.

⁹⁸ Saim Sakaoğlu, **Masal Araştırmaları**, s. 30.

⁹⁹ Saim Sakaoğlu, **Masal Araştırmaları**, s. 30.

¹⁰⁰ Saim Sakaoğlu, **Masal Araştırmaları**, s. 30.

¹⁰¹ Saim Sakaoğlu, **Masal Araştırmaları**, s. 31.

“Gaziantep Kùltür” dergisinde yayımlanan masallar 1962 yılında Hulusi Yetkin tarafından “Gaziantep’te Derlenen Halk Masalları”¹⁰² adıyla kitaplaştırılır.

Elenor Brockett, hazırladığı “Turkish Fairy Tales”¹⁰³ adlı eserini 1963, 1965 ve 1968 yıllarında neşreder. Bu kitapta, Ignacz Kunos’un çalışmalarının dışında iki kaynaktan alınan 15 masal yer almaktadır.¹⁰⁴

Selma Ekrem 1964 yılında 12 masal metnini “Turkish Fairy Tales”¹⁰⁵ adıyla yayımlar. 1964 yılında Halkevleri tarafından Kars’ta çıkarılan “Kars Eli” dergisinde çok sayıda masal metni yayımlanmıştır. Bu konuya İğdır Masalları Üzerine Yapılan Çalışmalar bölümünde ayrıca değinilmiştir.

Amerikalı araştırmacı Warren S. Walker ile Ahmet Edip Uysal, Türkiye’nin değişik yerlerinden derledikleri 63 masal metnini, “Tales Alive in Turkey”¹⁰⁶ adı ile 1966 yılında yayımlarlar.

Otto Spides 1967 yılında, “Turkisch Marchen”¹⁰⁷ adlı eserinde 60 Türk masal metnine yer verir.

1969-1971 yılları arasında Türk Folklor Kurumu tarafından çıkarılan “Folklor” dergisinde masallara da yer verilmiştir.

Mahmut İslamoğlu tarafından 1969 yılında, Kıbrıs’ta yayımlanan Kıbrıs Türk Folkloru adlı çalışmada da iki masal metni yer almaktadır.¹⁰⁸

Gani Yener, 1987 yılında Ignacz Kunos’un derlediği masallardan seçtiği masal metinlerini “Türk Masalları”¹⁰⁹ adıyla yayımlar.

¹⁰² Hulusi Yetkin, **Gaziantep’te Derlenen Halk Masalları**, Gaziantep, 1962.

¹⁰³ Saim Sakaoğlu, **Masal Araştırmaları**, s. 28.

¹⁰⁴ Nedim Bakırcı, **A.g.e.**, s. 19.

¹⁰⁵ Saim Sakaoğlu, **Masal Araştırmaları**, s. 31.

¹⁰⁶ Warren S. Walker-Ahmet Edip Uysal, **Tales Alive in Turkey**, Cambridge, 1966.

¹⁰⁷ Saim Sakaoğlu, **Masal Araştırmaları**, s. 31.

¹⁰⁸ Esma Şimşek, **Yukarı Çukurova Masallarında Motif ve Tip Araştırması**, Cilt I, KB Yayınları, Ankara, 2001.

¹⁰⁹ Ignacz Kunos, **Türk Masalları**, (Haz: Gani Yener), İstanbul, 1987.

II. 2. 1971 Yılından Sonra Yapılan Çalışmalar

1970 yılına gelindiğinde masal çalışmalarında hareketlilik görülür. Mehmet Kaplan'ın misafir öğretim görevlisi olarak İstanbul Üniversitesi'nden Atatürk Üniversitesi'ne gitmesiyle halk edebiyatı üzerine önemli bilimsel çalışmalar yapılır. Türkiye'de masallar üzerine ilk doktorasını tamamlayan araştırmacı Saim Sakaoğlu olur. Sakaoğlu, 1971 yılında Gümüşhane masalları üzerine hazırladığı tezini bitirir. Onu sırasıyla Erzurum masalları üzerine çalışan Bilge Palandöken (sonradan Seyidoğlu) ve Elazığ masalları üzerine çalışan Umay Günay takip eder.

Bizden önceki çalışmalarda, ilk doktora ve yüksek lisans tezleri ve içerikleri hakkında detaylı bilgi verildiğinden, tekrara düşmemek için biz bu çalışmaların içeriklerine değinmiyoruz.

Masallar üzerine yapılan bilimsel çalışmalar 1990 yılından sonra hız kazanmış, 2000 yılından sonra ise artarak devam etmiştir. Öyle ki, 1971-1990 yılları arasında sadece 3 doktora, 4 yüksek lisans tezi yapılmıştır. 1990-2000 yılları arasında 14 doktora, 23 yüksek lisans tezi yapılmıştır. 2000'den sonra ise 24 doktora, 130 yüksek lisans tezi yapılmıştır.

Aşağıda ilk doktora ve yüksek lisans tezlerinden başlayarak 2012 yılına kadar Yök Ulusal Tez Merkezi'ne kayıtlı tezlerin künyeleri verilmiştir. Künyeleri verilen tezler bitiriliş tarihlerine göre (ilk yapılandan son yapılanına doğru) sıralanmıştır. Yine bibliyografyalarda yer alan danışmanlar tez teslim tarihlerindeki unvanlarıyla yazılmıştır.

II. 2. 1. Doktora Tezleri

SAKAOĞLU, Saim, **Gümüşhane Masalları (Metin Toplama ve Tahlil)**, (Danışman: Prof. Dr. Mehmet Kaplan), Atatürk Üniversitesi Yayınları, Ankara, 1973.

GÜNAY, Umay, **Elazığ Masalları (İnceleme)**, (Danışman: Prof. Dr. Mehmet Kaplan), Atatürk Üniversitesi Yayınları, Erzurum, 1975.

SEYİDOĞLU, Bilge, **Erzurum Halk Masalları Üzerinde Araştırmalar (Metinler ve Açıklamalar)**, (Danışman: Prof. Dr. Mehmet Kaplan), Atatürk Üniversitesi Yayınları, Ankara, 1975.

ŞİMŞEK, Esmâ, **Yukarıçukurova Masallarında Motif ve Tip Araştırması (2 Cilt)**, (Danışman: Prof. Dr. Ali Berat Alptekin), Fırat Üniversitesi SBE Doktora Tezi, Elazığ, 1990.

AKSAN, Tülay, **Popüler Kültür Yayılım Alanları: Masalın İmajinasyon Yaratma ve Sosyal Bilimlerin Gelişmesine Katkısı**, (Danışman: Prof. Dr. Alim Şerif Onaran), İstanbul Üniversitesi SBE Doktora Tezi, İstanbul, 1990.

KAYA, Korhan, **Kathasaritsagara (Masal İrmaklarının Okyanusu) Kritik Çalışması**, (Danışman: Prof. Dr. İnci Macun), Ankara Üniversitesi SBE Doktora Tezi, Ankara, 1990.

ÖZÇELİK, Mehmet, **Afyonkarahisar Masalları Üzerine Bir Araştırma (İnceleme)**, (Danışman: Prof. Dr. Saim Sakaoğlu), Selçuk Üniversitesi SBE Doktora Tezi, Konya, 1993.

ASLAN, Namık, **Yozgat Masallarında Motif ve Tip Araştırması (İnceleme-Metinler)**, (Danışman: Prof. Dr. Tuncer Gülensoy), Erciyes Üniversitesi SBE Doktora Tezi, Kayseri, 1994.

ÖNAY, Yılmaz, **Van Masalları Üzerine Bir Araştırma**, (Danışman: Prof. Dr. Saim Sakaoğlu), Yüzüncü Yıl Üniversitesi SBE Doktora Tezi, Van, 1995.

KÖKSEL, Behiye, **Gaziantep Masalları Üzerine Bir İnceleme**, (Danışman: Prof. Dr. Saim Sakaoğlu), Selçuk Üniversitesi SBE Doktora Tezi, Konya, 1995.

KÖKTÜRK, Şahin, **Azerbaycan ve Türkiye'den Derlenmiş Masalları Karşılaştırma Denemesi**, (Danışman: Prof. Dr. Umay Günay), Ondokuz Mayıs Üniversitesi SBE Doktora Tezi, Samsun, 1996.

KARA, Ruhi, **Erzincan Masalları (Metinler ve İncelemeler)**, (Danışman: Prof. Dr. Bilge Seyidoğlu), Atatürk Üniversitesi SBE Doktora Tezi, Erzurum, 1996.

EMİROĞLU, Seyit, **Meram İlçesi (Konya) Masalları Üzerinde Bir İnceleme**, (Danışman: Prof. Dr. Saim Sakaoğlu), Selçuk Üniversitesi SBE Doktora Tezi, Konya, 1996.

YAVUZ, Muhsine, **Masalların Eğitim İşlevleri ve Dil Öğretimindeki Yeri**, (Danışman: Prof. Dr. Cahit Kavcar), Ankara Üniversitesi SBE Doktora Tezi, Ankara, 1996.

ARSLAN, Ahmet Ali, **Kuzey-Doğu Anadolu (Kars) Türk ve Kuzey Britanya Halk Edebiyatlarında Masallar**, AKM Yayınları, Ankara, 1998.

AKAY, Recep, **Türk ve Alman Masallarında Çocuk Figürleri**, (Danışman: Prof. Dr. Ülkü Vural-Prof. Dr. Wilfried Buch), Çukurova Üniversitesi SBE Doktora Tezi, Adana, 1998.

ÖCAL, Ahmet, **Karakuyu Köyü (Boğazhyan-Yozgat) Çevresi Masalları (Metinler-İncelemeler)**, (Danışman: Prof. Dr. Bilge Seyidoğlu), Atatürk Üniversitesi SBE Doktora Tezi, Erzurum, 1999.

KILINÇ, Aziz, **Yakaafşar Kasabası Anlatı Türleri Üzerine Bir İnceleme (Hikâye, Masal, Fıkra)**, (Danışman: Doç. Dr. İsa Özkan), Gazi Üniversitesi SBE Doktora Tezi, Ankara, 2001.

ÖZTÜRK, Mehmet, **Modern İletişim Toplumunda Sine-Masal Kentler**, (Danışman: Prof. Dr. Fevzi Demir), Dokuz Eylül Üniversitesi SBE Doktora Tezi, İzmir, 2001.

İPKIRMAZ, Yılgün İlkay, **Hint Masallarındaki Motifler**, (Danışman: Doç. Dr. Korhan Kaya), Ankara Üniversitesi SBE Doktora Tezi, Ankara, 2002.

ALPTEKİN, Ali Berat, **Taşeli Masalları**, (Doç. Dr. Saim Sakaoğlu), Akçağ Yayınları, Ankara, 2002.

KOCAASLAN, Rabia Uçkun, **Gagauz Masallarının Tip ve Motif Yapısı Bakımından İncelenmesi**, (Danışman: Prof. Dr. Fikret Türkmen), Ege Üniversitesi SBE Doktora Tezi, İzmir, 2003.

BAKIRCI, Nedim, **Türk Dünyası Coğrafyasında Tespit Edilmiş Hayvan Masalları Üzerinde Bir İnceleme**, (Danışman: Prof. Dr. Saim Sakaoğlu), Selçuk Üniversitesi SBE Doktora Tezi, Konya, 2004.

BAYDEMİR, Hüseyin, **Özbek Masalları (İnceleme-Metin)**, (Danışman: Prof. Dr. Bilge Seyidoğlu), Atatürk Üniversitesi SBE Doktora Tezi, Erzurum, 2004.

GÜNEŞ, Hasan, **Grimm Masallarının Çocuklar Üzerindeki Etkileri**, (Danışman: Prof. Dr. Yüksel Kocadoru), Ankara Üniversitesi SBE Doktora Tezi, Ankara, 2006.

ÇETİNKAYA, Zeynep, **Masalların Türkçe Öğretimindeki Yeri ve Önemi**, (Danışman: Yard. Doç. Dr. Mehmet Yardımcı), Dokuz Eylül Üniversitesi SBE Doktora Tezi, İzmir, 2007.

DİLEK, İbrahim, **Altay Masalları**, (Danışman: Prof. Dr. İsa Özkan), Gazi Üniversitesi SBE Doktora Tezi, Ankara, 2007.

GÖKDEMİR, Gönül, **Kıbrıs Türk Kültüründe Masal Geleneği**, (Danışman: Prof. Dr. Özkul Çobanoğlu), Hacettepe Üniversitesi SBE Doktora Tezi, Ankara, 2008.

KARATAŞ, Yusuf, **Metin İncelemesinde Söylembilim Yöntemi “Bin Bir Gece Masalları Üzerine Bir Uygulama”**, (Danışman: Prof. Azmi Yüksel), Gazi Üniversitesi EBE Doktora Tezi, Ankara, 2008.

TÜRKAN, Kadriye, **Türk Dünyası Masal Geleneğinde Şamanist Unsurlar**, (Danışman: Prof. Dr. Özkul Çobanoğlu), Hacettepe Üniversitesi SBE Doktora Tezi, Ankara, 2008.

İŞİK, Neşe, **Türk Masallarının Sembolik Açından Çözümlemesi**, (Danışman: Prof. Dr. Esmâ Şimşek), Fırat Üniversitesi SBE Doktora Tezi, Elazığ, 2009.

CİHANDİR, Yurdal, **Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’ndeki Okul Öncesi Çocuklarının “Ninni, Tekerleme ve Masal”lar Aracılığı İle Türkçe Dil Becerilerinin Kazanmaları Üzerine Bir Değerlendirme**, (Danışman: Prof. Dr. Abdurrahman Güzel), Gazi Üniversitesi SBE Doktora Tezi, Ankara, 2009.

KANCA, Elif, **Masalın Toplumsal İşlevi: Bir Göstergibilimsel Sembol Analizi**, (Danışman: Doç. Dr. N. Serpil Altuntek), Hacettepe Üniversitesi SBE Doktora Tezi, Ankara, 2009.

MERT, Esra Lüle, **Türkçenin Sözcük Açısından Eflatun Cem Güney’in Derleyip Yazdığı Masallar**, (Danışman: Prof. Dr. Cahit Kavcar), Ankara Üniversitesi SBE Doktora Tezi, Ankara, 2009.

GÖKBULUT, Burak, **Kıbrıs Türk Masalları İle Uygur Türk Masalları Üzerinde Karşılaştırmalı Bir Araştırma (İnceleme-Metin)**, (Danışman: Prof. Dr. Mehmet Aça), Ege Üniversitesi SBE Doktora Tezi, İzmir, 2010.

SACKESEN, Ahmet, **Özbek Masallarının Tip ve Motif Yapısı**, (Danışman: Prof. Dr. Ali Duymaz), Ege Üniversitesi SBE Doktora Tezi, İzmir, 2010.

KASIMOĞLU, Handan, **Van Yöresine Ait Türk Halk Masalları**, (Danışman: Prof. Dr. Pakize Aytaç), Gazi Üniversitesi SBE Doktora Tezi, Ankara, 2010.

HARMANCI, Meriç, **Türk Masallarında Keloğlan Tipi**, (Danışman: Prof. Dr. Aynur Koçak), Kocaeli Üniversitesi SBE Doktora Tezi, Kocaeli, 2010.

GÜLTEKİN, Mustafa, **Tataristan Masalları Üzerinde Bir Araştırma**, (Danışman: Prof. Dr. Metin Ekici), Ege Üniversitesi SBE Doktora Tezi, İzmir, 2010.

ERŞAHİN, İbrahim, **Kahramanmaraş Masalları Üzerine Tip ve Motif Araştırması**, (Danışman: Prof. Dr. Özkul Çobanoğlu), Hacettepe Üniversitesi SBE Doktora Tezi, Ankara, 2011.

NAZLI, Atiye, **Binbir Gece Masallarının Anadolu Türk Masallarına Etkileri Üzerine Bir Araştırma**, (Danışman: Yard. Doç. Dr. Seyit Emiroğlu), Selçuk Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2011.

II. 2. 2. Yüksek Lisans Tezleri

ÖNDER, Filiz, **Ankara'daki Özel İlkokullara Devam Eden Sekiz Yaş Çocuklarının Masallar ve Gerçekçi Öykülerle İlgili Beğenilerinin İncelenmesi**, (Danışman: Doç. Dr. Nilüfer Tuncer), Hacettepe Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1982.

ERGUN, Metin, **Türkmen ve Anadolu Halk Masallarının Yapı ve Motif Açısından Mukayesesi Üzerine Bir Araştırma**, (Danışman: Doç. Dr. Saim Sakaoglu), Atatürk Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Erzurum, 1988.

TAYYAR, Türkan, **Almanya'da ve Türkiye'de Sanat Masalları (Model Metinlerle Karşılaştırma)**, (Danışman: Doç. Dr. Zeki Cemil Arda), Anadolu Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir, 1988.

ÖNCÜL, Nilüfer, **İllüstrasyon Yöntemleri ve Çocuk Masal Kitaplarında Biçimsel Çözümler (Bir Masal Kitabı Örneği)**, (Danışman: Doç. Hüseyin Bilgin), Hacettepe Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1989.

KOCASAVAŞ, Yıldız, **Uygur Halk Masalları (Gramer-Metin-Tercüme-Sözlük)**, (Danışman: Prof. Dr. Kemal Eraslan), İstanbul Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1990.

ULU, Emin, **Tokat Çevresinde Cin Fıkraları ve Masalları (İnceleme-Metin)**, (Danışman: Doç. Dr. Turgut Karacan), Cumhuriyet Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Sivas, 1990.

KOCASAVAŞ, Yıldız, **Uygur Halk Masalları (Gramer-Metin-Tercüme-Sözlük)**, (Danışman: Prof. Dr. Kemal Eraslan), İstanbul Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1990.

DENİZ, Rasim, **Kayseri Masalları**, (Danışman: Prof. Dr. Tuncer Gülensoy), Erciyes Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Kayseri, 1992.

YILMAZ, Mehmet, **Kırgız Halk Masalları (Motif İndex ve Tercüme)**, (Danışman: Prof. Dr. Bilge Seyidoğlu), Atatürk Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Erzurum, 1994.

DENİZ, Rasim, **Kayseri Masalları**, (Danışman: Prof. Dr. Tuncer Gülensoy), Erciyes Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Kayseri, 1994.

TERZİ, Yusuf, **Türk ve Alman Masallarında Sosyal Sorunlar ve Çözüm Yolları**, (Danışman: Prof. Dr. Zeki Cemil Arda), Gazi Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1994.

UYSAL, Zeynep, **Olağanıüstü Masaldan Çağdaş Anlatıya Muhayyelat-ı Aziz Efendi**, (Danışman: Yard. Doç. Dr. Nüket Esen), Boğaziçi Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1994.

YARDIMCI, Mehmet, **Yaşayan Malatya Masalları (Metinler ve İncelemeler)**, (Prof. Dr. Bilge Seyidoğlu), İnönü Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Malatya, 1994.

(DEMİR) ŞİMŞEK, Şaziye, **Ayaş halk Masallarının Tip ve Motif Kataloğu**, (Danışman: Prof. Dr. Hasan Özdemir), Ankara Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1995.

GÜVEN, Meriç, **Bin Bir Gece Masalları Üzerinde Motif Araştırması (Metin-inceleme)**, (Danışman: Prof. Dr. Metin Karadağ), Balıkesir Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir, 1995.

SEVER, Mustafa, **Erciyes Yöresi Masallarında Tipler**, (Danışman: Yard. Doç. Dr. Ali Yakıcı), Gazi Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1995.

BİLDİK, Suna Pamir, **Yıldızeli Atıfet Bildik'ten Derlenen Masallar Üzerine Bir Araştırma**, (Danışman: Doç. Dr. Esmâ Şimşek), Fırat Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Elazığ, 1995.

KIRAÇ, Ekrem, **Divriği Masalları (İnceleme-Metin)**, (Danışman: Yard. Doç. Dr. Doğan Kaya), Cumhuriyet Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Sivas, 1996.

BAYRAKTAR, Şaziye, **Kırım-Tatar Halk Masalları "Akıllı Kirpinen Ayneci Tilki"**, (Danışman: Yard. Doç. Dr. Zikri Turan), Sakarya Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Sakarya, 1997.

ERGİN, Selma, **Özbek Halk Masalları (Bir Bar Eken / Transkripsiyon-İnceleme)**, (Danışman: Yard. Doç. Dr. Emin Kalay), Trakya Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Edirne, 1997.

DALKARA, Zeynep Derya, **Kırgızca On İki Masal (Metin-Çeviri-Sözlük)**, (Danışman: Prof. Dr. Emine Gürsoy Naskali), Marmara Üniversitesi TAE Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1997.

DOLU, Arzu, **Diyarbakır ve Yöresi Masallarında Motif İncelenmesi**, (Danışman: Prof. Dr. Ensar Aslan), Dicle Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Diyarbakır, 1997.

GÖDE, Halil Atay, **Yalvaç Masalları Üzerine Bir İnceleme**, (Danışman: Yard. Doç. Dr. Mehmet Özçelik), Süleyman Demirel Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Isparta, 1997.

GÜERER, Nimet, **Özbek Halk Masalları (Metnin Çeviri Yazısı-Dil İncelemesi-Sözlük)**, (Danışman: Doç. Dr. Gürer Gülsevin), Afyon Kocatepe Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Afyon, 1997.

SARIÇİÇEK, Fevzi, **Arapgir Masalları (İncelemeler ve Metinler)**, (Danışman: Yard. Doç. Dr. Dilaver Düzgün), Atatürk Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Erzurum, 1997.

ÇELİK, Begüm, **Özbek Halk Masalları (Metin-Gramer-İndeks)**, (Danışman: Yard. Doç. Dr. A. Deniz Abik), Çukurova Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Adana, 1998.

KETRE, Melek, **Adana Masalları Araştırması**, (Danışman: Doç. Dr. Erman Artun), Çukurova Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Adana, 1998.

AKGÜN, Yılmaz, **Trabzon Masalları Üzerine Bir Araştırma**, (Danışman: Yard. Doç. Dr. Yılmaz Öney), Yüzüncü Yıl Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Van, 2000.

BAKIRCI, Nedim, **Niğde Masalları**, (Danışman: Yard. Doç. Dr. Faruk Çolak), Niğde Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Niğde, 2000.

ÇELİK, Suzan, **Türk Masallarında Ölüm ve Yas**, (Danışman: Doç. Dr. Esmâ Şimşek), Fırat Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Elazığ, 2000.

ÇORBACI, Çiğdem, **Türk Masallarında Yardımcı İhtiyar Motifi**, (Danışman: Prof. Dr. Ali Berat Alptekin), Fırat Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Elazığ, 2000.

ESER, Ruhiye Eda, **Türk Masallarında Çocuk Motifi**, (Danışman: Doç. Dr. Esmâ Şimşek), Fırat Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Elazığ, 2000.

GÖKÇİMEN, Ahmet, **Türkmen Masalları Üzerine Motif İncelemesi (Hayvan Masalları)**, (Danışman: Prof. Dr. Bilge Seyidoğlu), Atatürk Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Erzurum, 2000.

SÜMBÜLLÜ, Yusuf Ziya, **Türkmen Halk Masalları Üzerine Motif İncelemesi (Büyülü Masallar)**, (Danışman: Prof. Dr. Bilge Seyidoğlu), Atatürk Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Erzurum, 2000.

BEDİR, Selma, **Uygur Çöçekleri**, (Danışman: Prof. Dr. İsa Özkan), Gazi Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2000.

AYYILDIZ, Ferit, **İspir ve Pazaryolu Masalları (Metin ve İncelemeler)**, (Danışman: Prof. Dr. Bilge Seyidoğlu), Atatürk Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Erzurum, 2001.

AKÇA, Deniz, **Türkiye'de Yaşayan Yabancıların Çocuklarının Yabancı Dil Eğitiminde Masalın Etkisinin Araştırılması**, (Danışman: Yrd. Doç. Dr. Ceyhun Aksoy), Ankara Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2001.

ÇAKMAKÇI, İnci, **Düşsel İmgeler ve Masallar**, (Danışman: Prof. Dr. Hasan Pekmezci), Hacettepe Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2001.

EREN, Metin, **Bitlis Masalları Üzerine Bir Araştırma**, (Danışman: Yard. Doç. Dr. Yılmaz Öney), Yüzüncü Yıl Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Van, 2001.

PEPESÖYLER, Ferda, **Binbir Gece Masalları Esat Efendi Nüshası (Dilbilgisi Özellikleri-Metin-Dizin)**, (Danışman: Yard. Doç. Dr. Gülseren Tor), Mersin Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Mersin, 2001.

KARAYANIK, Sadullah, **Kırgız El Comoktoru (Kırgız Halk Masalları) Metni Esasında Kırgızca Fiil**, (Danışman: Yard. Doç. Sadullah Karayanık), Gazi Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2001.

OURAKOVA, Lazzat, **Anadolu'daki Keloğlan Masalları ile Kazakistan'daki Tazsa Bala Masallarının Mukayesesi**, (Danışman: Yard. Doç. Dr. Naciye Yıldız), Gazi Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2001.

TEKİN, Tufan Görkem, **8-10 Yaş Grubundaki Çocukların Müziksel Beğenilerini Geliştirmede Masal ve Öykülerden Yararlanma Yöntemleri**, (Danışman: Prof. Dr. Cemalettin Göbelez), Marmara Üniversitesi FBE Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2001.

CEYLAN, Murat, **Özbek Halk Masalları (Transkripsiyon-Aktarma-Gramer-İndex)**, (Danışman: Yard. Doç. Dr. Kenan Acar), Sakarya Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Sakarya, 2001.

DURSUN, Huri, **Hayvannar Turındagı Ekiyetler (Hayvan Masalları) Metni Üzerinde Tatar Türkçesinin Ses Özellikleri Açısından Değerlendirilmesi**, (Danışman: Doç. Dr. Fatma Özkan), Gazi Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2001.

ÖZCAN, Bengü Hüsna, **Kazak Erteğileri (Kazak Masalları) Metni Esasında Kazak Türkçesinde Fiil**, (Danışman: Yard. Doç. Dr. Güzin Tural), Gazi Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2001.

ARICI, Ali Fuat, **İlköğretim Üçüncü Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Masalların Öğrenci Eğitimine Katkıları**, (Danışman: Yard. Doç. Dr. Lütfi Sezen), Atatürk Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Erzurum, 2001.

ALKAN, Osman, **Aksaray İlinde Anlatılan Masalların Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi**, (Danışman: Yard. Doç. Dr. Seyit Emiroğlu), Selçuk Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2002.

DERMAN, Serdar, **Anadil (Türkçe) Öğretiminde Masal Metinlerinin Kullanılması**, (Danışman: Yard. Doç. Dr. İbrahim Altunel), Selçuk Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2002.

DOĞRAMACIOĞLU, Hüseyin, **Kilis Masalları Derleme ve Tahlil Çalışması**, (Danışman: Doç. Dr. Fuzuli Bayat), Gaziantep Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep, 2002.

KARASU, Cihat, **Bolu Masalları Üzerine Bir Araştırma**, (Danışman: Yard. Doç. Dr. Yılmaz Önay), Yüzüncü Yıl Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Van, 2002.

SOYSAL, Canan, **Türk ve Alman Masallarından Örnek Metinlerde Motif Karşılaştırması**, (Danışman: Doç. Dr. Yüksel Kocadoru), Anadolu Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir, 2002.

YAŞAR, Seyfullah, **Ağrı Masalları Üzerine Bir Araştırma**, (Danışman: Yard. Doç. Dr. Yılmaz Önay), Yüzüncü Yıl Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Van, 2002.

ZENGİN, Serpil, **Kumuk Halk Masalları (Kumuk Halk Yomakları)**, (Danışman: Doç. Dr. M. Mehdi Ergüzel), Sakarya Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Sakarya, 2002.

TANRIKULU, Tijen, **Masalın Yabancı Dil Öğretimindeki Yeri ve Öneminin Araştırılması**, (Danışman: Yard. Doç. Dr. Şerif Oruç), Gazi Üniversitesi EBE Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2002.

BAYRAKTAR, Zülfikar, **Türkmen Masalları Üzerine Bir İnceleme**, (Danışman: Doç. Dr. Metin Ekici), Ege Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2003.

BERKİ, Meltem, **Hakkari Masalları Üzerine Bir Araştırma**, (Danışman: Yard. Doç. Dr. Yılmaz Önay), Yüzüncü Yıl Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Van, 2003.

ERTİZMAN, Ayşe Arzu Yılmaz, **Türk Masalları ile İlgili Kitapların Halkbilimi Araştırma Yöntemleri Açısından Değerlendirilmesi (1928-2002)**, (Danışman: Doç. Dr. Şeyma Güngör), İstanbul Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2003.

GÜNGÖR, Arif Can, **Sözlü Masal Geleneğinden Görsel Masal Evresine Geçiş ve Masal Formunun Yeşilçam Sinemasına Etkileri**, (Danışman: Yard. Doç. Dr. Battal Odabaş), İstanbul Üniversitesi SBE Sanatta Yeterlilik Tezi, İstanbul, 2003.

OKUR, Alparslan, **Hayvan Masallarının Anadili Öğretiminde Dil, Üslup ve Eğitim Yönünden Yeri ve Önemi**, (Danışman: Yard. Doç. Dr. Mehmet Yardımcı), Dokuz Eylül Üniversitesi EBE, İzmir, 2003.

ÖLÇER, Evrim, **Türkiye Masallarında Toplumsal Cinsiyet ve Mekan İlişkisi**, (Danışman: Prof. Dr. Talat Halman), Bilkent Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2003.

SODZAWICZNY, Magdalena, **Türkiye Masallarında Şamanizm Öğeleri**, (Danışman: Prof. Talat Halman), Bilkent Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2003.

POLAT, Fikriye Duman, **Türkmen Halk Ertekileri Üzerinde Gramer İncelemesi**, (Danışman: Doç. Dr. Bilal Yücel), Cumhuriyet Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Sivas, 2003.

ORHUN, Oya, **Masalın Çağdaş Toplumda Yayılışının İncelenmesi Üzerine Bir Deney**, (Danışman: Prof. Dr. İlhan Başgöz), Marmara Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2004.

SARIKAYA, Burcu, **Türk Masallarında Aile Yapısı (“Bacı Bacı Can Bacı” Masalı Esasında)**, (Danışman: Prof. Dr. Alaeddin Mehmedoğlu), Sakarya Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Sakarya, 2004.

YILDIRIM, Nilüfer, **Anadolu Masallarında Şamanizm İzleri**, (Danışman: Yard. Doç. Dr. Enver Aras), Fırat Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Elazığ, 2004.

SEZER, Özlem, **Masallarda Toplumsal Cinsiyetin İşlenişi**, (Danışman: Yard. Doç. Dr. Nur Betül Çelik), Ankara Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2004.

EKİNCİ, Ümran, **Türk Dünyası Masallarında Çocuk Eğitimiyle İlgili Unsurlar**, (Danışman: Yard. Doç. Dr. Ali Kafkasyalı), Atatürk Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Erzurum, 2004.

BİRDAL, Alikadir, **Kuzey Azerbaycan Masalları Üzerine Bir İnceleme**, (Danışman: Prof. Dr. Bilge Seyidoğlu), Kafkas Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Kars, 2004.

KÖSE, Alper, **Muş İli Malazgirt İlçesinde Anlatılan Masalların Çocuk Eğitimine Katkısı**, (Danışman: Yard. Doç. Dr. Seyit Emiroğlu), Selçuk Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2004.

ÖZDEMİR, Emine, **Masalların Türkçe Eğitimdeki İşlevi ve Türkçe Ders Kitaplarındaki Yerinin İncelenmesi**, (Danışman: Yard. Doç. Dr. Bülent Arı), Mustafa Kemal Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Hatay, 2004.

ARSLAN, Akif, **İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Ders Kitaplarındaki Masalların Eğitimdeki Yeri**, (Danışman: Yard. Doç. Dr. Lokman Turan), Atatürk Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Erzurum, 2004.

SÜRMEİLİ, Kader, **Türkiye’de 7-12 Yaş Seviyesi Masal Kitapları İllüstrasyonlarına Eleştirel Bir Bakış ve Öneriler**, (Danışman: Yard. Doç. Dr. Ata Yakup Kaptan), Ondokuz Mayıs Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Samsun, 2004.

ALAY, Okan, **Bingöl Masalları (İnceleme-Metin)**, (Danışman: Prof. Dr. Esmâ Şimşek), Fırat Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Elazığ, 2005.

CANPOLAT, Aysu Şimşek, **Özbek Halk Masalları İle İlgili Olarak Metin, Aktarma ve İnceleme**, (Danışman: Doç. Dr. Naciye Yıldız), Gazi Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2005.

GÜNEŞ, Mehmet Halim, **Elazığ Masallarındaki İslam Öncesi ve İslam Sonrası Dinî Motiflerin Tespit ve Tahlili**, (Danışman: Yard. Doç. Dr. Davut Kılıç), Fırat Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Elazığ, 2005.

HAFIZOĞLU, Elif Berrak, **Azerbaycan Masalları Üzerine Bir Araştırma (Masalların Propp Metoduyla İncelenmesi)**, (Danışman: Prof. Dr. Bilge Seyidoğlu), Atatürk Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Erzurum, 2005.

İTO, Kiyoko, **Türk ve Japon Hayvan Masallarının Karşılaştırılması**, (Danışman: Doç. Dr. Şeyma Güngör), İstanbul Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2005.

MURAD, Najdat, **Irak Türkmen Masallarında Motif ve Tip İncelemesi**, (Danışman: Yard. Doç. Dr. Ahsen Turan), Gazi Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2005.

ÖZOKUTAN, Türkan, **Kıbrıs Türk Masalları (Derleme-İnceleme)**, (Danışman: Doç. Dr. Şeyma Güngör), İstanbul Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2005.

SEZER, Serap, **Masal Çevirilerinde Karşılaşılan Sorunlar: Türkçe'de Andersen Masalları**, (Danışman: Yard. Doç. Dr. Özlem Berk), Muğla Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Muğla, 2005.

TAHİR, Salih, **Tasavvuf ve Masallar Anonim Dünya Masallarında ve Tasavvufta Kullanılan İmgeler Arasındaki Paralelliklerin Kişisel Gelişim, Arayış ve Aşk Olguları Çerçevesinde İncelenmesi**, (Danışman: Prof. Dr. Ethem Cebecioğlu), Ankara Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2005.

ALTAY, Çiğdem Karaduman, **Grimm Masallarının Göstergibilim Açısından İncelenmesi**, (Danışman: Yard. Doç. Dr. Özcan Erişek), Atatürk Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Erzurum, 2005.

KORKMAZ, Yalçın, **Besni Masallarının Sözlü Kompozisyon Teorisine Göre İncelenmesi**, (Danışman: Doç. Dr. Fuzuli Bayat), Gaziantep Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep, 2005.

KILIÇ, Bahar, **Sinema-Masal İlişkisi ve Sinemasal Anlatımdaki Sorunları**, (Danışman: Yard. Doç. Dr. Ragıp Taranç), Dokuz Eylül Üniversitesi GSE Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2005.

MİLCİ, Ebru Çetin, **Başkurt Masalları ve Başkurt Türkçesindeki Sözcük Grupları (İnceleme-Transkripsiyonlu Metin-Çeviri-Metin-Dizin)**, (Danışman: Yard. Doç. Dr. Göksel Öztürk), Marmara Üniversitesi TAE Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2006.

AKAR, Özlem, **Türk Masallarında Kadın Figürü Üzerine Bir İnceleme**, (Danışman: Prof. Dr. Pakize Aytaç), Gazi Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2006.

AKHAN, Ebru Birkan, **Yunt Dağı Köylerindeki Masallarda Dil Özellikleri**, (Danışman: Doç. Dr. Ayşe İlker), Celal Bayar Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Manisa, 2006.

ÇAĞLAYAN, Deniz, **Türk Masallarında Hayvan Motifleri**, (Danışman: Prof. Dr. Özkul Çobanoğlu), Hacettepe Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2006.

DEMİR, Gülter, **Konya İli Cihanbeyli İlçesinde Anlatılan Masalların Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi**, (Danışman: Yard. Doç. Dr. Seyit Emiroğlu), Selçuk Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2006.

DEMİRBAŞ, Seher, **Sütçüler Masalları Üzerine Bir İnceleme**, (Danışman: Yard. Doç. Dr. Mehmet Özçelik), Süleyman Demirel Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Isparta, 2006.

DOĞAN, Abdullah, **Adıyaman Yöresi Masalları Üzerine Bir İnceleme**, (Danışman: Doç. Dr. Şeref Boyraz), Cumhuriyet Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Sivas, 2006.

KUMARTAŞLIOĞLU, Satı, **Balıkesir Masallarında Motif ve Tip Araştırması**, (Danışman: Prof. Dr. Ali Duymaz), Balıkesir Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir, 2006.

YAVUZ, Mehmet Şakir, **Muş Masalları Üzerine Bir Araştırma**, (Danışman: Yard. Doç. Dr. Yılmaz Önay), Yüzüncü Yıl Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Van, 2006.

YALDIZ, Hatice Tuba, **Masalların Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi (Sarayönü Örneği)**, (Danışman: Yard. Doç. Dr. Seyit Emiroğlu), Selçuk Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2006.

SALLABAŞ, Semra Bakan, **Kelile ve Mimne’de Yer Alan Masalların Dini ve Ahlaki Eğitime Katkıları**, (Danışman: Doç. Dr. Abbas Çelik), Atatürk Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Erzurum, 2006.

ÖZLER, Ahmet, **İlköğretim 3., 4. Ve 5. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Hikaye ve Masalların Eğitimsel İşlevleri**, (Danışman: Yard. Doç. Dr. Seyit Emiroğlu), Selçuk Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2006.

BOZLAK, Ümmü Gülsüm, **Erdemli Masalları**, (Danışman: Prof. Dr. Ali Berat Alptekin), Selçuk Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2007.

KARA, Öznur, **Tarsus Masalları**, (Danışman: Prof. Dr. Ali Berat Alptekin), Selçuk Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2007.

YENEN, Yıldız, **Cahit Uçuk’un Masallarında Dil ve Çocuk Eğitimi**, (Danışman: Yard. Doç. Dr. Ramazan Çiftlikli), İnönü Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Malatya, 2007.

GEZER, Alpay, **Soyut Kavramların Öğretiminde Hayvan Masallarının Yeri ve Önemi**, (Danışman: Yard. Doç. Dr. Rahşan Gürel-Yard. Doç. Dr. Latif Beyreli), Marmara Üniversitesi EBE Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2007.

DAĞI, Satiye, **Safranbolu Masalları**, (Danışman: Prof. Dr. Ali Berat Alptekin), Selçuk Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2008.

DURSUN, Aysun, **Keloğlan Masallarının Tespiti ve Tasnifi**, (Danışman: Yard. Doç. Dr. M. Naci Önal), Muğla Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Muğla, 2008.

GÜLMEZ, Gülcan, **Güney Azerbaycan Erdebil Bölgesindeki Türk Halk Masalları (Metin-İnceleme)**, (Danışman: Yard. Doç. Dr. Muvaffak Duranlı), Ege Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2008.

İÇÖZ, Fulya, **Masalda Cadı: “Ötekinin” Arketipi**, (Danışman: Doç. Dr. Dilek Direnç), Ege Üniversitesi SBE Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2008.

KONUK, Dönüş, **Fazlullah-i Muhtedî (Subhî) ve Kıssehâ-yi Subhî Adlı Eserinden Çeviri Masallar**, (Danışman: Prof. Dr. Veyis Değirmençay), Atatürk Üniversitesi SBE, Doğu Dilleri ve Edebiyatları Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Erzurum, 2008.

SADİÇ, Ş. Aysun, **Masallarda Kadın (Güneydoğu Anadolu ve Doğu Akdeniz Masal Örnekleri)**, (Danışman: Yard. Doç. Dr. Behiye Köksel), Gaziantep Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep, 2008.

TUNÇ, Talha, **Manisa Masalları Üzerine Bir İnceleme**, (Danışman: Yard. Doç. Dr. Halil Altay Göde), Süleyman Demirel Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Isparta, 2008.

ÇOBAN, Derya, **Türk Folklor Araştırmaları Dergisi'nin 1-183. Sayılarında Yer Alan Masal Metinlerinin, 11-14 Yaş Grubu Öğrencilerinin Bilişsel, Duyuşsal ve Psikomotor Özelliklerine Göre Uygunluğunun Değerlendirilmesi**, (Danışman: Doç. Dr. İsmail Güleç), Sakarya Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Sakarya, 2008.

EMMEZ, Berivan Can, **Sözlü Gelenekten Modern Masala: Çocuk Edebiyatında Masal Üzerine Halkbilimsel Bir İnceleme**, (Danışman: Doç. Dr. Muhtar Kutlu), Ankara Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2008.

GÜNDÜZ, Özlem Günaltılı, **Oğuz Tansel'in Masal Kitaplarının Eğitim Değeri ve Türkçeye Katkısı**, (Danışman: Prof. Dr. Songül Taş), İnönü Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Malatya, 2008.

ÖZEN, Selma, **Konu ve Yapı Bakımından Kırgız Peri Masalları**, (Danışman: Prof. Dr. Gülzura Camakunova), Ankara Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2008.

ŞEREF, Gürsoy, **Okul Öncesi Dönem Çocuklarına Yönelik Masal Kitaplarındaki İllüstrasyonların İncelenmesi**, (Danışman: Yard. Doç. Dr. Halit Tugay Ünalın), Anadolu Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir, 2008.

BAYRAK, Müzekkâ, **Masallar Adlı Metin Esasında Başkurt Türkçesinde Fiil**, (Danışman: Yard. Doç. Dr. Çağrı Özdarendeli), Trakya Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Edirne, 2008.

ÖZKAN, Asuman, **Karakter Özellikleri İtibariyle Erzincan Masallarında Tipler**, (Danışman: Yard. Doç. Dr. Gülmisal Emiroğlu), Selçuk Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2008.

GÜN, Berna, **Masallara Feminist Bir Bakış ve Cinsiyet Meseleleri**, (Danışman: Doç. Dr. Güzin Yamaner), Ankara Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2008.

KARAKUŞ, Ertuğrul, **İlköğretim 2. Kademe Türkçe Öğretiminde Sosyal Becerilerin Geliştirilmesi Açısından Masallar**, (Danışman: Yard. Doç. Dr. Mualla Murat), Zonguldak Karaelmas Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Zonguldak, 2008.

ŞEN, Sevim, **Anadolu Masallarında Kadının Yeri**, (Danışman: Prof. Dr. Esmâ Şimşek), Fırat Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Elazığ, 2008.

KIRAN, Seden, **Okulöncesi Çocuklarına Yönelik Hazırlanan Masal ve Öykü Kitaplarında Geçen İletişim Engelleri**, (Danışman: Doç. Dr. Ruhi Sarpkaya), Adnan Menderes Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Aydın, 2008.

ARDOĞAN, Arzu, **Uygur Halk Masalları**, (Danışman: Prof. Dr. Şuayip Karakaş), Gazi Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2009.

POLAT, Ömer Faruk, **Oğuz Tansel'in Masallarında Çocuk ve Eğitim Teması**, (Danışman: Yard. Doç. Dr. Hulusi Çengel), Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale, 2009.

TÜZEL, Sait, **Animasyon ve Türk Masal Kahramanlarının Özelliklerinin Çocuk Eğitimi Açısından Karşılaştırılması**, (Danışman: Prof. Dr. Kemal Yüce), Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale, 2009.

DEMİR, Nergiz, **Türk Folklor Araştırmaları Dergisinin 184-366. Sayılarında Yer Alan Masal Metinlerinin İlköğretim II. Kademe Türkçe Öğretim Programlarına Göre Uygunluğunun Değerlendirilmesi**, (Danışman: Doç. Dr. İsmail Güleç), Sakarya Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Sakarya, 2009.

UZUN, Ramazan, **Konya İli Seydişehir İlçesi ve Çevresinde Anlatılan Masalların Çocuk Eğitimine Katkısı**, (Danışman: Yard. Doç. Dr. Seyit Emiroğlu), Selçuk Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2009.

CANAKAY, Melike, **Türk Masallarındaki Karakterlerin İncelenmesi ve Seramik Heykel Uygulamaları**, (Danışman: Doç. Canan Atalay Aktuğ), Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale, 2009.

DOĞAN, Sabri, **Kırgız Masalları (Metin-İnceleme)**, (Danışman: Prof. Dr. Naciye Yıldız), Gazi Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2009.

ZHAMAKINA, Alfiya, **Kazak Masalları Üzerine Bir İnceleme**, (Danışman: Prof. Dr. Metin Ekici), Ege Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2009.

ÇELİK, Ayşe, **Masalların Eğitim Açısından Dil ve Kültür Edinimine Katkısı Üzerine Bir Araştırma**, (Danışman: Yard. Doç. Dr. Feridun Alper), Atatürk Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Erzurum, 2009.

YURTSEVEN, Burcu Narda, **Anadolu, Çin, Kızılderili ve Avustralya Halk Masallarında Değişme Motifinin Benzerlikleri ve Farklılıkları Açısından Karşılaştırılması**, (Danışman: Yard. Doç. Dr. Fesun Koşmak), Eskişehir Osmangazi Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir, 2009.

KÖSELER, Feyza, **Okul Öncesi Öykü ve Masal Kitaplarında Toplumsal Cinsiyet Olgusu**, (Danışman: Doç. Dr. Ruhi Sarpkaya), Adnan Menderes Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Aydın, 2009.

SAYAR, Ela, **Samsun İli ve İlçelerinde Anlatılan Masalların Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi**, (Danışman: Yard. Doç. Dr. Seyit Emiroğlu), Selçuk Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2009.

İBRAGİMOVA, Adelya, **Kazak Masalları Üzerine Yapılan Çalışmaların Halkbilimi Araştırma Yöntemleri Açısından Değerlendirilmesi**, (Danışman: Yard. Doç. Dr. Abdulkadir Emeksiz), İstanbul Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2009.

AKYOL, Esra, **Muğla Masalları (Metin-İnceleme)**, (Danışman: Doç. Dr. İbrahim Dilek), Gazi Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2010.

ERSOY, Canan, **A.S. Puşkin ve Masalları**, (Danışman: Doç. Dr. Türkan Olcay), İstanbul Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2010.

YATAĞAN, Murat, **Özbek Halk Masalları (Özbek Halk Atasözleri)**, (Danışman: Doç. Dr. Bilal Aktan), Dumlupınar Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Kütahya, 2010.

KORKMAZ, İsmail Emre, **Gazipaşa Masalları ve Bunların Eğitimdeki Yeri**, (Danışman: Yard. Doç. Dr. Ruhi Kara), Erzincan Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Erzincan, 2010.

KAPLAN, Esin, **Anadolu Türk Masallarında Kılık Değişirme**, (Danışman: Doç. Dr. İbrahim Dilek), Gazi Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2010.

KAYHAN, Zarife Tolunay, **İlköğretim I. Kademedeki Öğrencilere Okutulan Masal Kitaplarındaki İllüstrasyon ve Tipografi Denge Unsuru ve Seçilen 5 Masal Kitabı Çözümlemesi**, (Danışman: Prof. Ahmet Atan), Gazi Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2010.

DALĞAR, Esra, **Bucak Masalları Üzerine Bir İnceleme**, (Danışman: Yard. Doç. Dr. Halil Atay Göde), Süleyman Demirel Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Isparta, 2010.

SAFAROVA, Mekhribon, **Eğitsel Bir Bakış Açısıyla Anadolu ve Özbek Masallarında Ortak ve Farklı Motifler**, (Danışman: Doç. Dr. Yıldız Kocasavaş), İstanbul Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2010.

DANACI, Fahriye Ekin, **Kültürlerarası Etkileşimde Rolü Açısından Kırmızı Başlıklı Kız Masallarının Çevirileri**, (Danışman: Doç. Dr. Emine Bogenç Demirel), Yıldız Teknik Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2010.

ASANO, Ryoko, **Türkmen Masalları**, (Danışman: Prof. Dr. Melek Erdem), Ankara Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2010.

DÜĞDÜ, Özlem, **1981 ve 2005 Programlarına Göre Hazırlanmış İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Ders Kitaplarındaki Masal ve Fabl Metinlerinin İşleniş Süreçlerinin Karşılaştırılması**, (Danışman: Prof. Dr. N.Nazan Karanis), Karadeniz Teknik Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Trabzon, 2010.

KIVRAK, Gülay, **İlköğretim 2. Kademe Türkçe Derslerinde Hayvan Masallarının Değerlendirilmesi**, (Danışman: Prof. Dr. Ali Berat Alptekin), Selçuk Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2010.

ULUPINAR, Ercan Cihan, **Hovhannes Tumanyan'ın Masalları/Halk Edebiyatının Çocuk Edebiyatındaki Yansımaları**, (Danışman: Prof. Dr. Birsen Karaca), Ankara Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2010.

AYDIN, Aliye, **Azerbaycan Masalları-2- Üzerine Bir Araştırma (Masalların Propp Metoduyla İncelenmesi)**, (Danışman: Yard. Doç. Dr. Gülhan Atnur), Atatürk Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Erzurum, 2010.

IŞIK, Murat, **Nogay Masalları**, (Danışman: Prof. Dr. İsa Özkan), Gazi Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2010.

YILMAZ, Gülşah, **Çocukta Mekân Algısının Gelişiminde Masalın Etkisi/Önemi**, (Danışman: Yard. Doç. Dr. Hikmet Sivri Gökmen), Dokuz Eylül Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2010.

TÜRKAN, Tuba Fatma, **Keloğlan Masallarının Bilişsel Gelişim Açısından İncelenmesi (6-12 Yaş)**, (Danışman: Yard. Doç. Dr. Hamiye Duran), Gazi Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2010.

KAYA, Dilşad Deniz, **Aytül Uncu Akal'ın öykü ve Masallarında Tema, Dil ve Eğitim Öğeleri**, (Danışman: Yard. Doç. Dr. Hüseyin Tuncer), Dokuz Eylül Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2010.

ORÇAN, Suzan, **Türk Masallarında Renk İmgesi**, (Danışman: Prof. Dr. Özkul Çobanoğlu), Hacettepe Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2011.

TURAN, Sırmalı, **Masalların Çocuk Hakları Bağlamında Çözümlemesi: Her Gün Bir Masal Adlı Kitap Üzerine Bir İnceleme**, (Danışman: Yard. Doç. Dr. Canan Aslan), Ankara Üniversitesi EBE Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2011.

ATLI, Sagıp, **Kastamonu Masalları (Araştırma-İncelem-Metin)**, (Danışman: Yard. Doç. Dr. Mehmet Özçelik), Süleyman Demirel Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Isparta, 2011.

ONARICIOĞLU, Ahmet Selçuk, **Manzum Hayvan Masallarının Anlama ve Hatırlama Becerilerine Etkisi**, (Danışman: Yard. Doç. Dr. Osman Uyanık), Selçuk Üniversitesi EBE Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2011.

ÖZTÜRK, Feyza Sarper, **Türk ve Alman Masallarından Seçilen Örnek Metinlerde Kadın Figürü**, (Danışman: Yard. Doç. Dr. Gülsüm Uçar), Anadolu Üniversitesi EBE Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir, 2011.

İŞNAS, Seher, **Masal Türünün Çocuktaki Kavram Gelişimine Etkisi Üzerine Bir Araştırma: Cahir Zarifoğlu Örneği**, (Danışman: Doç. Dr. M. Hilmi Uçan), Afyon Kocatepe Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Afyon, 2011.

TUNCEL, Uğur, **Sürelî Yayınlarıdaki Masalla İlgili Açılmalı Bibliyografyası**, (Danışman: Doç. Dr. Abdulkadir Emeksiz), İstanbul Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2011.

II. 3. İğdır Masalları Üzerine Yapılan Çalışmalar

Bugüne kadar Türkiye’de halk edebiyatı üzerine birçok bilimsel çalışma; doktora, yüksek lisans, doçentlik tezleri yapılmıştır. Ancak İğdır folkloru üzerine geniş kapsamlı bilimsel bir çalışma yapılmamıştır.

İğdır ili, halk anlatıları bakımından zengin bir coğrafyadır. Azerbaycan ve İran ile sınır olunması, bu ülkelerle yöre halkının akrabalık bağlarının da olması münasebetiyle yörede kültürel etkileşim canlıdır. İğdır, Kars, Ardahan halk anlatılarıyla Azerbaycan ve İran halk anlatılarının birebir benzerlik gösterdikleri gözlenmiştir.

O bölgede doğup büyüyen bir nefer olarak, ilimizde canlı bir şekilde yaşanan Türk kültür unsurlarının yok olmadan yazıya geçirilmesi gerektiği kanaatine vardık. Daha önce kapsamlı bir çalışma yapılmayan İğdır masalları üzerine bir çalışma yapmak için yola koyulduk. Çalışmamıza başlamadan önce, yöreyle ilgili kaynakları taradığımızda, İğdır ilinin Kars’a bağlı olduğu yıllarda masal derlemelerinin yapıldığını gördük. Bu derlemeler ise genelde dergilerde ve mezuniyet tezlerinde yer almaktadır. Bunların dışındaki masal derlemeleri ise Kars masalları üzerine yapılan çalışmalar ve Azeri Ağzı üzerine yapılan çalışmalarında yer verilen masallardan ibarettir.

İğdır masalları üzerine yapılan çalışmaları ve yayımlanan İğdır masallarını “kitaplar”, “lisans, yüksek lisans ve doktora tezleri”, “dergiler, arşivler ve gazeteler” alt başlıkları altında sıralamayı uygun bulduk.

II. 3. 1. Kitaplar

Iğdır masallarıyla ilgili bugüne kadar müstakil bir çalışma yapılmamıştır. Fakat Iğdır ağız ve folkloruyla ilgili yapılan çalışmalarda masallara yer verilmiştir.

Ahmet Caferoğlu'nun Doğu İllerimiz Ağızlarından Toplamalar (Kars, Erzurum, Çoruh İl Baylıkları Ağızları)¹¹⁰ adlı çalışmasında 3 Iğdır masalı yer almaktadır. Bu masallar 1941 yılında derlenmiştir. Eserdeki masalların isimleri şu şekildedir: Benamaz (Hasan Hanoğlu Türk/Karakoyunlu Köyü), Ehmet Vezir (Hacı Söyün Oğlu Aras/Gacar-Tohanşalı Köyü), Molla Nesreddin Nağılı (Mesim İldokuz/Sarıabdal Köyü).

Ahmet Bican Ercilasun'un Kars İli Ağızları¹¹¹ adlı eserinde 9 Iğdır masasına yer verilmiştir. Bu masalların derleniş yılı 1969'dur. Çalışmada yer alan 9 masalın 8'inin ismi belirtilmemiştir. Kitapta, ismi belirtilen Yahudi İle Kızı adlı masal Iğdır merkeze bağlı Söğütlü Mahallesi'nde Aşığ Ali (65)'den alınmıştır. İsimleri belirtilmeyen masallar ise; Ceyran Çankaya (Karaağaç Mahallesi/Iğdır Merkez), Emin Gülbetekin (51, Enginalan Köyü/Iğdır Merkez), Hanım Aras (Kasımcan Köyü/Iğdır Merkez), Besdi Taşsu (Çakırtaş Köyü/Iğdır Merkez), Salih Aksu (Necefoğlu) (65, Taşburun Bucağı), Fize Gerni (50, Yukarı Alican Köyü/ Taşburun Bucağı), Rıza Aşkın (60, Turabı Köyü/Tuzluca), Abdulali Sarıcan (57, Üçkaya Köyü/Tuzluca) isimli kaynak şahıslardan alınmıştır.

Yukarıda isimleri, yaşları ve doğum yerleri (derleme yerleri) verilen kaynak şahısların bilgileri Ahmet Bican Ercilasun'un sözü edilen eserindeki gibidir.

¹¹⁰ Ahmet Caferoğlu, **Doğu İllerimiz Ağızlarından Toplamalar**, TDK Yayınları, Ankara, 1995.

¹¹¹ Ahmet Bican Ercilasun, **Kars İli Ağızları**, TDK Yayınları, Ankara 2002.

II. 3. 2. Lisans, Yüksek Lisans ve Doktora Tezleri

Bugüne kadar Iğdır Masallarıyla ilgili herhangi bir doktora ve yüksek lisans tezi yapılmamıştır. Ancak Ahmet Ali Arslan tarafından yapılan “Kuzey-Doğu Anadolu (Kars) Türk ve Kuzey Britanya Halk Edebiyatlarında Masallar” adlı doktora tezinde Iğdır’dan derlenmiş 9 masal yer almaktadır. Eserde yer alan Iğdır masallarının isimleri ve tip numaraları verilmiştir. Bu metinler 1977-1978 yıllarında derlenmiştir. Iğdır’dan derlenen masallar şunlardır:

Çölmeğin Nağlı, Birenin Nağlı (Iğdır/Hakveyis Köyü/Hanım Büyükdag’dan derlenmiş).

Kuşun Nağlı, Göy Uçur (Iğdır/ Hakveyis Köyü/Gülü Ağdağ’dan derlenmiş).

Ahvay Molla (Iğdır/ Alican Köyü/İsmail Ene’den derlenmiş).

Gızıl İnek, Nahırçı (Iğdır/ Merkez, Baharlı Mahallesi/Mesme Ağulduz’dan derlenmiş).

Gırhların Nağlı (Iğdır/ Hakveyis Köyü/Ayvaz Işık’tan derlenmiş).

Dil Öğrenmeğe Geden Üş Kürt (Iğdır/ Aralık Kazası, Ahura Köyü/Mehmet Cesur’dan derlenmiş).

Yukarıda görüldüğü gibi masalların 5’i Iğdır’ın Hakveyis Köyü’nden, 2’i Iğdır merkeze bağlı Baharlı Mahallesi’nden, 1’i şuan Iğdır’ın ilçesi olan Aralık’tan, 1’i de Karakoyunlu ilçesine bağlı Alican Köyü’nden derlenmiştir.

Hüsna Kavaklıçesme tarafından yapılan “Kars ve Iğdır Azerileri Ağzı”¹¹² adlı yüksek lisans tezinde 9 Iğdır masalı olup, bu masalların 8’i başlıksızdır. Çalışmada kullanılan Iğdır masallarının tamamı Ahmet Bican Ercilasun’un Kars İli Ağızları¹¹³ isimli kitabından alınmıştır.

¹¹² Hüsna Kavaklıçesme, **Kars ve Iğdır Azerileri Ağzı (Dil İncelemesi-Metin-Dizin)**, Atatürk Üniversitesi SBE Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum, 2010.

¹¹³ Ahmet Bican Ercilasun, **A. g. e.**

Sultan Ruhan Kurtbeyoğlu tarafından yapılan “İğdir ve Nahçıvan Ağzının Karşılaştırılması”¹¹⁴ isimli yüksek lisans çalışmasında 5 İğdir masalı yer almaktadır. Tezde yer alan masal metinlerinin hepsi başlıksızdır. Hacı Fereç Akça (81/Ağabeyköy-Tuzluca), Kamil Akyıldırım (79/Melekli Beldesi)¹¹⁵, Nergiz Ünal (65/Melekli Beldesi) isimli şahıslardan birer, Kamil Kılıç (75/Karakoyunlu İlçesi)’tan ise 2 masal metni alınmıştır.

Doktora ve yüksek lisans çalışmalarının dışında mezuniyet tezlerinde de İğdir masalları yer almaktadır. Bu çalışmalar 1960’lı, 1970’li yıllarda hazırlanan halk edebiyatı ve dil tezleridir. Bu masallar, halk anlatılarının canlı bir şekilde yaşandığı dönemde derlenmeleri bakımından önemlidir. Teknolojik gelişmelerin henüz yerleşmemiş olması anlatılan masalların motiflerinin korunmaları bakımından önemlidir.

2009 yılında tarafımızdan hazırlanan “İğdir Ağzı (Metin-Sözlük)”¹¹⁶ isimli mezuniyet tezinde 13 İğdir masalı yer almaktadır. Çalışmadaki metinlerin tamamı ses kayıt cihazıyla tarafımızdan derlenmiştir. Bu masalların on ikisi yüksek lisans çalışmamıza dahil edilmiştir.

Aşağıda künyeleri verilen mezuniyet tezleri İğdir masallarının yer aldığı ilk çalışmalardandır.

Mesut Aksoy, **İğdir Şive ve Ağzlarından Derlenmiş Metinler**, Atatürk Üniversitesi Ed. Fakültesi (Yayımlanmamış) Mezuniyet Tezi, Erzurum, 1967.

Asım Yardım, **İğdir ve Havalisine Ait Bazı Hikâye ve Masallar**, Atatürk Üniversitesi Ed. Fakültesi (Yayımlanmamış) Mezuniyet Tezi, Erzurum, 1968.

¹¹⁴ Sultan Ruhan Kurtbeyoğlu, **İğdir ve Nahçıvan Ağzının Karşılaştırılması**, Kafkas Üniversitesi SBE Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kars, 2011.

¹¹⁵ Bu masal metni, aynı kaynak kişiden derlediğimiz ve çalışmamızda yer verdiğimiz “Behlül” isimli masaldır.

¹¹⁶ Hidayet Aydın, **İğdir Ağzı (Metin-Sözlük)**, Ahi Evran Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Yayımlanmamış Mezuniyet Tezi, Kırşehir, 2009.

Asker Çağlar, **Iğdır ve Havalisine Ait Bazı Halk Hikâyeleri**, Atatürk Üniversitesi Ed. Fakültesi (Yayımlanmamış) Mezuniyet Tezi, Erzurum, 1968.

Hidayet Kumtepe, **Iğdır Yöresi Azeri Ağzı**, Atatürk Üniversitesi Ed. Fakültesi (Yayımlanmamış) Mezuniyet Tezi, Erzurum, 1968.

Abdullah Oktay, **Kars Tuzluca Ağzı**, Atatürk Üniversitesi Ed. Fakültesi (Yayımlanmamış) Mezuniyet Tezi, Erzurum, 1968.

Tuncer Demirel, **Iğdır Azeri Ağzı**, Atatürk Üniversitesi Ed. Fakültesi (Yayımlanmamış) Mezuniyet Tezi, Erzurum, 1970.

Turgut Öcal, **Iğdır Folkloru ve Etnografyası**, Atatürk Üniversitesi Ed. Fakültesi (Yayımlanmamış) Mezuniyet Tezi, Erzurum, 1970.

Abdullah Adım, **Tuzluca Folkloru**, Atatürk Üniversitesi Ed. Fakültesi (Yayımlanmamış) Mezuniyet Tezi, Erzurum, 1970.

Orhan Aras, **Iğdır Aras Boyu Halk Masalları**, Atatürk Üniversitesi Ed. Fakültesi (Yayımlanmamış) Mezuniyet Tezi, Erzurum, 1971.

Himmet Zor, **Tuzluca Azeri Ağzı**, Atatürk Üniversitesi Ed. Fakültesi (Yayımlanmamış) Mezuniyet Tezi, Erzurum, 1971.

II. 3. 3. Dergiler, Arşivler ve Gazeteler

Iğdır masallarının neşredildiği bir diğer yayın organı ise dergiler olmuştur. Bunların en önemlisi, Halkevlerinin Kars'ta çıkarmış olduğu Kars Eli Dergisi'dir. Yayın hayatına 1964 yılında başlayan Kars Eli dergisi yayınlandığı on yıllık zaman zarfında Türk kültürüne önemli katkılar sağlamıştır. Dergide yayımlanan halk anlatı türlerinden biri de masallar olmuştur.

Kamber Aray, "Iğdır Masalları" başlığı altında Kars Eli dergisinde 29 Iğdır

masalı yayımlamıştır.¹¹⁷ Yayımlanan bu masalların AaTh ve TTV tip numaraları verilmemiştir. Masallar derlendiği şekilde, ağız özellikleri bozulmadan verilmiştir. Masalların herhangi bir incelemesi de yapılmamıştır.

Abdullah Oktay, 1968 yılında Iğdır'ın Tuzluca ilçesinden Mehmet Dumrul'dan derlemiş olduğu masalı Kars Eli dergisinde yayımlamıştır.¹¹⁸ Masalın başlığı bulunmamaktadır. Metin "Nağıl" başlığıyla yayımlanmıştır.

Bunun yanında Kars Eli dergisinde Nizamettin Onk da Iğdırdan derlemiş olduğu Kelle Göz adlı masalı yayımlamıştır.¹¹⁹

Iğdır'ın yerel gazeteleri ve il yıllıklarında masallarla ilgili herhangi bir yayına rastlayamadık.

¹¹⁷ Kamber Aray, "Iğdır Masalları", Kars Eli Dergisi, S.62, 1969, s.9-16; S.63, 1969, s.9; S.64, 1969, s.13-16; S.65, 1969, s.5; S.66, 1969, 4-5; S.68, 1970, s.10-12; S.74, 1970, s.4-5,13; S.75, 1970, s.6-7, 11; S.76, 1970, s.6-7; S.77, 1970, s.3-6; S.78, 1971, s.3-5; S.80, 1971, s.4-6; S.81, 1971, s.6-7; S.83, 1971, s.6-7,16; S. 84, 1971, s.10-11; S. 85, 1971, s.13-15; S. 86, 1971, s.12,16; S. 87, 1971, s.10-11; S. 88, 1971, s.13-15; S. 89, 1971, s.5-7, 12; S. 90, 1972, s.12-13; S. 93, 1972, s.10-11; S. 94, 1972, s.10-12; S. 95, 1972, s.3-4; S. 96, 1972, s.10-11.

¹¹⁸ Abdullah Oktay, "Nağıl", Kars Eli Dergisi, C. 10, S. 118-119-120, 1974, s. 8-9.

¹¹⁹ Nizamettin Onk, "Kelle Göz", Kars Eli Dergisi, S. 70, 1970, s.10.

III. BÖLÜM

III. İĞDIR MASALLARINI DERLEME ŞEKLİ

III. I. Masalların Ses Kaydıyla Tespiti

Metinler bölümündeki masal metinlerin tamamı ses kayıt cihazıyla, tarafımızdan derlenmiştir. Metinler 2008-2010 yılları arasında İğdir merkez ve köyleri; Aralık, Karakoyunlu ve Tuzluca ilçeleri ile ilçelere bağlı köy, kasaba, mezralar gezilerek derlenmiştir.

Masal derlemek için gittiğimiz yerlerden çoğu zaman eli boş döndük. Yöreden birisi olmamıza rağmen kimi zaman hatır gönül bile işe yaramadı. Misafirperver halkımız bizi en iyi şekilde ağırlayıp, yola salmalarına karşın masal konusunda kimi zaman yardımcı olmaktan çekindiler.

Gittiğimiz yerlerde ilk başvurduğumuz yerler, köy kahveleri, bakkallar ve muhtarlıklar oldu. Kimlerin masal anlatabileceklerini ilk buradakilere sorduk. Bazı masal derlemelerimizi kahvelerde, bazılarını kaynak şahıslarımızın bahçesinde veya evinde yaptık.

Masal derlemeye gittiğim Karakoyunlu ilçesinde Fatih Taşbağ, Taşburun kazasında Gökhan Erol, Tuzluca ilçesinde Arif Kabak isimli dostlarım bana eşlik ettiler. Hatta eşlik etmekle kalmayıp masal anlatıcısı bulmamda da yardımcı oldular.

III. 2. Derleme Esnasında Karşılaşılan Zorluklar

Derlemelerimizi kışın ulaşım imkânlarının zorluğu nedeniyle yaz aylarında yaptık. Yöre halkının yaz aylarında tarlada, bostanda olması birçok köyde derleme yapamadan dönmemize neden oldu.

Çoğu köyün nüfusunun çok az olması, ulaşımın kısıtlı olmasına sebep olmuştur. Bu nedenle bazı köylere gitmemiz mümkün olmamıştır.

Yöreden olduğumuz halde masal bildiği söylenen bazı kişilerin masal bilmediğini söyleyerek bütün ısrarlarımıza rağmen bizi geri çevirdiği oldu. Bazı şahısların alay konusu olmamak için toplulukta masal anlatmadılar. Hatta bir masal anlatıcımız kahvede anlatmak yerine bahçede anlatmayı tercih etti.

Halkın emeklerinin karşılığını alamaması, ürünlerden yeteri verim alamaması da derleme faaliyetlerimizi etkilemiştir. Tarlaya, bahçeye gitmek zorunda olanlar ya masal bilmediklerini söylediler ya da kısa kısa bir şeyler anlatarak geçiştirme yoluna gittiler.

Gittiğimiz köylerde bizi gazeteci veya muhabir zannedip sıkıntılarını anlatanlar oldu. Çiftçinin, köylünün sorunlarını da yazmamız yönünde uyarıldık. Çiftçiliğin öldüğünü, pancarın, buğdayın, domatesin... para etmediğini, bunları da yazmamız yönünde serzenişlerle de karşılaştık. Tüm bu sıkıntılara rağmen bilinçli halkımız sayesinde malzememizi topladık. Bu işin bir ilim işi olduğunu söyleyip, masal bilenlere yönlendirenler hemşehrilerim de vardı.

III. 3. Derleme Yerleri

İl merkezi ve ilçe merkezlerinin hepsine gidilmiştir. İlçelere bağlı köylerin bazılarında ulaşım nedeniyle bazılarında nüfusun çok az olması nedeniyle gidilmemiştir. Bazı köylere ise masal anlatacak şahısların işlerinden ve sağlık sorunlarından dolayı birden fazla gidilmiştir.

Iğdır'ın ilçeleri olan Aralık, Karakoyunlu ve Tuzluca'nın ilçe merkez ve köyelerine gidilmiştir. En fazla masal derlememizi, Iğdır'ın en büyük ve en kalabalık ilçesi olan Tuzluca'dan yaptık. Tuzluca'dan sonraki büyük ilçe olan Aralık'tan ne yazık ki fazla bir masal derleyemedik. Görüştüğümüz kişilerinin kılavuzluğunda ulaşabildiğimiz masal anlatabilecek olan şahıslardan da bir sonuç alamadık. Masal bildiğini, ancak anlatmayacağını söyleyen bazı şahısları da iknada yetersiz kaldık. Tuzluca ilçesinden sonra en çok masal derlemesini Karakoyunlu ilçesinden yaptık.

Çalışmamızda kullandığımız masalların derlendiği yerleşim merkezleri şöyledir:

Iğdır Merkezden: 10 masal, Iğdır merkeze bağlı köylerden; 6 masal, Tuzluca ilçesinden; 22 masal, Karakoyunlu ilçesinde; 6 masal, Karakoyunluya bağlı Taşburun beldesinden; 3 masal, Melekli beldesinden; 3 masal.

III. 4. Kaynak Kişiler

Toplam olarak 62 kişiden 95 tane masal, hikâye, fıkra metni derledik. Bu metinlerden seçtiğimiz 50 masalı incelememize dâhil ettik. Diğer metinlerin birçoğu farklı şahıslardan derlediğimiz masalların varyantı olup, formel ve temler bakımından zayıftı. Bazı parçalar da halk hikâyesinin bölük pörçük şeklinden ve fıkralardan ibaretti.

Çalışmamıza dâhil ettiğimiz 50 masal metninin 32 anlatıcısının öğrenim (okur-yazarlık) durumları şu şekildedir:

Okur-yazarı olamayanlar: 13 kişi

Sadece okur-yazar olanlar: 8 kişi

İlkokul mezunu olanlar: 8 kişi

Ortaokul mezunu olanlar: 1 kişi

Lise mezunu olanlar: 1 kişi

Yüksek okul mezunu olanlar: 1 kişi

Lisans mezunu olanlar: Yok

Yukarıda da görüldüğü gibi okuma-yazma bilmeyenlerin sayısı daha fazladır. Masalların orijinallerini derleyebilmek için okuma-yazması olmayanlar tercih edilmiştir. Kadın anlatıcılarının tamamının okur-yazarı yoktur. Sadece okur-yazarı olanlar, herhangi bir okuldan mezun olmayıp kendi imkânlarıyla okuma yazma öğrenenlerdir.

Kaynak şahıslarımızın yaş durumları şu şekildedir:

Yaşı 50'nin üzerinde kadımlar: 8

Yaşı 50'nin üzerinde olan erkekler: 19

Yaşı 50'nin altında olan kadımlar: 1

Yaşı 50'nin altında olan erkekler: 4

Yukarıda görüldüğü gibi 32 kaynak kişinin 9'u kadın, 23'ü erkektir. Kaynak şahısların 27'si 50 yaşın üstünde, 5'i ise elli yaşın altındadır. En yaşlı kadın anlatıcı 1916 doğumlu Laçın Temçi, en yaşlı erkek anlatıcı ise 1920 doğumlu Ramiz Özler'dir. En genç kadın anlatıcı 1962 doğumlu Bahar Tuncay, en genç erkek anlatıcı ise 1978 doğumlu Erdal Çakmak'tır.

32 kaynak kişinin meslek grupları ise şu şekildedir:

Emekli işçi: 3 kişi

Ev hanımı: 9 kişi

Çiftçi: 11 kişi

İşçi: 2 kişi

Emekli memur, emekli gardiyan, eski muhtar, taksici, esnaf, terzi, sobacı: 1'er kişi

Yukarıda görüldüğü gibi kadın anlatıcıların hepsi ev hanımıdır. Erkek anlatıcılarının da çoğusu çiftçidir. Dolayısıyla da yaş, okur-yazarlık ve meslek grupları birbirleriyle orantılıdır.

Metinlerin kaynak kişilere göre dağılımı şu şekildedir:

5 masal anlatan: 1 kişi. (Kaşem Aytan)

4 masal anlatan: 1 kişi. (Ahmet Akot)

3 masal anlatan: 2 kişi. (Meryem Sarıcan, Hatice Kaçan)

2 masal anlatan: 7 kişi. (Cafer Özer, Himmet Önoğul, Yakup Akpolat, Banı Kızılbulak, Eşref Bozdağ, Mecit Yalçın, Erkan Akot)

1 masal anlatan: (Erdal Çakmak, Ramiz Özler, Behman Taluk, Muhtar Akdeniz, Kamil Akyıldırım, Cafer Sadık Kılıç, Bahar Tuncay, Zeynep Aydın, Osman Kabak, Ekber Yankın, Simzer Yılmaz, Meryem Eyrice, Laçın Temçi, İmamverdi Eyrice, Nazlı İden, Erhan Eyrice, Kurban Tekin, Ahmet Dinçer, Mehmet Ay, Seyfettin Yavuz, Aziz Yıldırım)

Kaynak Şahıs Künyeleri:

Adı ve Soyadı: Kaşem Aytan

Doğum Yeri ve Tarihi: Bayat Doğanşalı Köyü/Karakoyunlu-1934

Eğitim Durumu: İlkokul

Mesleği: Almanya'dan emekli işçi

Anlattığı Masalı Kimden Dinlediği/Öğrendiği: Büyüklerinden

Anlattığı Masallar: Cemşit Şah(15), Şüreyye (19), Gılavuz Ahmet'in Nağlı (20),
Özüm (45), (Şahoğlu Şah Abbas (48)

Adı ve Soyadı: Kamil Akyıldırım

Doğum Yeri ve Tarihi: Melekli Beldesi-1930

Eğitim Durumu: Okur-Yazar

Mesleği: Çiftçi

Anlattığı Masalı Kimden Dinlediği/Öğrendiği: Babasından

Anlattığı Masallar: Behlül (9)

Adı ve Soyadı: Nazlı İden

Doğum Yeri ve Tarihi: Erivan-1922

Eğitim Durumu: Okur-Yazarı yok

Mesleği: Ev hanımı

Anlattığı Masalı Kimden Dinlediği/Öğrendiği: Büyüklerinden

Anlattığı Masallar: Gızıl İneyh (37)

Adı ve Soyadı: Erdal akmak

Doğum Yeri ve Tarihi: Evcı Köyü/İğdir-1978

ğrenim Durumu: Halkla İlişkiler Mezunu (n Lisans)

Mesleği: Çiftçi

Anlattığı Masalı Kimden Dinlediği/ğrendiği: Ninesinden

Anlattığı Masallar: Tilki İle Gurt (2)

Adı ve Soyadı: Ekber Yankın

Doğum Yeri ve Tarihi: İğdir Merkez-1929

ğrenim Durumu: Orta Okul

Mesleği: Emekli Memur

Anlattığı Masalı Kimden Dinlediği/ğrendiği: Ninesinden

Anlattığı Masallar: Fatmacık II (26)

Adı ve Soyadı: Cafer zer

Doğum Yeri ve Tarihi: Gaziler Köyü/Tuzluca-1958

Mesleği: Çiftçi

ğrenim Durumu: Okur-Yazarı Yok

Anlattığı Masalı Kimden Dinlediği/ğrendiği: Dedesinden

Anlattığı Masallar: Tlkynen Gurt (7), Zengin Gardeşnen Fakir Gardeş (16)

Adı ve Soyadı: İmamverdi Eyrice

Doğum Yeri ve Tarihi: Taşburun Beldesi/Karakoyunlu-1937

Öğrenim Durumu: İlkokul

Mesleği: Emekli, Eski Muhtar

Anlattığı Masalı Kimden Dinlediği/Öğrendiği: Babasından

Anlattığı Masallar: Süleyman Peygambere Zümrüdü Anka (35)

Adı ve Soyadı: Erhan Eyrice

Doğum Yeri ve Tarihi: Taşburun Beldesi/Karakoyunlu-1976

Öğrenim Durumu: Lise

Mesleği: Çiftçi

Anlattığı Masalı Kimden Dinlediği/Öğrendiği: Büyüklerinden

Anlattığı Masallar: [Çocuğu Olmayan Padişah] (38)

Adı ve Soyadı: Mehmet Ay

Doğum Yeri ve Tarihi: Kacerdoğanşalı Köyü/Karakoyunlu-1926

Öğrenim Durumu: Okur-Yazar

Mesleği: Çiftçi

Anlattığı Masalı Kimden Dinlediği/Öğrendiği: Köyde Dinlediklerinden

Anlattığı Masallar: Şahoğlu Şah Abbas I (22)

Adı ve Soyadı: Muhtar Akdeniz

Doğum Yeri ve Tarihi: Gaziler/Tuzluca-1934

Öğrenim Durumu: Okur-Yazar

Mesleği: Çiftçi

Anlattığı Masalı Kimden Dinlediği/Öğrendiği: Annesinden

Anlattığı Masallar: Kurnaz Tilki (6)

Adı ve Soyadı: Meryem Sarıcan

Doğum Yeri ve Tarihi: Buruksu Köyü/Tuzluca-1945

Öğrenim Durumu: Okur-Yazarı Yok

Mesleği: Ev hanımı

Anlattığı Masalı Kimden Dinlediği/Öğrendiği: Ninesinden

Anlattığı Masallar: Geçiyen Gurt (1), Gurt, Guzu, Goyun ve Geçi (3), Lüleysin (42)

Adı ve Soyadı: Osman Kabak

Doğum Yeri ve Tarihi: Buruksu Köyü/Tuzluca-1956

Öğrenim Durumu: İlkokul

Mesleği: Taksici

Anlattığı Masalın Kimden Dinlediği/Öğrendiği: Dedesinden

Anlattığı Masallar: Ahmak Adam (23)

Adı ve Soyadı: Simzer Yılmaz

Doğum Yeri ve Tarihi: Alikamerli Köyü/Iğdır Merkez-1928

Öğrenim Durumu: Okur-Yazarı Yok

Mesleği: Ev hanımı

Anlattığı Masalı Kimden Dinlediği/Öğrendiği: Babasından

Anlattığı Masallar: Cemesim (27)

Adı ve Soyadı: Hatice (Ferhan) Kaçan

Doğum Yeri ve Tarihi: Beyoğlu Köyü/Tuzluca-1939

Öğrenim Durumu: Okur-Yazarı Yok

Mesleği: Ev hanımı

Anlattığı Masalı Kimden Dinlediği/Öğrendiği: Annesinden

Anlattığı Masallar: Üç Bacı (21), Fatmacık I (25), Oduncuynan Üç Gızı (29)

Adı ve Soyadı: Banı Kızılbülak

Doğum Yeri ve Tarihi: Güzeldere Köyü/Tuzluca-1928

Öğrenim Durumu: Okur-Yazarı Yok

Mesleği: Ev Hanımı

Anlattığı Masalı Kimden Dinlediği/Öğrendiği: Ninesinden

Anlattığı Masallar: Mert İle Namert (18), Tülküden Gorhan (36)

Adı ve Soyadı: Laçın Temçi

Doğum Yeri ve Tarihi: Küllük Köyü/Iğdır-1916

Öğrenim Durumu: Okur-Yazarı yok

Mesleği: Ev Hanımı

Anlattığı Masalı Kimden Dinlediği/Öğrendiği: Annesinden

Anlattığı Masallar: Muradına Eren Kız (30)

Adı ve Soyadı: Ahmet Akot

Doğum Yeri ve Tarihi: Gedikli (Tavuskün) Köyü/Tuzluca-1944

Öğrenim Durumu: Okur-Yazar

Mesleği: Çiftçi

Anlattığı Masalı Kimden Dinlediği/Öğrendiği: Büyüklerinden

Anlattığı Masallar: Padişahın Üç Kızı (17), Avcı Ahmet (24), Hızır'ı Arayan Adam (33), Zaloğlu Rüstem (34)

Adı ve Soyadı: Seyfettin Yavuz

Doğum Yeri ve Tarihi: Tuzluca İlçesi/1932

Öğrenim Durumu: Okur-Yazarı Yok

Mesleği: Çiftçi

Anlattığı Masalı Kimden Dinlediği/Öğrendiği: Babasından

Anlattığı Masallar: Selim-i Cevahir-i Furuc'un Nağılı (50)

Adı ve Soyadı: Kurban Tekin

Doğum Yeri ve Tarihi: Küllük Köyü/Iğdır-1944

Öğrenim Durumu: Okur-Yazarı Yok

Mesleği: Çiftçi

Anlattığı Masalı Kimden Dinlediği/Öğrendiği: Büyüklerinden

Anlattığı Masallar: [Nahırcı] (39)

Adı ve Soyadı: Himmet Önoğul

Doğum Yeri ve Tarihi: Tuzluca İlçesi/1945

Öğrenim Durumu: Okur-Yazarı yok

Mesleği: İşçi

Anlattığı Masalı Kimden Dinlediği/Öğrendiği: Köylerde Anlatanlardan

Anlattığı Masallar: Gül İle Seyda (8), Heynene (14)

Adı ve Soyadı: Bahar Tuncay

Doğum Yeri ve Tarihi: Tuzluca-1962

Öğrenim Durumu: Okur-Yazarı Yok

Mesleği: Ev Hanımı

Anlattığı Masalı Kimden Dinlediği/Öğrendiği: Ninesinden

Anlattığı Masallar: Cımbılı Çıtdan (11)

Adı ve Soyadı: Erkan Akot

Doğum Yeri ve Tarihi: Tuzluca İlçesi-1973

Öğrenim Durumu: İlkokul Mezunu

Mesleği: İşçi

Anlattığı Masalı Kimden Dinlediği/Öğrendiği: Çevresinden

Anlattığı Masallar: Cimri Adam (43), Arvadin Mekürü (44)

Adı ve Soyadı: Zeynep Aydın

Doğum Yeri ve Tarihi: Beyoğlu (Mirzehan) Köyü/Tuzluca-1932

Öğrenim Durumu: Okur-Yazarı Yok

Mesleği: Ev Hanımı

Anlattığı Masalı Kimden Dinlediği/Öğrendiği: Babasından

Anlattığı Masallar: Köse Hikâyesi (12)

Adı ve Soyadı: Ramiz Özler

Doğum Yeri ve Tarihi: Gence/Azerbaycan-1920

Öğrenim Durumu: Okur-Yazar

Mesleği: Esnaf, Şair

Anlattığı Masalı Kimden Dinlediği/Öğrendiği: Çevresinden

Anlattığı Masallar: Pısdan Böcüyünnen Sıçan (4)

Adı ve Soyadı: Eşref Bozdağ

Doğum Yeri ve Tarihi: Uğurca Köyü/Tuzluca-1933

Öğrenim Durumu: Okur-Yazar

Mesleği: Terzi

Anlattığı Masalı Kimden Dinlediği/Öğrendiği: Babasından

Anlattığı Masallar: Tüccarın Oğlunun Nağlı (31), Devlerin Hikâyesi (32)

Adı ve Soyadı: Cafer Sadık Kılıç

Doğum Yeri ve Tarihi: Kasımcan Köyü/Iğdır-1928

Öğrenim Durumu: Okur-Yazar

Mesleği: Çiftçi

Anlattığı Masalı Kimden Dinlediği/Öğrendiği: Köyde Anlatanlardan

Anlattığı Masallar: Padişahın Hanımı (10)

Adı ve Soyadı: Behman Taluk

Doğum Yeri ve Tarihi: Iğdır Merkez-1947

Öğrenim Durumu: İlkokul

Mesleği: Emekli Gardiyan

Anlattığı Masalı Kimden Dinlediği/Öğrendiği: Dedesinden

Anlattığı Masallar: Ahmak Kurt (5)

Adı ve Soyadı: Yakup Akpolat

Doğum Yeri ve Tarihi: Melekli Kasabası-1936

Öğrenim Durumu: İlkokul

Mesleği: Çiftçi

Anlattığı Masalı Kimden Dinlediği/Öğrendiği: Büyüklerinden

Anlattığı Masallar: Nağıla Doymayan Padişah (13), Eyhmet İle Mehemmed'in Nağılı (47)

Adı ve Soyadı: Aziz Yıldırım

Doğum Yeri ve Tarihi: Alikamerli Köyü/1946

Öğrenim Durumu: İlkokul

Mesleği: Emekli İşçi

Anlattığı Masalı Kimden Dinlediği/Öğrendiği: Büyüklerinden

Anlattığı Masallar: [Oduncuyla Balığın Kardeşliği] (40)

Adı ve Soyadı: Meryem Eyrice

Doğum Yeri ve Tarihi: Taşburun Beldesi/1948

Öğrenim Durumu: Okur-Yazarı Yok

Mesleği: Ev Hanımı

Anlattığı Masalı Kimden Dinlediği/Öğrendiği: Annesinden

Anlattığı Masallar: Şahmaran (28)

Adı ve Soyadı: Mecit Yalçın

Doğum Yeri ve Tarihi: Çıraklı Köyü/Tuzluca-1932

Öğrenim Durumu: Okur-Yazar

Mesleği: Emekli İşçi

Anlattığı Masalı Kimden Dinlediği/Öğrendiği: Atalarından

Anlattığı Masallar: Şengi Şahın Oğulları (41), Beyguş İle İbbup (49)

Adı ve Soyadı: Ahmet Dinçer

Doğum Yeri ve Tarihi: Iğdır Merkez/1965

Öğrenim Durumu: İlkokul

Mesleği: Sobacı

Anlattığı Masalı Kimden Dinlediği/Öğrendiği: Çevresinden

Anlattığı Masallar: Daşgacı Ahmet (46)

IV. BÖLÜM

IV. İĞDIR MASALLARININ TASNİFİ VE ÖZETLERİ

İğdir ilinden derlediğimiz 95 masal metninden 50'sini incelememize dahil ettik. Bu metinler Antti Aarne-Stith Thompson tasnifinin en son şekli esas alınarak sınıflandırılmıştır. Çalışmamızda yer alan masallar dört ayrı gruba ayrılarak sınıflandırılmıştır. Masalların dağılışı şöyledir:

1. Hayvan Masalları : 7 masal (1-7)
2. Asıl Halk Masalları : 35 masal (8-42)
3. Fıkralar : 4 masal (43-46)
4. Zincirlemeli Masallar : 4 masal (47-50)
5. Sınıflandırmaya Girmeyen Masallar: Yok

Masallardan her birinin yukarıdaki gruplardan hangisine girdiği belirtilmiştir. Yukarıda görüldüğü gibi masalların çoğunu asıl halk masalları oluşturmaktadır. Yörede yaptığımız derlemelerde asıl halk masallarının hayvan masallarından daha fazla anlatıldığını gördük. Hayvan masallarının kısa ve motif yönünden zayıf olması; asıl halk masallarının motif yönünden daha zengin olması asıl halk masallarına ağırlık vermemizi gerekli kılmıştır.

Derlediğimiz masallar içerisinde, fıkraların yöremizde pek fazla anlatılmadığını tespit ettik. Farklı gruplardan masalların olmasının araştırmamız için daha yararlı olduğunu düşünerek 4 fıkra masal çeşidine yer verdik.

Zincirleme masallar ise Türk masalları içinde az anlatılan ve az bilinen masal çeşitleridir. Derlemiş olduğumuz masalarda Gül İle Seyda (8) masalından sonra en uzun masalları zincirlemeli masallar oluşturmuştur. Motif yönünden zengin olmaları dolayısıyla çalışmamızda 4 masal metnine yer verdik

Masalların Tip Numaraları ve Özeti

Bu bölümde, 50 masal metninin her biri için aşağıdaki yol takip edilmiştir. Bazı masalların Eberhard-Boratav ve Aarne-Thompson kataloglarında tip numaraları bulunamamıştır. Bu nedenle ilgili bölümler (-) ile gösterilmiştir.

1. Masalın Adı
2. Masalın EB ve AaTh Kataloğundaki Tip Numaraları
3. Masalı Anlatanın Adı-Soyadı ve İkamet Ettiği Yer
4. Masalın Temi (Konusu)
5. Masalın Özeti (Motif Sırası)

BİRİNCİ MASAL

1. Geçiyen Gurt

2. EB: 8, AaTh: 123, 124

3. Meryem Sarıcan/Tuzluca

4. Yapılan kötülük cezasız kalmaz.

5. Masalın Özeti

1. Bir keçi ile üç yavrusu vardır.
2. Keçi yavrularına yiyecek getirmek için evden ayrılır ve yavrularına kapıyı kimseye açmamalarını tembihler.
3. Keçi evden çıkınca kurt keçinin yavrularından birini yer.
4. Eve dönünce, kurdun yavrularından birini yediğini öğrenir.
5. Bunun üzerine keçi kurtla savaşmaya gider ve kurdun hayasını yırtar.

İKİNCİ MASAL

1. Tilki İle Gurt

2. EB: 6, AaTh: 5

3. Erdal Çakmak/Iğdır Merkez

4. Hırsızlık eden kurdun hazin sonu.

5. Masalın Özeti

1. Arkadaş olan tilki ile kurt çiftçinin bir kavanoz yağını çalırlar.
2. Yağın bir kısmını yerler. Tilki gece geri kalan yağı yer ve kurdun yediğini söyler.
3. Tilki yaptığı kurnazlıkla kurdu kandırır ve kendi yoluna gider.
4. Kurt, tilkiden ayrıldıktan sonra yine yağ çalmaya giderken çiftçinin hanımı kurdu yakalar ve onu öldüresiye döver.

5. Kurt, arkadaşlarını toplar ve birlikte çiftçiye zarar vermeye giderler.
6. Çiftçi kurtlardan kurtulmak için ağaca çıkar.
7. Kurtlar ağaca çıkan çiftçiye ulaşmak için birbirlerinin üstüne çıkarlar.
8. Tam çiftçiyi yakalayacakları sırada dövülen kurt çiftçiden korkar ve kaçır.
9. Dövülen kurt en altta olduğundan kaçınca diğer kurtlar yere düşerek yaralanırlar.
10. Diğer kurtlar kaçan kurdu yakalayarak öldürürler. Çiftçi de kurtulur.

ÜÇÜNCÜ MASAL

1. Gurt, Guzu, Goyun ve Geçi

2. EB: -,AaTh: -

3. Meryem Sarıcan/Tuzluca

4. Fırsatlar değerlendirilmelidir.

5. Masalın Özeti

1. Kurt kuzuya onu yiyeceğini söyleyince, kuzu kurdu kandırır ve kurttan kurtulur.
2. Kuzuyu kaçıran kurt bir koyuna rastlar ve onu yiyeceğini söyler. Koyun da kurdu kandırarak kurtulur.
3. Kurt bu defa bir keçiye rastlar ve onu yiyeceğini söyler. Keçi bir oyunla kurttan kurtulur.
4. Kuzuyu, koyunu ve keçiyi elinden kaçıran kurt söylene söylene çeker, gider.

DÖRDÜNCÜ MASAL

1. Pısdan Böcüyünnen Sıçan

2. EB: 21, AaTh: 85, 2023

3. Ramiz Özler/Iğdır Merkez

4. Birlikteliğin anahtarı sevgidir.

5. Masalın Özeti

1. Kocasını ölen osuruk böceği kendisine koca aramaya başlar.
2. Bir çobana rastlar ve “beni ne ile döversin?” sorusuna karşılık “değnekle” cevabı alınca çobanla evlenmek istemez.
3. Daha sonra bir sıçana rastlayan osuruk böceği, ona da aynı soruyu yöneltir ve “kuyruğumu bala batırır, gözüne çekerim” cevabını alır.
4. Bu cevap karşısında osuruk böceği sıçanla evlenmeye karar verir.

BEŞİNCİ MASAL

1. Ahmak Gurt

2. EB: -, AaTh: -

3. Behman Taluk/Iğdır Merkez

4. Fırsatlar değerlendirilmelidir.

5. Masalın Özeti

1. Acıkan kurt önüne ne çıkarsa yiyeceğini söyler.
2. Kurdun karşısına ilk olarak bir koyun çıkar. Koyun bacısının düğünü olduğunu, düğüne gidip geldikten sonra kurdun kendisini yemesini söyleyerek kurttan kurtulur.
3. Koyundan sonra kurdun karşısına kuzu çıkar. Kuzu, etinin taze olduğunu tuz, isot getirme bahanesiyle kurttan kurtulur.

4. Kuzudan sonra kurdun karşısına keçi çıkar. Keçi, yavrularının olduğunu, onları getirme bahanesiyle kurttan kurtulur.
5. Keçiden sonra kurdun karşısına camış (manda) çıkar. Camış, üzerinin çamur olduğunu suya girerek temizlenmek istediğini söyleyerek kurttan kurtulur.
6. Camıştan sonra kurdun karşısına at çıkar. At, kurda babalarının birbirlerine zarar vermeyecekleri konusunda antlaşma yaptıklarını; antlaşmanın nalında yazılı olduğunu söyler. Kurt nalı okurken at kurdun başına tekmeyle vurarak kurtulur.
7. Attan sonra kurdun karşısına deve çıkar. Deve kurdu sırtına bindirerek köye doğru götürür. Köy halkı kurdu öldürmek isterken kurt kaçır, deve de kurtulur.
8. Önüne çıkan fırsatları değerlendiremeyen kurt söylene söylene dağa doğru gider. Dağda bir çoban kurdu öldürerek derisini alır.

ALTINCI MASAL

1. Kurnaz Tilki

2. EB: -, AaTh: -

3. Muhtar Akdeniz/Tuzluca

4. Tilkinin kurnazlığı sayesinde hayatta kalması.

5. Masalın Özeti

1. Bir tilki ava çıkarken bir kuyudaki beyaz taşı kuyruk zanneder. Onu yemek için kuyuya atlar. Kuyuda kaplumbağa ve yılanla karşılaşır.
2. Ardından aynı sebeple çakal, kurt, ayı ve domuz sırasıyla kuyuya atlarlar.
3. Ayı, tilkinin dua okumasını, kimin ismi sonda söylenirse onu yiyeceklerini söyler.
4. Önce yılan ile kaplumbağayı, sonra çakal ile kurdu yerler.
5. Tilki, ayı ve domuz kalır. Domuzu da yerler. Tilki domuzun etinden biraz saklar.

Koltuğunun altına alarak kendi etini yermiş gibi yapar. Ayı da kendi etini koparıp yer ve ölür.

6. Tilkiyi bir avcı çıkarır, derisini soymak için önce boğmak ister.

7. Tilki ölü numarası yapar. Avcı bıçağını bilemek için tilkiyi bırakınca tilki kaçır ve kurtulur.

YEDİNCİ MASAL

1. Tülküynen Gurt

2. EB: -, AaTh: -

3. Cafer Özer/Tuzluca

4. Her söylenene inanılmamalı.

5. Masalın Özeti

1. Gelin göçürürlerken tilki önlerini keser ve gelinin osurduğunu söyler.

2. Gelin, tilkinin susması için kolundaki boncukları tilkiye verir.

3. Yolda rastladığı kurt, tilkiden boncukları nerden aldığını sorar. Tilki de kuyruğunu Aras nehrine salladığını, boncukların nehirden kuyruğuna dizildiğini söyler.

4. Kurt gider kuyruğunu Aras'a sallar. Kış olduğundan su donar. Padişahın köpekleri kurda saldırır. Kurt kaçarken kuyruğu kopar.

5. Kurt, tilkiye hesap sormaya gider. Tilki, kendisini affettirmek için bir yerde et bulduğunu söyleyerek kurdu oraya götürür.

6. Kurt eti alıp kenara atarken, kapana kapılır. Kurt ölür, et tilkiye kalır.

SEKİZİNCİ MASAL

1. Gül İle Seyda

2. EB: -, AaTh: -

3. Himmet Önoğul/Tuzluca

4. -İyilik karşılıksız kalmaz.

- Kötüler er ya da geç cezasını bulur.

- Sabreden arzusuna kavuşur.

5. Masalın Özeti

1. Anneleri ölen iki şehzade babalarını bir kadınla evlendirirler.
2. Üvey anne küçük şehzadeden yakınlık ister, fakat karşılık alamaz. Şehzade bu durumu abisine anlatır.
3. Bu iki şehzade o evde kalamayacaklarını düşünerek başka memlekete doğru yola çıkarlar.
4. Epey yol aldıktan sonra birbirlerini kaybederler. Seyda bir şehre varır.
5. Seyda gittiği şehirde devlet kuşunun başına konmasıyla padişah seçilir.
6. Gül de o şehrin başına bela olan bir yılanı öldürür. Vezir ile vekil Gül'ü yaralayarak bir yere atarlar. Yılanı kendilerinin öldürdüğünü söylerler.
7. Lokman Gül'ü yaralı bir şekilde bulur ve onu iyileştirerek kendisine evlat yapar.
8. Gül, her gün lokmana bir altın verir. Lokman çok zengin olur.
9. Gül'ü bir gün yine vezir ile vekil yakalayarak bir vapurcuya satarlar.
10. Bu vapurcuya da her gün bir altın verir. Vapurcuyla baba oğul gibi yaşarlar.
11. Vapurcu Gül'ü kullanarak yıllardır sevdiği kızı ister. Gül'ü sandığa kilitleyerek suya atar. Sandığı önce bir kamışçı, sonra bir değirmenci bulur.
12. Vapurcunun kandırarak istediği kız Gül'ü sever. Vapurcuya Gül ile Seyda'nın

masalını anlatan birisini bulma şartıyla varacağını söyler.

13. Vapurcu ülkelerin padişahlarını çağırır. Gül'ün ağabeyi Seyda, babası, üvey annesi de toplantıya katılırlar. Gül başlar başından geçen olayları anlatmaya.

14. Vapurcu ile şehzadelerin üvey annesi cezalandırılır.

15. İki kardeş kavuşurlar. Gül sevdiğiyle değirmende yaşamaya devam eder.

DOKUZUNCU MASAL

1. Behlül

2. EB: -, AaTh: -

3. Kâmil Akyıldırım/Melekli Kasabası

4. -Yolculukta yol arkadaşını tanımak gerekir.

- Söz dinlememenin zararları.

5. Masalın Özeti

1. Muhammed adında biri üzüm satar.

2. Behlül üç avuç üzüm karşılığı Muhammed'e ilerde lazım olacak üç söz söyler.

3. Akşam Muhammed, Behlül'e misafir olur.

4. Padişah Behlül'ü saraya misafir çağırır. Behlül, Muhammed'i de alarak saraya gider.

5. Behlül'ün öğütlerini dinlemeyen Muhammed padişah tarafından hırsızlıkla suçlanır.

6. Behlül, yarın ifadeye getirmek şartıyla Muhammed'e kefil olur ve beraber eve dönerler.

7. Muhammed, Behlül'ün yardımıyla idamdan kurtulur.

ONUNCU MASAL

1. Padişahın Hanımı

2. EB: -, AaTh: -
3. Cafer Sadık Kılıç/Kasımcan Köyü
4. Bazı şeyler görüldüğü gibi olmayabilir.

5. Masalın Özeti

1. Padişah veziriyle gezerken bir kıza rastlarlar. Padişahın vezirine sorduğu soruyu kız cevaplar.
2. Kızın cevapları padişahın hoşuna gider ve bu kızla evlenir.
3. Padişah bir gün erkek atına binip başka ülkeye gider.
4. Hanımı da arkasından dişi atını binip onun bulunduğu ülkeye gider.
5. Kadın kocasını bulur ve birbirlerini tanımadan oyun oynarlar. Padişah atını ve köpeğini kaybeder.
6. En sonunda kadın senet yaparak padişahla yatar ve ülkesine döner.
7. Padişah döndüğünde karısı hamiledir. Etraftakiler zina yaptığını söylerler.
8. Kadın kocasına imzalattığı senedi gösterince padişah buna inanır.

ON BİRİNCİ MASAL

1. Cımbılı Çıtdan

2. EB: 161, AaTh: G-327
3. Bahar Tuncay/Iğdır Merkez
4. Öfke zarar verir.

5. Masalın Özeti

1. Her gün arkadaşlarıyla odun toplayıp onlarla oynayan Cımbılı Çıtdan isminde biri

varmış.

2. Bunlar bir gün, bir karıya misafir olurlar.
3. Karı bunları yedirir, içirir ve akşam olduğunda Cımbılı Çıtdan kalburda su ister.
4. Cımbılı Çıtdan'ın isteklerine kızan karı, bunları torbalara doldurur ve ormandan ağaç almaya gider.
5. Bu esnada Cımbılı Çıtdan torbadan çıkararak karının kedisini, danasını ve köpeğini torbaya koyar.
6. Kadın gelince ormandan aldığı sopayla torbalara vurmaya başlar.
7. Torbaları açıp baktığında ise kedisi, danası ve köpeğiyle karşılaşır.

ON İKİNCİ MASAL

1. Köse Hikâyesi

2. EB: 351, AaTh: 1535-1539
3. Zeynep Aydın/Tuzluca
4. Her söylenene inanmak zarar getirebilir.

5. Masalın Özeti

1. Köyün birinde hırsızlık yapan bir köse vardır.
2. Bunu padişahın adamları tutarak bir ağaca bağlarlar.
3. Köse oradan geçen çobanı kandırarak kendi yerine bağlar.
4. Adamlar çobanı köse zannederek denize atarlar. Köse de çobanın koyunlarını otlatarak köye getirir.
5. Köylü kösenin yaşadığına şaşırır. Köse denizin dibinin koyun dolu olduğunu, bu koyunları da oradan çıkardığını söyleyerek köylüleri kandırır.
6. Köylülerin hepsi koyun çıkarmak için denize atlayarak ölürler.

ON ÜÇÜNCÜ MASAL

1. Nağla Doymayan Padişah

2. EB: 363, AaTh: 1920 C, 1960 D

3. Yakup Akpolat/Melekli Kasabası

4. Akli iyi kullanmak fayda sağlar.

5. Masalın Özeti

1. Masala düşkün bir padişah, kendisini masala doyurmanı mükâfatlandıracağını söyler.
2. Kel Ahmet adında birisi padişaha masal anlatmaya talip olur.
3. Adamın birinin şahiniyle kuş avladığını ve bir gün çok güzel bir kuşu avlamak için şahini onun peşine saldığını anlatmaya başlar.
4. Padişaha bir buçuk gün “kuş gitti şahin gitti, kuş gitti şahin gitti” der.
5. Sonunda padişah masala doyduğunu söyler ve Ahmet’in mükâfatını verir.

ON DÖRDÜNCÜ MASAL

1. Heynene

2. EB: -, AaTh: -

3. Himmet Önoğul/Tuzluca

4. - Birilerine zulmetmek kötüdür.

- Ayrım yapmak kötüdür.

- Yalan söylemek kötüdür.

5. Masalın Özeti

1. Bir padişahın Ahmet, Himmet ve Mehmet isminde üç oğlu vardır.
2. Ağabeylerinin kızmasından dolayı küçük oğul üvey olduğunu düşünerek öz

annesini aramaya başlar.

3. Küçük şehzade üvey annesinin tarif ettiği yere gelerek dua eder ve Heynene diye seslenir. Kayadan buna cevap gelir.

4. Mehmet'te elbise verilerek, yıkanması ve üzerindeki çıkarıp verilen elbiseleri giymesi söylenir.

5. Mehmet, orada yıkanıp elbisesini değiştirir ve annesinin yanına gider. Annesi Mehmet'i bir yolcuğuğa gönderir. Mehmet yolculukta şu olaylarla karşılaşır:

-İlk olarak üç güvercinle karşılaşır. Güvercinler, Ahmet'e zorda kaldığı zaman kullanması için bir tılsım verirler.

-Yoluna devam eder ve üç söğüt ağacıyla karşılaşır. Bu ağaçlar yere eğilince üç bacı, havaya kalktıklarında üç söğüt ağacı olurlar.

-Sonra bir kadın ve üç kazanla karşılaşır. Kadın kazanların yağını birbirine boşaltmaktadır.

-Daha sonra bir köpeğin karnındaki yavrularının nerdeyse annelerini parçalayacaklarına şahit olur.

-Yoluna devam eder, bir adam başını taşa vurmaktadır. Adam başını taşa vurunca başı paramparça olur, geriye çekilince eski hanine döner.

-Yolun sonunda güzel bir kızla karşılaşır. Bu kızla işine karışmaması şartıyla evlenir ve geri dönerler.

6. Dönüş yolunda gördüklerinin nedenlerini öğrenir. Nedenler şu şekildedir:

-Başını taşa vuran adam zamanında halka zulmetmiş bir muhtardır.

-Karnındaki yavrularının parçalamaya çalıştığı yarı insan yarı köpek, kendisine çok sadık olan kocasına zulmetmiş birisidir.

-Üç kazanın yağını birbirine döken kadın evlatları arasında ayırım yapmıştır.

-Üç söğüt ağacı aynı boyda, aynı güzellikte olan evde kalmış üç kız kardeşdir.

7. Mehmet yarada dua eder ve bunların günahları bağışlanır. Bunların hepsi normal hayatlarına dönerler.

8. Mehmet evlendiği kızla beraber öz annesinin yanına gelir.

9. Annesi rızasını almadığı için Mehmet'te kırgındır. Mehmet'in yanında kalmasını ister. Fakat Mehmet öz annesinin yanında kalmayarak babasının ülkesine döner.

ON BEŞİNCİ MASAL

1. Cemşit Şah

2. EB: -, AaTh: -

3. Kaşem Aytan/Karakoyunlu

4. Bir insan padişah bile olsa bir sanatı olmalıdır.

5. Masalın Özeti

1. İran'ın İsfahan şehrinde Cemşit Şah isminde çok adaletli bir padişah vardır.

2. Padişah bir gün tebdil-i kıyafet giyerek bir dilencinin evine konuk olur.

3. Bu dilencinin bir hanımı bir de dünya güzeli kızı vardır.

4. Bu kız, çok berekli, çok maharetlidir. Tek kusuru şaşı olmasıdır.

5. Padişah İsfahan'a döndükten sonra bu kıza elçi gönderir.

6. Kız, padişahın mesleği olmadığı için evlenmeyi kabul etmez.

7. Padişah kızla evlenmek için halı dokuma kursuna gider.

8. Padişah halı dokumayı öğrendikten sonra o kızla evlenir.

ON ALTINCI MASAL

1. Zengin Gardeşnen Fakir Gardeş

2. EB: -, AaTh: -

3. Cafer Özer/Tuzluca

4. -Zenginlik paylaşılmalıdır.

- Aç gözlülük bela getirir.

5. Masalın Özeti

1. Biri zengin biri fakir iki kardeş vardır. Zengin olan kardeş, fakir kardeşine hiç yardım etmez.
2. Fakir kardeş bir gün ormana ağaç kesmeye giderken eşkıyaların mağaraya girdiklerini görür.
3. Eşkıyalar gidince mağaraya girer ve mücevherlerle karşılaşır.
4. Mağaradaki altınları odun taşımak için kullandığı eşeğine yükleyerek eve gelir.
5. Altınları tartmak için zengin kardeşinden tartı ister.
6. Zengin kardeşi, kardeşinin ne tartacağını öğrenmek için tartıya yapışkan sürer.
7. Tartıya yapışan altınların yerini öğrenen zengin kardeş mağaraya gider.
8. Zengin kardeş birkaç defa mağaraya gidip eşkıyaların altınlarını getirir.
9. Fakat gözü doymaz. Yine mağaraya gitmeye devam eder.
10. Sonunda eşkıyalar yakalayıp bunu öldürürler. Başını keserek mağaranın girişine asarlar.

ON YEDİNCİ MASAL

1. Padişahın Üç kızı

2. EB: 256, AaTh: 923, B-926

3. Ahmet Akot/Tuzluca

4. Sevginin ispatı.

5. Masalın Özeti

1. Tarihin birinde bir padişah ve bu padişahın üç kızı vardır. Padişah kızlarını denemek ister.
2. Kızlarına, “Beni ne kadar seviyorsunuz?” diye sorar.
3. Büyük kız, bal gibi; ikinci kız şeker gibi; üçüncü kız ise tuz gibi sevdiğini söyler.
4. Padişah, küçük kızının kendisini sevmeyi düşünür. Adamlarına küçük kızını ormana götürüp öldürmelerini ve kanlı gömleğini getirmelerini emreder.
5. Padişahın adamları kızı ormanda serbest bırakarak onun gömleğine bir avın kanını sürerek babasına getirirler.
6. Ormanda ava çıkan başka bir padişahın oğlu bu kızı bularak ülkesine götürür ve kızla evlenir.
7. Aradan zaman geçer, padişah küçük kızının sarayına misafir olur.
8. Babasının yemeğini kızı yapar ve yemeklere hiç tuz atmaz.
9. Padişah tuzsuz yemekten tat almayınca yemeği kimin yaptığını sorar. Kızı gelir ve başından geçenleri anlatır.
10. Baba kız kavuşurlar. Kızın babası bir müddet kızının yanında kalır.

ON SEKİZİNCİ MASAL

1.Mert ile Namert

2. EB: 67, AaTh: 431, 613

3. Banı Kızılbulağ/Tuzluca

4. Namertlik her zaman kötüdür.

5. Masalın Özeti

1. Mert ile Namert isimli iki arkadaş yolculuğa çıkarlar.
2. Yolda Mert'in ekmeği biter, ama Namert ona ekmek vermez.
3. Şehre geldiklerinde Namert, Mert'e eklemek için gider, fakat geri gelmez.
4. Mert bir dağ çıkarak, bir mağaraya gider. Orada kazanda yemek vardır; onu yer ve mağarada saklanır.
5. Mağaraya tilki, kurt, aslan ve ayı gelir. Tilki kırk altın yeri, kurt padişahın kızının dermanını, aslan yedi küp altının yerini söyler.
6. Mert gider kırk altını alır, padişahın kızını iyileştirir, yedi küp altını çıkarır.
7. Bir gün Namertle karşılaşır. Mert, Namert'e başından geçenleri anlatır.
8. Namert gider mağarada saklanır.
9. Tilki, kurt, aslan ve ayı gelir. Konuştuklarının biri tarafından dinlendiğinin farkına varırlar. Mağarayı arayınca Namert'i bulur ve öldürürler.

ON DOKUZUNCU MASAL

1. Şüreyye

2. EB: -, AaTh: -

3. Kaşem Aytan/Karakoyunlu

4. - Yapılan zulüm yapanın yanına kâr kalmaz.

- Ahlaksızlık üzerine saltanat kurulmaz.

5. Masalın Özeti

1. Halkına zulmeden zalim bir padişah vardır.
2. Şehirde kim evlense gelin önce o padişahın yatağına girer, daha sonra evlendiği erkekle yatar.
3. Bu adet devam eder, aradan zaman geçer. Şüreyye adında bir genç evlenir.
4. Evlendiği kızla beraber padişahın sarayına girer ve padişahı öldürerek kaçar.
5. Bu genç o şehirden kaçarken yaşlı bir adam ona bir pazı bent vererek gülistan-ı bağ-ı eren diye bir yere gitmesini söyler.
6. Şüreyye yaşlı adamın tarif ettiği yere gider, orada yaşar ve evlenir.
7. Şüreyye'nin bir oğlu olur. Fakat Şüreyye kendi memleketine dönmek ister.
8. Kayın pederi ona, ancak oğlunun on sekiz yaşına geldiğinde gidebileceğini söyler.
9. Zaman geçer, çocuk on sekiz yaşına girer.
10. Baba, oğlunu da yanına zümrüdü anka kuşuna binerek kendi şehrine gider. Öldürdüğü padişahın oğlunun babasını yerine geçtiğini ve babasının adetini sürdürdüğünü öğrenirler.
11. Halkın da yardımıyla şehirdeki zulüm ve ahlaksız saltanatı yıkarlar.
12. Halk huzura kavuşarak kendi yöneticisini belirler.

YİRMİNCİ MASAL

1.Gılavuz Ahmet'in Nağlı

2. EB: -, AaTh: -

3. Kaşem Aytan/Karakoyunlu

4. Aşkın önemi.

5. Masalın Özeti

1. İran'ın İsfahan şehrinde Ahmet isminde fakir bir genç yaşar.
2. Bu genç fakir olduğu için horlanır. Bu yüzden gurbete gitmek ister.
3. Şehrin birinde kılavuzluk yapacak birileri aranmaktadır. Ahmet kılavuzluk etmek için başvurur ve padişahın vaat ettiği mücevherleri annesine götürür.
4. İki ay sonra yola çıkma zamanı gelir. Fakat Ahmet gidilecek olan Azerbaycan'ın Gence şehrini bilmez.
5. Ahmet'in annesi kocasının eski bir dostun olan tüccardan yardım ister. Tüccar Ahmet ile beraber kılavuzluk yapmayı kabul eder.
6. Padişahın kafilesi söylenilen yere gelir.
7. Padişah, Gence şehrindeki lal-i cevahir denilen, şehri aydınlatan taşları almak için gelmiştir. Fakat Gence padişahı vu taşları vermek istemez.
8. Gence padişahının kızı Nigar, Ahmet'in kılavuzluk ettiği padişahın ordusunun yarısı öldürür.
9. Padişah Ahmet'in de meydana çıkmasını ister. Savaştan anlamayan Ahmet meydana çıkar, fakat Nigar'ın gönlü Ahmet'e düşer.
10. Nigar, yalandan Ahmet'e yenilir.
11. Kafile Gence'deki taşları alır. Kız da bunlarla beraber gelir.
12. Padişah Ahmet'i bakanlık göreviyle ödüllendirir.

YİRMİ BİRİNCİ MASAL

1.Üç Bacı

2. EB: -, AaTh: -

3. Hatice Kaçan/Tuzluca

4. - Kimsesizlik her zaman kötüdür.

- Her sahipsizin bir sahibi vardır.

5. Masalın Özeti

1. Babaları ve anneleri ölünce sahipsiz kalan üç kız vardır.
2. Bunlar düşünüp taşınarak başka yere gitmeye karar verirler.
3. Yollarının üzerine bir ahır çıkar. Ahır padişahın ahırındır ve o ahırda padişahın atları vardır.
4. Bunlar bir müddet atlara verilen üzümleri yiyerek beslenirler.
5. Ahırdan üzüm alırken büyük kız padişahın çobanına yakalanır. Çoban kızı padişaha götürür.
6. Diğer kızlar da ormanlık alana giderler. Kızın biri hayvan donuna girmek için yaratana yalvarır. Duası kabul olan kız, bir ceylan olur.
7. Başka bir memleketin padişahı da ava çıkar. Ceylan donundaki kızı vurmak ister, fakat bir türlü avlayamaz.
8. Günlerce bu ceylanın peşinden koşan padişah, bunda bir iş olduğunu anlar.
9. Kızla konuşur. Kız başlarından geçenleri anlatır.
10. Padişah bu kızın kardeşleri bulur.
11. Bu üç kardeşi tekrar kavuşturarak onlara ev, yiyecek verir. Böylece bu üç bacı rahat bir hayat yaşamaya başlarlar.

YİRMİ İKİNCİ MASAL

1. Şahoğlu Şah Abbas-I

2. EB: -, AaTh: -

3. Kaşem Aytan/Karakoyunlu

4. - Yalan birgün gün yüzüne çıkar.

- Zina kötüdür.

5. Masalın Özeti

1. İran'da Şahoğlu Şah Abbas adında, adaletli bir padişah yaşar.
2. Bu padişahın akıl hocası, veziri Allahverdi Han'dır. Padişah onun sözünden hiç çıkmaz.
3. Padişah veziriyle geziye çıkarken bir köyden geçerler. Padişah hamile bir kısrığa biner. Atın karnına kamçıyla vururken köydeki çocuklardan biri atın yavrusunun bir gözünün kör olduğunu söyler. Padişah umursamaz, ama veziri bu olayı not eder.
4. At doğurunca bakarlar ki, tayın bir gözü kördür.
5. Bir balıkçı eşi benzeri olmayan bir balık tutarak padişaha getirir. Padişah da bu balığı pişirterek kızına yedirmek ister.
6. Padişahın kızı balığın erkek olduğunu söyleyerek yemek istemez. Bunun üzerine balık kahkahayla güler.
7. Padişah, vezirinden bu olayı çözmesini isteyerek vezirine kırk gün mühlet verir.
8. Veziri düşünür, fakat olaya çözemez.
9. Aklına köyden geçerken tayın bir gözü kör doğacağını bilen çocuk gelir. Gider o çocuğu bulup saraya getirir.
10. Çocuk kızın kırk cariyesinin aslında kadın kılığındaki erkekler olduğunu ve kızın her gece bunların biriyle yattığını, balığın bu yüzden güldüğünü söyler.

11. Cariyeler elbiselerini çıkarınca hepsinin erkek olduğu ortaya çıkar.
12. Padişah kızının ve cariye kılığındaki erkelerin boynunu vurdurur.
13. Padişah, o çocuğu zor günlerinde kendisine yardımcı olması yanında tutar. Ona servet bahşeder. Mutlu bir şekilde yaşarlar.

YİRMİ ÜÇÜNCÜ MASAL

1. Ahmak Adam

2. EB: 127, 308, AaTh: B-460, B-910

3. Osman Kabak/Tuzluca

4. Ahmaklık.

5. Masalın Özeti

1. Şansız bir adam, işlerini düzeltmek için şansını aramak için yollara düşer.
2. Yolda önce bahçesinden verim alamayan bahçıvanla, sonra bir çoban ve bir aslanla karşılaşır. Onların da derdini feleğe iletmek üzere yola koyulur.
3. Adamın önüne bir nehir çıkar. Nehirden bir Arap kızı çıkarak kaderi yazmakla kendisinin görevli olduğunu söyler.
4. Kaderleri şöyle yazılır:
 - Bahçıvanın tarlasında iki teneke altın vardır.
 - Çoban atına az binerse, atı iyileşecektir.
 - Aslan da bir ahmak adamın beynini yerse iyileşecektir.
5. Altını çıkarırlar. Bahçıvanın altını bölüşme teklifini kabul etmez.
6. Gelir çobana da atının kaderini söyler.
7. Adam aslanla karşılaşır. Adam, aslan bir ahmak adamın beynini yerse iyileşeceğini söyler. Aslan adamın beynini yer. Adam ölür, aslan da iyileşir.

YİRMİ DÖRDÜNCÜ MASAL

1. Avcı Ahmet

2. EB: 60, AaTh: 670

3. Ahmet Akot/Tuzluca

4. - Dürüstlük he zaman iyidir.

- Kimse vazgeçilmez değildir.

5. Masalın Özeti

1. Avcı Ahmet av meraklısıdır ve sürekli ava gider.
2. Ava giderken bakar ki siyah erkek bir yılan, beyaz dişi bir yılanı rahatsız etmektedir. Siyah yılanı vurayım derken beyaz yılanı vurur.
3. Beyaz yılan, yılanların şahının eşidir. Yaralı bir şekilde eve gider. Yılanların şahı adamlarını göndererek Avcı Ahmet'i getirmelerini söyler.
4. Köylüler toplanıp evde sohbet ederler. Avcı Ahmet de yılanı vurduğu için pişman olduğunu söyler. Avcı Ahmet dışarı çıkarken ayakkabısının içine saklanan yılanlar onu şahmarana götürürlər.
5. Yılanların şahı Avcı Ahmet'i sorguya çeker. Avcı Ahmet olanları anlatır.
6. Avcı Ahmet yılanların şahının hanımını rahatsız eden siyah yılanı gösterir. Gösterdiği yılan diğer yılanlar tarafından öldürülür.
7. Şahmeran Avcı Ahmet'i avcılığından vazgeçirerek başı sıkıştığı zaman kendilerine gelmesini söyler.
8. Avcı Ahmet ambara gider ve bakar ki; fareler buğdayı yemek için birbirleriyle dövüşürler. Avcı Ahmet farelerin konuşmalarını anlar.
9. Avcı Ahmet farelerin konuşmalarına güler. Bunu gören hanımı sebebini sorar, fakat Avcı Ahmet söylemez. Bunun üzerine hanımı babasının evine gider.

10. Birkaç gün sonra Avcı Ahmet hanımını getirmeye gider. Hanımı ata biner. At hamiledir ve bir de yavrusu vardır. Avcı Ahmet atın yavrusuyla konuşmasına güler.
11. Hanımı, Avcı Ahmet'e neden güldüğünü söylemezse boşanacağını söyler.
12. Avcı Ahmet söylemesi halinde sırrın açığa çıkacağını ve öleceğini söyler. Karısı buna rağmen söylemesini ister.
13. Avcı Ahmet koyun ile koçun konuşmalarına şahit olarak durumuna çare bulur. Karısını boşar. Sırrını da söylemez.

YİRMİ BEŞİNCİ MASAL

1. Fatmacık-I

2. EB: -, AaTh: -

3. Hatice Kaçan/Tuzluca

4. - Zulüm kötüdür.

- Hasetlik ve kıskançlık iyi bir şey değildir.

5. Masalın Özeti

1. Adamın eşi ölünce kızı Fatmacık'a üvey anne getirir.
2. Fatmacık'ın annesi kocasına, ölünce kollarını keserek refetenin içine koymasını vasiyet eder.
3. Adam evlendiği kadına kızını dövdüğünde refeteyle dövmesini tembih eder.
4. Bu kadının da kel, çelimsiz bir kızı vardır.
5. Üvey annesi Fatmacık'ı sürekli döver. Fakat dövdükçe Fatmacık güzelleşir. Bunun sebebinin refetede olduğunu anlayan kadın Fatmacık'ın annesinin ellerini çıkararak yerine odun koyar.
6. Bu defa dövdüğünde Fatmacık sararıp solmaya başlar.

7. Padişah büyük oğlunu eğlendirirken herkesi yemeğe davet eder. Üvey annesi Fatmacık'a eski, kendi kızına yeni kıyafetler giydirerek padişahın sarayına götürür.
8. Padişahın küçük oğlu Fatmacık'ı görür ve gönlü ona düşer. Çıkışta Fatmacık'ı evlerine kadar takip eder.
9. Padişahın küçük oğlu anne ve babasını Fatmacık'a elçi gönderir.
10. Padişah ve hanımı elçiliğe gelince Fatmacık'ın annesi kendi kızını padişahın oğluna vermek için Fatmacık'ı tandıra saklar.
11. Evin üstüne çıkan bir horoz elçilere Fatmacık'ın tandırda olduğunu haber verir. Padişahın oğlu tanıra bakar ve Fatmacık'ı oradan çıkarır.
12. Fatmacık padişahın oğlunun karısı olarak saraya gelin olur. Üvey annesi ve kızı da öylece uçuk evlerinde yaşamaya devam ederler.

YİRMİ ALTINCI MASAL

1. Fatmacık II

2. EB: -, AaTh: -

3. Ekber Yankın/Iğdır Merkez

4. Kötüler mutlaka cezasını bulur.

5. Masalın Özeti

1. Bir nahircının Fatmacık isminde çok güzel bir kızı vardır.
2. Bir gün Fatmacık nakış işlerken rüzgar nakışı bir mağaraya götürür.
3. Mağarada dev suratlı bir kadın bir leğende kurbağa yüzdürür. Bu kadın, Fatmacık'ın nakışını yerini gösterir. Fatmacık nakışı alırken bir gül goncası alına değer ve Fatmacık etrafına gül kokusu yaymağa başlar.
4. Bir gün padişahın oğlu yoldan geçerken Fatmacık'ı görür ve ona elçi gönderir.

5. Fatmacık'ın üvey annesi saraya Fatmacık yerine kendi kızını gönderir.
6. Padişahın oğlu sevdiği kızın bu kız olmadığını anlar. Fatmacık padişahın oğluna olanların üvey annesi tarafından yapıldığını anlatır.
7. Padişahın oğlu o kızı kırk katıra bağlayarak parçalatır. Fatmacıkla da kırk gün kırk gece düğün yaparlar. Mutlu, huzurlu bir şekilde yaşarlar.

YİRMİ YEDİNCİ MASAL

1. Cemesim

2. EB: 57, AaTh: -
3. Simzer Yılmaz/Alikamerli Köyü
4. Yapılan iyilik mükafatlandırılır.

5. Masalın Özeti

1. Cemesim adında yetim bir çocuk, oynarken bir üzüm kuyusu bulur.
2. Arkadaşları, bunu üzüm çıkarması için kuyuya indirirler.
3. Üzüm biter ve Cemesim'i yukarı çekerken arkadaşının biri ipi keser ve Cemesim kuyuya düşer.
4. Cemesim kuyuda şahmaranla karşılaşır ve şahmeranın yardımıyla kuyudan çıkar.
5. O şehrin padişahı da hastadır. Ancak şahmeran eti yerse iyileşeceği söylenir.
6. Padişahın adamları Cemisim'e zorla şahmeranın yerini söyletirler.
7. Cemesim şahmeranı padişahın sarayına getirir. Şahmeranı pişirerek üçe böler.
8. Başını padişaha yedirir, ortasını kendi yer, ayak kısmını da lokmana yedirir.
9. Padişah iyileşir, Cemesim de o ülkenin doktoru olur.

YİRMİ SEKİZİNCİ MASAL

1. Şahmaran

2. EB: 57, AaTh: 673

3. Meryem Eyrice/Taşburun Beldesi

4. Kimin ne olacağı belli olmaz.

5. Masalın Özeti

1. Şahmeran insan olğundan kaçarak yer altında yaşamaya başlar.
2. Birkaç arkadaş yolculuk ederken şahmaranın bal kuyusunu bulup, bütün balını çıkarırlar.
3. Bal bitince kuyuya inen arkadaşlarının ipini keserler ve arkadaşları kuyuda kalır.
4. Bu adam kuyuda karınca yuvasını kazınca bir kapı açılır. O kapıdan şahmaranın evine gider.
5. Adam şahmarandan kendisini yeryüzüne çıkarmasını ister. Şahmaran adamı yer altından yer yüzüne çıkarır.
6. Adam dışarı çıkınca bedeni ala getirir (benek benek olur).
7. Şehrin padişahı hastalar. Doktorlar şahmaran eti yemezse iyileşmeyeceğini söylerler.
8. Padişah adamlarına şahmaran gören adamın ala getireceğini, kim görmüşse bulmalarını emreder. Padişahın adamları şahmaranın kuyusuna giren adamı bulurlar.
9. O adama zorla şahmaranın yerini söyletirler.
10. Şahmaran kendisini o adamın pişirmesini, yemeğin yüzünü kendisinin yemesini, altını da padişaha yedirmesini tembihler.
11. Adam şahmaranı doğrar pişirir, yüzüzünü kendi yer, altını da padişaha gönderir. Padişah yiyince ölür. Bu adam da padişahın yerine ülkeye padişah seçilir.

YİRMİ DOKUZUNCU MASAL

1.Oduncuynan Üç Gızı

2. EB: -, AaTh: -

3. Hatice Kaçan/Tuzluca

4. - Dürüstlüğün ve doğruluğun önemi.

- Yalan he zaman kötüdür.

5. Masalın Özeti

1. Karısı ölen oduncu üç kızıyla yaşamaya başlar.

2. Bir süre sonra oduncu evlenir. Üvey anneleri çocukları istemez. Babaları üç kızını ormanda bırakarak evine döner.

3. Ormanda yalnız kalan kızlar Cımbılı Çıtdan'ın evine giderler.

4. Başlarından geçenleri Cımbılı Çıtdan'a anlatırlar. Cımbılı Çıtdan bunları padişaha götürür.

5. Padişah bunların marifetlerini sorar:

- Büyük kız halı dokuyacağını; o halıya memleketin insanı oturunca, halının yarısı yine boş kalacağı söyler.

- Ortanca kız yumurta kabuğunda yemek yapacağını; memleketin insanının ancak bu yemeğin yarısını yiyebileceğini söyler.

- Küçük kız da bir oğlan doğuracağını; o çocuğun saçının yarısının altın, yarısının gümüş olacağını söyler.

6. Aradan zaman geçer ve büyük kız ile ortanca kızın söyledikleri yalan, küçük kızın söylediği doğru çıkar.

7. Küçük kız vezirin karısı olur. Büyük ve ortanca bacılar da cezalandırılır.

OTUZUNCU MASAL

1. Muradına Eren Kız

2. EB: 185, AaTh: 894

3. Laçın Temçi/Küllük Köyü

4. İnsan kısmetinde olana mutlaka kavuşur.

5. Masalın Özeti

1. Baht yazan bir molla genç kızın bahtını mağarada bir ölüye yazar.
2. Kız olanları annesine anlatınca, annesi kızının bahtı ölüye yazılmasın diye evini toplayarak göç ederler.
3. Yolda bir mağaraya rastlarlar ve konaklamak için o mağaraya girmek isterler. Kızın anne ve babası mağaranın kapısını ittirir, fakat kapı açılmaz. Kız ittirince mağaranın içine düşer.
4. Kızın anne ve babası geri dönerler. Kız da mağaradaki ölüye bakar.
5. Kırk günün dolmasına az bir süre kala kız kendisine yardımcı olsun diye yoldan geçen bir dilenci kızını yanına alır.
6. Kırkıncı gün dışarı çıkarken yardımcı kıza ölüye bakmasını söyler. Kız dışarı çıkarken ölü dirilir.
7. Hizmetçi kız, gence mollanın bahtını ona yazdığını söyler. Onu bekleyen asıl kızı ise hizmetçisi olarak tanıtır.
8. Genç çarşıya giderken bahtına yazılan kızın isteği olan sabır taşı ve sabır bıçağını alır.
9. Kız gerçekleri sabır taşına anlatırken genç anlatılanları duyar. Hizmetçi kızı kırk katra bağlayarak cezalandırır. Onu kırk gün bekleyen kızla da evlenir.

OTUZ BİRİNCİ MASAL

1. Tüccarın Oğlunun Nağlı

2. EB: -, AaTh: -

3. Eşref Bozdağ/Tuzluca

4. Yapılan iyilik mutlaka geri döner.

5. Masalın Özeti

1. Bir tüccarın dünya umudu bir oğlu vardır.
2. Tüccar hastalanınca oğluna para vererek pazara gidip harcamasını ister.
3. Tüccarın oğlu pazara giderken bakar ki, mezarlıkta ölüyü çıkarmış dövüyorlar. Ne olduğunu sorunca ölünün üç yüz tümen borcu olduğunu öğrenir. Babasının verdiği parayla ölünün borcunun öder. Gelir babasına olanları anlatır.
4. Ölü borcunu ödemek ister. Can vermesi için Allah'a yalvarır. Allah da bunun duasını kabul eder ve ölü canlanarak pazara gider.
5. Borcunu ödediği ölü üç yüz tümene tüccarın oğluna çoban olur.
6. Tüccarın oğlu çobanını da yanına alarak arkadaşlarıyla kervana gider.
7. Bu tüccarın bir köpeği vardır. Çoban köpekle kurdun konuşmalarına şahit olur.
8. Köpeğin beyninin efendisinin tutulan gözünün, kurdun beyninin ise Frenk padişahının yürüyemeyen kızının dermanı olduğunu öğrenir.
9. Çoban önce kurdu öldürüp beynini çıkarır. Gidip Frenk padişahının kızını iyileştirir. Bu kızı da tüccarın oğluna alır.
10. Daha sonra köpeği öldürerek beynini çıkarır. Köpeğin beyninin tüccarın gözüne sürerek tüccarın gözlerinin yeniden görmesini sağlar.
11. Çoban vazifesini tamamladıktan sonra kim olduğunu söyler ve ruhunu teslim eder. Çoban tekrar mezarına gömülür.

OTUZ İKİNCİ MASAL

1. Devlerin Hikâyesi

2. EB: 279, AaTh: 151111

3. Eşref Bozdağ/Tuzluca

4. Bir kadının yapmış olduğu sadakatsizlik diğer kadınların da sadakatsiz olduğu anlamına gelmez.

5. Masalın Özeti

1. Bir şehrin padişahı gece tebdil-i kıyafetle gezerken bir kadının kocasını boğarak öldürdüğüne şahit olur ve o kadının kapısını işaretler.
2. Sabah olunca padişah, vezirini çağırır ve o işaretli evdeki kadını getirmelerini ister.
3. Kadını götürmeye gelen vezir ve adamları o civardaki kırk bir kapıda aynı işaretin olduğunu görür ve kadının evini bulamazlar.
4. Seyahate çıkacak olan padişah, vezirine seyahat dönüşüne kadar şehirdeki bütün kadınların öldürülmesi emrini verir.
5. Vezir bu durumu babasına anlatır ve babasının dediğini yaparak kadınlara dokunmaz.
6. Padişah seyahatten dönünce kadınların yaşadıklarını görür ve vezirinin idam etmek ister.
7. Vezirin yaşlı babasının anlattığı bir olay üzerine, padişah veziri affeder.

OTUZ ÜÇÜNCÜ MASAL

1. Hızır'ı Arayan Adam

2. EB: 111, AaTh: -

3. Ahmet Akot/Tuzluca

4. Herkes atasından gördüğünü uygulamaya çalışır.

5. Masalın Özeti

1. Tarihin birinde bir padişah Hızır'ı kendisine getirene istediği kadar mal-mülk vereceğini vaat eder.
2. Çok fakir ve yaşlı bir adam Hızır'ı getireceğini söyler.
3. Padişah yaşlı adama istediği kadar mücevher vererek Hızır'ı getirmesi için kırk gün mühlet verir.
4. Kırk gün biter ve adam hala Hızır'ı bulamaz. Düşüne düşün sarayın yolunu tutar.
5. Yolda bir gence rastlar. Genç, yaşlı adamın derdini sorar. Adam olanları anlatır.
6. Genç, yaşlı adama korkmamasını, saraya gitmesini söyler. Beraber saraya giderler.
7. Padişah yaşlı adama Hızır'ı sorduğunda yaşlı adam, "Padişahım asker, güç, kuvvet sende. Sen bulamadıktan sonra ben nasıl bulayım?" cevabını verir.
8. Padişah ihtiyarın cezasının ne olduğunu sorar:
 - Vekili, ihtiyarın doğranıp cızbız yapılmasını ister.
 - Veziri ise ihtiyarın kıyma yapılmasını ister.
 - Kâtibi ise ihtiyarın serbest bırakılmasını ister.
9. Padişah son olarak da ihtiyarla beraber gelen gence sorar. Genç de vezir, vekil ve kâtibin aslında babalarının mesleklerini söylediklerini dile getirir.
10. Padişah vezirle vekilinin boynunu vurdurur. Kâtibini vezir yapar ve ihtiyarı da affeder.

OTUZ DÖRDÜNCÜ MASAL

1. Zaloğlu Rüstem

2. EB: 48, AaTh: -

3. Ahmet Akot/Tuzluca

4. - İyilik her zaman iyi sonuç doğurmaz.

- Kurnazlık.

5. Masalın Özeti

1. Bir gün Hz. Ali, peygambere kendisi gibi bir pehlivanın yeryüzüne gelip gelmediğini sorar. Peygamber, öyle bir adamın yeryüzüne geldiğini, fakat öldüğünü söyler.
2. Hz. Ali onunla konuşmak ister. Peygamber o adamın adının Zaloğlu Rüstem olduğunu söyler.
3. Hz. Ali mezarlığa gider ve Zaloğlu Rüstem diye seslenir. Zaloğlu Rüstem mezardan çıkar.
4. Zaloğlu Rüstem Hz. Ali'yi yanına çağırarak ona bir dağda emaneti olduğunu ve gidip o emaneti almasını söyler.
5. Hz. Ali, Zaloğlu Rüstem'in söylediği dağa gelir. Onun tarif ettiği kayayı kaldırınca oradan bir ejderha çıkar ve Hz. Ali'nin boğazına sarılır. Ejderha Hz. Ali'yi öldüreceğini söyler.
6. Hz. Ali ne ederse vazgeçiremez. En sonunda der ki: Allah'ın yarattığı üç şeye soralım. Eğer onlar vur derse vur; vurma derse vurma. Ejderha bu teklifi kabul eder.
7. İlk olarak karşlarına bir öküz çıkar. Öküze sorarlar. Öküz de insanoğlunun nankör olduğunu ve ejderhanın Hz. Ali'yi vurmasını söyler.
8. İkinci olarak karşlarına su çıkar. Suya sorarlar. Su da insanoğlunun her türlü

pisliğini temizlediği halde itibar örmediğini söyleyerek ejderhanın Hz. Ali'yi vurmasını söyler.

9. Son olarak karşılıklarına bir tilki çıkar. Tilkiye de aynı soruyu sorarlar. Tilki, ejderhanın o delikten çıktığına inanmadığını, o deliğe girip çıkması halinde kararını vereceğini söyler.

10. Birlikte ejderhanın çıktığı deliğe gelirler. Ejderha Hz. Ali'den ayrılarak deliğe girince tilki, Hz. Ali'ye taşı deliğin ağzına koymasını söyler.

11. Tilki Hz. Ali'yi ejderhadan kurtararak onun sevgisine mazhar olur.

OTUZ BEŞİNCİ MASAL

1. Süleyman Peygembere Zümrüdü Anka

2. EB: 140, 279, AaTh: -

3. İmamverdi Eyrice/Taşburun Beldesi

4. Hiçbir güç insanın kaderinde yazılı olanı engelleyemez, değiştiremez.

5. Masalın Özeti

1. Süleyman peygamber zamanında zümrüdü anka gelerek peygambere “bir kız birine giderse o kız onun neyi olur” diye bir soru sorar.

2. Peygamber o onun kısmeti olur diye cevaplar. Fakat zümrüdü anka buna inanmaz.

3. Peygamber, batı padişahının kızının doğu padişahın oğluyla evleneceğini söyler.

4. Zümrüdü anka batı padişahının kızını kaçırmak için denizin ortasında bir kayalığa bırakır.

5. Kızın evlenme yaşı geldiğinde doğu padişahının oğlu gemiyle geziye çıkar. Rüzgar bunun gemisini parçalar. Bir tahtanın üzerinde kızın bulunduğu adaya gelir.

6. Kızla erkek tanışırlar. Zümrüdü anka geldiğinde erkek saklanır, gittiğinde çıkar.

7. Kız zümrüdü ankadan içinde yatmak için bir ceylan derisi ister. Kız, doğu padişahının oğlunu Zümrüdü anka getirdiğinde ceylan derinin içine saklar.
8. Zaman geldiğinde Süleyman peygamber zümrüdü ankadan kızı getirmesini söyler.
9. Zümrüdü anka kızı derinin içine sokar ve peygamberin önüne getirir.
10. Kızla oğlan derinin içinden çıkarlar. Zümrüdü anka bu olay karşısında peygambere inanır.

OTUZ ALTINCI MASAL

1. Tülküden Gorhan

2. EB: 160, 162, 165, AaTh: 1049, 1051, 1072, 1088, 1115, 1116, 1149

3. Banı Kızılbülak/Tuzluca

4. Aklın önemi.

5. Masalın Özeti

1. Tilkiden korktuğu için evden dışarı çıkmayan bir adam vardır.
2. Adamın karısıyla baldızı bir oyunla bunu dışarı çıkarır, kapıyı kapatırlar.
3. Adam gider devlerle kardeş olur.
4. Çeşitli hilelerle devleri kandırır. Devler artık bunu istemez.
5. Devlerle kardeş olduğu için altınlarda da pay sahibi olur.
6. Altınları bölüşürler. Adam altınları da alarak evine gelir.

OTUZ YEDİNCİ MASAL

1. Gızıl İneyh

2. EB: 60, AaTh: 510 A, 510 B

3. Nazlı İden/Erivan

4. - Zalim, yaptıklarının cezasını çeker.

- Yazgıyı kimse değiştiremez.

- Kötüler mutlaka cezasını bulur.

5. Masalın Özeti

1. Nahırcının biri öz biri üvey iki kızı vardır. Öz kızının adı Fatma'dır.
2. Bunların bir tane inekleri vardır. Üvey annesi ineği otlatmaya Fatma'yı gönderir. İnek otlatırken de eğirmesi için biraz yün verir.
3. Fatma yünü nasıl eğireceğini düşünürken rüzgar yünü götürüp koca bir kadının bacasından içeri salar.
4. Koca karı Fatma'nin yününü verir ve ilerde bir beyaz su olduğunu önce beyaz suda yıkanmasını, sonra kara sudan başına sürmesini, en sonunda kırmızı sudan yanaklarına sürmesini; yünü de ineğin önüne koymasını söyler.
5. Kız denilenleri yapar. İnek yünü eğirir.
6. Üvey annesisi bir sonraki gün daha fazla yün verir. Fakat inek bunu da eğirir.
7. Üvey annesi bu defa ineği otlatmaya kendi kızını gönderir. Yünü yine rüzgar o koca karının bacasından içeri salar. Koca karı kıza kara suda yıkanmasını söyler. Kız kara suda yıkanır ve kapkara olur. Akşam yünü eğiremeden öylece geri getirir.
8. Üvey anne ineği kestirir.
9. İnek Fatma'ya etinin onlara acı, sadece kendisine tatlı olacağını ve kemiklerini ahıra gömmesini; başı sıkıştığında gömdüğü yeri kazmasını nasihat eder.

10. Fatma kızıl ineğin dediklerini yapar.
11. Bir gün padişah büyük oğlunun düğünü olur. Fatma'nın üvey annesi de öz kızını giydirip düğüne götürür. Fatma'yı de evde bırakır.
12. Fatma gidip ahır kazınca ineğin kemiklerinin yerine çok güzel elbiseler çıkar. Fatma o elbiseleri giyip saraya düğüne gider. Padişahın küçük oğlu Fatma'ya aşık olur ve onu takip eder.
13. Fatma'nın ayakkabısının biri ayağından çıkar. Padişahın oğlu ayakkabıyı alarak sahibini aramaya başlar. Sonunda Fatma'yı bulur ve onunla evlenir.
14. Üvey annesiyle üvey bacısı Fatma'yı yine rahat bırakmazlar. Fatma'yı yıkandırmak bahanesiyle saraydan çıkarırlar. Üvey bacısı Fatma'yı suya atarak onun yerine geçer.
15. Fatma o esnada suda doğum yapar. Kocası onu bularak olanları öğrenir ve Fatma'nın üvey bacısını tandıra atarak yakar.

OTUZ SEKİZİNCİ MASAL

1. [Çocuğu Olmayan Padişah]

2. EB: 247, AaTh: -

3. Erhan Eyrice/Taşburun Beldesi

4. Kahramanlık.

5. Masalın Özeti

1. Padişahın çocuğu olmaz. Pir, bir elma verir ve elmayı karısıyla yemesini, elmanın kabuğunu da ata yedirmesini söyler.
2. Aradan zaman geçtikten sonra padişahın bir erkek çocuğu olur. Atı da bir erkek tay doğurur.

3. Çocuk büyüyünce atına binip gezerken bir kadın pehlivanı yener ve onu karısı olarak alır.
4. Sonra rakipleriyle yarışarak bir padişahın kızını alır.
5. Yolda giderken bir kabileye yardım etmesi sonucu o kafilenin reisinin kızını da alır. Olur, üç karısı.
6. Memleketine dönerken babasının vezir ve vekili babasını oğluna karşı kışkırtır. Padişah oğlunun gözlerini çıkarır.
7. Şehzadenin ilk karısı gözlerini kocasına ulaştırır. Şehzade gözlerine kavuştuktan sonra babasına savaş açar.
8. Babasını, babasının veziri ve vekilini öldürerek padişahlık koltuğuna oturur.

OTUZ DOKUZUNCU MASAL

1. [Nahırcı]

2. EB: -, AaTh: -

3. Kurban Tekin/Küllük Köyü

4. Sır söylenmemelidir.

5. Masalın Özeti

1. Çok fakir bir nahırcı vardır.
2. Bu bir gün bir yumurta bulur. Karısına yumurtayı pişirmesini söyler. Karısı yumurtayı tandıra atar, fakat yumurtadan bir yılan çıkar.
3. Yılan padişahın kızını ister. Nahırcı padişahın kızını yılan ister. Padişahın bütün istedikleri yılan tarafından yerine getirilir. Yılan padişahın kızıyla evlenir.
4. Bu kızın üç bacısı vardır. Kardeşlerinin yanına gelirler. Fakat enişmeleri dana olur evin önüne bağlanır.

5. Yılan karısına bu durumu kimseye söylememesini tembihler. Fakat kız küçük bacısına eniştesinin dana olduğunu söyler.
6. Tılsım bozulur ve her şey eski haline döner.

KIRKINCI MASAL

1. [Oduncuynan Balığın Kardeşliği]

2. EB: -, AaTh: -
3. Aziz Yıldırım/Alikamerli Köyü
4. Yapılan iyilik karşılıksız kalmaz.

5. Masalın Özeti

1. Çok fakir bir adam vardır. Geçimini ormandan odun getirip satarak sağlar.
2. Bu adam bir gün denizden bir beyaz balık yakalar. Balığı padişaha götürmek ister. Fakat balık adama kardeş olmayı önerir. Adam da kabul eder ve balığı denize atar.
3. Karısı da adamdan eve bir şeyler almasını ister. Adam da balığın kardeşliğini denemek için bu istekleri balığa söyler. Balık adamın istediklerini evine gönderir.
4. Fakir bu defa da balıktan bir ev ister. Gelir bakar ki arsasında güzel bir ev yapılmış.
5. Bu adam balık sayesinde çok zenginleşir ve bir padişah olur.
6. Adamın karısının misafirlere çay dağıtan bir kedisi vardır. O kediye kocasından daha çok değer verir.
7. Adam karısının kötü tavırlarına tahammül edemez ve evleneceğini söyler. Bu defa karısı kocasına yalvarır ve bu fikrinden onu vazgeçirir.
8. Yine ikisi mutlu mesut yaşamaya devam ederler.

KIRK BİRİNCİ MASAL

1. Şengi Şahın Oğulları

2. EB: -, AaTh: -

3. Mecit Yalçın/Tuzluca

4. - Aklın önemi.

- Kahramanlık.

5. Masalın Özeti

1. Şengi Şah'ın üç oğlu vardır.
2. Müneccimler, Şengi Şah'ın oğlu Kahraman'ın dünyaya hakim olacağını söylerler.
3. Bunun üzerine devler Kahraman'ı kendilerine evlat etmek için kaçırlar.
4. Kahraman'ın deniz görmesi ve o civardaki dağın arkasına gitmesi yasaklanır.
5. Kahraman büyüyünce denize gider ve suya düşen resmini görür. Devlerden farklı olduğunu düşünür. Sonra merak edip dağın ardına gider.
6. Dağın ardında çalışan devlerle savaşır ve birkaçını öldürür.
7. Oradaki devler Kahraman'ı şahlarına şikâyet ederler.
8. Devlerin padişahı Kahraman'ı ormana attırır.
9. Kahramanın babasını yerine geçen padişah, ordusunu bu devlerin memleketinde yaşayan Selvi Horasan isimindeki kızı getirmesi için gönderir.
10. Bu ordu ormanda Kahramanla karşılaşır. Kahraman'ı yakalarlar.
11. Kahraman olanları anlatınca onun Şengi Şah'ın oğlu olduğunu anlarlar. Kardeşi Gaytaran da ordunun içindedir ve bunlar birbirlerine kavuşurlar.
12. Beraber gider Selvi Horasan'ı alırlar.
13. Kahraman devlerin memleketinden aldıkları kızla evlenir ve babasının tahtına oturarak ülkesinin padişahı olur.

KIRK İKİNCİ MASAL

1. Lüleyin

2. EB: 11, AaTh: 210, 130

3. Meryem Sarıcan/Tuzluca

4. Her nesnenin bir vazifesi vardır.

5. Masalın Özeti

1. Bir çömlek bir adamın pekmezini çalmaya gider.
2. Yolda önce önüne bir dana çıkar. Beraber giderlerken önlerine bir köpek çıkar.
3. Üçü beraber giderlerken önlerine bir akrep çıkar ve onu da aralarına alırlar.
4. Bunlar sırayla çuvaldız ve tokmağı da aralarına alarak pekmez çalmaya giderler.
5. Adamlar karısı uyurken bunlar eve girer pekmezi çömleğe doldururlar. Çıkardıkları sese adam ve karısı uyanır.
6. Adam lambayı yakmak için kibrit kutusunu açınca akrep adamın elini sokar. Adam can havliyle kapıya doğru kaçınca bacanın üstünde bekleyen dana adamın üzerine pisler.
7. Köpek adamın ayağını ısırır. Kapıdan çıkarken tokmak adamın kafasına vurur.
8. Bunlar pekmezi alıp kaçarlar.
9. Bir araya toplanıp çaldıkları pekmezi bölmek isterler, fakat hiçbirinin tabağı yoktur. Tokmak çömleğe bir tane vurur, çömlekten pekmez akar ve hepsi yalayıp yoluna gider.

KIRK ÜÇÜNCÜ MASAL

1. Cimri Adam

2. EB: -, AaTh: -

3. Erkan Akot/Tuzluca

4. Cimrilik her zaman kötüdür.

5. Masalın Özeti

1. Cimri bir adam evine baş ayak alır.
2. Hanımı bu ayaklardan birini dilenciye verir.
3. Adam eve gelince ayağın birini sorar, fakat hanımı ayağın üç olduğunu söyler.
4. Kocası ısrarla dört olduğunu söyleyerek kriz geçirir.
5. Halk toplanarak adamı kefene sarar. Adam hala ayağın dört olduğunu söyler.
6. Adamı gömerler. Herkes gittikten sonra hanımı mezarı eşerek kocasını çıkarır.
7. Kocası mezardan çıkınca hanımının dilenciye verdiği ayağın kendisine fırlatılan ateşli ağacı engellediğini söyleyerek hanımına hak verir.

KIRK DÖRDÜNCÜ MASAL

1. Arvadın Mekürü

2. EB: -, AaTh: -

3. Erkan Akot/Tuzluca

4. Kadının şerrinden korunmak için dua etmek gerekir.

5. Masalın Özeti

1. Adamın biri namaz kılarken kadının şerrinden korunmak için dua etmez.
2. Bu durum karısının dikkatini çeker ve kocasını uyarır. Kocası bu duruma aldırmaz.
3. Biraz balık satın alan kadın çift süren kocasının yanına gider.

4. Kadın çift sürerken eteğindeki balıkları tarlaya döker.
5. Kadın balıkları toplayarak eve gelir. Akşam balık yemek için eve gelen kocasının önüne peynir ekmek getirir.
6. Adam tarladan topladığı balıkları sorunca, kadın kocasının aklını kaldırdığını söyleyerek komşulara haber verir.
7. Komşular tarlada balık olmayacağını düşünerek adamın aklını kaldırdığına kanaat getirerek adamı ağaca bağlarlar.
8. Kadın kocasını eve getirir ve önüne pişirdiği balığı koyar. Adam kadının şerri olduğunu anlar.

KIRK BEŞİNCİ MASAL

1. Özüm

2. EB: -, AaTh: -
3. Kaşem Aytan/Karakoyunlu
4. Aklın önemi.

5. Masalın Özeti

1. Bir köyün baş belası cin padişahı her canı istediğinde o köyden bir kızı alır, götürür, kendisine eş yapar; yaşlanınca da götürür atar.
2. Yine çok güzel bir kızı alıp Kaf dağına götürür, fakat kız buna razı olmaz.
3. Kız, cin padişahının ancak kıllarından kurtulursa ona eş olacağını söyler.
4. Adının Özüm olduğunu söyleyen kız devin üzerine gazyağını dökerek yakar.
5. Devin arkadaşları gelerek kimin yaktığını sorarlar. Dev ise özüm diye cevap verir.
6. Arkadaşları onun kendi kendini yaktığını düşünürler.
7. Kız da o köy halkı da bu beladan kurtulur.

KIRK ALTINCI MASAL

1. Daşgacı Ehmet

2. EB: -, AaTh: -

3. Ahmet Dinçer/Iğdır Merkez

4. Çok konuşmak iyi değildir.

5. Masalın Özeti

1. Daşkacı Ahmet adında bir adam vardır. Bu adamın Terlan adında bir karısı vardır. Bunlar geçinemezler.
2. Ahmet karısından kurtulmak ister. Ona su kuyusunda altın olduğunu söyleyerek kuyuya indirir ve ipi keser.
3. Kuyuda da şahmeran vardır. Terlan'ın korkusundan kuyudan dışarı çıkar.
4. Şahmeran Ahmet'i ödüllendireceğini söyler. Ahmet'e gidip İran şahının kızına sarılacağını, gelip çözümler demesi halinde çözüleceğini tembihler.
5. Ahmet yılanın dediğini yapar ve İran şahının kızını alır.
6. Şahmeran Ahmet'in bir daha karşısına çıkamamasını ister.
7. Şahmeran bu defa da Rusya şahının kızına sarılır.
8. Şahmeranı kimin çözeceğini araştırırlarken Ahmet'in daha önce İran padişahının kızını şahmerandan kurtardığını öğrenirler.
9. Ahmet'i alıp Rusya'ya götürürler.
10. Ahmet Şahmeran'a "Terlan kuyudan çıktı. Ben kaçıyorum, sen de kaç!" deyince Şahmeran kızı bırakıp kaçar.

KIRK YEDİNCİ MASAL

1.Eyhmet İle Mehemed'in Nağlı

2. EB: 62-63, AaTh: 507 B, 470

3. Yakup Akpolat/Melekli Kasabası

4. Yapılan iyilik karşılıksız kalmaz.

5. Masalın Özeti

1. Zamanın birinde ülkenin padişahı bir hastalığa yakalanır. Hekimler, eşi benzeri olmayan bir balık yiyerek iyileşebileceğini söylerler.

2. Padişah, o balığı yakalayıp getireni zengin edeceğini vaat eder.

3. Bu balığı fakir bir nahırcı yakalayıp eve koyar. Padişaha müjde vermeye giderken oğlu Ahmet bu balığı denize atar.

4. Bunun üzerine babası Ahmet'i evden kovar. Ahmet yolda Muhammet isminde birine rastlar. Onunla arkadaş olur, başka bir memlekete gider orada kasapçılık yaparlar.

5. O memleketin de padişahının kızı konuşmamaktadır. Padişah, kızını onu konuşturana vereceğini söyler.

6. Ahmet, arkadaşı Muhammet'in isteğiyle kızı konuşturmaya talip olur.

7. Ahmet akşam kızın yanına gider ve lüksten bir masal anlatmasını ister. Lüks başlar masal anlatmaya.

-Zamanın birinde üç kardeş ve bunların bir amca kızları vardır. Üç kardeşin üçü de bu kızı istemektedir.

-Bu kız bir hastalığa yakalanır. Kızı kim iyileştirirse o alacaktır.

-Bunların üçü de gurbete çalışmaya giderler. Bunların birisi doktor, birisi falcı olur. Diğer kardeşleri de üzerine binince istenilen yere götüren halıya

sahip olur.

-Haliya sahip olan kardeş, önce doktor sonra falcı kardeşini bulur ve memleketlerine dönerler.

-Doktor kardeş kızı iyileştirir. Üçü de kızı kendilerinin iyileştirdiğini söyler.

-Padişahın kızı; kızın, haliya sahip olanın olduğunu söyler.

8. Padişahın kızı konuşur ve etrafındakiler sevinir.

9. Ahmet sonraki akşam yine kızın yanına gelir ve semaverden bir hikaye anlatmasını ister. Semaver başlar anlatmaya.

-Bir âlim, bir terzi bir de marangoz arkadaş olurlar. Yolculuk yaparlarken bir ormanda dinlenmek için mola verirler. Gece sırasıyla nöbet tutmayı kararlaştırırlar.

-İlk nöbeti marangoz tutar. Nöbet sırasında ağaçtan bir insan heykeli yapar.

-İkinci olarak terzi nöbet tutar. Terzi de bu adama bir kadın elbisesi diker.

-Nöbet sırası alime geldiği zaman alim dua eder heykel canlanır bir kız olur.

-Bunların üçü de kızın üzerinde hak iddia ederler.

10. Padişahın kızı, kızın âlimin olduğunu söyler.

11. Ahmet padişahın kızını alır. Muhammet ile beraber memleketlerine dönerler.

12. Muhammet zamanında Ahmet'in denize attığı balıktır. Muhammet denize geri döner. Kazandıkları her şey de Ahmet'in olur.

KIRK SEKİZİNCİ MASAL

1. Şahoğlu Şah Abbas-II

2. EB: -, AaTh: -

3. Mehmet Ay/Karakoyunlu

4. Suçlunun padişah yakını olması, suçunun affedilmesine neden olabilir.

5. Masalın Özeti

1. Şahoğlu Şah Abbas veziriyle fakir bir nahırcıya konuk olur. Nahırcının da bir kızı vardır. Şahoğlu Şah Abbas bu kızı babasından ister.
2. Padişahın bir mesleği olmadığı için kız padişahla evlenmek istemez. Padişah keçe dokumayı öğrenir ve kızı alır.
3. Bir müddet karısının yanında kalan padişah, karısına bir pazıbent vererek memleketine döner.
4. Dokuz ay sonra padişahın bir oğlu olur. Adını Hüseyin koyarlar.
5. Çocuk büyüyünce babasının kim olduğunu öğrenir. Babasının pazıbendini yanına alarak babasını aramak için İsfahan'a gider.
6. Hüseyin gelir İsfahan'da bir helvacıya oğul olur. Helva satmaya başlar.
7. Vezirin kızı Hüseyin'e aşık olur. Hüseyin'in helva sattığı dükkan ile saraya tünel kazdırırlar. Hüseyin akşamlar o tünelden vezirin kızının yanına gider.
8. Şahoğlu Şah Abbas derviş kıyafetiyle oğlunun helva sattığı dükkana gelir. Fakat baba-oğul olduklarından habersizdirler. Şahoğlu Şah Abbas Hüseyin'in yaptıklarına şahit olur. Padişah bunları vezirine anlatır.
9. Hüseyin'i yakalayıp darağacına çıkarırlar. Hüseyin bir dörtlükle babasının Şahoğlu Şah Abbas olduğunu söyler. Pazıbendini de gösterince baba oğul kavuşurlar.
10. Hüseyin ile vezirin kızına kırk gün kırk gece düğün yaparlar.

KIRK DOKUZUNCU MASAL

1. Beyguş İle İbbup

2. EB: -, AaTh: -

3. Mecit Yalçın/Tuzluca

4. Hem iyi hem de kötü kadın vardır.

5. Masalın Özeti

1. Sultan Süleyman bir kıza elçi göndererek onu ister.
2. Kız kuş tüyünden yapılmış bir yatak getirmeleri halinde Sultan Süleyman'a varacağını söyler.
3. Hz. Süleyman bütün kuşları çağırdı. Hepsi geldi, sadece baykuş gelmedi.
4. Bir yırtıcı kuş gidip getirmek istedi, fakat baykuşun bulunduğu yere giremedi.
5. En sonunda bir ibibik kuşu Hz. Süleyman'dan izin alarak baykuşu getirmeye gitti.
6. İbibik kuşu baykuşa neden gelmediğini sorunca baykuş, kadın parmağı olduğu için gelmediğini söyleyerek şöyle bir hikaye anlatır:

-Bir amca kızı ile bir amca oğlu birbirlerini severler.

-Kim ölürse sağ kalanımız ölenin mezarının üzerine çadır kurup ölene kadar orada yaşayacak diye birbirlerine söz verirler.

- Erkek ölür, kız erkeğin mezarının üzerine çadır kurup yaşamaya devam eder.

-Bir gece oradan geçen bir erkekle karşılaşır. Bu erkek bir kaçağı aramaktadır. Kız, bu erkekle evlenir.

7. Kadının bu vefasızlığına şahit olan baykuş gitmek istemez.

8. İbibik kuşu da baykuşa şöyle bir hikâye anlatır:

-Bir tüccar ölmeden önce oğlunu arkadaşlarına emanet eder.

-Bunlar bir şehirde dinlenirlerken adamın biri tüccarın oğlu Muhammed'e iftira atar.

-Bu iftirasını kanıtlamak için Muhammed'in karısının odasına girerek o soyunurken vücudundaki benlerin yerlerini öğrenir.

-Bu iftiracı adam Muhammed'in servetini elinden alır.

-Bu olaydan Muhammed'in karısının haberi olur.

-Kadın erkek kılığına girer, yanına da hizmetçisini alarak eşinin bulunduğu memlekete gider.

-Kendisine iftira atan adamı bularak bacağına mührünü basar. Padişaha o adamın kendi kölesi olduğunu ve bütün servetini çalarak kaçtığını söyleyerek adamı yakalatır.

-O zaman kadın kocasını da alarak evine döner.

9. İbibik kuşu, baykuşa böyle kadınlar da var diyerek onu ikna etmeye çalışır.

10. Baykuş saklandığı yerden çıkarak Süleyman peygamberin yanına gelir.

11. Süleyman peygambere kadın parmağı olduğu için gelmediğini söyler.

ELLİNCİ MASAL

1. Selim-i Cevahir-ı Furuc'un Nağlı

2. EB: -, AaTh: -

3. Seyfettin Yavuz/Tuzluca

4. İnsan mecbur kaldığında istemediği şeyleri yapar.

5. Masalın Özeti

1. Bir padişahın bir tek kızı vardır.

2. Padişah hacca gitmek ister, fakat kızını emanet edeceği kimse yoktur.

3. En sonunda padişah kızını bir seyide emanet ederek hacca gider.
4. Bu adam padişahın kızını hamile bırakır. Padişah altı ay sonra hacdan döner. Olanlar karşısında gazaba gelerek bu adamın bütün yakınlarını öldürür.
5. İçlerinde Selim-i Cevahir-i Furuc isiminde birisi padişahın elinde kaçarak yabancı bir yere gider. Oradakiler bunu yakalayarak bir sonraki gün yemek için bir kuyuya atarlar.
6. Cevahir-i Furuc Allah'a çok yalvarır. Kuyuya bir el uzanır ve Cevahir-i Furuc'u kuyudan çıkarır.
7. Pir, onu deniz kenarında meyvelerle dolu bir yere bırakır ve kaybolur.
8. Cevahir-i Furuc, biraz dolanır bakar ki, bir adam oturup ağlıyor. Suyu geçemediğini söyleyen adamı sudan geçirmek için sırtına alır. Adam bunun sırtına yapışır bir daha inmez.
9. Selim-i Cevahir sırtındaki bu adamla bir süre yaşar. Bir şekilde bu adamı öldürerek kurtulur.
10. Deniz kenarında bulunan bir kayıkla denize açılır ve meyvelerle dolu bir adaya çıkar.
11. Adada Cevahir-i Furuc'u maymunlar yakalayarak padişahlarının huzuruna çıkarırlar.
12. Kadın olan maymunların padişahı buna ya benimle evleneceksin ya da seni öldüreceğiz der. Cevahir-i Furuc maymunların padişahıyla evlenmek zorunda kalır.
13. Bunun maymundan bir kızı bir oğlu olur.
14. Bu aradan epey zaman geçtikten sonra maymunların elinden kaçır ve kayıkla başka bir adaya çıkar. Maymunlar da bunun oğlunu ve kızını öldürürler.
15. Gittiği o adada denizden çıkıp etrafa ışık saçan bir mücevheri yanına alarak

yoluna devam ederken üç güvercinin suya girince kız olduklarına şahit olur.

16. Bu güvercinlerin birisiyle evlenir. Kızla beraber uçarak memleketine gelir ve bir ev yaparak orada yaşamaya başlarlar.

17. O şehrin de padişahı hastaymış. Cevahir-i Furuc başından geçenleri anlatır ve padişah iyileşir. Fakat padişah ondan denizden aldığı mücevheri isteyince tartışırlar.

18. Cevahir-i Furuc padişahı öldürür. Karısıyla başka memlekete uçup giderler.

V. BÖLÜM

V. İĞDIR MASALLARINDA ORTAK UNSURLAR

V. I. KONU

İğdir masallarının konuları diğer yörelerin veya ülkelerin masal konularıyla paralellik gösterir. Masalarda genellikle insanların değer yargıları ve insanların karşı oldukları değerler söz konusudur. Diğer masalarda olduğu gibi İğdir masallarında da iyilik, doğruluk, dürüstlük, çalışkanlık, namusluluk, yiğitlik övülüp ön plana çıkarılmıştır. Cimrilik, ahlaksızlık, korkaklık, namertlik, namussuzluk gibi kavramlar ise eleştirilmiştir. Masalın sonunda, iyilerin mükafalandırıldığı, iyinin karşısında olanların ise yaptıklarından dolayı cezalandırıldığı görülmektedir.

İğdir masallarını ifade ettikleri değerler bakımından on iki gruba ayırabiliriz:

1. Kahramanlık
2. İyilik
3. Kötülük
4. Kötülerin Cezalandırılması
5. Tehlikelerden Kurtulma
6. Aç Gözlülük
7. Zengin Olma İsteği
8. Bir İşi Yapma
9. Yükselme
10. İffetsiz Kadınlar

11. Kadere Karşı Gelme

12. Fırsatları Değerlendiremememe

V. 1. 1. Kahramanlık

Heynene (14) adlı masalda, Muhemmet çıktığı yolculuktan bütün engelleri aşarak sevdiği kızla döner.

Şüreyye (19) adlı masalda, Şüreyye sapıkça uygulamaları yüzünden şehrin padişahını öldürür.

Tülküden Gorhan (36) adlı masalda, tilkiden korktuğu için dışarı çıkamayan adamı karısı kandırarak dışarı çıkarır. Dışarıda kalan bu adam devlerle arkadaş olur. Devleri hileyle korkutup onların mücevherlerini alır.

[Çocuğu Olmayan Padişah] (38) adlı masalda, padişah etrafındaki adamların kışkırtmalarıyla oğlunu yakalatarak cezalandırır. Oğul bir şekilde kurtularak babasının adamlarını öldürerek padişah koltuğuna oturur.

Şengi Şah ve Oğulları (41) adlı masalda, Şengi Şah'ın oğlu Kahraman kendisini kaçırın devlerle savaşır. Onlar karşısında galip gelir. Daha sonra babasının tahtan indiren şahı da devirerek padişahlık koltuğuna oturur.

Özüm (45) adlı masalda, dev tarafından kaçırılan kız, hile ile devi yakarak kurtulur.

V. 1. 2. İyilik

Gül İle Seyda (8) adlı masalda, doktor ve karısı evlerinin arkasında yaralı bulduğu çocuğu iyileştirirler.

Gül İle Seyda (8) adlı masalda, kendisine iyilik eden değirmencinin canı bağışlanarak ödüllendirilir.

Ahmak Adam (23) adlı masalda, babaları tarafından ormana terk edilen üç kız kardeşe Cımbılı Çıtdan yardım eder. Kızları bir gece misafir eder. Sabah olunca da padaşaha götürüp teslim eder.

Avcı Ahmet (24) adlı masalda, yılanların padişahının hanımını kurtaran avcıya canlıların dili öğretilir.

Fatmacık-II (26) adlı masalda, üvey annesi tarafından sevilmeyen Fatmacık'a mağarada karşılaştığı dev suratlı bir kadın yardım eder.

Tüccarın Oğlunun Nağlı (31) adlı masalda, tüccarın oğlu mezardan çıkarılıp dövülen ölünün borcunu öder. Bunun üzerine borcunu ödemek isteyen ölü can ister. Dirilerek gider tüccarın oğlunun borcunu öder.

Hızır'ı Arayan Adam (33) adlı masalda, padişaha kırk gün içinde Hızır'ı getireceğini söyleyip, kırk günlük mühlet dolduğu halde Hızır'ı bulamayan yaşlı adama bir genç yardım eder. Genç yaşlı adamın öldürülmesine mani olur.

Gızıl İneyh (37) adlı masalda, üvey annesi tarafından horlanıp eziyet edilen kıza yaşlı bir kadın tarafından yardım edilir.

Gızıl İneyh (37) adlı masalda, üvey annesi tarafından yapamayacağı işler verilen kıza bir derviş yardım eder.

[Çocuğu Olmayan Padişah] (38) adlı masalda, çocuğu olmayan padişaha bir karı-koca tarafından bir elma verilir. Bu elmayı karısıyla beraber yiyen padişahın çocuğu olur.

[Oduncuyunan Balığın Kardeşliği] (40) adlı masalda, fakir balıkçı yakaladığı balığın kardeş olalım önerisini kabul ederek onu denize atar. Her ihtiyacı olduğunda balıktan ister. Balık da adamın isteklerini yerine getirir.

Cimri Adam (43) adlı masalda, adamın karısı dilencinin karnını doyurur.

V. 1. 3. Kötülük

Gül İle Seyda (8) adlı masalda, yıllardır istediği kızı alamayan vapurcu kendisine satılan çocuğa yıllardır peşinde olan kızı ister. Çocuğa tuzak kurarak kızı alır ve onu da sandığın içine kilitleyerek suya bırakır. Yine aynı masalda, kamışçı kendisini zengin eden çocuğu ilerde servetine ortak olur endişesiyle öldürmek ister. Fakat karısının karşı çıkmasıyla çocuğu yine sandığa koyarak denize bırakırlar.

Avcı Ahmet (24) adlı masalda, siyah yılan yılanların padişahının hanımına sarkıntılık eder.

Fatmacık-I (25) adlı masalda, anne üvey kızını sürekli dövmetedir.

Cemesim (27) adlı masalda, arkadaşları Cemesim'i kuyuya atarlar.

Oduncuyun Üç Gızı (29) adlı masalda, iki kız kardeş küçük bacılarını kıskanarak onun doğduğu çocuğun yerine köpek yavrusu koyarlar.

Gızıl İneyh (37) adlı masalda, kıza üvey annesi tarafından eziyet edilmektedir.

Gızıl İneyh (37) adlı masalda, padişahın oğluyla evlenen Fatma'nın üvey annesi, Fatma'yı suya atarak kendi kızını onun yerine geçirir.

[Çocuğu Olmayan Padişah] (38) adlı masalda, padişah, vezir ve vekilinin kışkırtmasıyla oğlunun gözlerini çıkarır.

Selim-i Cevahir-ı Furuc (50) adlı masalda, padişah haca giderken kızını emanet ettiği adam, kızı hamile bırakır.

V. 1. 4. Kötülerin Cezalandırılması

Geçiyen Gurt (1) adlı masalda, kurdun yavrusunu yediği keçi tarafından hayası yırtılır.

Tilki İle Gurt (2) adlı masalda, çiftçinin hayvanına zarar veren kurt cezasını

çekmiştir.

Gül İle Seyda (8) adlı masalda, vezir, vekil, Gül ile Seyda'nın üvey anneleri ve vapurcu yaptıkları kötülük sonucu cezalandırılırlar.

Zengin Gardeşnen Fakir Gardeş (16) adlı masalda, zengin olduğu halde kardeşine yardım etmeyen, aç gözlü olan kardeş eşkıyaların altınlarını sürekli çalmaya gidince eşkıyalar tarafından yakalanır ve öldürülür.

Mert İle Namert (18) adlı masalda, yol arkadaşını yolda bırakan Namert hayvanlar tarafından öldürülür.

Avcı Ahmet (24) adlı masalda, yılanların padişahının hanımına sarkıntılık eden yılan öldürülür.

Fatmacık-II (26) adlı masalda, üvey annesi padişahın oğlunun evlenmek istediği Fatmacık'ın yerine kendi kızını saraya gelin vermek ister. Fatmacık'ı alıkoyarak kendi kızını saraya gönderir. Durumu öğrenen şehzade o kızı katırlara bağlayarak parçalatır.

Oduncuyunan Üç Gızı (29) adlı masalda, padişaha yalan söyleyen ve küçük bacılarına kötülük yapan iki kız kardeş camış derisine konularak cezalandırılır.

Muradına Eren Gızı (30) adlı masalda, hizmetçi kız saçından ve ayaklarından katırlara bağlanarak cezalandırılır.

Hızır'ı Arayan Adam (33) adlı masalda, padişah veziri ile vekilini öldürtür.

Gızıl İneyh (37) adlı masalda, annesiyle iş çevirerek Fatma'nın yerine geçen üvey bacası padişahın oğlu tarafından öldürülür.

[Çocuğu Olmayan Padişah] (38) adlı masalda, şehzade kendisine kötülük eden babasını öldürerek onun tahtına geçer.

V. 1. 5. Tehlikeden Kurtulma

Tilki İle Gurt (2) adlı masalda, çiftçi kurtlardan korunmak için ağaca çıkar.

Behlül (9) adlı masalda, Mehmed Behlül'ün sayesinde padişahın gazabından kurtulur.

Bımbılı Çıtdan (11) adlı masalda, Cımbılı Çıtdan ve arkadaşları misafir oldukları kadın tarafından torbaya konularak dövülmek istenir. Fakat Cımbılı Çıtdan kadın evden çıkınca torbayı keserek kurtulur.

Köse Hikâyesi (12) adlı masalda, idam edilmek için ağaca bağlanan Köse, çobanı kandırarak kendi yerine ağaca bağlar ve idamdan kurtulur.

Özüm (45) adlı masalda, cin padişahı tarafından kaçırılan kız, cin padişahının üzerine gaz yağı döküp yakarak ondan kurtulur.

Selim-i Cevahir-i Furuc'un Nağlı (50) adlı masalda, Selim-i Cevahir bulduğu kayıkla maymunlardan kurtulur.

V. 1. 6. Aç Gözlülük

Tilki İle Gurt (2) adlı masalda, tilki ile beraber çiftçinin yağını çalan kurt, bununla yetinmeyerek çiftçinin kuzusunu da boğunca çiftçiden dayak yer.

Zengin Gardeşnen Fakir Gardeş (16) adlı masalda, zengin kardeş getirdiği mücevherlerle yetinmeyip ikinci defa haramilerin mekânına gider ve haramiler tarafından yakalanarak öldürülür.

Mert İle Namert (18) adlı masalda, Mert'in zengin olmasını kıskanan Namert, Mert'in nasıl zengin olduğunu öğrenerek mağaraya gider ve hayvanlar tarafından öldürülür.

Cemesim (27) adlı masalda, üzümü kuyudan çıkararak Cemesim, üzümün daha fazla

kişiyi bölünmemesi için arkadaşları tarafından kuyuya atılır. Arkadaşları üzümü kendi aralarında bölüşürler.

Şahmaran (28) adlı masalda, şahmeranın kuyusundan balı çıkaran arkadaşları tarafından kuyuda bırakılır. Balı satıp parasını aralarında bölüşürler.

V. 1. 7. Zengin Olma İsteği

Zengin Gardeşnen Fakir Gardeş (16) adlı masalda, zengin kardeş daha da zengin olmak için haramilerin mücevherlerini çalmaya giderken haramilerce öldürülür.

Mert İle Namert (18) adlı masalda, Namert zengin olma isteğiyle hayvanların mağarasına gider ve hayvanlar tarafından öldürülür.

Devlerin Hikayesi (32) adlı masalda, adam zengin olma uğruna tüccarın karısına iftira atar.

Hızır'ı Arayan Adam (33) adlı masalda, fakir bir ihtiyar padişaha kırk gün içinde Hızır'ı getireceğini söyleyerek zengin olur.

[Oduncuynan Balığın Kardeşliği] (40) adlı masalda, kıt kanaat geçimlerini sağlayan fakir adam balıktan kardeş olduktan sonra ondan her şey istemeye başlar. Balık tarafından istekleri karşılanan adam zengin olur.

V. I. 8. Bir İşi Yapma

Kurnaz Tilki (6) adlı masalda, tilki ayının dediğini yapar.

Cemşit Şah (15) adlı masalda, Cemşit Şah'ın evlenmek istediği kız Cemşit Şah'tan evlenme şartı olarak meslek öğrenmesini ister. Cemşit Şah halı dokumayı öğrenerek kızla evlenir.

Gılavuz Ahmet'in Nağılı (21) adlı masalda, Ahmet padişah'tan aldığı mücevherler

karşılığında padişahın ordusuna kılavuzluk yapar.

Hızır'ı Arayan Adam (33) adlı masalda, fakir adam padişahın aldığı mücevherler karşılığında kırk gün içinde Hızır'ı getireceğini vaat eder.

Şengi Şah ve Oğulları (41) adlı masalda, padişah ordu göndererek getirmelerini emrettiği devlerin ülkesindeki kızla gürşen Kahraman, kırkınıcđ gün kızđ yener.

Beyguş İle İbbup (49) adlı masalda, Sultan Süleyman'ın elçi gönderdiği kız, onunla kuş tüyünden bir yatak yaptırması şartıyla eveleneceğini söyler.

V. 1. 9. Yükselme

V. 1. 9. 1. Kurnazlıkla Yükselme

Geçiyenen Gurt (1) adlı masalda, kurt kurnazlık yaparak keçinin kapısını dinler ve yavrusunu yer.

Tilki İle Gurt (2) adlı masalda, tilki haksız olduğu durumda kurnazlığı sayesinde kurda karşı haklı konumda olmuştur.

Gurt, Guzu, Goyun ve Geçi (3) adlı masalda, kuzu, koyun ve keçi kurnazlıkları sayesinde kurdu kandırırlar ve yem olmaktan kurtulurlar.

Ahmak Gurt (5) adlı masalda, koyun, kuzu, keçi, camış, deve ve at kurnazlıkları sayesinde kurttan kurtulurlar.

Zaloğlu Rüstem (34) adlı masalda, kurnazlıkla Hz. Ali'yi yılandan kurtaran tilki, Hz. Ali'nin sevgisine mazhar olur.

V. 1. 9. 2. Tesadüfen Yükselme

Gül İle Seyda (8) adlı masalda Seyda tesadüfen geldiği şehirde padişah seçilir. Yine aynı masalda, değirmenci, doktor ve kamışçı tesadüfen zengin olurlar.

Padişahın Hanımını (10) adlı masalda, kız kap yıkarken padişaha rast gelir. Padişahın vezirine sorduğu sorulara cevap vererek padişahın karısı olur.

Zengin Gardeşnen Fakir Gardeş (16) adlı masalda, fakir kardeş ormandan odun getirirken eşkıyaların mağarasına rastlar. Mağaraya girerek eşkıyaların altınlarından alır ve zengin olur.

Cemesim (27) adlı masalda, arkadaşları tarafından kuyuya atılan Cemesim, şahmeranın yardımlarından dolayı şehre doktor olur.

Şahmaran (28) adlı masalda, arkadaşları tarafından kuyuda bırakılan biri şahmeranla karşılaşır ve şahmeranın sayesinde padişah olur.

Oduncuyunan Üç Gızı (29) adlı masalda, babaları tarafından ormana terk edilen üç kız kardeşin küçüğü vezir ile evlenir.

Hızır'ı Arayan Adam (33) adlı masalda, ihtiyar bir gencin yardımıyla padişahın veziri olur.

Tülküden Gorhan (36) adlı masalda, tikiden korktuğu için dışarı çıkmayan adam karısının hileyle dışarı çıkarmasıyla gidip devlerle kardeş olur. Devleri altınlarına ortak olan adam zengin olur.

V. 1. 10. İffetsiz Kadınlar

Gül İle Seyda (8) adlı masalda, kadın üvey oğlunu beraberliğe zorlaması sonucu üvey oğlu evi terk eder. Bu durumun daha sonra öğrenen padişah karısının boynunu vurdurur.

Şüreyye (19) adlı masalda, evlenecek olan kızla ilk olarak şehrin padişahı yatar.

Şahoğlu Şah Abbas-I (22) adlı masalda, vezirin kızı her gece Hüseyinle yatar.

Gızıl İneyh (37) adlı masalda, Fatma'nın üvey bacısı Fatma'nın kocasıyla birlikte olmak ister.

Şahoğlu Şah Abbas-II (48) adlı masalda, padişahın kızı her gece cariye kılığındaki erkeğin biriyle yatar. Bu durumu öğrenen padişah erkekleri de kızını da öldürtür.

V. 1. 11. Kadere Karşı Gelme

Muradına Eren Gız (30) adlı masalda, kaderi bir ölüye yazılan kız ve kızın ailesi kaderlerine razı olmayarak göç ederler. Sonunda kaderlerine razı olurlar.

Gızıl İneyh (37) adlı masalda, üvey annesi padişahın oğluyla evlenecek olan Fatma'nın yerine kendi kızını vermek ister.

V. 1. 12. Fırsatları Değerlendirememe

Gurt, Guzu, Goyun ve Geçi (3) adlı masalda, kurt önüne çıkan fırsatları değerlendiremez ve yemesi gereken kuzu, koyun, keçi'yi elinden kaçıır.

Ahmak Kurt (5) adlı masalda, rastladığı hayvanları yemek ister. Fakat hayvanlar, kurdu kandırırlar.

Ahmak Adam (23) adlı masalda, şansını aramaya giden adam bağmancının altınları bölüşme teklifini reddeder. Bu fırsatı değerlendiremeyen adam ahmak olduğu için aslana yem olur.

V. 2. TİP

Iğdır masallarında görülen kahramanları üç grupta inceledik:

V. 2. 1. İnsanlar

V. 2. 2. Gerçeküstü Varlıklar

V. 2. 3. Hayvanlar

V. 2. 1. İnsanlar

Iğdır masallarında tipler çok çeşitlilik göstermektedir. Padişah, vezir, tüccar, din adamı, asker, çoban, fakir, dilenci gibi pek çok tip masallara girmiştir. Iğdır masallarında kahramanlar zekalarıyla ön plana çıkmaktadırlar. Genelde doğa üstü güçlere ve zalim padişahlara karşı savaşırlar. Erkekler gibi kolay kolay yenilemeyen güçlü kuvvetli kadın kahramanların olduğu da görülmektedir.

İnsanları; yöneticiler, din adamları, halk tabakasına mensup olanlar diye üç gruba ayırdık.

V. 2. 1. 1. Yöneticiler

V. 2. 1. 1. 1. Kağanlar/Hükümdarlar

İyi Olan Hükümdarlar

Gül İle Seyda (8) adlı masalda, padişah iki oğla sahiptir.

Behlül (9) adlı masalda, padişah sarayında toplantı yapar.

Padişahın Hanımı (10) adlı masalda, padişah kap yıkadığı zaman tanıştığı kızla evlenir.

Köse Hikâyesi (12) adlı masalda, padişah hırsızlık yapan Köse'yi sabah idam etmek için bir ağaca bağlar.

Nağıla Doymayan Padişah (13) adlı masalda, padişah masal meraklısıdır.

Heynene (14) adlı masalda, padişahın üç oğlu vardır.

Mert İle Namert (18) adlı masalda, padişahın hasta bir kızı vardır.

Gılavuz Ahmet'in Nağılı (20) adlı masalda, padişah Şahoğlu Şah Abbas Genci şehrinin padişahıyla savaşmaya gider.

Şahoğlu Şah Abbas-I (22) adlı masalda, Şahoğlu Şah Abbas padişaktır.

Fatmacık-I (25) adlı masalda, padişah oğlunu evlendirir.

Cemesim (27) adlı masalda, hasta olan padişah şahmeran eti yiyerek iyileşir.

Şahmaran (28) adlı masalda, padişah şahmeran eti yiyerek ölür.

Oduncuyun Üç Gızı (29) adlı masalda, babaları tarafından ormana terk edilen kızlar Cımbılı Çıtdan tarafından himaye edilmesi için ülkenin padişahına götürülür.

Devlerin Hikâyesi (32) adlı masalda, padişah Şahoğlu Şah Abbas'tır.

Hızır'ı Arayan Adam (33) adlı masalda, padişah Hızır'ı kendisine getirecek olanı zengin edecektir.

Süleyman Peygambere Zümrüdü Anka (35) adlı masalda, batı padişahının kızıyla doğu padişahının kızı evlenir.

Gızıl İneyh (37) adlı masalda, padişahın bir oğlu vardır.

[Çocuğu Olmayan Padişah] (38) adlı masalda, padişahın çocuğu olmaz. Bir koca karının yardımıyla padişahın bir erkek çocuğu olur.

Şengi Şah ve Oğulları (41) adlı masalda, Şengi Şah üç çocuklu bir padişaktır.

Şahoğlu Şah Abbas (48) adlı masalda, padişah Şahoğlu Şah Abbas halk tarafından sevilen çok adaletli bir padişaktır.

Selim-i Cevahir-ı Furuc (50) adlı masalda, hasta padişahı Selim-i Cevahir-i Furuc öldürür.

Kötü Olan Hükümdarlar

Şüreyye (19) adlı masalda, padişah halka zulmeden, her istediğini yapan ve evlenecek olan gelinlere kocalarından önce sahip olan birisidir.

[Çocuğu Olmayan Padişah] (38) adlı masalda, padişah oğlunun gözlerini çıkarır.

Sonradan Hükümdar Olanlar

Gül İle Seyda (8) adlı masalda, evi terk eden çocuk gittiği bir şehirde padişah seçilir.

Şahmaran (28) adlı masalda, şahmeranı kuyudan çıkaran adam ölen padişahın yerine padişah olur.

[Oduncuynan Balığın Kardeşliği] (40) adlı masalda, ormandan odun getirip satarak geçimini sağlayan fakir adam, denizden yakaladığı balıkla kardeş olur. Balığın verdiği servetle zenginleşen fakir padişah olur.

Padişah kızları

[Nahircı] (39) adlı masalda, nahircının oğlu padişahın kızını ister.

Şahoğlu Şah Abbas (48) adlı masalda, padişahın evlilik çağında bir kızı vardır. Bu cariye kılığındaki erkeklerle ilişkiye girmesi sonucu babası tarafından boynu vurdurulur.

Şehzadeler

Gül İle Seyda (8) adlı masalda, padişahın iki oğlu vardır.

Heynene (14) adlı masalda, padişahın üç oğlu vardır.

Şahoğlu Şah Abbas-I (22) adlı masalda, padişahın oğlu vezirin kızıyla evlenir.

Fatmacık-I (25) adlı masalda, şehzade üvey annesi tarafından eziyet gören Fatmacık ile evlenir.

Fatmacık-II (26) adlı masalda, padişahın oğlu seyahate çıkarken gördüğü nahircının kızıyla evlenir.

Şengi Şah ve Oğulları (41) adlı masalda, Şengi Şah'ın üç oğlu vardır.

Vezir, Hanım ve Çocukları

Gül İle Seyda (8) adlı masalda, padişaktan gizli işler çeviren vezir cezalandırılır.

Padişahın Hanımı (10) adlı masalda, padişah sefere çıktığında karısını vezirle vekile emanet eder.

Cemşit Şah (15) adlı masalda, padişahın veziri vekille birlikte padişaha kız istemeye gider.

Üç Bacı (21) adlı masalda, padişah ava çıkarken veziri yerine padişahın olarak görevlendirir.

Şahoğlu Şah Abbas-I (22) adlı masalda, padişahın oğlu ile vezirin kızı evlenir.

Fatmacık-II (26) adlı masalda, padişah oğlunun istediğe kıza elçi olarak vezirini gönderir.

Oduncuyunan Üç Gızı (29) adlı masalda, ormana terk edilen üç kızın küçüğüyle evlenir. Karısı saçının bir tarafı altın, bir tarafı gümüş olan bir oğlan çocuğu doğurur.

Devlerin Hikâyesi (32) adlı masalda, padişah seyahate çıkarken vezirine dönünceye

kadar şehirdeki bütün kadınları öldürmesini söyler.

Hızır'ı Arayan Adam (33) adlı masalda, padişah vezirini görevinden alarak ihtiyarı veziri yapar.

[Çocuğu Olmayan Padişah] (38) adlı masalda, vezir ile vekil padişahla oğlunun arasını açar. Padişaha oğlunu zehirletirler. Kurtulan şehzade vezir ve vekili öldürür.

[Oduncuynan Balığın Kardeşliği] (40) adlı masalda, zenginleşerek padişah olan fakir kendisine bir vezir tutarak ona akıl danışır.

Şahoğlu Şah Abbas (48) adlı masalda, padişah vezirini sözünü hep dinler, onun sözünden hiç çıkmaz.

Vekil

Gül İle Seyda (8) adlı masalda, vezirle vekil şehre musallat olan canavarı öldüren çocuğu öldürmeye çalışırlar.

Padişahın Hanımı (10) adlı masalda, padişah sefere çıktığında karısını vezirle vekile emanet eder.

Cemşit Şah (15) adlı masalda, padişahın vekili vezirle birlikte padişaha kız istemeye gider.

Üç Bacı (21) adlı masalda, padişah ava çıkarken vekilini yerine vekillik etmesi için görevlendirir.

Hızır'ı Arayan Adam (33) adlı masalda, padişah vekilini görevden alır.

Kâtip

Hızır'ı Arayan Adam (33) adlı masalda, padişahın kâtibi Yemen padişahının oğludur.

Genel Kurmay

Şengi Şah ve Oğulları (41) adlı masalda, Şengi Şah'ın oğlunun bulunduğunu genel kurmaya bildirirler.

V. 2. 1. 2. Din Adamları

İğdir masallarında din adamlarına pek rastlanmaz. Her ne kadar dini içerikli masallar olsa da din adamı olarak karşımıza molla/ahunt ve hoca tipleri çıkar. Masallarda din adamları kötü karakterde olmayıp sadece işini yapan tipler olarak yer alır.

Ahunt/Molla

İğdir masallarında imam yerine molla veya ahunt kelimeleri kullanılmıştır.

Avcı Ahmet (24) adlı masalda, molla avcı Ahmet'in cenaze merasimi için gelir.

Fakat avcı Ahmet sırrını demekten vazgeçer ve molla avcı Ahmet'i boşar.

Muradına Eren Gızı (30) adlı masalda, molla kızın bahtını bir ölüye yazar.

Eyhmet İle Mehemmed'in Nağılı (47) adlı masalda, molla marangozun yaptığı heykele can gelmesi için dua eder.

Selim-i Cevahir-ı Furuc (50) adlı masalda, ahunt Selim-i Cevahir'in elde ettiği ışıklı taşın ne olduğunu bilemez.

Hoca

Avcı Ahmet (24) adlı masalda, Avcı Ahmet'i defnetmek için hoca çağrılır.

Muradına Eren Gız (30) adlı masalda, padişahın gözünü hiçbir hacı, hoca iyi edememiştir.

V. 2. 1. 3. Halk Tabakasına Mensup Olan

İğdır masallarının kişiler bakımından en kalabalık grubunu oluştururlar. Eşkıya, dilenci, cimri gibi tipler, aile fertleri, zenginler ve fakirler, meslek erbabları bu grupta incelenmiştir.

Çoban, tellal gibi masalarda sık sık karşımıza çıkan tiplerin yanında; değirmenci, kahveci gibi birer defa rastlanan tipler de vardır. Bazı masallar da Avcı Ahmet, Cımbılı Çıtdan, Şüreyye gibi kahramanların adlarıyla isimlendirilmişlerdir.

Tipler alfabetik sıraya göre verilmiştir.

V. 2. 1. 3. 1. Bazı Tipler

Cariye

İğdır masallarında cariye üç yerde geçmektedir. Cariye genelde sarayda padişah ve padişah ailenin hizmetini gören kızlardan oluşmaktadır.

Şüreyye (19) adlı masalda, saraydan bilgi almak için casus olarak saraya cariye sokarlar.

Şahoğlu Şah Abbas-I (22) adlı masalda, vezir bir cariyeyle yatar.

Şahoğlu Şah Abbas (48) adlı masalda, padişahın kızının kırk cariyesi vardır. Bunlar cariye kılığına girmiş erkeklerden ibarettir.

Derviş

İki masalda geçer.

Devlerin Hikâyesi (32) adlı masalda, padişah derviş kıyafetinde şehri gezer.

Gızıl İneyh (37) adlı masalda, Fatma üvey annesinin eziyetlerinden bir dervişin

yardımla kurtulur.

Dilenci

Üç masalda geçer.

Cemşit Şah (15) adlı masalda, padişah dilencinin evine misafir olur.

Muradına Eren Gızı (30) adlı masalda, ölüyü bekleyen kız karacı göçünde arkada kalan karacı kızı yardımcısı olarak yanına alır.

Cimri Adam (43) numaralı masalda, Cimri Adam'ın evine dilenci gelir.

Eşkya

Bir masalda geçer.

Zengin Gardeşnen Fakir Gardeş (16) adlı masalda, eşkıyalar zengin kardeşi mağarada altınlarını çalarken yakalayıp öldürürler.

Hacı

Bir masalda geçer.

Tüccarın Oğlunun Nağılı (31) adlı masalda, hacının arkadaşları gelerek oğlunu kervana göndermesini isterler.

Seyit

Bir masalda geçer.

Selim-i Cevahir-ı Furuc (50) adlı masalda, padişah hacca giderken kızını bir seyite emanet eder.

Müneccim

İki masalda geçer.

Şengi Şah ve Oğulları (41) adlı masalda, müneccimler Şengi Şah'ın oğlu Kahraman'ın cihana hükmedeceğini söylerler.

Selim-i Cevahir-ı Furuc (50) adlı masalda, müneccim padişahın derdinin devasını söyler.

V. 2. 1. 3. 2. Zenginler ve Yoksullar

Gül İle Seyda (8) adlı masalda, değirmenci ve kamıştı fakirdirler.

Cemşit Şah (15) adlı masalda, Cemşit Şah, fakir bir ailenin evine misafir olur.

Zengin Gardeşnen Fakir Gardeş (16) adlı masalda, fakir kardeş eşkıyaların yaşadığı mağaraya girerek onların altınları getirerek zengin olur.

Mert İle Namert (18) adlı masalda, Mert tesadüfen girdiği mağarada hayvanların konuşmalarını dinleyerek onların mücevherlerinin yerini öğrenir ve zengin olur.

Gılavuz Ahmet'in Nağlı (20) adlı masalda, Ahmet çok fakirdir.

Şahoğlu Şah Abbas-I (22) adlı masalda, Şahoğlu Şah Abbas'ın evine misafir olduğu nahırcı çok fakirdir.

Ahmak Adam (23) adlı masalda, erik ağacının altından altın çıkan adam zengin olur.

Tüccarın Oğlunun Nağlı (31) adlı masalda, tüccar çok zengindir.

Hızır'ı Arayan Adam (33) adlı masalda, çok fakir olan adam padişahı Hızır'ı getirmek için kırk gün mühlet ister.

[Nahırcı] (39) adlı masalda, nahırcı çok fakirdir.

[Oduncuyla Balığın Kardeşliği] (40) adlı masalda, fakir bir adam geçimini ormandan getirdiği odunları satarak sağlar.

V. 2. 1. 3. 3. Aile Fertleri ve Akrabalar

Bu bölümde halk tabakasına dâhil olan sıradan aileler incelenmiştir. İğdır masallarında adı geçen akrabalık terimleri çekirdek aile ile sınırlıdır.

Baba

İki masalda geçer.

Gül İle Seyda (8) adlı masalda, baba çocuklarının isteği üzerine üvey ana getirir.

Oduncuynan Üç Gızı (29) adlı masalda, baba kızlarına üvey ana getirir.

Anne

Sekiz masalda geçer.

Gül İle Seyda (8) adlı masalda, üvey ana üvey oğluyla ilişki kurmak ister.

Heynene (14) adlı masalda, şehzade annesini aramaya çıkar.

Fatmacık-I (25) adlı masalda, Fatmacık üvey annesi tarafından dövülür.

Fatmacık-II (26) adlı masalda, padişahın oğlunun evlenmek istediği Fatmacık'ın üvey annesi Fatmacık'ın yerine kendi kızını padişahın oğluna vermek ister.

Cemesim (27) adlı masalda, Cemesim'in annesin ağlamaktan gözleri tutulur.

Oduncuynan Üç Gızı (29) adlı masalda, üvey anneleri kızları istemez.

Muradına Eren Gız (30) adlı masalda, anne kızını tehlikeden korumak için kızını bulunduğu yerden kaçıtır.

Gızıl İneyh (37) adlı masalda, Fatma üvey annesi tarafından sürekli aşağılanır, hakaret edilir. Fatma'nın padişahın oğluyla evlenmesini içine sindiremeyen üvey annesi, bir oyunla kendi kızını Fatma'nın yerine geçirir. Bu durumun ortaya çıkmasıyla kendi kızının ölümüne neden olur.

Oğullar

Gül İle Seyda (8) adlı masalda, padişahın iki oğlu vardır.

Gül İle Seyda (8) adlı masalda, mağaradaki kadının oğlu devdir.

Tüccarın Oğlunun Nağılı (31) adlı masalda, tüccarın bir oğlu vardır.

[Çocuğu Olmayan Padişah] (38) adlı masalda, padişahın bir oğlu olur. (38)

Şengi Şahın Oğulları (41) adlı masalda, Şengi Şah'ın üç oğlu vardır. (41)

V. 2. 1. 3. 4. Meslek Sahipleri

İğdir masallarında çok fazla meslek grupları yoktur. Masalların geneline hakim meslek nahırcı/nöker/çoban tipidir. Bu bölümde geçimini sağlamak için bir işle uğraşanlar ve meslek erbapları ele alınmıştır.

Avcı

İki masalda geçer.

Kurnaz Tilki (6) adlı masalda, avcı tilkiyi kuyudan çıkarır.

Avcı Ahmet (24) adlı masalda, Ahmet devamlı ava gider. Bir gün de ava giderken bir yanlışlıkla yılanların padişahının hanımını vurur.

Bağmancı (Bahçıvan)

Bir masalda geçer.

Ahmak Adam (23) adlı masalda, bağmancının bağında iki erik ağacı vardır ve bu ağaçlar meyve vermez.

Cellat

Üç masalda geçer.

Nağıla Doymayan Padişah (13) adlı masalda, cellat padişaha masal anlatmaya gelip de anlatamayanın boynunu vuracaktır.

Devlerin Hikâyesi (32) adlı masalda, cellat veziri darağacına çıkarır.

Şahoğlu Şah Abbas (48) adlı masalda, padişah cellatlarına kızının ve kızının cariyelerinin boynunu vurdurur.

Çiftçi

Bir masalda geçer.

Tilki İle Gurt (2) adlı masalda, kurt ile tilki çiftçinin balını çalar.

Çoban

Dört masalda geçer.

Pısdan Böcüyünnen Sıçan (4) adlı masalda, çoban osuruk böceğiyle karşılaşır.

Osuruk böceği çobanın evlenme teklifini kabul etmez.

Ahmak Gurt (5) adlı masalda, çoban kurdu öldürür.

Köse Hikâyesi (12) adlı masalda, idam edilecek olan Köse çobanı kandırarak kendi yerine geçmesini sağlar.

Mert İle Namert (18) adlı masalda, Mert padişahın kızını iyileştirmek için çobandan koçu satın alır.

Değirmenci

Bir masalda geçer.

Gül İle Seyda (8) adlı masalda, sandığın içinde konularak suya atılan çocuğu sudan çıkararak ona babalık yapar.

Doktor/Hekim

Dört masalda geçer.

Gül İle Seyda (8) adlı masalda, evinin arkasına yaralı bir şekilde bırakılan çocuğu iyileştirir. Çocukları olmayan doktor ve karısı iyileştirdikleri çocuğu evlat edinirler.

Cemesim (27) adlı masalda, padişaha doktor tarafından şahmeran eti yemesi tavsiye edilir.

Şahmaran (28) adlı masalda, doktor, padişaha şahmeran eti yemesini tavsiye eder.

Eyhmet İle Mehemed'in Nağılı (47) adlı masalda, hekim padişahın iyileşmesi için balık yemesini söyler.

Eyhmet İle Mehemed'in Nağılı (47) adlı masalda, lüküsün anlattığı masalda üç kardeşten birisi doktor olur ve amcasının kızını iyileştirir.

Helvacı

Bir masalda geçer.

Şahoğlu Şah Abbas-I (22) adlı masalda, Hüseyin babasını bulmak için babasının yaşadığı İsfahan'a gelir. İsfahan'da bir helvacıya evlat olur.

Kahveci

Bir masalda geçer.

Beyguş İle İbbup (49) adlı masalda, tüccarın oğlu Muhammed malını mülkünü kaybedince kahvecilik yapmaya başlar.

Kamışçı

Bir masalda geçer.

Gül İle Seyda (8) adlı masalda, sandık içerisine konularak suya atılan çocuğu sudan çıkarır ve ona babalık yapar.

Kasap

İki masalda geçer.

Hızır'ı Arayan Adam (33) adlı masalda, vezirin babasının mesleği kasaptır.

Eyhmet İle Mehemmed'in Nağılı (47) adlı masalda, nahırçının oğlu gittiği yerde arkadaşıyla kasapçılık yapar.

Kuyumcu

Bir masalda geçer.

Şüreyye (19) adlı masalda, ülkelerine dönen baba-oğul ülkenin kötü gidişatını yıkmak için kuyumcudan bilgi ve yardım alırlar.

Marangoz

Bir masalda geçer.

Eyhmet İle Mehemmed'in Nağılı (47) adlı masalda, marangoz ormanda ağaçtan bir

kız heykeli yapar.

Nahırcı

Altı masalda geçer.

Şahoğlu Şah Abbas-I (22) adlı masalda, padişah bir nahırcıya misafir olur.

Nahırcının kızını beğenir ve onunla evlenir.

Ahmak Adam (23) adlı masalda, nahırcı bir Arap ata sahiptir.

Fatmacık-II (26) adlı masalda, nahırcının Fatmacık isminde güzel bir kızı vardır.

Gızıl İneyh (37) adlı masalda, karısı ölen nahırcı kızına bir üvey anne getirir. Yeni karısından da bir kızı olur.

[Nahırcı] (39) adlı masalda, nahırcı çok fakirdir.

Eyhmet İle Mehemmed'in Nağılı (47) adlı masalda, nahırcının bir oğlu vardır.

Nöbetçi

Bir masalda geçer.

Gül İle Seyda (8) adlı masalda, değirmende un öğütürler.

Nöker

Dört masalda geçer.

Padişahın Hanımı (10) adlı masalda, padişahın karısı nökerini kendisi gibi giydir.

Tüccarın Oğlunun Nağılı (31) adlı masalda, tüccarın oğlu babasının isteğiyle kendisine nöker tutar.

Gızıl İneyh (37) adlı masalda, şehzade karısına kötülük yapan kızın başını nökerle kızın annesi gönderir.

Beyguş İle İbbup (49) adlı masalda, sevdiği ölen kız bir nökerle evlenir.

Oduncu

Bir masalda geçer.

Oduncuynan Üç Gızı (29) adlı masalda, baba odunculuk yapar.

Ramcı

Bir masalda geçer.

Eyhmet İle Mehemed'in Nağılı (47) adlı masalda, lüküsün anlattığı masalda üç kardeşten birisi ramcı olur ve amcasının kızının durumuna bakar.

Tellal

Yedi masalda geçer.

Gül İle Seyda (8) adlı masalda, ölen padişahın yerine yeni padişah seçme duyurusunu tellal yapar.

Nağıla Doymayan Padişah (13) adlı masalda, tellal padişahın buyruğunu halka söyler.

Gılavuz Ahmet'in Nağılı (20) adlı masalda, tellal padişahın gezisine kılavuzluk yapacak adam arandığını duyurur.

Fatmacık-I (25) adlı masalda, tellal padişahın oğlunun düğün duyurusunu yapar.

Tüccarın Oğlunun Nağılı (31) adlı masalda, Padişah tellallarını köye salıp bağirtir.

Hızır'ı Arayan Adam (33) adlı masalda, tellallar padişahın buyruğunu halka duyurur.

Eyhmet İle Mehemed'in Nağılı (47) adlı masalda, tellallar padişahın hastalığının çaresini bulacak adama altın verileceğini duyurur.

Terzi

Bir masalda geçer.

Eyhmet İle Mehemed'in Nağılı (47) adlı masalda, terzi marangozun yaptığı heykele elbise diker.

Tüccar

Dört masalda geçer.

Behlül (9) adlı masalda, Muhammed'e padişahın huzuruna çıkınca babasının eskiden tüccar olduğunu söylemesi tembihlenir.

Gılavuz Ahmet'in Nağılı (20) adlı masalda, Ahmet babasının eski bir tüccar arkadaşı sayesinde öldürülmekten kurtulur.

Tüccarın Oğlunun Nağılı (31) adlı masalda, çok zengin olan tüccar işlerini oğluna bırakır.

Beyguş İle İbbup (49) adlı masalda, tüccar ölümeden önce oğlunu arkadaşlarına emanet eder.

Vapurcu

Bir masalda geçer.

Gül İle Seyda (8) adlı masalda, hırsızlıkla suçlanan çocuk vapurcuya satılır. Vapurcu bu çocuğu kullanarak on dört yıldır aşık olduğu kızı elde etmeye çalışır.

Jandarma-Polis

Üç masalda geçer.

Behlül (9) adlı masalda, Behlül'ü saraya çağırarak için padişahın polisleri Behlül'ün

evine gelirler.

Üç Bacı (21) adlı masalda, padişahın polis ve jandarmaları ceylanı yakalamaya çalışırlar.

Şahoğlu Şah Abbas (48) adlı masalda, padişah polis ve jandarmaları cariye kılığındaki erkekleri üzerlerini çıkarırlar.

V. 2. 2. Gerçeküstü Varlıklar

Iğdır masallarında olağanüstü varlıklar; canavar, cin padişahı, devler, ejderha, şahmerandır. Iğdır masallarındaki olağanüstü yaratıklar genelde insanlarla mücadele halindedirler. Masalarda insanlardan kat kat güçlü olan bu varlıklar, masal kahramanlarının üstün zekaları ve yardımcı güçlerin yardımlarıyla bertaraf edilirler.

Canavar

Bir masalda geçer.

Gül İle Seyda (8) adlı masalda, canlıları yiyen canavar, yılan şeklindedir. Şehrin baş belası olan bu canavar şehzade tarafından öldürülür.

Cin padişahı

Bir masalda geçer.

Özüm (45) adlı masalda, Cin padişahı köyün başının belasıdır. Her canı istediğinde gelip köyden bir kız götürüp kendisine karı yapar.

Devler

Yedi masalda geçer. Iğdır masallarında en fazla karşımıza çıkan olağanüstü varlık

devlerdir.

Gül İle Seyda (8) adlı masalda, mağaradaki kadının oğlu bir devdir.

Gül İle Seyda (8) adlı masalda, karanlık düşünce dışarı çıkan herkesi yiyen bir dev vardır.

Fatmacık-II (26) adlı masalda, mağarada dev suratlı yaşlı bir bayan yaşar.

Devlerin Hikâyesi (32) adlı masalda, vezirin babası devlerin mekânına gider.

Tülküden Gorhan (36) adlı masalda, devler yedi kardeşirler.

Şengi Şah ve Oğulları (41) adlı masalda, devler şahın oğlunu kaçırlar.

Özüm (45) adlı masalda, dev cinlerin padişahıdır.

Eyhmet İle Mehemmed'in Nağılı (47) adlı masalda, üç kardeşten biri devleri kandırır ve onların sihirli eşyalarını alır.

Ejderha

Bir masalda geçer.

Zaloğlu Rüstem (34) adlı masalda, Zaloğlu Rüstem'in tarif ettiği dağa giden Hz. Ali mağaradaki deliğin ağzındaki değirmen taşını kaldırır. Delikten çıkan bir ejderha Hz. Ali'yi öldüreceğini söyler. Hz. Ali tilkinin yardımıyla ejderhadan kurtulur.

Peri

Bir masalda geçer.

Selim-i Cevahir-ı Furuc (50) adlı masalda, peri Selim-i Cevahir ile güvercin donuna giren kızın nikâhını kıyar.

Şeytan-Cin

Bir masalda geçer.

Özüm (45) adlı masalda, cinlerin padişahı istediği zaman gelip halkın yaşadığı şehirden bir kız alıp gider.

Şahmeran

Üç masalda geçer.

Cemesim (27) adlı masalda, Cemesim şahmeranın yer altındaki yuvasına gider.

Şahmaran (28) adlı masalda, şahmeran insanoğlundan korunmak için yer altında kendisine dünya kurar. Fakat insanoğlu yine onu bulur ve öldürür.

Daşgacı Ahmet (46) adlı masalda, şahmeran Daşgacı Ahmet'in karısının indiği kuyudan çıkar.

V. 2. 2. 1. Diğer Gerçeküstü Varlıklar

Arap

Bir masalda geçer.

Ahmak Adam (23) adlı masalda, şansını aramaya giden adamın karşısına nehirden Arap kızı çıkar.

İhtiyar

Bir masalda geçer.

Gül İle Seyda (8) adlı masalda, bilmediği bir şehre gelen çocuğa bir ihtiyar yardımcı olur.

Pir

İki masalda geçer.

Şüreyye (19) adlı masalda, padişahı öldürdükten sonra şehirden kaçmaya çalışan Şüreyye'ye yaşlı bir adam yardımcı olur.

Selim-i Cevahir-ı Furuc (50) adlı masalda, gayri Müslimler tarafından kuyuya atılan Selim-i Cevahir-i Furuc'u kuyudan bir pir kurtarır.

Koca Karı

Bir masalda geçer.

[Çocuğu Olmayan Padişah] (38) adlı masalda, koca karı çocuğu olmayan padişaha bir elma vererek onu eşine yedirmesini ister. Elmayı eşine yediren padişahın bir oğlu olur.

V. 2. 3. Hayvanlar

Hayvanlar, İğdır masallarının en kalabalık bölümünü oluşturur. Bazı masallarımızda ana karakterler olarak yer alan hayvanlar bazı masallarda masal kahramanına yardımcı olur, bazılarında ise yalnızca olay örgüsü içinde adları geçer. Bu bölümde masallarımızda bütün ismi geçen hayvanları 4 ayrı başlık altında topladık:

V. 2. 3. 1. Ehli Hayvanlar

V. 2. 3. 2. Orman Hayvanları

V. 2. 3. 3. Kuşlar ve Kümes Hayvanları

V. 2. 3. 4. Hiçbir Gruba Dâhil Edemediğimiz Diğer Hayvanlar

V. 2. 3. 1. Ehli Hayvanlar

Bu bölüme evcil hayvanlar dâhil edilmiştir. İğdır masallarında on iki evcil hayvan türü karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan en fazla karşımıza çıkanlar ise at, köpek, koyun ve kedidir. İsimler alfabetik sıraya göre verilmiştir.

At/Aygır/Beygir

On bir masalda geçer. İğdır masallarında adı en çok geçen hayvanlardan birisi attır. Bazı masallarda yük hayvanı olarak geçse de genelde binek hayvanı olarak kullanılmıştır.

Ahmak Gurt (5) adlı masalda, at kendisini yemek isteyen kurdu tekmeyle vurarak kurtulur.

Padişahın Hanımı (10) adlı masalda, padişah sefere çıkarken erkek atına, karısı da padişahın peşinden giderken dişi atına biner.

Şüreyye (19) adlı masalda, padişahı öldüren Şüreyye atıyla şehirden kaçar.

Üç Bacı (21) adlı masalda, ceylan padişahın atının üstünden atlayarak kaçar.

Ahmak Adam (23) adlı masalda, nahırçının ayağı aksayan Arap atı vardır.

Avcı Ahmet (24) adlı masalda, at yavrusuyla konuşur.

Oduncuyun Üç Gızı (29) adlı masalda, odun taşımak için at kullanılır.

Devlerin Hikâyesi (32) adlı masalda, vezirin babası atına binerek kendisini çağıran adamı takip eder.

Gızıl İneyh (37) adlı masalda, padişahın oğlu atını suvarmak istersen at su içmeyerek geri geri gider. Şehzadenin adamları sudan bir kız ayakkabısı bulurlar.

[Çocuğu Olmayan Padişah] (38) adlı masalda, padişah koca karının verdiği elmeyi karısına, elmanın kabuğunu ise ata yedirir. Padişahın çocuğu olduğu gün elmanın

kabuğunu yiyen at da doğurur.

Şahoğlu Şah Abbas (48) adlı masalda, padişahın kısrağı yarış atlarının anasıdır.

Padişahın kamçıyla vurması sonucu bir gözü kör bir tay doğurur.

Camiş (Manda)

Bir masalda geçer.

Ahmak Gurt (5) adlı masalda, camış kurnazlığı sayesinde kurda yem olmaktan kurtulur.

Dana

Üç masalda geçer.

Cımbılı Çıtdan (11) adlı masalda, kadının bir danası vardır.

[Nahırcı] (39) adlı masalda, kızının kocası şekil değiştirerek dana kılığına girer.

Lüleyin (42) adlı masalda, dana yolda doşap çalmaya giden ibriğe katılır.

Deve

İki masalda geçer.

Ahmak Gurt (5) adlı masalda, deve kurdu üzerine bindirerek köye götürür.

Tüccarın Oğlunun Nağılı (31) adlı masalda, tüccarın oğlu develerle kervana gider.

Eşek

Üç masalda geçer.

Behlül (9) adlı masalda, Muhammet eşekle üzüm satar.

Zengin Gardeşnen Fakir Gardeş (16) adlı masalda, fakir kardeş eşekle ormanla odun

getirir.

[Oduncuynan Balığın Kardeşliği] (40) adlı masalda, bir fakir eşeğiyle ormandan odun getirip satarak geçimini sağlar.

Keçi

Üç masalda geçer.

Geçiyen Gurt (1) adlı masalda, keçinin üç yavrusundan birini kurt yer.

Gurt, Guzu, Goyun ve Geçi (3) adlı masalda, kurt keçiye onu yiyeceğini söyler.

Ahmak Gurt (5) adlı masalda, keçi yavrularını getirme bahanesiyle kurttan kurtulur.

Kedi

Dört masalda geçer. İğdir masallarında ismi, at ve köpektten sonra en çok geçen evcil hayvanlardan biridir.

Gül İle Seyda (8) adlı masalda, bahçeden gelen sesin kedi sesi olduğu söylenir.

Cımbılı Çıtdan (11) adlı masalda, kadının bir kedisi vardır.

[Oduncuynan Balığın Kardeşliği] (40) adlı masalda, padişah olan adamın karısının kedisi gelen misafirlere çay dağıtır.

Şengi Şah ve Oğulları (41) adlı masalda, müneccim Kahraman'ı yakalamak için kedi donuna girer.

Koç

İki masalda geçer.

Mert İle Namert (18) adlı masalda, bir koçun derisi padişahın kızını iyiliştirir.

Avcı Ahmet (24) adlı masalda, koyun koçtan sudan atlayıp yanına gelmesini ister.

Koyun

Dört masalda geçer. İğdir masallarında adı, at ve köpekten sonra en çok geçen evcil hayvanlardan biridir.

Gurt, Guzu, Goyun ve Geçi (3) adlı masalda, koyun kurnazlığı sayesinde kurttan kurtulur.

Ahmak Gurt (5) adlı masalda, koyun kurnazlığı sayesinde kurda yem olmaktan kurtulur.

Köse Hikâyesi (12) adlı masalda, idam edilen çobanın koyunlarına Köse sahip çıkar.

Avcı Ahmet (24) adlı masalda, koç koyundan sudan geçip yanına gelmesini söyler, fakat koç kabul etmez.

Köpek

Sekiz masalda geçer. İğdir masallarında adı, attan sonra en çok geçen evcil hayvandır.

Gül İle Seyda (8) adlı masalda, bahçeden gelen sesin köpek sesi olduğu söylenir.

Padişahın Hanımı (10) adlı masalda, padişah sefere çıkarken erkek köpeğini, karısı padişahın peşinden giderken dişi köpeğini yanında götürür.

Cımbılı Çıtdan (11) adlı masalda, kadının bir köpeği vardır.

Heynene (14) adlı masalda, dişi bir köpeğin yarısı insan yarısı köpektir.

Oduncuyunan Üç Gızı (29) adlı masalda, küçük bacılarını kıskanan ablaları bacılarının çocuğunu saklayarak onun yerine köpek yavrusu koyarak bacılarının köpek doğurduğunu söylerler.

Tüccarın Oğlunun Nağlı (31) adlı masalda, öldürülen köpeğin beyni sevdaların görmeyen gözlerini iyileştirmek için kullanılır.

[Çocuğu Olmayan Padişah] (38) adlı masalda, hizmetçi efendisinin gözlerini bir köpekle gönderir.

Lüleyin (42) adlı masalda, köpek doşap çalmaya giden ibrik ve danaya katılır ve beraber hırsızlığa giderler.

Kuzu

Üç masalda geçer.

Tilki İle Gurt (2) adlı masalda, kurt çiftçinin kuzusunu boğar.

Gurt, Guzu, Goyun ve Geçi (3) adlı masalda, kuzu kurnazlığı sayesinde kurttan kurtulur.

Ahmak Gurt (5) adlı masalda, kuzu kurttan kurtulur.

Öküz

İki masalda geçer.

Tilki İle Gurt (2) adlı masalda, kurt çiftçinin öküzlerini çalmaya gider.

Zaloğlu Rüstem (34) adlı masalda, öküz ejderhaya Hz. Ali'yi öldürmesini söyler.

V. 2. 3. 2. Orman Hayvanları

Bu gruba, yaban hayvanları olarak tanımlanan hayvanlar dâhil edilmiştir.

İğdir masallarında ismi en çok geçen yabani hayvanlar; kurt, tilki ve yılandır.

Akrep

Bir masalda geçer.

Lüleyin (42) adlı masalda, akrep hırsızlığa giden ibrik, dana ve köpeğe katılır.

Aslan

İki masalda geçer.

Mert İle Namert (18) adlı masalda, aslan yedi k p altının yerini söyler.

Ahmak Adam (23) adlı masalda, aslan sürekli baş ağrısı çeker.

Ayı

İki masalda geçer.

Kurnaz Tilki (6) adlı masalda, taşı kuyruk sanarak kuyuya atlayan ayı kendi etini yiyerek ölür. Kalan etini de tilki yer.

Mert İle Namert (18) adlı masalda, ayı ve arkadaşları kendilerini dinleyen Namert'i öldürürler.

Baykuş

Bir masalda geçer.

Beyguş İle İbbup (49) adlı masalda, Hz. Süleyman bütün kuşları çağırır, fakat sadece baykuş gelmez. İbibik kuşu, baykuşu Süleyman peygambere getirir.

Ceylan

İki masalda geçer.

   Bacı (21) adlı masalda,    bacıdan birisi ceylan donuna girer ve padişah onu avlamak ister. Padişahtan kaçan kızı sonunda başından geçenleri padişaha anlatır.

Süleyman Peygambere Zümrüdü Anka (35) adlı masalda, anka kuşu ceylanı parçalayıp derisini yüzer.

Çakal

Bir masalda geçer.

Kurnaz Tilki (6) adlı masalda, kuyuya atlayan çakal acıkan diğer hayvanlara yem olur.

Domuz

Bir masalda geçer.

Kurnaz Tilki (6) adlı masalda, taşı kuyruk sanarak kuyuya atlayan domuzu ayı ve tilki yer.

Kurt

Sekiz masalda geçer. Masallarda tek bir özelliğe sahip değildir. Bazı masalda yırtıcı bir yahvan, bazı masalda kandırılan bir arkadaş, bazı masalda saf bir hayvan, bazı masalda da beyni şifa olan bir hayvandır.

Geçiyenen Gurt (1) adlı masalda, kurt keçinin yavrusunu yer.

Tilki İle Gurt (2) adlı masalda, kurt ile tilki arkadaş olurlar.

Gurt, Guzu, Goyun ve Geçi (3) adlı masalda, kurt kuzu, koyun ve keçinin sözlerine kandığına pişman olur.

Ahmak Gurt (5) adlı masalda, koyun, keçi, kuzu, deve, at ve camışı yiyemeyen kurdu çoban öldürür.

Kurnaz Tilki (6) adlı masalda, kuyuya atlayan kurt acıkan tilki, kurt, ayı ve domuz tarafından yenir.

Tülküyenen Gurt (7) adlı masalda, tilkinin kurnazlığını kullanarak kurdu tuzağına düşürerek ölümüne neden olur.

Mert İle Namert (18) adlı masalda, padişahın hasta olan kızının şifasını söyler.

Tüccarın Oğlunun Nağlı (31) adlı masalda, nöker kervanın devesini yemeye gelen kurdu öldürür. Kurdun beynini felç olan Frenk padişahının kızının vücuduna sürerek onu iyileştirir.

Tavşan

Bir masalda geçer.

Padişahın Üç Gızı (17) adlı masalda, öldürmek için ormana götürdükleri kızın gömleğine avladıkları tavşan kanı sürerler. Kızı da öldürdük diyerek serbest bırakırlar.

Tilki

Altı masalda geçer. Tilki, kurttan sonra adı en çok geçen yabani hayvanlardandır. Masalarda genelde kurnazlığıyla öne çıkar.

Tilki İle Gurt (2) adlı masalda, tilki ile kurt arkadaş olurlar.

Kurnaz Tilki (6) adlı masalda, tilki taşı kuyruk sanarak kuyuya atlar. Kuyudaki hayvanların hepsi ölür, sadece tilki kurtulur.

Tülküylen Gurt (7) adlı masalda, tilki kurnazca kurdun ölmesine sebep olarak ondan kurtulur.

Mert İle Namert (18) adlı masalda, tilki kırk altını olan sıçanın yerini söyler.

Zaloğlu Rüstem (34) adlı masalda, tilki Hz. Ali'yi ejderhadan kurtarır ve Hz. Ali'nin duasına mazhar olur.

Tülküden Gorhan (36) adlı masalda, adam tilkiden korktuğu için dışarı çıkmaz.

Tosbağa (Kaplumbağa)

Bir masalda geçer.

Kurnaz Tilki (6) adlı masalda, tosbağa kuyudaki hayvanlar tarafından yenir.

Yılan

Altı masalda geçmektedir. Kurttan sonra adı en çok geçen yabani hayvanlardandır.

Kurnaz Tilki (6) adlı masalda, yılan kuyuda acıkan hayvanlar tarafından yenir.

Gül İle Seyda (8) adlı masalda, yılan adam yiyen bir canavardır.

Gül İle Seyda (8) adlı masalda, altının üzerinde yılan resmi vardır.

Avcı Ahmet (24) adlı masalda, avcı yılanların padişahının hanımını vurunca yılanların padişahı tarafından sorguya çekilir.

Cemesim (27) adlı masalda, yılanlar şahmeranın önderliğinde yer altında yaşarlar.

Şahmaran (28) adlı masalda, şahmeran yılanlara emir verir.

[Nahırcı] (39) adlı masalda, nahırcının bulup eve getirdiği yumurtayı pişirmek için tandıra atar ve yumurtadan yılan çıkar.

V. 2. 3. 3. Kuşlar ve Kümes Hayvanları

Bu bölümde herhangi bir türe ait olmayan kuşlara ve kümes hayvanlarına yer verilmiştir. İğdir masallarında bu gruba dahil olan hayvanların adları birer defa geçmektedir.

Güvercin

Bir masalda geçer.

Selim-i Cevahir-ı Furuc (50) adlı masalda, üç kız güvercin donunda uçarlar.

Horoz

Bir masalda geçer.

Fatmacık-I (25) adlı masalda, üvey annesi tarafından saklanan Fatmacık'ın yerini horoz söyler.

Kuş

Bir masalda geçer.

Nağıla Doymayan Padişah (13) adlı masalda, adam şahin-i terlanıyla kuş avlar.

Taraklı (İbbup) Kuş

Bir masalda geçer.

Beyguş İle İbbup (49) adlı masalda, Süleyman peygamberin çağrısına uymayan baykuşu taraklı kuş getirir.

V. 2. 3. 4. Diğer Hayvanlar

Bu bölümde diğer bölümler içerisine dahil olmayan hayvanlara yer verilmiştir. Bu bölümde adı en çok geçen hayvanlar balık ve faredir.

Balık

Üç masalda geçer. Genelde eşi benzeri olamayan balıklardır ve tutulunca padişaha götürülmek istenir.

Arvadin Mekürü (44) adlı masalda, kadın pişirmek için köye gelen balıktan alır.

Eyhmet İle Mehemed'in Nağılı (47) adlı masalda, adamın padişaha götüreceği balığı oğlu atar denizde. Balık çocuğun bu iyiliğine karşılık insan kılığına girerek

çocuğu servete kavuşturur.

şahoğlu şah Abbas (48) adlı masalda, balıkçı tuttuğu balığı padişaha götürür. Padişah balığı kızına hediye etmek ister ve onu pişirttirip kızına gönderir. Kızı balık erkek olduğu için yemek istemez fakat balık bu olaya kakhahayla güler.

Bıldırcın

Bir masalda geçer.

Nağıla Doymayan Padişah (13) adlı masalda, adam şahinle bıldırcın avlar.

Devlet Kuşu

Bir masalda geçer.

Gl İle Seyda (8) adlı masalda, padişah seçmek için bıraktıkları devlet kuşu Seyda'nın başına konar ve Seyda o şehrin padişahı olur.

Karınca

Bir masalda geçer.

şahmaran (28) adlı masalda, arkadaşları tarafından kuyuya atılan kişi bir çıkış yolu ararken karınca yuvasına rastlar.

Keklik

Bir masalda geçer.

Nağıla Doymayan Padişah (13) adlı masalda, adam şahinle keklik avlar.

Kurbağa

Bir masalda geçer.

Fatmacık-II (26) adlı masalda, yaşlı kadın mağarada leğenin içinde kurbağa yüzdürür.

Murgu Kuşu

Bir masalda geçer.

Gül İle Seyda (8) adlı masalda, şehrin padişahını seçer.

Osuruk Böceği

Bir masalda geçer.

Pısdan Böcüyünnen Sıçan (4) adlı masalda, kocası ölen osuruk böceği değirmenin önünde durarak kendisine yeni koca aramaya başlar.

Sıçan (Fare)

Üç masalda geçer.

Pısdan Böcüyünnen Sıçan (4) adlı masalda, çobanın evlenme teklifini reddeden osuruk böceği sıçan ile evlenir.

Mert İle Namert (18) adlı masalda, sıçanın kırk altını vardır. Bu altınları her gün dışarı çıkarıp saydıktan sonra tekrar içeri taşır.

Avcı Ahmet (24) adlı masalda, sıçanlar avcı Ahmet'in buğday ambarında buğday yemek için birbirleriyle boğuşurlar.

Şahin

Bir masalda geçer.

Nağıla Doymayan Padışah (13) adlı masalda, adam şahin-i terlan ile kuş avlar.

Zümrüdü Anka

İki masalda geçer.

Şüreyye (19) adlı masalda, baba ve oğul zümrüd ü anka tarafından Kandahar'a götürülür.

Süleyman Peygambere Zümrüdü Anka (35) adlı masalda, zümrüd ü anka Süleyman peygambere soru sorar.

V. 3. ÇEVRE

İğdir Masallarında çevreyi incelerken şu iki nokta göz önünde bulundurulmuştur:

V. 3. 1. Mekânlar

V. 3. 2. Eşyalar

V. 3. 1. Mekânlar

İğdir masallarında mekânlar çeşitlidir. Bunların çoğunluğu belli bir mekân ismiyle zikredilmeyen dar mekânlardır. Geniş mekânlar ise genelde Türkiye coğrafyasıdır. Bunun yanında Azerbaycan ve İnan coğrafyası zikredilen mekânlardandır. Masal kahramanları genelde zulümden kaçmak, babasını veya annesini aramak, evlenmek, talih aramak, servet kazanmak gibi sebeplerle başka coğrafyalara giderler. Masallarda, masal kahramanlarının yolları orman, dağ, ova,

deniz, saray gibi yerlerden geçmektedir.

Iğdır masallarındaki mekânları geniş ve dar mekânlar olarak ikiye ayırıp, alfabetik olarak verdik.

V. 3. 1. 1. Geniş Mekânlar

Geniş mekânlardan kasıt şehirler veya ülkelerdir. Bu mekânlar masal kahramanlarının yaşadıkları veya çeşitli sebeplerle seyahat ettikleri ülkelerdir. Bu mekânların büyük bir kısmı Türkiye sınırları içindeki mekânlardır. Bunlar Iğdır ve köyleri ile İstanbul'dur. Türkiye sınırları dışındaki mekânlar ise Azerbaycan, İran, Yemen, Rusya, Kandahar'dır.

V. 3. 1. 1. 1. Türkiye Hudutları İçindekiler

Masallarımızda belirli bir yer ismi fazlaca yer almamaktadır. Bununla birlikte çok az da olsa yöreye yakın bazı illerin veya il içerisindeki bazı köylerin isimlerinin geçtiği görülmektedir.

Ağrı (Dağı)

Bir masalda geçer.

Gül İle Seyda (8) adlı masalda, Gül ile Seyda'nın masalını anlatacak olana bir Ağrı altın bir Ağrı gümüş verileceği söylenir.

Aras Nehri

Bir masalda geçer.

Tülküylen Gurt (7) adlı masalda, Tilki boynundaki boncukları nereden aldığı soran

kurda kuyruğunu Aras'a salladığını ve boncukların Aras'tan kuyruğuna dizildiğini söyler.

Bayat

Bir masalda geçer.

Şahoğlu Şah Abbas (48) adlı masalda, örnek olarak Bayat köyünde bir hadise olduğu söylenir.

Iğdır

İki masalda geçer.

Gül İle Seyda (8) adlı masalda, zenginlikten bahsederken Iğdır'da bir zenginden bahsedilir.

Behlül (9) adlı masalda, Behlül ile Muhammet Iğdır'da vali konağının önünde karşılaşırlar.

İstanbul

Bir masalda geçer.

Şahoğlu Şah Abbas (48) adlı masalda, İstanbul'da Fatih Sultan Mehmet'i yöneten hocası vardır.

Mirzehan

Bir masalda geçer. Anlatıcı Mirzehan (yeni adı Beyoğlu) köyündendir.

Üç Bacı (21) adlı masalda, Mirzehan'ın padişahı örnek olarak geçer.

Tekelti

Bir masalda geçer. Anlatıcının kocası Tekaltı köyündendir.

Üç Bacı (21) adlı masalda, Tekelti padişahı örnek olarak geçer.

V. 3. 1. 1. 1. Türkiye Hudutları Dışındaki Mekânlar

Türkiye hudutları dışındaki mekânların başında İran ve İran'ın İsfahan şehri ile Azerbaycan gelmektedir. Bu durum, İğdır ilinin konumu ve yörenin Azerbaycan coğrafyasıyla bütünleşmesinden kaynaklanır. Yöre halkının İran ve Azerbaycan ile akrabalık bağlarının da olması halk anlatılarda yer olarak benzer coğrafyaların zikredilmesine yol açmıştır.

Azerbaycan

Bir masalda geçer.

Gılavuz Ahmet'in Nağılı (20) adlı masalda, padişah değerli iki taşı almak için Azerbaycan'a gider.

Gence

Bir masalda geçer.

Gılavuz Ahmet'in Nağılı (20) adlı masalda, padişah Şahoğlu Şah Abbas Gence şehrinin padişahıyla savaşı.

İran

Beş masalda geçer.

Behlül (9) adlı masalda, Muhammet'in padişahın huzurunda babasının İran'dan

gelirken öldürüldüğü tembihlenir.

Cemşit Şah (15) adlı masalda, masalın mekanı İran'dır.

Gılavuz Ahmet'in Nağılı (20) adlı masalda, Ahmet İran'ın İsfahan şehrinde yaşar.

Daşgacı Ehmet (46) adlı masalda, şahmaran İran padişahının kızına sarılır.

Beyguş İle İbbup (49) adlı masalda, Muhammed'in hanımının ipeyi İran'dan gelmiştir.

İsfahan

Dört masalda geçer.

Cemşit Şah (15) adlı masalda, padişah İsfahan'a gelir.

Gılavuz Ahmet'in Nağılı (20) adlı masalda, Şahoğlu Şah Abbas İsfahan şehrinin padişahıdır.

Şahoğlu Şah Abbas-I (22) adlı masalda, padişah İsfahan'dadır. Oğlu bababsını bulmak için İsfahan'a gelir.

Şahoğlu Şah Abbas (48) adlı masalda, padişah İsfahan'a gelir. Padişahın atı da burada doğurur.

Kaf Dağı

Bir masalda geçer.

Özüm (45) adlı masalda, cinlerin padişahı güzel bir kızı Kaf Dağı'na götürür.

Kandahar

Bir masalda geçer.

Şüreyye (19) adlı masalda, baba-oğul zümrüd ü ankaıyla Kandahar'a giderler.

Rusya

Bir masalda geçer.

Daşgacı Ehmet (46) adlı masalda, şahmaran Rusya padişahının kızına sarılır.

Yemen

Bir masalda geçer.

Hızır'ı Arayan Adam (33) adlı masalda, padişahın kâtibi Yemen padişahının oğludur.

Gülistan-ı Bağ-ı Eren

Bir masalda geçer.

Şüreyye (19) adlı masalda, zalim padişahı öldüren Şüreyye bir yaşlı adamın yardımıyla Gülistan-ı Bağ-ı Eren diye bir yere gönderilir.

V. 3. 1. 2. Dar Mekânlar

İğdır masallarında geçen dar mekânlar oldukça çeşitlilik arz etmektedir. Bunlar genelde şehrin veya köyün dar bir bölgesi, coğrafi bir yer veya herhangi bir iş görülen yer, bir şey konulan yerlerdir. Bu mekânları açık ve kapalı olmak üzere iki başlık altında inceledik.

V. 3. 1. 2. 1. Dar açık mekânlar

İğdır masallarında geçen dar açık mekânları bağ- bahçe, dağ-tepe, deniz-göl, kanal, köprü, köy, kuyu gibi mekânlardır.

Bağ-Bahçe

Üç masalda geçer.

Gül İle Seyda (8) adlı masalda, ayı ile arkadaş olan tilki, ayıyı üzüm bağına üzüm yemeye götürür.

Ahmak Adam (23) adlı masalda, bağmancının bağında iki teneke altın vardır.

Fatmacık-II (26) adlı masalda, mağarada rastlağı kadın Fatmacık'a padişahın oğlunun gül bahçesine gitmesini nasihat eder. Fatmacık da bu nasihati dinler ve padişahın oğlunun gül bahçesine gelir.

Dağ- Tepe

Sekiz masalda geçer.

Ahmak Gurt (5) adlı masalda, kurt pişman bir şekilde dağa gider.

Gül İle Seyda (8) adlı masalda, yol bilmeyen iki kardeş karanlık çökünce tepeye çıkarlar.

Köse Hikâyesi (12) adlı masalda, Köse koyunlara dağa götürür.

Mert İle Namert (18) adlı masalda, Namert Mert'e ekmek getirmeye giderken Mert de dağa çıkar.

Üç Bacı (21) adlı masalda, yetim kalan üç kız kardeş uca bir dağa sığınır.

Muradına Eren Gız (30) adlı masalda, aile eşyalarını toplayarak dağa doğru yola çıkar.

Zaloğlu Rüstem (34) adlı masalda, Hz. Ali Zaloğlu Rüstem'in tarif ettiği dağa gider.

Şengi Şah ve Oğulları (41) adlı masalda, devler Kahraman'a dağın ardına gitmeyi yasaklar. Bundan şüphelenen Kahraman dağın ardını aşar ve orada devlerin çalıştıklarını görür.

Deniz-Göl

Beş masalda geçer.

Gül İle Seyda (8) adlı masalda, denizde insan ve hayvan yiyen canavar yaşamaktadır.

Köse Hikâyesi (12) adlı masalda, Köse denizde koyun kuzu olduğunu söyleyerek köylüleri suya dökerek öldürür.

Süleyman Peygambere Zümrüdü Anka (35) adlı masalda, anka kuşu batı padişahının kızını bir denizin ortasındaki bir kayalığa götürür.

Şengi Şah ve Oğulları (41) adlı masalda, devlerin kaçırdığı Kahraman denize yansıyan resmini görerek devlerden farklı biri olduğunu anlar.

Selim-i Cevahir-ı Furuc (50) adlı masalda, pir Selim-i Cevahir-i Furuc'u kuyudan çıkararak bir denizin kenarına getirir.

Dere-Irmak-Nehir-Çay

Üç masalda geçer.

Gül İle Seyda (8) adlı masalda, evden kaçıp bir tepeye çıkan iki kardeş uzakta bir evde ışık olduğunu görürler. Küçük kardeş tepeden dereye inerek ışık yanan eve doğru gider.

Gül İle Seyda (8) adlı masalda, sandığın içine konulan çocuk dereye atılır.

Cımbılı Çıtdan (11) adlı masalda, kadın misafirin istegi üzerine çaydan su getirmeye gider.

Ahmak Adam (23) adlı masalda, nehirde Arap kızı yüzer.

Elçi Taşı

Üç masalda geçer.

Mert İle Namert (18) adlı masalda, Mert padişahın kızını iyileştirmek için elçi taşına gelir.

Tüccarın Oğlunun Nağılı (31) adlı masalda, nöker Frenk padişahının kızını iyileştirmek için Frenk padişahının sarayının önünde elçi taşının üstünde oturur.

[Nahırcı] (39) adlı masalda, nahırcı oğluna padişahın kızını istemek için gider padişahın elçi taşına oturur.

Kanal

Bir masalda geçer.

Gül İle Seyda (8) adlı masalda, vezir ile vekil canavarı öldüren çocuğu bıçaklayıp torbaya koyarak lokmanın evinin arkasındaki kanala atarlar.

Köprü

Bir masalda geçer.

Gızıl İneyh (37) adlı masalda, Fatma düğünden eve döndüğünde köprüden geçerken ayakkabısının tekini suya düşürür.

Köy

Dört masalda geçer.

Ahmak Gurt (5) adlı masalda, deve kurdu köye götürür.

Tülküden Gorhan (36) adlı masalda, dev tilkiden korkan adamı köyüne getirir.

Özüm (45) adlı masalda, devin musallat olduğu zengin bir köydür.

Şahoğlu Şah Abbas (48) adlı masalda, vezir çocukları köy kahvesine toplar.

Kuyu

Beş masalda geçer.

Kurnaz Tilki (6) adlı masalda, tosbağa, yılan, çakal, tilki, kurt, domuz ve ayı beyaz bir taşı kuyruk sanarak kuyuya atlarlar.

Cemesim (27) adlı masalda, çocuklar yeri kazarlar ve bir üzüm kuyusu açılır.

Şahmaran (28) adlı masalda, birkaç arkadaş yolculuk yaparken su çekmek için kuyuya inerler.

Şahmaran (28) adlı masalda, şahmeranın yeraltında bal kuyusu vardır.

Daşgacı Ahmet (46) adlı masalda, Nahırcı Ahmet karısından kurtulmak için onu su kuyusuna indirir.

Selim-i Cevahir-ı Furuc (50) adlı masalda, Selim-i Cevahir-i Furuc'u gayri Müslimler bir kuyuya atarlar. O kuyudan onu bir pir çıkarır.

Mağara

Altı masalda geçer.

Gül İle Seyda (8) adlı masalda, bir kadın mağarada et pişirirken oğlu dev de uyumaktadır.

Zengin Gardeşnen Fakir Gardeş (16) adlı masalda, eşkıyalar çaldıkları altınları mağaraya getirir.

Mert İle Namert (18) adlı masalda, Mert dağda bir mağaraya girer.

Fatmacık-II (26) adlı masalda, rüzgar Fatmacık'ın nakışını dev suratlı, yaşlı bir bayanın yaşadığı mağaraya götürmüş.

Muradına Eren Gız (30) adlı masalda, kız mağarada kırk gün bir ölüyü bekler.

Zaloğlu Rüstem (34) adlı masalda, Hz. Ali Zaloğlu Rüstem'in tarif ettiği dağdaki mağarayı bulur.

Mezar-Mezarlık

Beş masalda geçer.

Tüccarın Oğlunun Nağılı (31) adlı masalda, mezarlıkta mezardan çıkarılıp dövülen ölü tekrar tüccarın oğlu tarafından mezara konulur.

Devlerin Hikâyesi (32) adlı masalda, kadın ölen kocasına mezar kazdırır ve onu mezarına koyar.

Zaloğlu Rüstem (34) adlı masalda, Hz. Ali Zaloğlu Rüstem ile görüşmek için mezarlığa gider.

Cimri Adam (43) adlı masalda, adamı kefenleyerek mezara koyarlar.

Beyguş İle İbbup (49) adlı masalda, kız ölen sevdiğini mezara gömerek mezarının üzerine çadır kurup yaşamaya başlar.

Orman

Dokuz masalda geçer.

Cımbılı Çıtdan (11) adlı masalda, Cımbılı Çıtdan ve arkadaşlarını torbaya koyup ağzını bağlayan kadın, onları dövmek için meşelikten ağaç kesmeye gider.

Nağıla Doymayan Padişah (13) adlı masalda, adam ormanda kuş avlar.

Zengin Gardeşnen Fakir Gardeş (16) adlı masalda, fakir kardeş ormandan odun kesip getirerek geçimini sağlar.

Padişahın Üç Gızı (17) adlı masalda, padişah küçük kızının ormanda öldürölüp kanlı

gömleğinin kendisine getirilmesini söyler. Kızı ormana götüren padişahın adamların kızı öldürmezler, onun gömleğine tavşan kanı sürerler.

Üç Bacı (21) adlı masalda, iki kız kardeş ablalarını padişahın adamları götürünce ormanda bir eve sığınırılar.

Oduncuyun Üç Gızı (29) adlı masalda, oduncu odun kesmek için kızlarıyla ormana gider.

Tülküden Gorhan (36) adlı masalda, devler ormandan ağaç kesip getirir.

Şengi Şah ve Oğulları (41) adlı masalda, devler kaçırdıkları Kahraman'ı bir ormana atarlar. Kahraman ormanda memleketinin ordusuyla karşılaşarak onlarla birlikte memleketine döner.

Eyhmet İle Mehemmed'in Nağılı (47) adlı masalda, arkadaş olan molla, terzi ve marangozun yolu ormandan geçer.

Ova

Bir masalda geçer.

Tilki İle Gurt (2) adlı masalda, tilki ile kurt ovaya çiftçinin yağını çalmaya giderler.

Pazar

Bir masalda geçer.

Tüccarın Oğlunun Nağılı (31) adlı masalda, tüccarın oğlu babasının verdiği parayı harcamak için pazara gider.

Tandır

Dört masalda geçer.

Fatmacık-I (25) adlı masalda, Fatmacık üvey annesi tarafından tandıra saklanır.

Cemesim (27) adlı masalda, Cemesim padişahın adamlarına yakalanmamak için tandıra saklanır.

Gızıl İneyh (37) adlı masalda, evey annesi kendi padişahın oğlu kendi kızını alsın diye Fatma'yı tandıra saklar.

[Nahırcı] (39) adlı masalda, pişmesi için tandıra atılan yumurtadan yılan çıkar.

V. 3. 1. 2. 2. Dar kapalı mekânlar

Bunlar etrafı duvarla çevrilmiş mekânlardır. Bu mekânlar, ikametgâhlar ve iş yerlerinden oluşmaktadırlar.

İkametgâhlar

İğdir masallarında, ikametgâhlar olay örgüsünde sıklıkla karşımıza çıkan mekânlardır.

Apartman-Daire

Dört masalda geçer.

Gılavuz Ahmet'in Nağılı (20) adlı masalda, Ahmet annesini yedi katlı bir apartmana yerleştirerek padişahın aldığı mücevherleri de annesinin yanına bırakır.

Üç Bacı (21) adlı masalda, padişah sahipsiz kalan üç kız kardeşi birbirlerine kavuşturur ve oturmaları için de onlara bir daire verir.

[Oduncuynan Balığın Kardeşliği] (40) adlı masalda, fakir adam zengin olunca

kendine daire yaptırır.

Şahoğlu Şah Abbas (48) adlı masalda, padişah kızının sırrını ortaya çıkaran çocuğa beş katlı bir daire verir.

Ceza Evi

Bir masalda geçer.

Gül İle Seyda (8) adlı masalda, hırsızlık yaptı diye iftira atılan çocuk ceza evine atılır.

Ev

Yedi masalda geçer.

Geçiyen Gurt (1) adlı masalda, keçi yavrularını evde bırakarak otlamaya gider.

Gül İle Seyda (8) adlı masalda, padişah yeni evlendiği karısını, doktor evinin arkasında bulduğu yaralıyı; değirmenci ve kamışçı suda buldukları sandığı evlerine getirirler. Vapurcu kız istemek için kızın evine gider.

Behlül (9) adlı masalda, Behlül kalacak yeri olmayan Muhammed'i evine davet eder.

Cemşit Şah (15) adlı masalda, padişah fakir bir adamın evine misafir olur.

Şahmaran (28) adlı masalda, şahmeran insanoğlundan kaçarak yeraltında kendisine ev kurmuştur.

Tüccarın Oğlunun Nağılı (31) adlı masalda, sevdayar ile nökeri evde bırakır hamama giderler.

Eyhmet İle Mehemmed'in Nağılı (47) adlı masalda, Ahmet ile Muhammet kalacak ev tutarlar.

Köşk

Bir masalda geçer.

Padişahın Üç Gızı (17) adlı masalda, padişahın oğlu ormanda rastladığı kızı babasının köşküne getirir.

Okul

Bir masalda geçer.

Gül İle Seyda (8) adlı masalda, padişahın çocukları okula giderler.

Saray

Üç masalda geçer.

Gül İle Seyda (8) adlı masalda, kardeşini kaybeden çocuk bir şehre varır ve padişahın merdiveninde oturur.

Şüreyye (19) adlı masalda, halk kötü padişahın sarayına baskın vererek sarayı ele geçirir.

[Çocuğu Olmayan Padişah] (38) adlı masalda, çocuk atıyla yolcuğula çıkar, yine döner gelir babasının sarayına.

Zindan-Hapishane

İki masalda geçer.

Gül İle Seyda (8) adlı masalda, halkın başına bela olan canavarı öldüren çocuk vezir ve vekil tarafından zindana atılır.

Nağıla Doymayan Padişah (13) adlı masalda, padişah sözünü tutamayanın hapse atılacağını söyler.

Yer Altı

İki masalda geçer.

Cemesim (27) adlı masalda, şahmeran yer altında yaşar.

Şahmaran (28) adlı masalda, şahmeran yer altında yaşar.

İş Yerleri

Bazı kahramanların geçimlerini sağladıkları yerler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Çarşı

İki masalda geçer.

Muradına Eren Gız (30) adlı masalda, kırk günün sonunda dirilen ölü çarşıya gider.

Tüccarın Oğlunun Nağılı (31) adlı masalda, tüccarın oğlu nöker tutmak için çarşıya gider.

Değirmen

Üç masalda geçer.

Pısdan Böcüyünnen Sıçan (4) adlı masalda, değirmenin önünde duran osuruk böceği kendisine yeni koca arar.

Gül İle Seyda (8) adlı masalda, kardeşini kaybeden şehzade değirmende çalışır.

Mert İle Namert (18) adlı masalda, bir değirmenin altında yedi küp altın vardır.

Dükkân

Dört masalda geçer.

Gül İle Seyda (8) adlı masalda, vezir ile vekil öldürdüklerini sandıkları çocuğu dükkanda görürler.

Şahoğlu Şah Abbas-I (22) adlı masalda, padişahın oğlu helvacının dükkanında helva satmaktadır.

Muradına Eren Gız (30) adlı masalda, oğlan dükkana sabır taşı ve bıçak almaya gider.

Eyhmet İle Mehemed'in Nağılı (47) adlı masalda, nahırçının oğlu arkadaşıyla iş yapmak için bir dükkan kiralar.

Hamam

Bir masalda geçer.

Tüccarın Oğlunun Nağılı (31) adlı masalda, sevdayarı evde bırakarak hamama giderler.

Vapur

Bir masalda geçer.

Gül İle Seyda (8) adlı masalda, Gül sevdiği kızı vapura getirir.

Ahırlar ve Depo

Ahırlar hayvanların konulduğu yerler, depo ise eşya konulan yerlerdir.

Ahır

Dört masalda geçer.

Tilki İle Gurt (2) adlı masalda, hayvanlarını kurttan korumak için ahıra kapatır.

Behlül (9) adlı masalda, misafirin eşeği ahırdan çıkarılır.

Üç Bacı (21) adlı masalda, üç kız kardeş padişahın ahırının üzerine çıkıp otururlar.

Ahırı kazarlar ve atlara verilen üzüm çıkar. Aç olduklarından o üzümde yerler.

Gızıl İneyh (37) adlı masalda, Fatma kızıl ineğin etine yedikten sonra kemiklerini bir torbaya doldurarak kızıl ineğin ahırına gömer. Padişahın oğlunun düğününe gideceği zaman gömdüğü torbayı çıkarır, bakar ki kemiklerin yerinde elbise var. O elbiseleri giyer ve düğüne gider.

Ambar

Bir masalda geçer.

Avcı Ahmet (24) adlı masalda, avcı Ahmet'in buğday ambarı vardır.

Dam

İki masalda geçer.

Gül İle Seyda (8) adlı masalda, devlet kuşu omzuna konan çocuğu bir dama kapatırlar. Yine aynı masalda canavarı öldüren çocuk bıçaklanarak lokmanın dalının arkasına atılır.

Fatmacık-I (25) adlı masalda, Fatmacık ve ailesi bir eski damda yaşarlar.

Samanlık

Bir masalda geçer.

Oduncuyunan Üç Gızı (29) adlı masalda, ablaları küçük bacılarının çocuğunu samanlığa saklarlar.

Baca

Beş masalda geçer.

Gül İle Seyda (8) adlı masalda, bacadan içeri giren murgu kuşu çocuğun omzuna konar.

Cımbılı Çıtdan (11) adlı masalda, Cımbılı Çıtdan ve arkadaşları bacadan kadının evine bakarlar.

Devlerin Hikâyesi (32) adlı masalda, kadın kocasının boynuna ip takar, birisi de bacadan bunu çekip boğar.

Gızıl İneyh (37) adlı masalda, üvey annesinin Fatma'ya eğirmesi için verdiği yün, rüzgarın etkisiyle bir koca karının bacasından içeri düşer.

Lüleyin (42) adlı masalda, dana bacadan adamın üzerine pisler.

V. 3. 2. Eşyalar

İğdir masallarında geçen eşyalar, genellikle günlük hayatta kullanılan eşyalardır. Bunların dışında sihir özelliği taşıyan eşyalar da vardır. Masallarda kullanılan bu eşyaların bir çoğu önemli rol oynayarak masala yön veren mahiyettedirler. Bu bölümde ev araç-gereçleri, giysiler, sihirli nesnelere, mücevherler birlikte verilmiştir.

Ağaç

İki masalda geçer.

Tilki İle Gurt (2) adlı masalda, çiftçi ve hanımı kurttan korunmak için ağaca çıkarlar.

Ahmak Adam (23) adlı masalda, bağmancının bahçesinde iki erik ağacı vardır.

Aftafa

İki masalda geçer.

Muradına Eren Gız (30) adlı masalda, mağaradaki kız elinde aftafayla dışarı çıkar.

Lüleyin (42) adlı masalda, aftafa hırsızlık yapmaya giden ibrik, dana, köpek ve akrebe katılır.

Altın

On iki masalda geçer. Altın İğdir masallarında en fazla geçen mücevherdir. Genelde padişahın isteğini yerine getirecek olana verilen değerli bir eşyadır.

Gül İle Seyda (8) adlı masalda, suda yüzen sandıkta altın olduğu sanılır. Sandıktan çıkan çocukta her gün üzerinde yılan resmi olan bir altın peyda olur.

Nağıla Doymayan Padişah (13) adlı masalda, padişahı masala doyurana ağırlığı kadar altın verilir.

Zengin Gardeşnen Fakir Gardeş (16) adlı masalda, fakir kardeş eşkıyaların mağaradaki altınlarını çalarak zengin olur.

Gılavuz Ahmet'in Nağılı (20) adlı masalda, padişaha kılavuzluk yapana ağırlığınca alın verilecektir.

Ahmak Adam (23) adlı masalda, bağmancının bağında iki teneke altın vardır.

Oduncuynan Üç Gızı (29) adlı masalda, üçüncü kız saçlarının bir tarafı altın olan bir

erkek çocuğu doğurur.

Tüccarın Oğlunun Nağılı (31) adlı masalda, sevdayar karısına altından bir gömlek alır.

Tüccarın Oğlunun Nağılı (31) adlı masalda, Frenk padişahı kızına çeyiz olarak kırk deve yükü altın verir.

Tülküden Gorhan (36) adlı masalda, tilkiden korkan adam devlerin altınına ortak olur.

Daşgacı Ehmet (46) adlı masalda, eşinden kurtulmak isteyen Ahmet rüyasında kuyuda altın olduğunu söyleyerek karısını kuyuya indirir.

Eyhmet İle Mehemed'in Nağılı (47) adlı masalda, padişahını iyileştirene ağırlığı kadar altın verileceği duyurulur.

Şahoğlu Şah Abbas (48) adlı masalda, padişah kendisine balık getiren balıkçıyı altınla ödüllendirir.

Anahtar

İki masalda geçer.

Gül İle Seyda (8) adlı masalda, vapurcu anahtarın birini Gül'e verir ve onu sandığa kilitler.

Devlerin Hikâyesi (32) adlı masalda, devlerin mekanında kırk anahtar vardır.

Asa

Bir masalda geçer.

Gül İle Seyda (8) adlı masalda, padişah olan çocuğa yardım eden ihtiyar asa yardımıyla yürür.

Ayakkabı

İki masalda geçer.

Avcı Ahmet (24) adlı masalda, yılanlar avcı Ahmet'i vurmak için onun ayakkabısının içine girerler.

Gızıl İneyh (37) adlı masalda, Fatma kızıl ineğin kemiklerini doldurduğu torbadan çıkan elbiselerle birlikte ayakkabıyı da giyer ve düğüne gider. Düğün dönüşü ayakkabısı köprüden suya düşer. Bu ayakkabıyı bulan padişahın oğlu ayakkabının sahibi Fatma'yı bulur ve onunla evlenir.

Balaman

Bir masalda geçer.

Gül İle Seyda (8) adlı masalda, ölen padişahın yerine padişah seçimi için tellal balaman çalarak duyuru yapar.

Balta

İki masalda geçer.

Oduncuyunan Üç Gızı (29) adlı masalda, ormana odun kesmek için balta götürürler.

Tüccarın Oğlunun Nağılı (31) adlı masalda, nöker kurt ve köpeği balta ile öldürür.

Batman

Bir masalda geçer.

Zengin Gardeşnen Fakir Gardeş (16) adlı masalda, fakir kardeş mağaradan getirdiği altınları ölçmek için zengin olan kardeşinden batman alır.

Bıçak

Altı masalda geçer.

Kurnaz Tilki (6) adlı masalda, avcı bıçağını bilerken tilki kaçar.

Gül İle Seyda (8) adlı masalda, vezir ile vekil canavarı öldüren çocuğu bıçaklarlar.

Behlül (9) adlı masalda, Muhammet'teki bıçağın hazineden çalındığını iddia edilir.

Fatmacık-II (26) adlı masalda, Fatmacık elma soyarken bıçakla parmağını keser.

Cemesim (27) adlı masalda, Cemesim'i kuyudan çekerken arkadaşlarından biri bıçakla ipi keser.

Muradına Eren Gız (30) adlı masalda, kız çarşıya giden oğlandan bıçak ister.

Bıçkı

Bir masalda geçer.

Eyhmet İle Mehemmed'in Nağlı (47) adlı masalda, marangoz bıçkıyla ağaçları yontar.

Boncuk

Bir masalda geçer.

Zaloğlu Rüstem (34) adlı masalda, ineğin sahipleri tarafından boncuk takıldığı söylenir.

Ceket

Bir masalda geçer.

Gül İle Seyda (8) adlı masalda, canavarı öldüren çocuk başını ceketinin altına koyarak uyur.

Cevahir

İki masalda geçer.

Gül İle Seyda (8) adlı masalda, kamışçıyla karısının bulduğu sandıkta cevahir olduğu sanılır. Yine aynı masalda, sandığı bulan değirmenci de sandıkta cevahir olduğunu düşünür.

Gılavuz Ahmet'in Nağılı (20) adlı masalda, Şahoğlu Şah Abbas savaşarak gece yandığı zaman bir şehri aydınlatan lal-i cevahir taşlarını Gence şehri padişahından alır.

Ceviz Ağacı

Bir masalda geçer.

Gül İle Seyda (8) adlı masalda, vapurcunun Gül'ü içine koyup suya attığı sandık ceviz ağacından yapılmıştır.

Cımbız

Bir masalda geçer.

Beyguş İle İbbup (49) adlı masalda, kız ölen sevdiğini mezardan çıkararak uzayan tüyelerini cımbızla yolar.

Cübbe

Bir masalda geçer.

Tüccarın Oğlunun Nağılı (31) adlı masalda, köpek sevdayarın cübbesinin üzerine oturur.

Çadır

İki masalda geçer.

Üç Bacı (21) adlı masalda, ceylan donuna giren kız ava çıkan padişahın çıkararak bir adamın çadırına girer.

Beyguş İle İbbup (49) adlı masalda, kız sevdiğinin mezarının üzerine çadır kurup orda yaşar.

Çanta

Bir masalda geçer.

Tüccarın Oğlunun Nağılı (31) adlı masalda, nöker şişeye doldurduğu kurt ve köpek beyinlerini çantasına koyar.

Çarşaf

Bir masalda geçer.

Muradına Eren Gız (30) adlı masalda, mağaradaki kız hizmetçi kızı çarşafıyla içeri çeker.

Çengel

Bir masalda geçer.

Kurnaz Tilki (6) adlı masalda, avcını omzunda çengel vardır.

Çiçek

Bir masalda geçer.

Mert İle Namert (18) adlı masalda, Mert padişahın kızını iyileştirmek için çiçeği

kaynatarak kızı çiçeğin suyuna sokar.

Çorap

Üç masalda geçer.

Fatmacık-I (25) adlı masalda, Fatmacık üvey annesi tarafından saklandığı tandırda çorap dokur.

Devlerin Hikâyesi (32) adlı masalda, kız evinde çorap dokur.

Gızıl İneyh (37) adlı masalda, üvey annesi tarafından tandıra saklanan Fatma'nın yerini horozu söyler. Padişahın oğlu Fatma'yı tandırdan çıkarır ve onu ailesinden ister.

Çömlek

Bir masalda geçer.

Cemesim (27) adlı masalda, şahmeranın eti üç çömleğe konur.

Çubuk

İki masalda geçer.

Behlül (9) adlı masalda, eşek çubukla dövülür.

Cımbılı Çıtdan (11) adlı masalda, kadın meşeden kestiği çubukla çuvala konulan kedisini, köpeğini ve danasını döverek öldürür.

Çuval

İki masalda geçer.

Behlül (9) adlı masalda, adama iki çuval para getirirler.

[Oduncuyunan Balığın Kardeşliği] (40) adlı masalda, fakirle kardeş olan balık tarafından fakirin evine bir çuval un gönderilir.

Çuvaldız

Bir masalda geçer.

Lüleyin (42) adlı masalda, çuvaldız hırsızlığa giden ibrik, dana, köpek, akrep ve aftafaya katılır.

Davul

İki masalda geçer.

Gül İle Seyda (8) adlı masalda, tellallar davul eşliğinde duyuru yapar.

Şengi Şah ve Oğulları (41) adlı masalda, devlerin içinde büyüyen Kahraman davul sesinden insanları tanır.

Defter

Bir masalda geçer.

Muradına Eren Gız (30) adlı masalda, çarşıya çıkan oğlan kızın isteklerini deftere yazar.

Değirmen Taşı

Bir masalda geçer.

Zaloğlu Rüstem (34) adlı masalda, mağaradaki deliğin ağzında büyük bir değirmen taşı vardır.

Değnek

Bir masalda geçer.

Pısdan Böcüyünnen Sıçan (4) adlı masalda, çoban osuruk böceğini değnekle döveceğini söyler.

Deri

Dört masalda geçer.

Ahmak Gurt (5) adlı masalda, çoban öldürdüğü kurdun dersini çıkarıp götürür.

Oduncuyunan Üç Gızı (29) adlı masalda, padişaha yalan söyleyen ve küçük bacılarına iftira atan iki kız kardeş camışın derisine konularak cezalandırılır.

Süleyman Peygambernen Zümrüdü Anka (35) adlı masalda, anka kuşu batı padişahının kızını ceylan derisine koyarak Süleyman peygambere götürür.

Lüleyin (42) adlı masalda, adam doşabını koyunun derisinde saklar.

Dilekçe

Bir masalda geçer.

Gılavuz Ahmet'in Nağlı (20) adlı masalda, Ahmet padişaha kılavuzluk yapmak için dilekçe verir.

Elbise

Sekiz masalda geçer.

Gül İle Seyda (8) adlı masalda, suda yüzen sandıkta elbise olduğu düşünülür.

Heynene (14) adlı masalda, annesini aramaya çıkan çocuğa annesi tarafından yeni elbiseler verilir. O elbiseleri giyer öyle görüşür annesiyle.

Fatmacık-I (25) adlı masalda, üvey annesi Fatmacık'a eski elbiseler, kendi kızına ise yeni elbiseler giydirir.

Muradına Eren Gız (30) adlı masalda, mağaradaki kız hizmetçi kıza elbise giydirir.

Devlerin Hikâyesi (32) adlı masalda, kadın erkek elbisesi giyer.

Gızıl İneyh (37) adlı masalda, Fatma kızıl ineğin kemiklerini doldurup gömdüğü torbayı çıkarır. Torbayı açınca çok güzel elbiselerle karşılaşır. Bu elbiseleri giyerek padişahın sarayındaki düğüne gider.

Eyhmet İle Mehemmed'in Nağılı (47) adlı masalda, terzi marangozun yaptığı heykele kız elbisesi diker.

Selim-i Cevahir-ı Furuc (50) adlı masalda, adam suda yıkanan üç kızdan birisinin elbisesini alır.

Fes

İki masalda geçer.

Eyhmet İle Mehemmed'in Nağılı (47) adlı masalda, halıya binip fesi başa giyip kamçıyla vurunca halı istenilen yere götürür.

Beyguş İle İbbup (49) adlı masalda, erkek kılığına giren kadın saçlarını saklamak için fes giyer.

Gama

Bir masalda geçer.

Gül İle Seyda (8) adlı masalda, evi terk eden çocukları arkadaşları tarafından yanlarında bulundurmaları için gama verilir.

Gaz

Bir masalda geçer.

Özüm (45) adlı masalda, cinlerin padişahı tarafından Kaf Dağı'na kaçırılan kız cinlerin padişahının üzerine gaz yağı dökerek yakar.

Gemi

Bir masalda geçer.

Süleyman Peygambere Zümrüdü Anka (35) adlı masalda, doğu padişahının oğlunun bindiği gemiyi rüzgar parçalar.

Gömlek

İki masalda geçer.

Padişahın Üç Gızı (17) adlı masalda, padişahın küçük kızını ormana öldürmeye götürenler, kızın gömleğine tavşan kanı sürerler.

Tüccarın Oğlunun Nağlı (31) adlı masalda, sevdayar karısına altından bir gömlek alır.

Gümüş

Üç masalda geçer.

Gılavuz Ahmet'in Nağlı (20) adlı masalda, padişaha kılavuzluk edene ağırlığınca gümüş verilecektir.

Oduncuynan Üç Gızı (29) adlı masalda, üçüncü kız saçlarının bir tarafı gümüş olan bir erkek çocuğu doğurur.

Şahoğlu Şah Abbas (48) adlı masalda, vezir özel yetenekleri olan çocuğu saraya

götürmek için çocuğun babasına gümüş verir.

Gürz

Bir masalda geçer.

Devlerin Hikâyesi (32) adlı masalda, vezirin babası kendisini takip etmesini söyleyen adama gürz ile vurmak ister.

Halı

İki masalda geçer.

Oduncuynan Üç Gızı (29) adlı masalda, üç bacının biri padişaha tüm memleketin insanların üzerine oturabileceği ve bir tarafının yine boş kalacağı bir halı dokuyacağını söyler.

Eyhmet İle Mehemed'in Nağlı (47) adlı masalda, halı üzerine bineni istediği yere götürür.

Hançer

Bir masalda geçer.

Devlerin Hikâyesi (32) adlı masalda, kadın pehlivan adamın birinin kolunu hançerle keser.

Kalbur

Bir masalda geçer.

Cımbılı Çıtdan (11) adlı masalda, kadın misafirlerine kalburda su getirir.

Heybe

Bir masalda geçer.

Devlerin Hikâyesi (32) adlı masalda, kadın heybesinden kefen çıkarır ve kocasını kefenler.

Heykel

Bir masalda geçer.

Eyhmet İle Mehemmed'in Nağılı (47) adlı masalda, marangoz ağaçtan bir insan heykeli yapar.

İğne

İki masalda geçer.

Gül İle Seyda (8) adlı masalda, doktor yaralı olarak eve getirdiği çocuğa iğne yapar.

Oduncuynan Üç Gızı (29) adlı masalda, kız dokuduğu halının her tarafını iğne ile saplar.

İp

Üç masalda geçer.

Gül İle Seyda (8) adlı masalda, değirmenci sudan çıkardığı sandığı iple bağlayarak sırtına alır.

Cemesim (27) adlı masalda, kuyudan üzüm çıkaran Cemesim'i yukarı çekerken arkadaşlarının biri ipi keser ve Cemesim kuyuda kalır.

Tülküden Gorhan (36) adlı masalda, devler ormanda kestikleri ağaçları iple bağlayarak çekip getirirler.

İpek

Bir masalda geçer.

Beyguş İle İbbup (49) adlı masalda, Muhammed'e iftira atan adam, delil olarak Muhammed'in hanımının ipeyini çalıp getirir.

Kalkan

Bir masalda geçer.

Devlerin Hikâyesi (32) adlı masalda, vezirin babası kalkanını alarak dışarı çıkar.

Kamçı

Bir masalda geçer.

Eyhmet İle Mehemmed'in Nağılı (47) adlı masalda, halı kamçının yardımıyla üzerine bineni istediği yere götürür.

Kamış

Bir masalda geçer.

Gül İle Seyda (8) adlı masalda, çocuğun içinde bulunduğu sandık bir kamışın kenarında durur.

Kapı

On iki masalda geçer.

Geçiyen Gurt (1) adlı masalda, kurt keçinin kapısını çalar, kapı açılınca keçinin yavrularından birini kaçıır.

Gül İle Seyda (8) adlı masalda, çocuğu bir odaya sokup kapıyı üzerine kilitlerler.

Behlül (9) adlı masalda, akşam Behlül'ün kapısı polis tarafından çalınır.

Nağıla Doymayan Padişah (13) adlı masalda, Ahmet masal anlatmak için padişahın kapısına gelir.

Zengin Gardeşnen Fakir Gardeş (16) adlı masalda, eşkıyalar zengin kardeşi öldürüp parçalara ayırarak kapıya asarlar.

Avcı Ahmet (24) adlı masalda, yılanlar avcı Ahmet'i götürmek için onun kapısını saralar.

Şahmaran (28) adlı masalda, kişi karınca kuyusunu kazınca bir kapı açılır.

Oduncuyun Üç Gızı (29) adlı masalda, ormanda kaybolan kızlar ışığı yanan bir evin kapısını çalarlar.

Muradına Eren Gız (30) adlı masalda, mağarada ışığın geldiği kapıyı ittiren kız kapıdan içeri düşer.

Devlerin Hikâyesi (32) adlı masalda, padişah tarafından kapısı mühürlenmiş (işaretlenen) kadın, kendi kapısından başka kırk kapıyı daha mühürler.

Tülküden Gorhan (36) adlı masalda, kadın tilkiden korkan kocasını dışarı çıkararak kapıyı kilitler.

Lüleyin (42) adlı masalda, tokmak kapının üstünde durur, adam dışarı çıkınca başına düşer.

Kaşık

Bir masalda geçer.

Muradına Eren Gız (30) adlı masalda, kız mağarada ölüye kaşıkla yemek yedirir.

Kavanoz

Bir masalda geçer.

Tilki İle Gurt (2) adlı masalda, tilki ile kurt çiftçinin kavanozdaki yağını çalırlar.

Kayık

Bir masalda geçer.

Selim-i Cevahir-ı Furuc (50) adlı masalda, pir tarafından kurtarılıp deniz kenarına bırakılan adam bulduğu bir kayıkla denizde gezer.

Kazan

Altı masalda geçer.

Gül İle Seyda (8) adlı masalda, mağarada bir kadın kazanda et pişirir.

Cımbılı Çıtdan (11) adlı masalda, evine misafir oldukları kadın Cımbılı Çıtdan ve arkadaşlarına kazanda kuymak çalar.

Heynene (14) adlı masalda, bir kadın üç kazanda yağ kaynatır.

Mert İle Namert (18) adlı masalda, Mert mağarada içi pilav dolu bir kazan görür.

Gızıl İneyh (37) adlı masalda, Fatma bir kadının da yardımıyla kızıl ineğin etini kazanda kavurur.

Eyhmet İle Mehemmed'in Nağılı (47) adlı masalda, nahırçı yakaladığı balığı kazana koyar.

Kazma

İki masalda geçer.

Kurnaz Tilki (6) adlı masalda, avcını omzunda kazma vardır.

Tülküden Goran (36) adlı masalda, devler ormandaki odunları kazma ile keserler.

Keçe

Bir masalda geçer.

aholu ah Abbas-I (22) adlı masalda, padişah evlenmek istediği kızın isteği üzerine keçe yapmayı öğrenir.

Kefen

İki masalda geçer.

Devlerin Hikâyesi (32) adlı masalda, kadın ölen kocasını kefenleyerek mezara koyar.

Cimri Adam (43) adlı masalda, adamı cimrilii yüzünden kefene sararlar.

Kendir

İki masalda geçer.

Şahmaran (28) adlı masalda, kuyuya indirilen adamın beline kendir balanır.

Devlerin Hikâyesi (32) adlı masalda, kadın kocasının boynuna kendir geçirir.

Keser (Kerki)

Bir masalda geçer.

Eyhmet İle Mehemmed'in Nağılı (47) adlı masalda, marangoz keserle ağacı yontarak heykel yapar.

Kılıç

Beş masalda geçer.

Gül İle Seyda (8) adlı masalda, Gül mağarada gördüğü kılıç ile üzerindeki gamayı değiştirir. Daha sonra Gül bu kılıcı sevdiği kıza verir.

Gül İle Seyda (8) adlı masalda, şehzade şehre bela olan canavarı kılıçla ikiye böler.

Şüreyye (19) adlı masalda, Şüreyye halka zulmeden padişahın boynunu kılıçla keser.

Şahmaran (28) adlı masalda, şahmeranın yerini kılıç zoruyla öğrenirler.

Devlerin Hikâyesi (32) adlı masalda, vezirin babası kılıcını yanına alarak dışarı çıkar.

Eyhmet İle Mehemed'in Nağılı (47) adlı masalda, Muhammet kılıçla kızını ikiye bölmek ister.

Kibrit

İki masalda geçer.

Lüleyin (42) adlı masalda, akrep kibrit kutusuna girer.

Özüm (45) adlı masalda, devin üzerine gaz döken kız kibriti çakarak devı yakar.

Lamba

İki masalda geçer.

Gül İle Seyda (8) adlı masalda, çocuklar yolu kaybedince tepeden bir lambanın yandığını görürler.

Lüleyin (42) adlı masalda, adam lambayı yakmaya kalkarken parmağına akrep sokar.

Leğen (Teşt)

İki masalda geçer.

Fatmacık-II (26) adlı masalda, mağaradaki dev suratlı kadın leğende kurbağa yüzdürür.

Gızıl İneyh (37) adlı masalda, üvey annesi Fatmayı yakandırmak için leğene koyar. Fakat leğeni çevirerek Fatma'yı suya yuvarlar.

Lel (Lal)

İki masalda geçer.

Gül İle Seyda (8) adlı masalda, kamışçı ve değirmencinin sudan çıkardıkları sandıkta lel olduğu sanılır.

Eyhmet İle Mehemed'in Nağlı (47) adlı masalda, padişahın konuşamayan kızının boğazından lel çıkar.

Lüküs

İki masalda geçer.

Fatmacık-I (25) adlı masalda, Fatmacık güzelliğiyle lüküsün ışığını bastırır.

Eyhmet İle Mehemed'in Nağlı (47) adlı masalda, lüküs masal anlatır.

Mendil

İki masalda geçer.

Gül İle Seyda (8) adlı masalda, erkek sevdiği kıza tepside elma gönderirken elmaların üstünü mendille örter.

Fatmacık-II (26) adlı masalda, padişahın oğlu elma soyarken parmağını kesen

Fatmacık'ın parmağını mendiliyle bağlar.

Merdiven

Bir masalda geçer.

Gül İle Seyda (8) adlı masalda, bilmediği bir şehre gelen çocuk padişahın sarayının merdiveninde uyur.

Mühür

Üç masalda geçer.

Devlerin Hikâyesi (32) adlı masalda, padişah, kocasını öldüren kadının kapısını mühürler.

Şahoğlu Şah Abbas (48) adlı masalda, çocuğa bir şey olmayacağına dair senet imzalanarak padişahın mührü vurulur.

Beyguş İle İbbup (49) adlı masalda, Muhammed'in hanımı eşini dolandıran adamın bacağına köle mührü basar.

Nal

İki masalda geçer.

Ahmak Gurt (5) adlı masalda, at kurda dedelerinin arkadaş olduğunu, birbirlerine zarar vermeyeceklerine dair yazının nalında yazılı olduğunu söyler.

Ahmak Adam (23) adlı masalda, atın her sene nalı düşer.

Ok

Bir masalda geçer.

Eyhmet İle Mehemed'in Nağılı (47) adlı masalda, devlere hakemlik yapan adam devlerin getirmesi için gün batana ve gün çıkana birer ok atar.

Pamuk

İki masalda geçer.

Devlerin Hikâyesi (32) adlı masalda, vezirin yaşlı babası pamuğun içinde yaşar.

Özüm (45) adlı masalda, üç kız pamuk çapalar.

Para

Yedi masalda geçer.

Gül İle Seyda (8) adlı masalda, değirmenci altınları bozdurarak paraya çevirir.

Mert İle Namert (18) adlı masalda, Mert koyunun karşılığı olarak çobana para verir.

Gılavuz Ahmet'in Nağılı (20) adlı masalda, padişaha kılavuzluk yapana ağırlığınca kağıt para verilecektir.

Üç Bacı (21) adlı masalda, padişah çadıra giren ceylanı almak için adama bir miktar para verir.

Şahoğlu Şah Abbas-I (22) adlı masalda, padişah para vererek keçe yapmak için malzeme alır.

Cemesim (27) adlı masalda, şahmeranı kesen adama para verirler.

Beyguş İle İbbup (49) adlı masalda, tüccarın oğluna iftira atan adam bir kadına kendisine yardım etmesi için para verir.

Pazıbent

İki masalda geçer.

Şüreyye (19) adlı masalda, Şüreyye şehirden çıkarken yaşlı adam tarafından ona bir pazubent verilir.

Şahoğlu Şah Abbas-I (22) adlı masalda, padişahın oğlu babasının verdiği pazıbent sayesinde öldürülmekten kurtulur.

Pencere

Üç masalda geçer.

Gül İle Seyda (8) adlı masalda, murgu kuşu pencereden girerek çocuğun omzuna konar. Yine aynı masalda, vapurcu Gül'e kız istemeye giderken kız pencereden Gül'e bakar.

Oduncuyunan Üç Gızı (29) adlı masalda, ormanda kaybolan kızlar bir evin penceresini vururlar.

Muradına Eren Gız (30) adlı masalda, mağaradaki kız karaçıyı kız pencereden içeri çeker.

Refete

Bir masalda geçer.

Fatmacık-I (25) adlı masalda, üvey annesi Fatmacık'ı refeteyle döver.

Sabır taşı

Bir masalda geçer.

Muradına Eren Gız (30) adlı masalda, kız çarşıya giden oğlandan sabır taşı ister.

Sandık

İki masalda geçer.

Gül İle Seyda (8) adlı masalda, canavarı öldüren çocuk sandığa konularak suya bırakılır.

Beyguş İle İbbup (49) adlı masalda, kız, Hz. Süleyman'ın gönderdiği yüzüğü sandığa koyar.

Beyguş İle İbbup (49) adlı masalda, iftiracı adam, Muhammad'in hanımının odasına sandığın içine saklanarak girer.

Semaver

Bir masalda geçer.

Eyhmet İle Mehemmed'in Nağılı (47) adlı masalda, semaver masal anlatır.

Senet

Üç masalda geçer.

Padişahın Hanımı (10) adlı masalda, karısı padişahla senet imzalar.

Tüccarın Oğlunun Nağılı (31) adlı masalda, nökerin hasta kızı iyileştirememesi durumunda boynunun vurulacağına dair senet verir.

Şahoğlu Şah Abbas (48) adlı masalda, önemli bir sırrı söyleyecek olan çocuğa bir şey yapılmayacağına dair padişaha senet yaptırılır.

Silah

Bir masalda geçer.

Kurnaz Tilki (6) adlı masalda, avcının omzunda silah vardır.

Süpürge

Bir masalda geçer.

Gızıl İneyh (37) adlı masalda, Fatma üvey annesinin kirpikleriyle toplaması için yere septiği darıyı süpürgeyle toplar.

Şişe

Bir masalda geçer.

Tüccarın Oğlunun Nağlı (31) adlı masalda, nöker Frenk padişahının kızını iyileştirecek kurt beynini ve sevdaların gözünü iyileştirecek köpek beynini kurutarak şişeye doldurur.

Tepsi

İki masalda geçer.

Gül İle Seyda (8) adlı masalda, erkek sevdiğine tepside elma gönderir.

Gızıl İneyh (37) adlı masalda, şehzade karısına kötülük edip onun yerine geçen kızı tandırda pişirerek başını tepsiye koyup kızın annesine gönderir.

Ter

Bir masalda geçer.

Behlül (9) adlı masalda, Mehemmet terde üzüm satar.

Terazi

Bir masalda geçer.

Eyhmet İle Mehemmed'in Nağlı (47) adlı masalda, nahırçının oğlu eti terazide

tartar.

Teşi

Bir masalda geçer.

Gızıl İneyh (37) adlı masalda, kız annesinin eğirmesi için verdiği yünü teşiye dolar, ama bir türlü yünü eğiremez.

Tokmak

Bir masalda geçer.

Lüleyin (42) adlı masalda, tokmak hırsızlığa giden ibrik, dana, köpek, akrep, aftafa ve çuvaldıza katılır.

Torba

Beş masalda geçer.

Tilki İle Gurt (2) adlı masalda, çiftçi kuzusunu boğan kurdu yakalayarak torbanın içine koyar.

Gül İle Seyda (8) adlı masalda, vezir ile vekil bıçakladıkları çocuğu torbaya koyup, ağzını bağlayarak doktorun evinin arkasına atarlar.

Cımbılı Çıtdan (11) adlı masalda, kadın Cımbılı Çıtdan ve arkadaşlarını tutarak torbaya koyar ve torbanın ağzını bağlar.

Hızır'ı Arayan Adam (33) adlı masalda, vezir ihtiyarın kıyma yapıp torbaya doldurulması gerektiğini söyler.

Gızıl İneyh (37) adlı masalda, Fatma kızıl ineğin kemiklerini bir torbaya doldurarak ahıra gömer.

Tümen

Bir masalda geçer.

Tüccarın Oğlunun Nağılı (31) adlı masalda, tüccar oğluna üç yüz tümen harçlık verir.

Vedire (Kova)

İki masalda geçer.

[Oduncuynan Balığın Kardeşliği] (40) adlı masalda,

Fakir, denizden yakaladığı balığı padişaha götürmesi halinde kendisine bir vedire para verileceğini düşünür.

Daşgacı Ehmet (46) adlı masalda, su kuyusundan vedire ile su çıkarırlar.

Verdane

Bir masalda geçer.

[Oduncuynan Balığın Kardeşliği] (40) adlı masalda, fakirle kardeş olan balık tarafından fakirin evine bir verdane gönderilir.

Yatak

Bir masalda geçer.

Beyguş İle İbbup (49) adlı masalda, Hz. Süleyman'ın evelenmek istediği kız, Hz. Süleyman'dan kuş tüyünde bir yatak ister.

Yün

Bir masalda geçer.

Gızıl İneyh (37) adlı masalda, üvey annesi inek otlatmaya giden Fatma'ya her gün

eğirmesi için yün verir. Koca bir karının yardımıyla Fatma normalde eğiremeyeceği yünü eğirerek üvey annesinin hışmından kurtulur.

Yüzük

İki masalda geçer.

Gızıl İneyh (37) adlı masalda, padişahın oğluyla Fatma'ya yüzük takarlar.

Beyguş İle İbbup (49) adlı masalda, Hz. Süleyman, evlenmek istediği kıza yüzük gönderir.

Zeberced

Bir masalda geçer.

Tüccarın Oğlunun Nağılı (31) adlı masalda, sevdayar karısına zebercedden bir elbise alır.

Zurna

İki masalda geçer.

Gül İle Seyda (8) adlı masalda, duyuru yapılıncı davul eşliğinde zurna çalınır.

Şengi Şah ve Oğulları (41) adlı masalda, devlerin arasında büyüyen Kahraman ormanda çalınan zurna sesinden insanları tanır.

V. 3. 3. Yiyecekler ve İçecekler

İğdir masallarında pek fazla yiyecek ve içecek ismi zikredilmez. Bunlardan en fazla adı geçen yiyecekler, üçer masalda geçen elma ile üzümdür. İğdir masallarında en az rastlanan bölüm yiyecekler ve içecekler kısmıdır. Metinlerde

içecek olarak sadece çay geçmektedir.

Bal

Bir masalda geçer.

Padişahın Üç Gızı (17) adlı masalda, bal memleketin pazarında diğer gıdalarla aynı fiyata satılır.

ay

İki masalda geçer.

Cemşit şah (15) adlı masalda, fakir adamın kızı evlerine misafir olan padişaha çay ikram eder.

[Oduncuynan Balığın Kardeşliği] (40) adlı masalda, kedi misafirlere çay dağtır.

Darı

Bir masalda geçer.

Gızıl İneyh (37) adlı masalda, üvey annesi Fatma'ya eziyet etmek için iki teneke darıyı yere sepererek kirpikleriyle onları toplayıp kazana doldurmasını söyler.

Ekmek

Bir masalda geçer.

Gül İle Seyda (8) adlı masalda, Gül mağaradaki kadından ekmek ister.

Elma

Üç masalda geçer.

Gül İle Seyda (8) adlı masalda, erkek sevdiği kıza bir tepside üç elma gönderir.

Fatmacık-II (26) adlı masalda, Fatmacık padişahın oğlunun getirdiği elmayı soyarken parmağını keser.

[Çocuğu Olmayan Padişah] (38) adlı masalda, koca karı çocuğu olmayan padişaha karısına yedirmesi için bir elma verir.

Et

Bir masalda geçer.

Gül İle Seyda (8) adlı masalda, mağarada bir kadın et pişirir. Kadın Gül'e verdiği ekmeğin arasına et koyar.

Doşap

Bir masalda geçer.

Lüleyin (42) adlı masalda, köpek, dana, çuvaldız, akrep, tokmak ve ibrik birleşerek bir adamın pekmezini çalmaya giderler.

Helva

Bir masalda geçer.

Şahoğlu Şah Abbas-I (22) adlı masalda, babasını aramak için İsfahan'a gelen Hüseyin, orada bir helvacıya evlat olur ve helva satmaya başlar.

Kabak

Bir masalda geçer.

Oduncuyunan Üç Gızı (29) adlı masalda, baba kızlarını kandırmak için boş kabağı ses çıkarsın diye ağaca bağlar.

Kavun

Bir masalda geçer.

Behlül (9) adlı masalda, kavunu kesmek için padişahın meclisine getirirler.

Kuymak

Bir masalda geçer.

Cımbılı Çıttan (11) adlı masalda, kadın misafirlerine kuymak pişirir

Peynir

Bir masalda geçer.

Padişahın Üç Gızı (17) adlı masalda, memlekettin pazarında peynir diğer gıdalarla aynı fiyata satılır.

Pilav

İki masalda geçer.

Mert İle Namert (18) adlı masalda, Mert kazandaki pilavla karnını doyurur.

Arvadın Mekürü (44) adlı masalda, kadın kocasına balıkla beraber pilav pişirir.

Şor (Lor)

Bir masalda geçer.

Padişahın Üç Gızı (17) adlı masalda, memleketin pazarında şor diğer gıdalarla aynı fiyata satılır.

Tuz

İki masalda geçer.

Ahmak Gurt (5) adlı masalda, kuzu tuz getirme bahanesiyle kurdun elinden kurtulur.

Oduncuynan Üç Gızı (29) adlı masalda, yumurta kabuğunun içini tuz ile doldurur.

Un

Bir masalda geçer.

Tülküden Gorhan (36) adlı masalda, tilkiden korkan adamı dışarı çıkarmak için damın üstüne çıkıp un elerler.

Üzüm

Üç masalda geçer.

Gül İle Seyda (8) adlı masalda, tilki ve ayı bağa gidip üzüm yerler.

Behlül (9) adlı masalda, Muhemmet şehirde üzüm satmaktadır.

Cemesim (27) adlı masalda, oynayan çocuklar yeri kazarlar ve oradan üzüm çıkar.

Yağ

Bir masalda geçer.

Padişahın Üç Gızı (17) adlı masalda, memleketin pazarında yağ diğere gıdalarla aynı

fiyata satılır.

Yumurta

Bir masalda geçer.

Oduncuyun Üç Gızı (29) adlı masalda, kız padişaha yumurtanın kabuğunda yemek yapacağını ve o memleketin insanların o yemeği yiyerek doyacağını, yemeğin bir kısmının artacağını söyler.

Zeytinyağı

Bir masalda geçer.

Tüccarın Oğlunun Nağlı (31) adlı masalda, nöker Frenk padişahının kızını iyileştirmek için kurdun beynini zeytin yağına katarak kızın vücuduna sürer.

V. 3. 4. Diğerleri

Bu kısımda sadece eroin ile ilaç vardır. İlaç tedavi amaçlı kullanılmıştır ve üç masalda geçmektedir. Eroin ise uyuşturucu özelliğiyle bir masalda geçer.

Eroin

Bir masalda geçer.

Gılavuz Ahmet'in Nağlı (20) adlı masalda, annesi Ahmet'in eve getirdiği mücevherlerin hesabını sorarken eroin satarak mı aldığını söyler.

İlaç

Üç masalda geçer.

Gül İle Seyda (8) adlı masalda, doktor yaralı olarak eve getirdiği çocuğa ilaç verir.

Tüccarın Oğlunun Nağılı (31) adlı masalda, sevdayarın gözlerinin yeniden görebilmesi için elleri ve ayakları bağlanarak gözlerine ilaç sürölür.

Beyguş İle İbbup (49) adlı masalda, kadın kendisine iftira atan adama ilaç içirerek bayıltır ve onu döver.

VI. BÖLÜM

VI. İĞDIR MASALLARINDA KULLANILAN FORMELLER

*Masalın bünyesinde muayyen vazifelere ve muayyen bir şekle sahip olan kalıplaşmış ifadelere formel denilmektedir. Bunlar masalın bünyesinden ayrılmayacak kadar onun malı olan ifadelerdir.*¹²⁰

Masal anlatıcıları, masal dinleyicisini masalın büyülü dünyasına çekmek ve masalın icrası sırasında dinleyicinin ilgisini canlı tutmak için formellere başvurur. Bu formeller anlatıcılar tarafından masalın başlangıcından bitişine kadar metnin uygun yerlerine eklenir.

İğdir masallarında genelde sade giriş ve sade bitiş formelleri kullanılmıştır. Tekerlemeli formeller yok denecek kadar azdır. Bunun sebebi de masal anlatma geleneğinin uzun yıllar devam etmemesinden dolayı anlatıcının hafızasından silinmiş olmasıdır. Anlatıcılarla sohbetlerimizde kimi anlatıcıların, zamanında çok iyi masal bildiklerini, zamanla bunların çoğusunu unuttuklarını dile getirmeleri bu görüşümüzü doğrulamaktadır.

İğdir masallarında tespit ettiğimiz formelleri beş bölümde topladık:

1. Giriş (Başlangıç) Formelleri
2. Bağlayış (Geçiş) Formelleri
3. Aynı Olayın Tekrar Vukuunda Kullanılan Formeller
4. Bitiş Formelleri
5. Çeşitli Formel Unsurlar

¹²⁰ Saim Sakaoğlu, **Bayburt ve Gümüşhane Masalları**, Akçağ Yay., Ankara, 2002, s.250.

VI. I. Giriş Formelleri

VI. 1. 1. Sade Giriş Formelleri

VI. 1. 1. 1. Bir varmış'lı/varmış yokmuş'lu girişler

Geçiyenen Gurt (1) adlı masalda,

Varıymış, yoħuymuş bir dene geçi varıymış.

Cımbılı Çıtdan (11) adlı masalda,

Bir varıymış, bir yoħuymuş...

Mert İle Namert (18) adlı masalda,

Varıydı yoħuydu, iki adam varıydı...

Şüreyye (19) adlı masalda,

Bir varmış, bir yoħmuş...

Gılavuz Ahmet'in Nağılı (20) adlı masalda,

Bir varmış, bir yoħmuş... Esgi zamannarda Ahmet isimli bir genç varmış.

Üç Bacı (21) adlı masalda,

Varıymış, yoħuymuş üş dene gız varıymış...

Avcı Ahmet (24) adlı masalda,

Varıydı, yoħuydu bir avçı eyhmet varıydı...

Fatmacık-I (25) adlı masalda,

Varıymış, yoħuymuş... Bir dene kişi varıymış.

Oduncuyunan Üç Gızı (29) adlı masalda,

Bir varmış bir yokmuş. Bir dene kişi varmış.

Tülküden Gorhan (36) adlı masalda,

Varıydı, yoğuydu bir tülküden gorhan varıydı.

Gızıl İneyh (37) adlı masalda,

Varıydı, yoğuydu, günnerin bir gününde bir nahırçı varıydı.

[Çocuğu Olmayan Padişah] (38) adlı masalda,

Bir varmış, bir yoğmuş... Evel zaman içinde kalbur zaman içinde, esgiden, önceki zamannarda bir patışah yaşarmış.

[Nahırcı] (39) adlı masalda,

Varıydı, yoğuydu bir nahırçı varıydı.

[Oduncuyunan Balığın Kardeşliği] (40) adlı masalda,

Varıdı, yoğudu, bir fakir varıdı...

Lüleyin (42) adlı masalda,

Varımış, yoğumuş, zamanın birinde bir lüleyin varımış...

Özüm (45) adlı masalda,

Bir varmış bir yokmuş. Bir köy varmış...

Selim-i Cevahir-ı Furuc (50) adlı masalda,

Bir varıymış, bir yoğuymuş... Esgiden bir tene petişah varıymış...

VI. 1. 1. 2. Evvel Zaman'lı Girişler

Zengin Gardeşnen Fakir Gardeş (16) adlı masalda,

Evel zaman içinde galbur zaman içinde bir tene iki gardeş varımış.

VI. 1. 1. 3. Vaktin Birinde'li Girişler

Nağıla Doymayan Padişah (13) adlı masalda,

Vahdın zamanın birinde nağıla tüşgün bir padişah etrafa dellallar bağırttırır.

Fatmacık-II (26) adlı masalda,

Zamanın birinde bir naħırçı varmış.

Muradına Eren Gız (30) adlı masalda,

Vaħdın birinde, bir gız baħıp bir molla suyun üsdünde oturup.

Daşgacı Ehmet (46) adlı masalda,

Zamanın birinde bir dene Daşgacı Ehmet varımış. Köyün birinde, şehrin bir köyünde...

Eyhmet İle Mehemmed'in Nağlı (47) adlı masalda,

Vaħdın zamanın birinde padişahın birine bir hasdalıħ peyda olur.

VI. 1. 1. 4. Tarihin Birinde'li Girişler

Padişahın Üç Gızı (17) adlı masalda,

Tarihde bir patişah varydı.

Hızır'ı Arayan Adam (33) adlı masalda,

Tarihin birinde bir patişah milleti bele bir yere topluyur.

Süleyman Peygambernen Zümrüdü Anka (35) adlı masalda,

Süleyman peygemberin zamanındaydı...

VI. 1. 1. 5. Bir Gün'lü Girişler

Tilki İle Gurt (2) adlı masalda,

Bir gün tilkiyken gurt arħadaş olmaya garar vermişder.

Ahmak Gurt (5) adlı masalda,

Bir gurt, bir gün acıħıpdı.

Kurnaz Tilki (6) adlı masalda,

Bir gün bir tülkü bele çıkmışdı ava...

Şahoğlu Şah Abbas-I (22) adlı masalda,

Birgün Şahoğlu Şah Abbas veziriyen gezmeye çıkmışdı.

Zaloğlu Rüstem (34) adlı masalda,

Birgün mübareyh peygubernen hezireti Eli bir yerde oturmuşdular, gunuşurdular.

VI. 1. 1. 6. Eski Zamanlarda'lı Girişler

Tüccarın Oğlunun Nağılı (31) adlı masalda,

Esgi zamannarda, geşmiş zamannarda büyük bir tüccar varıymış.

Şahoğlu Şah Abbas (48) adlı masalda,

Esgi zamannarda İranda şahın oğlu şah Abbas yaşarmış.

VI. 1. 1. 7. Bir Şehirde'li Girişler

Köse Hikâyesi (12) adlı masalda,

Köyün birinde bir köse varımış...

Devlerin Hikâyesi (32) adlı masalda,

Bir şehirde bir dene petişah varıydı.

VI. 1. 1. 8. Adamın Biri'li Girişler

Behlül (9) adlı masalda,

Adamın biri eşşeyin üsde, terde üzüm satırdı.

Ahmak Adam (23) adlı masalda,

Bir dene adam varıydı.

Cemesim (27) adlı masalda,

Bir dene yetim uşah varmış.

Cimri Adam (43) adlı masalda,

Adamın birisi çoğ cimriymiş...

Arvadın Mekürü (44) adlı masalda,

Adamın biri de bir gün namaz gıırmış.

VI. 1. 1. 2. Tekerlemeli Giriş Formelleri

Heynene (14) adlı masalda,

Olsun demin, olmasın gemin... Canab-ı Allah güzelliğ versin, herkese böyle hayırlı iş, herkese böyle güzel günner nesib etsin. Bir petişahın üş dene oğlu varmış.

Eyhmet İle Mehemmed'in Nağılı (47) adlı masalda,

Zaman zaman içinde ħalbir saman içinde, deve delleyhliy eliyirdi köyne hamam içinde. Deve delley iken, ħoruz berber iken, babam beşiyhdeyken, anam eşiyhdeyken onda on beş yaşında bir deligannıydım. Getdim hamama, hamamçının tası yoğ, külhançının baltası yoğ. Çığdım yola üş guruş tapdım; ikisi gırığ, birinin sikgesi yoğ. Sikgesi yoğı götürdüm, getdim önüme üç yol çığdı. İkisi uzun, birinin sonu yoğ. Sonuyoğunan getdim, önüme üç harğ çığdı; ikisi guru, birinin suyu yoğ. Suyuyoğı keşdim getdim, bağdım önümde üş dene dağ. İkisi yanğ, birinin otu yoğ. Otu yoğa getdim, bağdım orda üş dene goyun; ikisi ölü birinin canı yoğ. Canı yoğı götdüm, kesdim, pişirem yiyem; bağdım orada bir iğdiyar goca garı otumuşdu. Dedim: "Garı nene, bir gazan ver; pişirip bunu yiyelim." Dedi: "Oğlum, orda benim üş dene gazanın var; ikisi gırığdı, birinin dibi yoğ." Dibi yoğı götürdüm, gazanı adsım pişirdim; o geder yedim o geder yedim ki, garnım boğazıma dayandı, boğazımın ħeberi yoğ.

VI. 2. Geçiş (Bağlayış) Formelleri

VI. 2. 1. Masalda Olayın Geçtiği Yeri ve Kahramanı Değiştirmek İçin Kullanılan Bağlayış Formelleri

VI. 2. 1. 1. "Sana Kimden Haber Verelim? ...'den Verelim."

Gül İle Seyda (8) adlı masalda,

Gel sana kimnen heber verim, günner dolaşdı.

Gül nerde galmışsa heberim yoĥ. Gül *den heber verim.*

Gül yolda devam etmeyhde olsun, men Seyda'dan *heber verim.*

O, orda adeletdi iş yapmaĥda olsun men Gül'den *heber verim.*

Gel sana kimnen heber verim, Gül'den.

Gel sana kimnen heber verim, oduncudan.

Gel sana kimnen heber verim, gemişciden.

Evet, o anda *sana kimnen heber verim, adamnan, Gül'den.*

Bu arada vapurcu onun ismarışını versin, *kimnen heber verim; gızdan.*

Üç Bacı (21) adlı masalda,

Gardaş boyul o orda yeyip işsin, *gel sana kimenen heber verim; o iki bacıdan.*

VI. 2. 2. Dinleyicinin Dikkatini Arttırmak İçin Söylenen Formeller

VI. 2. 2. 1. Tekrarlara Dayalı Formeller

Tilki İle Gurt (2) adlı masalda,

Boĥup öldürende çifciyner hanımı *bunu yahalıyıpdi. Bunu yaĥalıyıp...*

Golu *gırılır*, kıcı *gırılır*...

Pısdan Böcüyünnen Sıçan (4) adlı masalda,

Yoh, yoh seye gelmem men; bir vursan canım çıhar.

Ahmak Gurt (5) adlı masalda,

Deyir: “*Goyun goyun* men seni yiyecem!”

Deyir: “*Guzu guzu* men seni yiyecem!”

Deyir: “*Keçi keçi* men seni yiyecem!”

Gedir, *gezir gezir* bahır bir camış; suyun kenarında yatıp...

Deyir: “*Camış camış* seni yiyecem!”

Deyir: “*Ay at, ay at* men seni yiyecem!”

Deyir: “*Ay deve deve* men seni yiyecem!”

Kurnaz Tilki (6) adlı masalda,

Tülkü *bir zaman da bunu yedi. Bir zaman da bunu yedi*...

Pitdiyhden sonra, gün geldi *acıhdı. acıhdı*...

Gül İle Seyda (8) adlı masalda,

Yolda Seyda buna bir *gızdı ne gızdı*.

O gılcı hemen *sohdu goynuna. Sohdu goynuna*, garı eyhmeysi getirdi.

Seyda, Seyda... Ağabey, ağabey...

Devlet guşunu -bir başka türlü de murgu guşu diyeller- bıraıhdılar, *dolandı dolandı*
geldi gondu bunun çiyinine.

Murgu guşu *dolandı dolandı*...

Bu, şherde *dolaşdı dolaşdı*, baıhdı ki üsgeyh bir nerdivan...

Bu, iki parça oldu. Bu, iki parça oldu.

Ay kişi, ay kişi gaı!

Günnüyh olaraq bir altun gelir. Günnüy olaraq bir altun...

Hem bunun doğdorluğu, hem bu altun *öyle parladı ki öyle parladı ki...*

Geldi *Gulem Çağlar*, getdi *Gulem Çağlar...*

Tamam, tamam!

Orda *o an şad idi*, ama içinnen, gelbinnen şad deyildi. *O an için şadıydı.*

De ki; “*Vapurcuya get, get vapurcuya.*”

Dedi: “İhdiyar baba sana da *gurban*, elmaya da *gurban*, elmayı gönderene de *gurban.*”

Yeter ki sen *günde günde* gel.

Ses etme. Ses etme, söyhbeti eden adam menem.

Hepsi dinniyir; babası da *dinniyir*, annesi de *dinniyir*, öz gardaşı da *dinniyir... Hepsi dinniyir.*

Behlül (9) adlı masalda,

Evvela oturduğuun yeri tanı. Bilirsen? *Yeri tanı!*

Gardaş, ayahda durup *baş a cevap verme*. Oturupsan orda, ordan *baş a cevap verme*.

Bağırır, “*Ey, ey...*”

Gaça gaça getdi, *goşa goşa...*

Neyse meclis *doldu, doldu, doldu...*

Yavaş yavaş, yavaş yavaş getdi orda durdu, gapının arhasında.

Köpöyoğlun eşseyi benim adım ey deyildi ki, benim adım Behlül’üdü ay *köpöyoğlun eşseyi.*

Bağırırsan *ey, ey, ey...*

“*Annadın? Annadın?*”

Döyür, döyür... Bu da dinniyir da!

*Köpöyoğlun eşşeyi seni götürececm helfenin yanına. Sennen ifada alacah. Diyeceyh
menim bu pıçağımı hezneden sen çalıpsan. Annadın köpöyoğlun eşşeyi?*

Üzüm satıram. Gasaba gasaba, köy köy...

Belke bu pıçağa sahap çıhan ola. Köpöyoğlun eşşeyi annadın? Sahap çıhan ola...

Eşşeye vırır, vırır... “Annadın, annadın?”

Köse Hikâyesi (12) adlı masalda,

Özünü götüren atıp, götüren atıp...

Orda ğı ğı ğı, ağzına su dolup ğı ğı ğı...

Nağıla Doymayan Padişah (13) adlı masalda,

Geldiler ceza yediler, geldiler ceza yediler...

Meni kimin dedi, dedi...

*Kuş getdi, terlan getdi, kuş getdi, terlan getdi, kuş getdi, terlan getdi... Kuş getdi,
terlan getdi, kuş getdi, terlan getdi...*

Yatdı, sabağ uyandı, bu gene deyir; kuş getdi, terlan getdi, kuş getdi, terlan getdi...

Heynene (14) adlı masalda,

Yetişdii, daşa yetişdi.

Dedi: “Yavrum, davam et! Davam et, get!”

Elekümü selam, elekümü selam! Sen hoş gelipsen!”

Biri dedi: “Eleyke selam Mehemmet, eleyke selam!”

Bu gazanın birinde yağ var; o yanır ona tökürsen, o yanır ona tökürsen...

Dedi: “Eleyke selam, eleyke selam!”

Çıhıp demiyecen Allah aman, Allah aman bu ne ürüzgardı!

Bu döndü, döndü geldi.

Okgeder millete zulum ededim, okgeder millete yüyhlendim kim; herkes dedi

Allah'ın bulasan, Allah'ın bulasan...

Bu gazan yanır, *onun yağını ona tökürsen, onun yağını ona...*

Men bu sefer onnar yanmasın diye *onun yağını ona tökürem, onun yağını ona tökürem...*

Kim geldise elçi, bizi ayırammadı. Kim geldise elçi, bizi ayırammadı; ufağı hangisidi, büyüyü hangisidi...

Cemşit Şah (15) adlı masalda,

Şah altı ay halı tohuma gursuna gidip. Altı ay gursa gedip padişah.

Dedi: “Ne bilim *felan, felan...*

Zengin Gardeşnen Fakir Gardeş (16) adlı masalda,

Gitdiyi zaman bu hemen eşeyin boşaltdı yükünü, *odunu boşaltdı. Odununu boşaltdı, onnan soyra bu başdadı onnar getdiyhden sonra getdi mağaraya.*

Padişahın Üç Gızı (17) adlı masalda,

Gızdarını denemey isdedi. Gızdarını denemey isdedii.

Yannız *patışah dedi ki, bu patışah dedi ki*

Bu dedi, bu dedi...

Mert İle Namert (18) adlı masalda,

Elini atıp belinnen eyhmeyi *alıp yeyip, alıp yeyip...*

Onu guyrugunna *bir bir, bir bir* çihadır eşiyey; sayır.

Gılavuz Ahmet'in Nağılı (20) adlı masalda,

İkinci *gene yüz elli, üçüncü gün gene yüz elli...*

Fılançı, fılançı, fılançı bakannar gedecyehler orya.

Üç Bacı (21) adlı masalda,

Gün gelip, sene gelip bunnar birez böyüyüp; *on, on iki yaşına gelipler. On, on iki*

yaşına gelipler...

Bunnar eşdiyhce bahıplar bir kişmiş çıhdi, eşdiyhce bahıplar bir kişmiş çıhdi.

O yeyip, o yeyip, o yeyip...

O iki bacı ağılyıplar, ağılyıplar, ağılyıplar...

Gardaş bu getdi, ceyran getdi; bu getdi, ceyran getdi...

Ahmak Adam (23) adlı masalda,

Deyir, "Men gedirem şansımı aramağa." Deyir, "Men gedirem şansımı aramağa, benim heş şansım yohdu."

Gedir, gedir, gedir... Yolda iras gelir bir bağmaçıya.

Mademki gedirsen, seni vermişem o Allah'a benim bu bağımnda iki tene şey var; eriyh var, onnar her sene guruyur. Her sene guruyur, kesirem yeniden şivliyer. Seni vermişem o Allah'a benim bu şeyimi de, şansımı sor.

Çıhır yola gedir, gedir...

Ele her sene onun nalı tüşür; ahstıyr, ahstıyr, ahstıyr...

Gaça gaça gedir aslanın yanına.

Avcı Ahmet (24) adlı masalda,

Ağ ilana deydi, bu getdi, evine getdii...

Neysee Avçı Eyhmet gelir evde ele tüşünür, ele tüşünüür, ele tüşünüür...

Bahır bay, bay, bay, bay, ne ilan ne ilan, başa geleer!

İlannar gelir geçir, gelir geçir...

Odu o deyil, odu o deyil...

O deyir men yeyim, o deyir men yeyim...

Bu deyir, bu deyir...

Neyse dönür, gelir eve. Gelir eve, di bunnar hemen orda beyhliyer ki bu gele diye;

ölecey ahır.

Fatmacık-I (25) adlı masalda,

Bunu arvat bir iki dafa *döyüp, döyüp...*

Aradan iki üç geçdiyhden sora arvat baħıp Fatmacıħ *ele gözelleşir, ele gözelleşir...*

Gelip, gelip baħıp bir fakır aynenin gızıdı.

Fatmacık-II (26) adlı masalda,

Böyle *bakmış, bakmış...*

Cemesim (27) adlı masalda,

Ama *gazıp gazıp* epey çıhip, bir bele.

Kişmiş verip bunnar çekip, kişmiş verip bunnar çekip...

Men anama gedecem, men anama gedecem.

Özün de *gel meni sen al. Çıħaram guyuya, meni gel sen al.*

Meni döymeyin, *filan* baħcada *filan* guyudadı.

Sen meni kesme. Meni kesen, men ölen kimin o da öleceyh. Sen kesme!

Şahmaran (28) adlı masalda,

Bu adam ordan *balı doldurdu, bu arhadaşdarı çeyhdi. Balı doldurdu, bu arhadaşdar çeyhdi.*

Şahmaranı orda bulunca şahmaran buna *vurmadı. Vurmadı*, bu galdı onun yanında.

Bunu çıharddırdı dünüya, *bu ala getdi hemen. Bu ala getdii.*

Zaman geldi o *şeherin padişahı hesdeledi. O şeherin padişahı hesdeledi.*

Şah bu sefer *emireledi. Emireledii...*

Gılıcı goydular bunun boynuna. Gılıcı goydular bunun boynunaa...

Bu getdi; bunnarnan barabar getdii, *guyunu gösderdi. Guyunu gösderdii.*

Oduncuynan Üç Gızı (29) adlı masalda,

Bu gedip *evlenip, getirip. Evlenip getirip*, bu öye anne bunu idara etmiyip.

Bir de bahıplar boo ıldızlar ele oldu *bele bele...*

Deyipler eceba bu işih yanan *yere mi gedeyh*, bu tüşdü tüten *yere mi gedeyh?*

Sabah açılıp, –sabah üsdünüze heyirriyenen açılısın- *sabah açılıp*; sabağnan gahıp, bunnarı Cımbılı Çıtdan *aparıp* bir dene *petişaha. Petişaha aparıp*, gedip bunun vezirini görüp, vekilini görüp.

Bunnar yalannan *petişahı gandırıplar. Petişahı gandırıplar...*

İyniyi goyup, gelen adam gelir ayağını vurur iyne *ayağına batır*. Gelen adam gelir çihniyir, *ayağına batır*.

Galıp o birisi. Galıp o birisi, o da...

Bu *gaça gaça* gelip, alıp uşağı gucağına.

Muradına Eren Gız (30) adlı masalda,

Bunnar *ağlıya ağlıya* dönüller dala, gız galır orda.

Bir gün bu gapı cıngıllıyır. İki *cingıllıyanda*, üç *cingıllıyanda* gapı açılır.

Tüccarın Oğlunun Nağılı (31) adlı masalda,

Çarşıya gedir, bağırır *nöker nöker* diye!

Bu okgeder *bağırdı, bağırdı, bağırdı*, bayıldı.

Devlerin Hikâyesi (32) adlı masalda,

Peyhlivannarın *günde biri yoğolurdu, günde biri yoğolurdu...*

Dedi: “Gılcını, galhanını, atını, *hepsini geyin; onnan soyra çıh*. Gelen tüşmandı.

Bilirsen arhadaşların getdi. *Hepsini geyin, onnan soyra çıh.*”

Gahdı bele anağdarı götdü gapıları *aça aça aça aça* getdi.

Hızır'ı Arayan Adam (33) adlı masalda,

Gel zaman, get zaman; bu gırh gün *tamam oluur... Tamam olur*.

Bağlıyır beline, *tüşür yola. Tüşür yola*, yavaş yavaş gedir.

Deyir, “İhdiyar baba *derdini söyle*, söylemen derde çâre olmaz; *derdini söyle bana*.”

“Hee tamam baba *gel, gel*.”

Zaloğlu Rüstem (34) adlı masalda,

Bele bağıdı, ey hansına bağısan; *Urusdam, Urusdam...*

Süleyman Peygambernen Zümrüdü Anka (35) adlı masalda,

Rüzgar bunu *vırdı, vırdı, vırdı*, düz götdü atdı o gızın yanına.

Tülküden Gorhan (36) adlı masalda,

Gedip, gedip...

Bu da *gedip gedip*, bele çekip biri gelmiyip.

Ağacı götürüpler bunu *ele eliyipler, ele eliyipler...*

Bu da aparıp eşiye çırpıp, *gelip yatıp. Gelip yatıp*.

Deyip, “Boo, gardaş *gaş, gaş, gaş...* *Gayıt, gayıt* seni öldüreceyhler.”

Gızıl İneyh (37) adlı masalda,

Deyir: “Ay *yel baba yel baba*, elçimmi sal baba, anam öyedi, meni döyedi...”

Deyir: “Ay *nene, ay nene* imanına gurban olum!

Deyir: “Ay gızım yen *aşağıya gel! Gel aşağıya!*”

Bu *ne deyir onu eliyir, ne diyir onu eliyir...*

İneyh de onu yeyir, buda sarıyır. İneyh onu yeyir, bu da sarıyır.

Ey *teşinin başına salır, hırt gırılır. Teşinin başına sarılır, hırt gırılır.*

Gelir, neyse gelir gelir birez...

Tüş, gel elçimin burdadı. Verecem, *tüş gel!*

Ele olur, ele olur simsiyah.

Bu o yana dönür; eyhmeyh hırt hırt hırt eliyir. Buyana dönür; eyhmeyh hırt hırt

hırt...

“Biy *anan ölsün!* Senin *anan ölsün*, hesdesen onçun zeherdı.”

Bunu *yeyir da*, Fatma *yeyir da* goy yesin yazıhdı, Fatma yesin.

Bir gün *petişahın oğlunun toyu olupdu. Petişahın oğlunun toyu olupdu.*

Girende heresi bir yannan *hanım ge, hanım ge!..*

Onnar deyir: “*Ay hanım bize de ver! Ay hanım bize de ver!*”

Deyir: “*Boo yazıhlar, yazıhlar!*”

Atı da *götürür gelir. Götürür gelir.*

Birine hırda, birine yeke; birine hırda, birine yeke...

Ele *geliller nahırçının evine. Nahırçının evine geliller.*

Oğlu da yanında, oğlu da yanında ha!

“*Gurban olum gey gey...*”

Arvad ölür, arvad ölür.

Ahşam olur, gocası deyir: *Bu nedi, bu nedi* yeyirsen sen Fatma?

Neyse *şafaş açılır. Şafaş açılır*, bu gene atı aparır suvarmağa; at gayıdır geri.

[Çocuğu Olmayan Padişah] (38) adlı masalda,

Geleni öldürür, geleni öldürür...

Bu araşdırmaya gidene geder, vezir-vekil buna annadana geder bu *ordaki*

asgerlerden epeyini öldürür. Ordaki ordudan epey öldürür.

[Nahırcı] (39) adlı masalda,

Çıhanda yumurta *partdıyır, partdıyır* bir yılan olur.

Şengi Şah ve Oğulları (41) adlı masalda,

Ordu geliyor, ordu geliyor...

Lüleyin (42) adlı masalda,

Bu ele *Allah aman, Allah aman* diyende dana bacanın üsde dururmuş; tırıklıyır bunun başına.

Özüm (45) adlı masalda,

Menim adım *Özüm, Özüm*.

Dev *cayır cayır* yanmağa başladıyıp.

Pekiseni kim yahdı? Denen yahalıyah.” Deve sorullar cinner, “*Seni kim yahdı böyle?*”

Deyir, “*Özüm!*” –Annadınız?- Deyir, “*Özüm!*”

Daşgacı Ehmet (46) adlı masalda,

Hergün deyir deden bele, anan bele... Çenesi tüşüyh, *vır, vır, vır...*

Eyhmet İle Mehemmed’in Nağılı (47) adlı masalda,

Al get, al get...

Üçü de bunu isdiyirdi. Üş gardaşın üçü de bunu isdiyirdi.

Bu gız bir *hasdalığa iras geldi. Hasdalığa ras geldii...*

Gağah birez ele, birez ele...

Şahoğlu Şah Abbas (48) adlı masalda,

Çocuğlara *sormuş, sormuş, sormuş... Yoğ, yoğ, yoğ...*

Verirsin, vermezsin; verirsin, vermezsin...

Çocuğ başını almış ellerinin arasına *düşünmüş, düşünmüş, düşünmüş...*

Bu çocuğ bunu bilir, yalnız *gorhusunnan söylemir. Korkusunnan söylemir.*

Senin gızın *her gece o genşderin birinnen yadır. Her gece o genşderin biriyle yadır.*

Beyguş İle İbbup (49) adlı masalda,

Men getdim, aha *budu, budu, budu...*”

Bahdı ki, dorğudu. Muhammet bahdı ki, dorğudu.

“*Sen, sen...*” deyir.

Gaḥdı havaya. Bir daha yendi, bir daha gaḥdı.

Selim-i Cevahir-ı Furuc (50) adlı masalda,

Bu haca gedecyeh, eme gızını kimseye buraḥıp gedebilmirmiş. Gızını kimseye buraḥıp gedebilmirmiş haca.

Gızı hamile biraḥır. Gızı hamile biraḥır...

O da ordan gaçır. Gaçır, gaçır...

Pir yanınnan gayıboldu. Pir yanınnan gayıboldu, bu başdadı sağda solda yemeyh yemeye.

Getdi, baḥdı ki bir dene sandıḥ, bele su aḥır... Su aḥır,

Gedir, gedir bir meyva soyur; onu yiyende bu elinnen alıp yeyir. Elinnen alıp, yeyir...

Elinnen aldı yedi, aldı yedi, aldı yedi...

Gevşedi, gevşedi, ele söyt diye tüşdü yere.

Bu gaşdı. Gaşdı, gaşdı, yetişdi hemen denizin kenarında gayıḡa.

Onu gördü ki; meyminner etirafını sarıdı bunun. Meyminner bunun etirafını sarıdı, bunu yaḥaladılaar.

Diyeller bu gene çıḥdı ağacın başında beyhledi, beyhledi...

Geze geze, geze geze getdi bir tene çeşmenin başına.

VI. 2. 2. 2. Baktı/Bir Baktı/Baktı Ne Baktı’lı Formeller

Kurnaz Tilki (6) adlı masalda,

Addadı, baḥdı ki bir beyaz daş!

Bele diblere baḥdı, baḥdı gördü ki bir dene tosbaḡaynan, ilan...

Bahdı, gördü ki; bu beyaz daşdı.

Dinnedi, *baħdı ki* üsden bir ses gelir.

Gül İle Seyda (8) adlı masalda,

Baħdı ne baħdı, bir mağara.

Garı bele *baħdı ne baħdı*, on altı on yeddi yaşdarında bir oğlandı.

Bu mağaranın o tarafına gidende döndü *baħdı ne baħdı*.

Baħır ki ne, şehir halkı hepsi köç edip başga şehere gedir.

Bir baħdı ne baħsın; bu şehirde heçbir canlı adam yoħdu dışarıda.

Yatırdı ki; *ne baħsın*, ele bir şırıltı gürültü gelir ki heş sorma.

Döndü *baħdı ki ne baħsın*, bir ejdahı ilan gelir.

Baħdı ki; daha ses seda, her şey kesildi.

Bir baħdı ki, bir zarrantı gelir.

Dohdor gaħdı, geldi, *baħdı ki ne baħsın*; bir dene torbadı.

Bunu torbadan çıhardılar, *baħdılar ki ne baħsınnar*.

Çocuħ altuna baħdı, baħdı ki yılan foturafı var.

Vapurcu bele *baħdı* çocuğa ne baħdı; adam gıymır baħsın.

Ele deyince gız pencerenin yanınnan bir *baħdı ki ne baħdı*; dünyanın en güzel adamı gelip bunun evine.

Nee! *Baħsınnar*, sandıĝ öyle ağır ki; getirme imkânı yoħdu.

Getdi *baħdı ki ne baħsın*, bir dene sandıħ tüşüp şeyin aĝzına.

Bu, tepeye çıħdı. *Baħdı ki ne baħsın!*

Köse Hikâyesi (12) adlı masalda,

Baħdı budahana gaħdılar, geldiler kösüyü atalar suyaa.

Aħşam olup, *baħıplar* budu goyunu çeyhdi, getdi gapıya.

Heynene (14) adlı masalda,

Bahdı ki öyle bir güzelliğ, öyle bir sultanlığı, öyle bir gezmeyh...

Böyle geldi, öyle geldi; *bahdı* bir denesi geldii.

Bahdı ki ne bahsın!

Bahdı kim üş dene gazandı, bir garıdı.

Getdi, *bahdı ki ne bahsın!* Bir dene gancığdı yatmış.

Bahdı ne bahsın! Bu yarıya geder gancığdı, yarıdan sonra adamdı.

Gedir *bahır ki ne bahsın!* Bir daşdı, bir dene de adamdı.

Gedir *bahırkin* bir garıdı.

Zengin Gardeşnen Fakir Gardeş (16) adlı masalda,

Onnan soyra bu gedir *bahır*, eşgiyalar gelir.

Gedip *bahıplar ki* eşgiyalar üş dört parça eliyip asıplar sağ sola, kapının etrafına...

Mert İle Namert (18) adlı masalda,

Bahdı ki aħca sıçan hammısını...

Bu getdi, *bahdı ki* orda pilav yapıplar.

Üç Bacı (21) adlı masalda,

Gazıplar gazıplar, bir de *bahıplar ki* bir bele deşiyh açıldı.

Bir de *bahıplar ki* petişah, vezir, vekil...

Gelip, *bahıp ki* o çadırda bir dene ceyran.

Şahoğlu Şah Abbas-I (22) adlı masalda,

Bunnar otdular, birden *bahdı* ede altdan ağca gız çığdı.

Fatmacık-I (25) adlı masalda,

Getirip irefetiye söküp, çığardıp *bahıp ki*; bu kişinin ölen arvadının elleri.

Bahıplar ki; bir uçuh evdi.

Gedip, *baħıp ne!*

Fatmacık-II (26) adlı masalda,

Bir de *baħmıř ki* o gördüyü gız deyil.

Baħmıř ki bu sevdeyi gız.

Patışahın oğlu uykudan uyanmış, *baħmıř ki* bir hanım gız oturmuş.

Devlerin Hikâyesi (32) adlı masalda,

Vallah men de çığdım, çığdım *baħdım ki*; adama zor eliyir.

Bele pencereden *baħdılar*, üstde de bir baca var.

Baħdı bir gelin oturup, elinde şey toħuyur; corap toħuyur.

Zaloğlu Rüstem (34) adlı masalda,

Geldiler, bir epey ilerlediler, *baħdılar* bir tilki gedir.

Süleyman Peygambernen Zümrüdü Anka (35) adlı masalda,

Baħır ki, haggeten de gede de bunun içindedi.

[Çocuğu Olmayan Padişah] (38) adlı masalda,

şah *baħır* bu kimdi, kim deyil diye araşdırmaya gelir.

[Oduncuynan Balığın Kardeşliği] (40) adlı masalda,

Gedir *baħır ki*; toruna bir tene bayez bir balığ tüşüp.

Gelir, *baħır ki* tendir yanır.

şengi şah ve Oğulları (41) adlı masalda,

Boo *baħdı ki*, bu dev dili de bilir Türkce de bilir.

Lüleyin (42) adlı masalda,

Baħır ki, lüleyine dolduranda şıkgıltı gelir.

Eyhmet İle Mehemmed'in Nağılı (47) adlı masalda,

Sağa sola bahır, *baħır* orda bir gazanın üzü gapahlıdı.

Açır, *baħır ki* balıh.

Birez eleri geldi, *baħdı ki* bu marangozun merfetidi.

Şahoğlu Şah Abbas (48) adlı masalda,

Baħıplar ki bir sürü atlı geçir.

Beyguş İle İbbup (49) adlı masalda,

Bu geldi *baħdı ki*, bir daşın yırtığına girip.

Baħdı ki, dorğudu. Muhammet baħdı ki, dorğudu.

Geldi havalandı, *baħdı ki* Sultan Süleyman'ın dizinin üsdüne gonsa başını goparacaħ.

Baħdı ki gülümsüyür.

Selim-i Cevahir-ı Furuc (50) adlı masalda,

Bu gelip *baħır ki*; gızı hamiledi, garnı şişip.

Okgeder Allah'ına yalavarır ki; *baħır ki* sabağa yaħındı gyunun başında bir ses geldi.

Meyvalara bahanda dönür, *baħır ki* bay adam yoħdu.

Getdi, *baħdı ki* bir dene sandıh.

Gedip *baħır ki*; ede denizin kenarında bir tene gayıh var.

Gördü ne, göyden okgeder aynı adamnan töküldü.

Adıya çıhdı, adada gene gayığını bağladı; çıhdı gayığa *baħdı ki*, meyva meyva ogeder var ki.

Getdi *baħdı* ede bir dene söyüt var; ele uca, yeke bir söyüt.

Sabağı zor buldu, şafaħ söyhdü, işıhlandı; gaħdı yendi, *baħdı ki* nedi?

Atı suvarmağa aparanda *baħır ki*; at kişnedi, geri gayıtdı.

Gayıdanda geri *baħır* nedi...

VI. 2. 2. 3. Böyle Baktı'lı Formeller

Kurnaz Tilki (6) adlı masalda,

Çakgal *bele baħdı ki*, beyaz daşdı.

Şahoğlu Şah Abbas-I (22) adlı masalda,

Patişah *bele baħdı...*

Devlerin Hikâyesi (32) adlı masalda,

Gece geldi, *bele baħdı* pütün ışıklar geçip; bir bacadan ışık gelir.

Petişah gıza *bele baħdı ki*; gız tez tez bacıya baħır.

Petişah *bele baħır*, eye şherin pütün arvatdarı geyinip bunu garşılıyır.

Men geriye durdum, bir zaman *baħdım* bu gelmir.

Zaloğlu Rüstem (34) adlı masalda,

Bele baħdı, ey hansına baħsan; Urusdam, Urusdam...

Neyse, o geldi, geldii aynı mağaranın dibine *bele baħdı*; tamam daş aynıdı.

Süleyman Peygambernen Zümrüdü Anka (35) adlı masalda,

Yanaşanda, bu *baħdı* e burada bir cannı bir insan var.

Şengi Şah ve Oğulları (41) adlı masalda,

Bele baħdı, baħdı...

Daşgacı Ehmet (46) adlı masalda,

Bele baħır ki Allahdan İnan şahının gızı.

VI. 2. 3. Uzun Zamanı Kısaca İfade Etmek İçin Kullanılan Formeller

VI. 2. 3. 1. Gel Zaman Git Zaman'lı Formeller

Gül İle Seyda (8) adlı masalda,

Gel zaman, get zaman on dört on beş yaşına girdiler.

Şüreyye (19) adlı masalda,

Gel zaman, get zaman o şehirde geniş bir oğlan, ismi Şüreyye...

Gel zaman, get zaman çocuğ on sekiz yaşını doldurmuş.

Hızır'ı Arayan Adam (33) adlı masalda,

Gel zaman, get zaman; bu gırğ gün tamam olur...

Şahoğlu Şah Abbas (48) adlı masalda,

Gel zaman get zaman bunnar birgün vezir, vekil, bakannar, Allahverdi Hın, padişah da işderinde olmağ şartıyla atlarla bir geziye çıhmışdılar.

VI. 2. 3. 2. Zaman Geldi'li Formeller

Şahmaran (28) adlı masalda,

Zaman geldi o devletin padişahı hesdeledi.

Aha zaman geldii...

Süleyman Peygambernen Zümrüdü Anka (35) adlı masalda,

Zaman gelir, peygemberin zamanı ki gelir...

VI. 2. 3. 3. Bir Gün, İki Gün, ...'lü Formeller

Gül İle Seyda (8) adlı masalda,

Bu artığ *bir gün* galdı, *iki gün* galdı, *üç gün* galdı...

Bir gün Gül: “Baba!” “Ne var yavrum?”

Çocuğ *bir gün* mü gede, *iki gün* mü gede; aj suz denizin içinde dalga vurur o yana bu yana, onu götürür gedir.

İki gün mü gelip, *üş gün* mü gelip, üş dene altun verdi.

Bir gün, iki gün, üş gün; bu bezdi.

Zengin Gardeşnen Fakir Gardeş (16) adlı masalda,

Bir gün bele, iki gün bele, üş gün bele, beş gün bele...

Üç Bacı (21) adlı masalda,

Bir gün bele, iki gün bele... Bir gün bu gız gedip getirende, o böyüh gız nökere yaħalanmıyıp mı?

Şahmaran (28) adlı masalda,

Adam *bir* galdı, *iki* galdı...

Muradına Eren Gız (30) adlı masalda,

Bir gün bu gapı cingillıyır.

Tüccarın Oğlunun Nağılı (31) adlı masalda,

Bir gün, iki gün...

VI. 2. 3. 4. Böyle Böyle’li Formeller

Gül İle Seyda (8) adlı masalda,

Ağabeyi yapma, tutma deyince dedi hakigatini söyleyim; hal hikâye *böyle böyle*.

Loğman dedi: “Hal hekâye *bele bele*; buqgeder servet verdi, buqgeder güzelliğ yaptı maa.

Padişahın Hanımı (10) adlı masalda,

Petişaha uduzanda geldi eve, nökerine dedi ‘*bele bele*’.

Nağıla Doymayan Padişah (13) adlı masalda,

Dediler ki: *Bele bele*, seni bir adam çağırır.

Padişahın Üç Gızı (17) adlı masalda,

Dedi: “*Hal hekâye beledi*; bele buldum, bele getirdim.

Şüreyye (19) adlı masalda,

Demiş: “Durum *böyle böyle*... Böyle oldu, böyle geldi...

Gılavuz Ahmet’in Nağılı (20) adlı masalda,

“Sebebi *böyle böyle*...”

Deyir: “*Böyle böyle*... Çocuğ böyle bir iş yapmış.”

Böyle böyle... Sen beni bele vuracağsan, ben düşecem.

Ahmak Adam (23) adlı masalda,

Valla *bele bele*, az minin atınıza.

Avcı Ahmet (24) adlı masalda,

Beleken bele, avcı Eyhmet bele mi dedi?

Tüccarın Oğlunun Nağılı (31) adlı masalda,

Gelir babasına deyir hal hikâye *bele bele*.

Gızıl İneyh (37) adlı masalda,

Yelin genedi *bele*, filan *bele*...

Deyir: “*Bele bele*...”

Nağırçıya deyir: “*Bele bele*...” Anadır benim size annatdığım kimin.

Deyir: *Bele bele*, benim başıma bu iş gelip!

Fatmaya deyir: “Bu ne işdi?” Deyir: *Bele bele*...

[Oduncuynan Balığın Kardeşliği] (40) adlı masalda,

Dedi: “Arvat, hal mesele *bele bele*...” Bele bele diyende sabağna gağdı, getdi.

Şengi Şah ve Oğulları (41) adlı masalda,
Beni *bele* götürüpler, *bele* getiripler, *bele* götürüpler...
Eyhmet İle Mehemmed'in Nağılı (47) adlı masalda,
Dedi: "Valla, *beleken bele*... Bele bir balıh varıdı."
Arhadaşına deyir: "*Beleken bele*..."
Şahoğlu Şah Abbas (48) adlı masalda,
Demiş: "Oğlum *böyle böyle* bir durum var.
Beyguş İle İbbup (49) adlı masalda,
Deyir: "Valla hal mesele *bele bele*..."

VI. 2. 3. 5. Neyse'li Formeller

Heynene (14) adlı masalda,
Neyse gej, tez... Nağılı uzatmıyah, söyhbeti...
Neyse bu az gedir, çoğ gedir...
Ahmak Adam (23) adlı masalda,
Neyse, gedir...
Neyse, gedir atın sahabına deyir.
Avcı Ahmet (24) adlı masalda,
Neysee Avçı Eyhmet gelir evde ele tüşünür, ele tüşünüür, ele tüşünüür...
Neyse artıh, onnar orda oturuur.
Neyse gağdı, yanına da epeyce şey saldı; ilannardan saldı.
Neyse bir gün gelir eve.
Neyse bunnar oturullar...
Neyse dönür, gelir eve.

Gızıl İneyh (37) adlı masalda,

Herneyse ele galır.

VI. 2. 3. 6. Boyul’lu Formeller

Padişahın Hanımı (10) adlı masalda,

Boyul deyiller...

Köse Hikâyesi (12) adlı masalda,

Boyul bu, bunu açıp bunu getirip ağaca bağılyıp, mökem berkidip, çekip sarıyıp.

Boyul gelipler bunun golunnan tutup, atıplar denize.

Heynene (14) numaralı masalda,

O *boyul* bu sefer başdadı obirine dedi.

Mert İle Namert (18) adlı masalda,

Getdi *boyul* sürüyün yanına, çobanın yanına.

Boyul getdi, adam tutdu; suyu boşatdırdı.

Bir gün bu Merde o gardaşı iras geldi, Nanert.

Boyul bu getdi.

Avcı Ahmet (24) numaralı masalda,

Boyul bunu burdan demedim: İlannarın başı aħır emir edipdi.

Süleyman Peygambernen Zümrüdü Anka (35) adlı masalda,

Boyul o zaman deyir ki: “Nesip nese, odu; bunun kurtuluşu yoħdu!”

Tülküden Gorħan (36) adlı masalda,

Aha *boyul* onu yanına salıp, götürüp, getirip.

VI. 2. 3. 7. Diğer Formeller

Kurnaz Tilki (6) adlı masalda,

Tülkü *bir zaman* da bunu yedi.

Pitdiyhden sonra, *gün geldi* acıhdı.

Gül İle Seyda (8) adlı masalda,

Artıh Gül *bu tepeyi yendi, o tepeyi çıhdı...*

Get get get, sandıh getdi bir gemişin kenarında galdı.

Artıh bir süre bunnar bu şekilde yedi, işdi, yaşadı...

Bir sene mi, beş sene mi, on sene mi, aradan geçdi?

Nağıla Doymayan Padişah (13) adlı masalda,

Meni kimin *dedi, dedi...*

Birgün ormanda gezirdi, çoğ güzel bir kuşa irasdadı.

Heynene (14) adlı masalda,

Men *bele* kısa kısa deyirem.

Bir gün orda gonahtlıyır, bir gün orda gonahtlıyır...

Padişahın Üç Gızı (17) adlı masalda,

Aradan bir zaman geçdi. Beş, üç sene aradan geçdiyhden sonra bir gün bu patışah, o patışahı davat edir.

Bunnar *bir zaman* galdılar, orda gezdiler, dolaşdılar...

Bir gün getdiler şehere.

Şüreyye (19) adlı masalda,

Gel gör ki, bu anane senelerce devam etmiş.

Gılavuz Ahmet'in Nağılı (20) adlı masalda,

Gel ha gel, Gence şehrinin etrafını sarmışlar.

Üç Bacı (21) adlı masalda,

Gün gelip, sene gelip bunnar birez böyüyüp; on, on iki yaşına gelipler.

Bir gün bu gız gedip getirende, o böyüyh gız nökere yaħalanmıyıp mı?

O zamanıydı ki, biz baħdıħ bizim anamız babamız ölüp ele ortalıħlarda galmıřaħ.

Avcı Ahmet (24) adlı masalda,

Bu *bir gün* ava çıħırdı.

Bir gün getdi, *baħdı* dere kenarında, suyun kenarında iki tene ilan birbirinnen boğuşur.

Gel ha gel, bir pis...

Artıħ neydillirse o ele gedir.

Avcı Eyhmet de galır orda *boyul* evinde...

Fatmacık-I (25) adlı masalda,

Zaman gelip geçip... Bu da büyüyüp birez.

Fatmacık-II (26) adlı masalda,

Aradan *zaman geçmiş*.

Zaloğlu Rüstem (34) adlı masalda,

Gene aynı selamı verdi.

Çıħdılar gıra, *baħdılar*, gırda ne var; payız, her teref torpaħ mo

Süleyman Peygambernen Zümrüdü Anka (35) adlı masalda,

Dokuz sene, seggiz sene, gaş sene geşdiyse...

Zaman azalanda bir gün gız deyir ki; “Maa bir dene deri bulasan, men içinde girip yatacam.

şahoğlu şah Abbas (48) adlı masalda,

Gel gör ki, nasıl ki; Fatih Sultan Mehmedi yöneten bir ĥocası varımışsa İsdanbulun

zaddında felan.

Beyguş İle İbbup (49) adlı masalda,

Bezileri peyhliyan olur gendi gendilerine men gedip onu *şöle* yaparam *bele* yaparam...

VI. 2. 4. Masal Ortasında Geçışı Sağlayan Formeller

VI. 2. 4. 1. Az Gitmiş, Çok Gitmiş'li Formeller

Gül İle Seyda (8) adlı masalda,

Az gitmiş, çok gitmiş

Bu *az getdi, çoğ getdi* yetişdi.

Az geldiler, çoğ geldiler...

Az geldi çoğ geldi...

Az getdi, çoğ geldi... Direyhmen ağabeyisi Seyda'nın şehrine gelmiş.

Bu *az getdi, çoğ getdi* bir deyrmanın nallığına tüşdü.

Az getdi, çoğ getdi bir gemişciye ürcah oldu.

Bu *az getdi, çoğ getdi*; *getdi* bir deyrmanın boğazına tüşdü.

Dedi: "Durun! *Az getdi, çoğ getdi* bir gemişciye ürcah oldu.

Heynene (14) adlı masalda,

Bu *çeyhdi çoğ getdi, az getdi...*

Bu *az getdi, çoğ getdi...*

Bu teleyi aldı. *Az getdi, çoğ getdi...*

Mehemmet *az getdi, çoğ getdi...*

Bu *az getdi, çoğ getdi...*

Bu *az gedir, çoğ gedir...*

Bu *az getdi, çoğ getdi...* Ama bunun masebesi çoğ fazladı.

Neyse bu *az gedir, çoğ gedir...*

Gılavuz Ahmet'in Nağılı (20) adlı masalda,

Az getmiş, çoğ getmiş... Bir şehere varmış.

Devlerin Hikâyesi (32) adlı masalda,

Az getdih, çoğ getdih; bir galaçaydı...

Eyhmet İle Mehemmed'in Nağılı (47) adlı masalda,

Az çalışdılar, çoğ çalışdılar...

Beyguş İle İbbup (49) adlı masalda,

Bu *az yatdı, çoğ yatdı...*

Selim-i Cevahir-ı Furuc (50) adlı masalda,

Açıldı denize, denizde diyeler ki; bu *az getdi, çoğ getdi,* gaş gün getdise aj suz...

Az getdi, diyeler ki çoğ getdii...

Az getdi, çoğ getdi... Onu gördü ki; meyminner etirafını sarıdı bunun.

Açıldı deyir denize, *az getdi, çoğ getdi...*

Az getdi, diyeler ki çoğ getdi...

VI. 2. 5. Tekerlemeli Geçiş Formelleri

Heynene (14) adlı masalda,

Bu çeyhdi çoğ getdi, az getdi... Dere tepe düz getdi. Derelerden sel kimin, tepelerden

yel kimin... Aldı cütün amanını, gırdı çütün dabanını. Ölşdü, bağıdı bir çuvaldız boyu

yol gedip. Ölşdü, bağıdı bir çuvaldız boyu yol gedip.

VI. 3. Aynı Olayın Tekrarı Vukuunda Kullanılan Formeller

VI. 3. 1. Karşılıklı İki Varlığın Konuşmaları

VI. 3. 1. 1. İn Misin Cin Misi’li Formeller

Gül İle Seyda (8) adlı masalda,

Ya kimsen, kimin nesisen?

Yavrum kimsen, kimin nesisen? Dedi, men gerip bir adamam.

Heynene (14) adlı masalda,

“Bu nerdedi? *Bu neyin nesidi?*” Dedi, “Oğlum, filan yerdedi. Eyer şimdi seni oraya gabıl edellerse, oraya alallarsa hay hay!..”

Dedi: “*Sen kimsen, kimin nesisen?*” Dedi: “Valla men de seni beyhliyirdim. Eyer meni gabıllanarsansa bakire bir gızam...”

Süleyman Peygambernen Zümrüdü Anka (35) adlı masalda,

Sordu: “*Ya, sen necisen?*” Dedi: “Valla, meni bu zümrüd-ü anka gatirip. Ele getirip, atıp bura.”

Selim-i Cevahir-ı Furuc (50) adlı masalda,

Yalvarır: “*Ya, insen cinsen?* Menim elpisemi ver! Galdım suyun içinde.”

VI. 3. 1. 2. Soru Cevap Şekilde Olan Formeller

Gül İle Seyda (8) adlı masalda,

O şeherin de bir belası varmış. *Neymiş?* Azrayil gibi bir canavar varmış.

Vekil bilirsen ne var? “*Ne var?*” “Görürsen bu gördüyüm şahsı?” “Görürem!”

“İşde bu şeherin ilan azirayilini öldüren bu şahısdı.

Gız dedi: “*Sen kimsen, kimin nesisen?*” Bu isdedi gonuşmuya. Gız: “Gonuş. On dört senedi bu gördüğün, baban olan şahıs benim peşimdeydi. Ve meni isdemeyhdeydi. Seni goz olarak gullanıp, meni biraz soyra senin elinnen goparıb alacağ. Sana duzağ guracağ. Hemen neyin nesisen söyle.”

Padişahın Üç Gızı (17) adlı masalda,

Tabe sordular: “*Neyin nesidi, nerden getdin?*” Dedi: “Hal hekâye beledi; bele buldum, bele getirdim.

Beyguş İle İbbup (49) adlı masalda,

Ne gonuşullar? Bağalım ne deyiller!

Bağalım ibbup gardaş ne diyeceyh!

Bunu kim deyir? Hibbup deyir! Darağlı hibbup deyir.

Bunu kim deyirdi? İbbup gardaş!

VI. 3. 2. Bir Varlığın Tasvirinde Kullanılan Formeller

Gül İle Seyda (8) adlı masalda,

Aya deyir sen doğma men doğacam, güne deyir sen çılma men çılacam. Öyle bir güzelliği var ki; gıymadı oğlu dev gağa bunu öldüre, etini yiye.

Canab-ı Allah geleme ilk coşa gelende bu çocuğa vurmuş. Gaşlar gara, gözler gara; adamda piyalay gibi gözler...

Dünyanın en güzel adamı gelip bunun evine. Gız buna yoğ diyer mi?

Padişahın Hanımı (10) adlı masalda,

Vezir deyir: “Nem, uca boylu, mine boylu felan...”

Cımbılı Çıtdan (11) adlı masalda,

Eledi, alt dodağı yeri süpürür; üs dodağı göyü süpürür.

Heynene (14) adlı masalda,

Garı okgeder güzeldi, okgeder güzeldi... Dünyanın en güzel garısı budu, ama bahdihca geniş görünür.

Cemşit Şah (15) adlı masalda,

Gız dünya güzeliymiş. Yalnız gızın bir gözü gayırmış ara sıra, yanı şaşyımış.

Şüreyye (19) adlı masalda,

Saşdarı yernen sürünür, gözderi elma gibi, ayağlarında bir sakatlık yoğ. Çocuğ çoğ temiz çocuğ olduğı için sırtını çevirmiş.

Şahoğlu Şah Abbas-I (22) adlı masalda,

Ede bahdı orda bir gız var, yanağı gırmızı gelin var.

Fatmacık-I (25) adlı masalda,

Fatmacığ ele güzeliymiş. Saçdarı ele uzunumuş, topuğuna deyirimiş. Çoğ da güzeliyi varımış.

Bu löküzderin işığını onun işığı kesirdi. O ele güzel gızdı. Güzelliyi... Saşdarıeledi, topuğunda.

Fatmacık-II (26) adlı masalda,

Ama Allah tala güzelliyi ona vermiş.

Muradına Eren Gız (30) adlı masalda,

Oğlan çihır eşiye, bahır bir güzel gelin elinde afdafa, uzun boylu, gelem gaşlı...

32 mumaralı masalda,

Gız çoğ güzel, temiz, ahlahlı bir gızdı.

Özüm (45) adlı masalda,

Bahmış işderinde bir tenesi var; dünya güzelidi.

Selim-i Cevahir-ı Furuc (50) adlı masalda,

Yendiler orda güzel yıhandılar, ele güzel güzel gız oldular. Oldular her tenesi bir gız.
Ne deyim, bele güzelliyhde heç emsalları yoğ!

IV. 4. Bitiş Formelleri

IV. 4. 1. Çıplak Bitiş

IV. 4. 1. 1. Kırk Katır, Kırk Satır

Fatmacık-II (26) adlı masalda,

İki tene gatır getirmişler. O gızı gatırların guyruğuna bağlamış. Haydi, keçin demiş.
Gatırlar bunu paramparça etmiş.

Muradına Eren Gız (30) adlı masalda,

Deyir, ele bir dene gatırı aj goyup, birinde suz goyup. O gızın her saçınnan bağliıyıp
bir dene gatıra. Vurup o daşa, bu daşa öldürüp.

IV. 4. 1. 2. Onlar Yedi İçti Gora Geçti

Gül İle Seyda (8) adlı masalda,

Bunnar deyirmanda *yedi, işdi gora geçdi*. Men de size heber getdim.

Cımbılı Çıtdan (11) adlı masalda,

Yeyir, içir gora geçir. Men de size heber getdim.

Heynene (14) adlı masalda,

Artığ onnar orda *yedi, işdi, gora geçdi*; men de heber getdim. Senin sağliğına hoş
safa gelipsen.

Gılavuz Ahmet'in Nağılı (20) adlı masalda,

Onnar da orda yeyip, içip yaştıyllar.

Üç Bacı (21) adlı masalda,

Onnar yedi, işdi; yere geşdi. Men de saa heber getdim.

Fatmacık-I (25) adlı masalda,

Onnar yediler, işdiler, yere geşdiler; men de size heber getdim.

Cemesim (27) adlı masalda,

Onlar yedi, işdi, gora geşdi; men de size heber getdim.

Oduncuynan Üç Gızı (29) adlı masalda,

Onnar yediler, işdiler, yere getdiler; men de size heber getdim. Göyden üş dene alma tüşdü. Biri İdeyet'in, biri benim, biri de Letife'nin. Geriye galannara da yohdu, men neyniyim!

Tüccarın Oğlunun Nağılı (31) adlı masalda,

Bunnar yedi, işdi gora geşdi, men de size heber getirdim.

Devlerin Hikâyesi (32) adlı masalda,

Onnar yedi işdi gora geşdi, men size heber getdim.

Şahoğlu Şah Abbas (48) adlı masalda,

Yemişler, işmişler, o İsfahanda yaşamışlaar. Burda bizim hikâyemiz de bitti.

Sağolun, varolun.

IV. 4. 1. 3. Kırk Gün Kırk Gece Düğün

Cemşit Şah (15) adlı masalda,

Aldıhdan sorasına *gırh gün, gırh gece düyün* çaldırıp.

Şüreyye (19) adlı masalda,

Kırk gün kırk gece düyün olmuş.

Şahoğlu Şah Abbas-I (22) adlı masalda,

Gırh gün gırh gece toy çaldılar. Yediler, işdiler, getdiler...

Fatmacık-II (26) adlı masalda,

Ve o gün *kırk gün, kırk gece düyün* yapılmış. Fatmacıkla patışahın oğlu da gerdeye girmiş. Ömür boyu huzur içinde birlikte yaşamışlar.

IV. 4. 2. Devam Eden (İleriye Giden) Bitiş

IV. 4. 2. 1. Ani Bitiş Formelleri

Ahmak Adam (23) adlı masalda,

A buda bele.

Avcı Ahmet (24) adlı masalda,

Bu da burda pitdi. Sağlığ olsun.

Hızır'ı Arayan Adam (33) adlı masalda,

Bu bele getdii. Bu iş de burda bele.

Zaloğlu Rüstem (34) adlı masalda,

Bu bele.

Tülküden Gorhan (36) adlı masalda,

Aha o da pitdi.

Gızıl İneyh (37) adlı masalda,

Onnar ele getdi, men de size heber getdim.

[Nahırcı] (39) adlı masalda,

Aha bu sefer ordan pitiler, yaşayıp, çıhıp gediller.

[Oduncuynan Balığın Kardeşliği] (40) adlı masalda,

Aha gene iki can bir gelipde olullar. Ama gene öyle bir zengin olular ki, heş sorma.

Şengi Şah ve Oğulları (41) adlı masalda,

Yeniden babasının taħdına çıħdı. Men de size ħeber getirdim.

Özüm (45) adlı masalda,

Bu beladan da bele pitiller.

Beyguş İle İbbup (49) adlı masalda,

Bu da burda pitdi.

Selim-i Cevahir-ı Furuc (50) adlı masalda,

Onnar muradına erir. Men de size ħeber verdim inşallah.

VI. 4. 2. 2. Şahsi Bitirişler

Şüreyye (19) adlı masalda,

Hoşça galın, güzelliyhnen galın. Hekâyemiz de burda tamamlandı.

Muradına Eren Gız (30) adlı masalda,

Gabaħca anam bacım deyirdi. İndi Allahın yazısına goz olmaz. Allah ne yazdı odu.

Başa tüşdün? Onun da gaderi eleyidi.

VI. 4. 3. Anlatıcının Kendisine Veya Dinleyenlere İyi Temennilerde Bulunması

Şahmaran (28) adlı masalda,

O ele getdi, bu bele getdi. Esgiden annadanda deyirdiler göyden beş alam tüşdü,

hereye biri. Hindi dörd alma tüşdü; biri sana, biri mana, biri balama, biri de ona...

VI. 4. 4. Tekerlemeli Bitiş Formelleri

Gül İle Seyda (8) adlı masalda,

Bunnar deyirmanda yedi, işdi gora geşdi. Men de size heber getdim. Derelerden yel kimin, tepelerden sel kimin, Hemzeyi peyhliyan kimin; gırdı yolun dabanını, gırdı çütün sapanını, men de size heber getdim. Cümleliz şad olun, salamat olun. Güzel günneriniz olsun. Bunu dinneyenin de hepsi sağ olsun...

Eyhmet İle Mehemmed'in Nağılı (47) adlı masalda,

Burada hekâyemiz sona erdi. Göyden üç alma tüşdü; biri benim, biri hekâyeye söyleyenin, biri de dinniyeinin olsun. Bir gap yemeyh getirirdi hekâyeye söyleyene. Orda garga dedi, gak! Men de zannetdim dedi, bırak! Men de birağdım, yemeyh de orda galdı.

VI. 5. Çeşitli Formel Unsurlar

VI. 5. 1. Sayı Formelleri

VI. 5. 1. 1. 2 sayısı

İnsanlarla İlgili Olanlar:

Zengin Gardeşnen Fakir Gardeş (16) adlı masalda,

Evel zaman içinde galbur zaman içinde bir tene *iki* gardeş varımış.

Gızıl İneyh (37) adlı masalda,

Bu nağırçıyın *iki* dene gızı varıymış.

Hayvanlarla İlgili Olanlar:

Ahmak Gurt (5) adlı masalda,

Gelip bahır keçi, *iki* dene de balası var.

Avcı Ahmet (24) adlı masalda,

Bir gün getdi, bahdı dere kenarında, suyun kenarında *iki* tene ilan birbirinnen boğuşur.

Eşyalarla İlgili Olanlar:

Ahmak Adam (23) adlı masalda,

“Bağmançıyın eriyhlerinin dibinde *iki* teneke altun var.”

Selim-i Cevahir-i Furuş (50) adlı masalda,

Eme gız deyir ki: “Ey Selimi Cevahırı Furuş, bah al bu tühlerimnen *iki* dene verirem sana.

Yiyeceklerle İlgili Olanlar:

Ahmak Adam (23) adlı masalda,

“Mademki gedirsen, seni vermişem o Allah’a benim bu bağında *iki* tene şey var; eriyh var, onnar her sene guruyur.

Gızıl İneyh (37) adlı masalda

Bu, *iki* teneke darıyı yere sepip, bir gulplu gazan da orya goyup; içine de *iki* kilodan çoğ duz sepipdi.

Zamanla İlgili Olanlar:

Üç Bacı (21) adlı masalda,

Buna *iki* gün ceza verin.

VI. 5. 1. 2. 3 sayısı

İnsanlarla İlgili Olanlar:

Heynene (14) adlı masalda,

Siz ayağa gahanda üş dene söyüd olursunuz, başınızı yere goyanda *üş dene bacı* olursunuz.

Men uşahlarımın içinde ayırım goydum. Yanı *üçünü* de bir çırpıda, bir gözde özüme evlat olarak görmedim.

Biz *üş dene bacıyah*; üçümüz de aynı çırpıda, aynı boyda...

Üş dene ağaşdı, yere yenir *üş dene bacı* olullar.

Padişahın Üç Gızı (17) adlı masalda,

Bu padişahın *üş tene gızı* varıydı.

Biz *üş bacıydıh*.

Üç Bacı (21) adlı masalda,

Üş dene gız varıymış.

Oduncuynan Üç Gızı (29) adlı masalda,

Üş dene de çocuğu varıymış.

[Çocuğu Olmayan Padişah] (38) adlı masalda,

Bunun olur *üş dene arvadı*.

[Nahırcı] (39) adlı masalda,

Bunun da, o gızın da *üş dene baldızı* varıymış.

Özüm (45) adlı masalda,

Gene *üş gız* pambuh çapa yapılmış.

Eyhmet İle Mehemmed'in Nağılı (47) adlı masalda,

Vahdın zamanın birinde dedi *üş gardaş* varıdı.

Bunnarın *üçü de arhadaş* oldular.

Hayvanlarla İlgili Olanlar:

Geçiyen Gurt (1) adlı masalda,

O geçinin de *üş dene balası* varmış.

Ahmak Gurt (5) adlı masalda,

Üçümüzü birden ye, kurtulağ.

Heynene (14) adlı masalda,

Bahdı *üş dene güyerçindi*; üçü de yıhanıllar.

Selim-i Cevahir-ı Furuc (50) adlı masalda,

Ağacın dibine yatdı, gördü ki; *üş tüne güyerçin* gelidiler.

Eşyalarla İlgili Olanlar:

Heynene (14) adlı masalda,

Bahdı kim *üş dene gazandı*, bir garıdı.

Yiyeceklerle İlgili Olanlar:

Gül İle Seyda (8) adlı masalda,

Üş dene elma versem bir tepsiye goyup, üsdüne mendülü serip, götürüp aynı gıza verip; özün de diyersen sen get vapurcuya?

Padişahın Üç Gızı (17) adlı masalda,

Özel olarak *üş gap yemeyh* getdiler, bunun önüne goydular.

Zamanla İlgili Olanlar:

Padişahın Üç Gızı (17) adlı masalda,

Beş, *üş sene* aradan geçdiyhden sonra bir gün bu patışah, o patışahı davat edir.

Fatmacık-II (26) adlı masalda,

Sormuş *üş defa*: “Fatmacık dünyada ne güzeldir?”

Daşgacı Ehmet (46) adlı masalda,

Aradan bir *üş beş sene* geçir.

Eyhmet İle Mehemmed’in Nağılı (47) adlı masalda,

Üş sahat, *üş sahat* arayan nöbet tutaᅇ, sabah aᅇilar.

Diğer Üç Sayısı

Heynene (14) adlı masalda,

Dedi: “Yannız benim *üş dene şartım* var.

Bu gibi Şeylere gariŐdięin zaman; bir, iki, *üçüncüde* meni yanında görmüyeceyhsen.

Şahoğlu Şah Abbas-I (22) adlı masalda,

Üsöyün beş yaşına, *üş yaşına* geldi.

Fatmacık-I (25) adlı masalda,

Horuz gene ordan bir daha *üçüncü* diyende, gede yumulup deyip: “Hele geş buyana!”

Cemesim (27) adlı masalda,

Ahaa bunu *üş kısma* eliyip loğman. Ayağını bir çölmeye, başını bir çölmeye, ortasını da bir çölmeye goyup.

Muradına Eren Gız (30) adlı masalda,

İki cingıllıyanda, *üç* cingıllıyanda gapı aᅇılır.

Hızır’ı Arayan Adam (33) adlı masalda,

Genç, iki addım, *üç addım* ileri gedir.

Zaloğlu Rüstem (34) adlı masalda,

Orda *üş defa* dedi.

“Mâdem ele, gedeyh dünya üzünde Allah’ın yaratdığı *üş Şeyden* soraᅇ.”

Şengi Şah ve Oğulları (41) adlı masalda,

İki *üç yaşında* aldı götdüler.

VI. 5. 1. 3. 5 Sayısı

Padişahın Üç Gızı (17) adlı masalda,

Bal da *beş lere*, yağ da *beş lere*, şor da *beş lere*, penir de *beş lere*...

Şahoğlu Şah Abbas-I (22) adlı masalda,

Üsöyün *beş yaşına*, üş yaşına geldi.

Daşgacı Ehmet (46) adlı masalda,

Aradan bir üş *beş sene* geçir.

Şahoğlu Şah Abbas (48) adlı masalda,

Sene *beş gatdı bir apartuman*, aylığınız bu geder.

VI. 1. 4. 7 sayısı

Mert İle Namert (18) adlı masalda,

Aslan dedi ki: “Filan deyirmanın altında *yeddi dene küp altun* var.

Gılavuz Ahmet’in Nağılı (20) adlı masalda,

Bir apartuman, *yeddi gatlı*...

Tülküden Gorhan (36) adlı masalda,

Deyir bu nedi *yeddi gardaşımışdar*.

Bunnar *yeddi gardaşdılar* da.

Tuluğ, *yeddi tuluğ*...

[Nahırcı] (39) adlı masalda,

Yeddi desde toy geleceyh.

Şahoğlu Şah Abbas (48) adlı masalda,

Aradan *yedi yıl* geçmiş.

VI. 1. 5. 9 Sayısı

Şahoğlu Şah Abbas-I (22) adlı masalda,

Dokguz ay, *dokguz ay* dolannan sorasına... *Dokguz sahat...*

Süleyman Peygamberten Zümrüdü Anka (35) adlı masalda,

Dokguz sene, seggiz sene, gaş sene geçdiyse...

VI. 1. 6. 18 Sayısı

Şüreyye (19) adlı masalda,

Garısı da *on sekgiz yaşdarında...*

“Ey baba, men *on sekgiz yıl* burda mı beyhliyecem?”

VI. 1. 7. 20 Sayısı

Şüreyye (19) adlı masalda,

Yirmi yaşdarında...

Zaloğlu Rüstem (34) adlı masalda,

Yirmi nüfus sahlıyrdılar, boynuma duva asırdılar, boynuma muncuğ asırdılar...

VI. 1. 8. 40 sayısı

İnsanlarla İlgili Olanlar:

Şahoğlu Şah Abbas-I (22) adlı masalda,

Dedi: “*Gırh gonağ* olsa gırhına da yerim var. Alsın, gelsin!”

Devlerin Hikâyesi (32) adlı masalda,

Bir gün benim peşimde *gırh dene peyhliyan* vardı. En başdarı mendim.

Zaloğlu Rüstem (34) adlı masalda,

Dedi: “Yâ resulallah, getdim men selam verdim, belke *gırh tene Rusdam* çıhdı.”

Beyguş İle İbbup (49) adlı masalda,

Gırh türlü garı var.

Eşyalarla İlgili Olanlar:

Mert İle Namert (18) adlı masalda,

Ahca sıçanın *gırh dene altunu* var.

Devlerin Hikâyesi (32) adlı masalda,

Orda *gırh dene anaıdar* varıydı.

Şahoğlu Şah Abbas (48) adlı masalda,

Gızın *gırh dene cariyesi* varmış.

Zamanla İlgili Olanlar:

Gül İle Seyda (8) adlı masalda,

Yavrum men otuz *gırh yaşındayam*; ne ayilemin çocuğu var, ne benim çocuğum var.

Şengi Şah ve Oğulları (41) adlı masalda,

Gehraman’nan *gırh gün* güleşdiler. Gırh bir diyende Gehraman bunu yendi.

Şahoğlu Şah Abbas (48) adlı masalda,

Demiş: “*Kırk gün* sene müsade.”

VI. 1. 11. Diğer Sayılar

4 Sayısı

Zengin Gardeşnen Fakir Gardeş (16) adlı masalda,

Yaıaladığı zaman bunu hemen *dört parçaya* bölüller.

6 sayısı

Şengi Şah ve Oğulları (41) adlı masalda,

Altı gözü, altı buynuzu var.

10 Sayısı

Beyguş İle İbbup (49) adlı masalda,

Günde *on dene onbaşı* gönderecem ikisini yeyep birini buraḫacaḫsan.

15 Sayısı

Üç Bacı (21) adlı masalda,

Yazıḫ *on beş yaşında* bir gızdı.

41 sayısı

Devlerin Hikâyesi (32) adlı masalda,

Yirmi gapı o yana, yirmi gapı da bu yana vurur. Ortada olur *gırḫ bir gapı*. Gelip baḫıllar *gırḫ bir gapı* möhörrüdü.

50 Sayısı

Gılavuz Ahmet'in Naḫılı (20) adlı masalda,

“Men babamın zamanında orya *elli sefer* getdim, geldim. Oralar benim yanımda su...”

120 sayısı

Devlerin Hikâyesi (32) adlı masalda,

Getdiler bu vezirin *yüz yirmi yaşında* bir babası vardı.

150 Sayısı

Gılavuz Ahmet'in Nağlı (20) adlı masalda,

Ahşama gider tam *yüz elli tene peyhliyan* öldürmüş

VI. 2. Renk Formelleri

VI. 2. 1. Siyah

Gül İle Seyda (8) adlı masalda,

Gaşlar *gara*, gözler *gara*; adamda piyalay gibi gözler...

Avcı Ahmet (24) adlı masalda,

Birisi bir posdu *siyah*, pis bir ilandı.

Bu goş, bu terefde bir *siyah* goyunun üsdünde gedir, peşi sıra.

Gızıl İneyh (37) adlı masalda,

Bu *gara* sudan götürersen, eyilersen ağ suda çimennen soyra *gara* sudan başına gözüne çekersen.

Ele olur, ele olur *simsiyah*.

Götürür gedir, arvat *gara* geyir göy bağılır.

[Oduncuynan Balığın Kardeşliği] (40) adlı masalda,

Bayazı burahdı, *gara* goyunun arhasına geçdi.

Şengi Şah ve Oğulları (41) adlı masalda,

He bir de dağın arhasında bir *gara* dağ var; o *gara* dağın arhasına ötüme dedi.

VI. 2. 2. Beyaz

Kurnaz Tilki (6) adlı masalda,

Bu derin geyunun dibinde bir dene *beyaz* daş var.

Üç Bacı (21) adlı masalda,

Getdi bunnan birez ara aşdı, getdi orda özüne bir *bayez* çadır gurdu, girdi onun içine.

Avcı Ahmet (24) adlı masalda,

Ele buna atanda getdi *ağ* ilana deydi.

Oğaldan bir bir *beyaz* goyun deyir ki; “Geş ge buğala!”

Gızıl İneyh (37) adlı masalda,

Yoğ bir *ağ* su çıhacağdı gavağdan.

[Oduncuyunan Balığın Kardeşliği] (40) adlı masalda,

Gedir bağır ki; toruna bir tene *bayez* bir balığ tüşüp.

“Atana reyhmet ele güzel un alıpsan; *bambayaz*, gar kimin çüñir.”

Bir goş gatiplar, goş *bayaz* goyunun dalındadı.

Eyhmet İle Mehemmed’in Nağılı (47) adlı masalda,

Derzi gağdı nöbete, bağdı eye orada *ağ* bişey var.

VI. 2. 3. Sarı

Padişahın Üç Gızı (17) adlı masalda,

Denk geldi, bağdı bir *sarışın* gız ormanda oğal buğala gedir.

Fatmacık-I (25) adlı masalda,

Kişi gelip bağıp, Fatmacığ ele *saralıp*, ele solup.

Hızır’ı Arayan Adam (33) adlı masalda,

Bunun irengi ele *saralır*, solur.

VI. 2. 4. Kırmızı

Cemşit Şah (15) adlı masalda,

Gelennen soyra *gırmızı* geymiş, tahta çılmış.

Şahoğlu Şah Abbas-I (22) adlı masalda,

Ede bahtdı orda bir gız var, yanağı *gırmızı* gelin var.

Ağca gız geldi, bahtdı ede bir oğlan oturup; *gırmızı* yanağ...

Gızıl İneyh (37) adlı masalda,

Gedersen, gene bir menzil gedersen; bir dene *gırmızı* su çıhacağ gabağına.

“Tendiri ele galıyarsan, ele galıyarsan; *gıpgırmızı* galıyarsan tendiri.”

Üsdüne de bir *gırmızı* yaylığ çekir.

VI. 2. 5. Yeşil

Gızıl İneyh (37) adlı masalda,

Götürür gedir, arvat gara geyir *göy* bağlıyır.

VI. 3. Zaman Formelleri

VI. 3. 1. Günler

3 Gün

Gül İle Seyda (8) adlı masalda,

Bahtdı ki *üş beş gün* suda galıp, altunnarı çıharıp verdi.

İki gün mü gelip, *üş gün* mü gelip, *üş* dene altun verdi.

Bir gün, iki gün, *üş gün*; bu bezdi.

Üş beş gün gene evinde galdım.

Şengi Şah ve Oğulları (41) adlı masalda,

Üş gün orda ne yemeyh bulunur...

Şahoğlu Şah Abbas (48) adlı masalda,

Aradan *üş gün* daha geçmiş.

Beyguş İle İbbup (49) adlı masalda,

Odasına goy, orda *üş gün* sahla.

Üş gün şaha getmedi.

40 gün

Cemesim (27) adlı masalda,

Bu, *gırh gün* bunu sahlıyıp.

Muradına Eren Gız (30) adlı masalda,

Buna bele bahır. *Gırh gün* tamam olur.

Hızır'ı Arayan Adam (33) adlı masalda,

Gırh gün de möhlet verir.

Şengi Şah ve Oğulları (41) adlı masalda,

Gehraman'nan *gırh gün* güleşdiler. *Gırh* bir diyende Gehraman bunu yendi.

20 Gün

Tilki İle Gurt (2) adlı masalda,

Tabe gurt *yirmi gün* bu zoru görüpdü.

Süleyman Peygambernen Zümrüdü Anka (35) adlı masalda,

Çıhanda deyir: “Onnar, *yirmi gün*, bir ay bunnan evelce evlenip.”

10 Gn

Süleyman Peygambernen Zümrüdü Anka (35) adlı masalda,

Bah aradan da *on gün* geir, bu bunnan evlenmez.

VI. 3. 2. Aylar

6 Ay

Dedi: “Padışahım gilbeyi elem sağolsun o *altı aya* gider, altı aya da döneceyh.”

Cemşit şah (15) adlı masalda,

şah altı ay halı toğuma gursuna gidip. *Altı ay* gursa gedip padişah.

Selim-i Cevahir-ı Furuc (50) adlı masalda,

Bu getdi haca, *altı ay* sonra anca gelebildi.

2 Ay

Gılavuz Ahmet’in Nağılı (20) adlı masalda,

“Kabul edildin. Paralarını da al, *iki ay* sora yola ışacağız.”

9 Ay

şahoğlu şah Abbas-I (22) adlı masalda,

Dokguz ay, dokguz ay dolannan sorasına...

VI. 3. 3. Yıllar

40 Yıl

Gül İle Seyda (8) adlı masalda,

Otuz yıld, *gırh yıld* biz bunu elde edemmirdiyh; bu adam bugün bunu öldürüp.

VII. BÖLÜM

VII. İĞDIR MASALLARININ MOTİF YAPISI

VII. I. Motif Kavramı

Motif sözcüğünün aslı Latince “*motivum*”¹²¹ olup, edebiyatta, resimde, musikide sık sık kullanılmaktadır. Fakat edebiyattaki motif ile diğer sanat dallarındaki motif farklı şeylerdir. Öyle ki; halk edebiyatı anlatı türleri olan masal, destan, efsane, fıkra, halk hikâyesinde dahi motif birbirinden farklılık göstermektedir. Bir anlatım türünde az bulunan motifin, başka bir anlatım türünde daha zengin olduğu görülebilir.

Motif kavramı edebiyat araştırmacıları tarafından tanımlanmıştır. Max Lüthi, motifi; “*Hikaye etmenin en küçük şeklidir.*” diye tanımlamaktadır.¹²² Motif üzerine en önemli çalışmayı yapan Stith Thompson’a göre motif; “*Masalın, gelenekte ısrar edici güce sahip en küçük unsurudur.*”¹²³ Motif üzerine çalışmalar yapan Arthur Christensen motifi şöyle tanımlamaktadır: “*Canlılıkları ile kendilerini kabul ettiren, tarifî güç bir kanuna göre dinleyiciyi avuç içine alabilen ve iptidai fikir silsilelerinden, yeni terkiplere girmek için az veya çok parçalara ayrılabilen unsurlardır.*”¹²⁴ Vesselovski’ye göre motif; “*Hikâyenin parçalanamayan en küçük parçasıdır.*”¹²⁵ şeklinde tarif edilmiştir.

¹²¹ Ali Berat Alptekin, **Taşeli Masalları**, Akçağ Yayınları, Ankara, 2002, s.113.

¹²² Ali Berat Alptekin, **A.g.e.**, s.113.

¹²³ Bilge Seyidoğlu, **Erzurum Halk Masalları Üzerine Araştırmalar**, Baylan Matbaası, Ankara, 1975, s.83.

¹²⁴ Necdet Yaşar Bayatlı, **Irak Türkmenlerinin Halk Masalları (İnceleme-Metin-Sözlük)**, Berikan Yayınevi, Ankara, 2009, s. 139.

¹²⁵ Bilge Seyidoğlu, **A.g.e.**, s.83.

Motiflerin çoğu üç grupta toplanabilir:

1. Masalların aktörleri, tanrılar, alışılmamış hayvanlar, harikulade yaratıklar, devler, cadılar, periler, insanlar, küçük masum çocuklar, zalim üvey anneler vs.

2. Hareketlerin arasındaki bazı konular, sihirli objeler, alışılmamış adetler, acayip inanışlar... gibi.

3. Bir tek olaydan ibaret olan ve motiflerinin büyük bir çoğunluğunu içine alan motif grubu.¹²⁶

Stith Thompson, altı ciltlik “Motif Index Of Folk Literatür” adlı eserinde motifleri sistematik olarak inceleyerek, motiflerin alfabetik olarak (A’dan Z’ye kadar) indeksini vermiştir. Her harfin bir konuya tekabül ettiği tasnif şu şekildedir:

A. Mitolojik Motifler

B. Hayvanlar

C. Yasak

D. Sihir

E. Ölüm

F. Olağanüstülük

G. Devler

H. İmtihanlar

J. Akıllılar ve Aptallar

K. Aldatmalar

L. Kaderin Ters Dönmesi

M. Geleceğin Tayini

N. Şans ve Kader

¹²⁶ Bilge Seyidoğlu, **A.g.e.**, s.83.

- P. Cemiyet
- Q. Mükâfat ve Cezalar
- R. Esirler ve Kaçaklar
- S. Anormal Zulümler
- T. Cinsiyet
- U. Hayatın Tabiatı
- V. Din
- W. Karakter Özellikleri
- X. Mizah
- Z. Çeşitli Motif Grupları

Masallar üzerine yapılan motif çalışmaları bizden önceki çalışmalarda detaylı olarak verilmiştir. Bu sebeple biz de çalışmamızda masallar üzerine yapılan motif çalışmalarının tarihçesini ve gelişimini vermeyi uygun görmedik.

Çalışmamızda yer verdiğimiz 50 masal metninin motifleri, Thompson'un Motif Index'ine göre incelenip tespit edilmiştir. Motif Index'te bulunan motiflerin dışında Iğdır masallarında tespit edilen motifler, (T) şeklinde gösterilerek uygun yerlere yerleştirilmiştir. Motif Index'te uygun yere yerleştiremediğimiz motifler ise (...) şeklinde sıralanmıştır.

VII. II. İğdır Masallarının Motif İndeksi

A.MİTOLOJİK MOTİFLER

A0-A99. Yaratıcı (Tanrı)

A100-A599. Tanrılar

A100-A199. Genelde Tanrılar

A0- A99. Yaratıcı (Tanrı)

A100-A499. Tanrılar

A100-A199. Genelde Tanrılar

A200-2299. Üst Dünyanın Tanrıları

A330-A399. Yer Altı Tanrılar

A400-A499. Yeryüzünün Tanrıları

A500-A599. Yarı Tanrı ve Efsanevi Kahramanlar

A600- A899. Kâinatın Yaratılış Teorisi ve Kainat Bilimi

A600-A1199.

A600- A699. Kâinat

A650-A699. Kâinatın Tabiatı

A700-A799. Gök cisimleri

A800-A899. Yeryüzü

A900-A999. Yeryüzü Şekillerinin Topografyası

A910-A949. Suyun Görünüşü

A950-A999. Karanın Görünüşü

A1000-A1099. Dünyevi Felaketler

- A1100-A1199. Tabiat Düzeninin Kuruluşu
- A1200-A1699. İnsanın Hayatının Yaratılışı ve Düzeni
- A1200-A1299. İnsanın Yaratılışı
- A1300-A1399. İnsanın Hayatının Düzeni
- A1400-A1499. Kültürün Bozulması
- A1500-A1599. Geleneklerin Menşei
- A1600-A1699. İnsanların Farklılaşması ve Bozulması
- A1700-A2199. Hayvanların Yaratılışı
- A1800-A1899. Memelilerin Yaratılışı
- A1900-A1999. Kuşların Yaratılışı
- A2000-A2099. Böceklerin Yaratılışı
- A2100-A2199. Balıkların ve Diğer Hayvanların Yaratılışı
- A2200-A2599. Hayvanların Özellikleri (Karakteristikleri)
- A2300-A2399. Hayvan Karakteristiklerinin (Özellik) Sebepleri: Vücut
- A2400-A2499. Hayvan Karakteristiklerinin (Özellik) Sebepleri:
Görünüş ve Alışkanlıklar
- A2500-A2599. Hayvan Karakteristikleri: Çeşitli
- A2600-A2699. Bitkilerin ve Ağaçların Menşei
- A2700-A2749. Bitki Karakteristiklerinin Çeşitli Menşeleri

A2800-A2899. Çeşitli Açıklamalar

A463. 1. Kader

Köse, kaderine razı olmayıp, çobanı kandırarak kendi yerine bağlar. (12)

Kız kaderine razı olarak ölüyü beklemeye başlar. (30)

A1549. Dini Merasimler

Padişah, kızını bir adama emanet ederek hacca gider. (50)

(T) A2493. 4. 1. Tilki İle İnsan Arasındaki Dostluk

Tilki, bir ejderha tarafından öldürölmek istenen Hz. Ali'yi kurtarır. (34)

A2494. 1. 4. Kedi ve Fare Arasındaki Düşmanlık

Kedi, fareyi görünce çay tepsisini bırakarak farenin peşine düşer. (40)

B. HAYVANLAR

B0-B99. Mitolojik Hayvanlar

B100-B199. Sihirli Hayvanlar

B120-B169. Sihir Kabiliyetine Sahip Hayvanlar

B300-B399. Dost Hayvanlar

B350-B399. Müteşekkir Hayvanlar

B400- B499. Yardımcı Hayvanların Cinsleri

B 400-B499. Yardımcı Hayvanların Cinsleri

B500-B599. Yardımcı Hayvanların Hizmetleri

B600- B699. Hayvanla İnsanların Evlenmesi

B700-B799. Hayvanların Tuhaf Fizikî Özellikleri

B720- B749. Hayvanların Olağanüstü Fiziki Özellikleri

B800- B899. Çeşitli Hayvan Motifleri

B11. 5. Ejderhanın gücü

Akşam güneş battıktan sonra ejderhanın korkusundan kimse dışarı çıkamaz.

Ejderha dışarıda kimi yakalarsa yer. (8)

(T) B11. 12. 9 Ejderhaya Esir Olma

Taşın altındaki delikten çıkan ejderha Hz. Ali'nin boynuna sarılarak onu öldürmek ister. Yaratılan üç şey öldür derse öldüreceğini söyler. (34)

B91. Mitolojik Yılan

Yılanların padişahı olan şahmeranı gören insanın vücudu benek benek olur. (27, 28)

(T) B91. 1. 1. Mitolojik Yılanın Eti Yendiği Vakit İnsan Ölür

Yılanların şahı olan şahmeranın etinin bir kısmı şifa iken bir kısmı zehirdir. Şahmeranın baş ve orta kısmını yiyen Cemesim Lokmanlığı öğrenirken, ayak kısmını yiyen padişah ölür. (27)

Şahmeranın etini yiyerek iyileşeceği söylenen padişah, zorla şahmeranı getirir. Şahmeranı pişiren adam suyun yüzünü kendi içer, altını padişaha içerir. Padişah zehirlenerek ölür. (28)

B163. Diğer Hayvanlardan Öğrenilen Akıl

B163. 1. Tilkiden Öğrenilen Akıl

Tilki diğer hayvanlarla mahsur kaldığı kuyudan bir çobanın yardımıyla çıkar.

Tilkiyi öldürüp derisini soymak isteyen çobandan ölü taklidi yaparak kurtulur. (6)

Tilki kurnazlığı sayesinde ejderhayı tekrar deliğe girdirerek, Hz. Ali'yi ölümden kurtarır. (34)

B165. 1. Yılandan Hayvan Dillerinin Öğrenilmesi

Şahmeran Avcı Ahmet'e hayvanların dillerini öğretir. (24)

B175. Sihirli Balık

Adam denizden yakaladığı balığın kardeş olma teklifini kabul eder ve onu tekrar denize atar. Balık adamın her isteğini yerine getirir ve adam zengin olur. (40)

Hekimler, padişahın ancak eşi benzeri bulunmayan bir balığı yemesi halinde iyileşeceğini söylerler. (47)

(T) B175. 3. Sihirli Güvercin

Üç güvercinde her biri Muhammed'e yardımcı olması için birer tüy verirler. (17)

Irmak kenarına gelen güvercinler derilerini çıkarınca çok güzel birer kız olurlar. Irmakta yıkanıp çıktıktan sonra üzerlerini giyip güvercin olurlar. (50)

B176. Sihirli Sürüngenler

B176. 1. Sihirli Yılan

Nahırcının bulup eve getirdiği yumurtadan bir yılan çıkar. Yılan nahırcıya oğul olur ve padişahın kızını ister. Padişahın, kızı için istediklerini yerine getiren yılan kızla evlenir. (39)

(T) B182. 4. Sihirli Ceylan

Üç bacının biri, Tanrıya ceylan olmak için yalvarır. Ceylan olan kız padişah tarafından avlanmak ister. (21)

B210. Konuşan Hayvanlar

B211. 1. 1. Konuşan Koyun

Koyun, kendisini yemek isteyen kurtla konuşur. (3)

Koyun, kendisini yemek isteyen kurtla konuşur. (5)

Avcı Ahmet, koyun ile koçun aralarındaki konuşmalarına bakarak sırrını ifşa etmez. (24)

Nahırcı, koyun ile koçun konuşmalarından yola çıkarak hanımının yeniden ona ilgi duymasını sağlar. (40)

(T) B211. 1. 1. 1. 2. Konuşan Kuzu

Kuzu, kendisini yemek isteyen kurtla konuşur. (3)

B211.1. 2. Konuşan Keçi

Keçi, yavrularını yiyen kurtla konuşur. (1)

B211. 1. 3. Konuşan At

At, yavrusuyla konuşur. (24)

B211. 1. 7. Konuşan Köpek

Köpek, kurda koyunları vermeyeceğini söyler. (31)

Köpek, doşap çalmaya giden ibrikle konuşur. (42)

B211. 2. Konuşan Vahşi Hayvanlar

B211. 2. 2. Konuşan Aslan

Aslan, şansını aramaya giden adam ile konuşur. (23)

B211. 2. 3. Konuşan Ayı

Ayı, tilki ile konuşur. (6)

B211. 2. 4. Konuşan Kurt

Kurt, kuzu, koyun ve keçi ile konuşarak, onları yiyeceğini söyler. (3)

Kurt, önüne çıkan hayvanlarla konuşarak, onları yiyeceğini söyler. (5)

Kurt, arkadaş olduğu tilki ile konuşur. (7)

Kurt, koyunları yemek için köpekle konuşur. (31)

B211. 2. 5. Konuşan Tilki

Tilki, arkadaş olmak için kurtla konuşur. (2)

Tilki, kuyuda kendisi gibi mahsur kalan hayvanlarla konuşur. (6)

Tilki, kurtla konuşur. (7)

Tilki, kurt, aslan ve ayı ile sırrını paylaşır. (18)

Tilki, ejderha tarafından esir alınan ve öldürülmekle tehdit edilen Hz. Ali ile konuşur. (34)

B211. 2. 8. Konuşan Fare

Fare, osuruk böceğiyle evleneceğini söyler. (4)

Avcı Ahmet'in buğday ambarındaki fareler, buğday yemek için birbirleriyle konuşurlar. (24)

211. 3. 5. Konuşan Güvercin

Güvercinler konuşarak Muhammed'e üç tük verirler. (17)

Güvercin donundaki kız, elbiselerini çalan adamla evlenmeyi kabul eder. (50)

(T)B211. 3. 10. Konuşan Zümrüdü Anka Kuşu

Zümrüdü anka, Süleyman peygambere soru sorar. (35)

B211. 5. Konuşan Balık

Nahircinin tuttuğu balık, nahirciyle konuşarak kardeş olmak ister. (47)

B211. 6. Konuşan Sürüngenler

B211. 6. 1. Konuşan Yılan

Yılan, kuyudaki diğer hayvanlarla konuşur. (6)

Avcı Ahmet, yılanların şahının hanımını vurunca yılanlar tarafından sorguya çekilir. (24)

Cemesim, arkadaşları tarafından atılan kuyuda karşılaştığı şahmeran ile konuşur. (27)

Nahircinin eve getirdiği yumurtadan yılan çıkar ve padişahın kızını ister. (39)

Kuyudan çıkan şahmeran daşkacı Ahmet ile konuşur. (46)

B217. Hayvanların Dillerinin Öğrenilmesi

Avcı Ahmet, buğday ambarındaki farelerin konuşmalarını anlar. Yine Avcı Ahmet, at ile yavrusunun ve koyun ile koçun birbirleriyle konuşmalarını anlar. (24)

B244. Sürüngenlerin Kralı

B244. 1. Yılanların Kralı

Avcı Ahmet, yanlışlıkla yılanların padişahının hanımını vurur. (24)

Şahmeran yılanların padişahıdır. (27, 28)

B435. Yardımcı Vahşi Hayvanlar

B435. 1. Yardımcı Tilki

Tilki, ejderha tarafından esir alınan Hz. Ali'ye yardım ederek ejderhadan kurtulmasını sağlar. Bu yardımından dolayı tilki, Hz. Ali'nin duasına mazhar olur. (34)

B469. 5. Yardımcı Horoz

Üvey annesi tarafından tandıra saklanan Fatmacık'ın yerini horoz haber verir. (25, 37)

C. YASAK

C0-C99. Tabiatüstü Varlıklara Bağlanmış Yasaklar

C100-C199. Cinsel Yasak

C200-C299. Yeme ve İçme İle İlgili Yasaklar

C200-C249. Yeme Yasakları

C250-C279. İçme Yasakları

C300-C399. Bakma Yasağı

C400-C499. Konuşma Yasağı

C500-C549. Dokunma Yasağı

C550-C599. Sınıf Yasağı

C600-C699. Tek Örneği Olan Yasak ve Mecburiyetler

C600-C649. Yasaklanmış Bir Eşya

C650-C699. Tek Örneği Olan Mecburiyetler

C700-C899. Çeşitli Yasaklar

C820-C899. Sınıflandırmaya Girmeyen Yasaklar

C900-C999. Yasağı İhlâli İle İlgili Cezalandırma

C331. Arkaya Bakma Yasağı

Fatma'nın, kendisine yardım eden kadının söylediği yoldan giderken arkasına bakması yasaktır. (37)

C420. Sırları Açıklama Yasağı

Avcı Ahmet, şahmeranın ona öğrettiği hayvanların dilinden anlama sırrını açıklarsa ölecektir. (24)

C421. Olağanüstü Kocasının Sırlarını Açıklama Yasağı

Padişahın kızı, bir yılanla evlenir. Fakat bunu söylemesi yasaktır. (39)

(T) C422. 3. Kimliğin Açıklanması Yasaktır

Avcı Ahmet, hayvanların dilini bildiğini söylerse ölecektir. (24)

Şahmeran, yerinin kimseye söylenmemesini tembihler. (27, 28)

C423. Harikuladeliklerin İfşa Edilmesi

Mert bir mağarada konuşan tilki, aslan, kurt ve ayının konuşmalarına kulak misafiri olarak onların hazinelerinin yerini öğrenir. (18)

Şahmeranın Avcı Ahmet'i öldürmeleri için gönderdikleri yılanlar, onun

konuşmalarına şahit olduktan sonra öldürmekten vazgeçerler. (24)

Ölümlle tehdit edilen Cemesim, şahmeranın yerini demek zorunda kalır. (27)

Şahmeranı gören adamın bedeninin benek benek olması, onun şahmeranı gördüğüne bir işarettir. (27, 28)

Padişahın kızı, bacısına kocasının kapıdaki dana olduğunu söyler. (39)

Erkek balığın etini yemeyen padişahın kızının cariye kılığındaki erkeklerle yattığı öğrenilir. (48)

C425. Hayvan Dillerinin Bilindiğini Açıklamak Yasaktır

Avcı Ahmet, hayvanların dilini bildiğini söylediği zaman ölecektir. (24)

(T) C613. Yasaklanan Dağ

Devlerin başı, kaçırdıkları çocuğun orada bulunan dağın ardına götürülmesini yasaklar. (41)

C755. Bir İşi Muayyen Bir Zamanda Yerine Getirme

Behlül, padişahın cezalandırmak istediği üzümçüyü bir geceliğine evine götürmek için padişahın izin ister. (9)

Padişahı öldürüp başka bir memlekete kaçan adamın tekrar kendi memleketine dönmesi için oğlunun on sekiz yaşına gelmesini beklemesi söylenir. (18)

Kızdan kırk gün mağaradaki ölüye bakması söylenir. (30)

Tüccarın oğlu tarafından borcu ödenen ölü, borcunu ödemek için yaratandan can ister. (31)

Padişah Hızır'ı getireceğini söyleyen yaşlı adama, Hızır'ı getirmesi için kırk gün mhlet verir. (33)

Marangoz, terzi ve hoca konakladıkları ormanda üçer saat nöbet tutarlar. (47)

D. SİHİR

D0-D99. Şekil Değiştirmeler

D10-D99. nsanın Farklı nsan ekline Dnşmesi

D100-D199. nsanın Hayvana Dnşmesi

D200-D299. nsanın Nesneye Dnşmesi

D300-D399. Hayvanın nsana Dnşmesi

D400-D499. Değişmenin Diğer ekilleri

D500-D599. Değişmenin Araları

D600-D699. eşitli Değişim Olayları

D700-D799. Sihir Bozma

D800-D1699. Sihirli Objeler (Nesneler)

D1300-D1599. Sihirli Nesnelerin Objeleri

D1600-D1699. Sihirli Nesnelerin zellikleri

D1700-D2199. Sihirli Gler ve Belirtileri

D1800-D2199. Sihirli zelliklerin Belirtileri

D1800-D1949. Sihirli zelliklerin Son Bulması

D1950-D2049. Geçici Sihir zellikleri

D2050-D2099. Yıkıcı Sihirli Gler

D2100-D20149. Sihirli Gücün Öteki Belirtileri

D2150-D2199. Çeşitli Sihir Belirtileri

D100-D199. İnsanın Hayvana Dönüşmesi

D1114. 1. 1. İnsanın Geyiğe Dönüşmesi

Tanrı tarafından duası kabul edilen kız geyiğe dönüşür. (21)

D132. İnsanın Danaya Dönüşmesi

Padişahın kızının kocası bir dana olup evin önüne bağlanır (39)

D142. İnsanın Kediye Dönüşmesi

Devler tarafından kaçırılan Kahraman, devlere zarar verince ormana bırakılır.

Yabanileşen Kahraman'ı yakalamak için müneccim kedi kılığına girer. (41)

D370. Balığın İnsana Dönüşmesi

Babasının yakaladığı balığı tekrar denize atan Muhammet babası tarafından evden kovulur. Denize attığı balık insan olarak Muhammed'de arkadaşlık ederek Muhammed'in zengin olmasına neden olur. (47)

E. ÖLÜM

E 0-E 99 Diriltme

E 200-E 599. Hayaletler ve Hortlaklar

E 300-E 399. Ölümden İyi Niyetle Dönme

E 400-E 599. Hortlaklar ve Hayaletlerin Çeşitleri

E 600- E 699. Ruhun Beden Değiştirmesi

E 700- E 799. Ruh

D11. Tekrar Dirilme

Ölü olarak mağarada yatan genç, kırkıncı günün sonunda dirilir. (30)

Yıllar önce ölen Zaloğlu Rüstem, Hz. Ali'nin adını anmasıyla yeniden dirilir.

(34)

E63. Dua Vasıtasıyla Canlanma

Tüccarın oğlu tarafından borcu ödenen ölü, borcunu ödemek için tekrar dirilir. (31)

E... Ölüm

Çoban kurdu öldürerek derisi alır. (5)

Padişahın adamları Köse zannederek çobanı öldürürler. (12)

Mağaradan eşkıyaların mücevherlerini çalarken yakalanan adam, eşkıyalar tarafından öldürülür. (16)

Mağaraya hayvanların sırlarını öğrenmek için giren Namert, oradaki hayvanlar tarafından yakalanarak öldürülür. (18)

Şüreyye, halka zulmeden padişahı öldürür. (19)

Şansını aramaya giden adam aslan tarafından öldürülerek beyni yenir. (23)

Padişahın oğlu Fatmacık'ın üvey bacısını katırlara bağlatarak öldürtür. (26)

Şahmeranın etini yiyen padişah ölür. (28)

Kırk günün sonunda dirilen ölüye yalan söyleyen dilenci kız, o genç tarafından öldürülür. (30)

Padişah veziri ile vekilini öldürür. (33)

Padişahın oğlu karısının üvey kardeşini yaptığı kötülüklerden dolayı tandıra atarak öldürür. (37)

Padişahın oğlu, babasını ve babasının veziri ile vekilini öldürerek tahta oturur. (38)

Dev tarafından kaçırılan kız, devi öldürerek kurtulur. (45)

Padişah cariyeye kılığındaki erkeklerle yatan kızını ve o kırk erkeği öldürür. (48)

F. HARİKULADELİKLER

F0-F199. Diğer Dünyalara Seyahatler

F10-F79. Üst Dünyaya Seyahat

F80-F109. Alt Dünyaya Seyahat

F 110- F 199. Çeşitli Diğer Dünyalar

F200-F699. Harikulade Yaratıklar

F200-F399. Periler ve Cinler

F300-F399. Periler ve Ölümler

- F400-F499. Ruhlar ve Şeytanlar
F500-F599. Olağanüstü İnsanlar
F600-F699. İnsanlar ve Olağanüstü Güçler
F700- F899. Olağanüstü Yerler ve Eşyalar
F900-F1099. Olağanüstü Hadiseler

F53. 6. 6. Devlerin Evleri

F90. Alt Dünyaya Açılan Kapı

Arkadaşları tarafından kuyuda bırakılan çocuk, karınca yuvasını kazınca şahmeranın evine bir kapı açılır. (28)

F92. Alt Dünya

Arkadaşları tarafından kuyuda bırakılan Cemesim, yer altında gezerken yılanlarla karşılaşır. Yer altında kırk gün şahmeranla şahmeran ile yaşar. (27)

Şahmeran insanoğlundan kaçarak yer altında yaşamaya başlar. (28)

F101. 1. Alt Dünyadan Hayvan Sirtında Yukarıya Çıkma

Cemesim, yer altından şahmeranın boynuna binerek çıkar. (27)

F500. Olağanüstü İnsan

(T) F505. Olağanüstü Kız

Marangozun ağaçtan yaptığı kıza, terzi elbise diker, hoca da dua ederek kızın

canlanmasını sağlar. (47)

F512. 5. Gözleri Olmayan İnsan

Padişah, oğlunun gözlerini çıkarıp saklar. Şehzade, hizmetçisi yardımıyla tekrar gözlerine kavuşur. (38)

F531. 5. İnsan ve Devler

F531. 5. 1. İnsanlar ve Devlerin Dostluğu

Tilkiden korktuğu için dışarı çıkmayan adamı, karısı hileyle dışarı çıkararak kapıyı kilitler. Bu adam gider devlerle arkadaş olur. (36)

Devler, Şengi Şah'ın oğlunu kaçırmak için kendilerine evlat ederler. (41)

F531. 5. 7. Devlerle İnsanların Evliliği

Dev, şehrin en güzel kızlarını kaçırmak için onlarla evlenir. (45)

F555. Dikkate Değer Saç

F555. 1. Altın Saç

F555. 1. 1. Saçının Bir Kısmı Altın Bir Kısmı Gümüş Olan Kimse

F555. 2. Gümüş Saç

Oduncunun en küçük kızı saçının bir tarafı altın, bir tarafı gümüş olan bir

çocuk doğurur. (29)

F565. 2. Güçlü Kadın

Erkek kılığındaki kadın, şehirlerini kuşatan padişahın ordusuna büyük kayıp verir. (20)

Erkek kılığındaki kadın pehlivan, yol kesip haraç alır. (38)

Şengi Şah'ın oğlu devlerin memleketindeki kızı ancak kırkıncı günün sonunda yener. (41)

F570. İnsanların Olağanüstü Özellikleri

Alnına gül goncası değen Fatmacık etrafına gül kokusu saçır. (26)

F571. 1. Çok Güzel Kız

Muhammed'in evlendiği kız dünya güzeli bir kızdır. (14)

Fatmacık, saçları topuğuna kadar olan çok güzel bir kızdır. (25)

Beyaz suda yıkanıp kırmızı sudan yüzüne süren kız dünya güzeli olur. (37)

F610. Çok Kuvvetli İnsan

Gül, şehrin başına bela olan yılanı öldürür. (8)

Zaloğlu Rüstem o kadar güçlüdür ki, yürürse mezarlık çökecektir. (34)

Şehzade, babasına karşı savaşarak tahta geçer. (38)

Şengi Şah'ın oğlu Kahraman, devlerin kaldıramadıkları kayaları kaldırır. (41)

F715. Olağanüstü Irmak

Su, Hz. Ali ile konuşur. (34)

Beyaz suda yıkanıp, kırmızı sudan yüzüne süren kız güzelleşir. (37)

F783. Olağanüstü Halı

Üç kardeşten birinin aldığı halı, üzerine binilip kamçıyla vurulunca, insanı istediği yere götürür. (47)

F813.1. Olağanüstü Elma

Bir koca karının verdiği elmayı hanımıyla beraber yiyen padişahın çocuğu olur. (38)

F950. Olağanüstü Tedaviler

Padişah, şahmeran eti yiyerek iyileşir. (27)

F989. Olağanüstü Balık

Nahırcıyla kardeş olan balık, nahırcıyı zengin eder. (40)

G. DEVLER

G0. Devler

G10-G399. Devlerin Çeşitleri

G10-G99. Yamyamlar ve Yamyamlık

G10-G49. Düzenli Yamyamlık

G50-G79. Ara Sıra Yamyamlık

G100-G199. Çok Büyük Devler

G200-G299. Cadılar (Büyücüler)

G300-G399. Diğer Devler

G400-G599. Devlerin Hâkimiyetine Girmek

G500-G599. Devlin Mağlup Olması

G600-G699. Devle İlgili Diğer Motifler

G11. 2. İnsan Yiyen Dev

Gül'ün mağarada yemek istediği kadının oğlu bir devdir. Bu dev adam yemektedir. (8)

Denizdeki dev insan ve diğer canlıları yiyerek beslenir. (8)

G400. Devlin Hâkimiyetine Girme

Devler, şahın oğlunu kaçırarak kendilerine evlat yaparlar. (41)

Dev, şehrin güzel kızlarına kaçırarak kendisine karı yapar. (45)

G410. Devlin Hâkimiyetini Kıran İnsan

İnsanları yiyen dev Seyda tarafından öldürülür. (8)

Adam devlerin mekanının girerek onlarla savaşır. (32)

Tilkiden korkan adam devleri kandırarak onların mücevherlerini alır. (36)

Devler baş edemedikleri Kahraman'ı ormana bırakmak zorunda kalırlar. (41)

Devlin kaçırdığı kız, devi yakarak kurtulur. (45)

Üç kardeşten birisi devleri kandırarak onların sihirli halısını, fesini ve

kaıçısını alır. (47)

G440. Devın İnsan Kaçırması

Devler, Şengi Şah'ın oğlunu kaçırır. (41)

Dev, şehrin en güzel kızlarını kendine karı yapmak için kaçırır. (45)

G512. Devın Öldürülmesi

Kahraman devlerle kavga ederek devlerden birkaçını öldürür. (41)

Dev tarafından kaçırılan kız, devın üzerine gaz yağı dökerek yakar. (45)

512.1. Devın Kılıçla Öldürülmesi

Seyda, şehrin baş belası olan devı kılıçla öldürür. (8)

H. İMTİHANLAR

H0-H199. Tanıma (Kimlik) İmtihanları

H200-H299. Doğruluk İmtihanları

H300-H499. Evlenme İmtihanları

H310-H359. Aşk İmtihanları

H360-H399. Gelinlik İmtihanları

H400-H459. Namus İmtihanları

H500-H899. Zekâ Testleri

H530-H899. Bilmeceler

H900-H999. Cesaret İsteyen İşlerle İlgili İmtihanlar: Vazifeler

H1000-H1119.	Vazifelerin Özelliği
H1200-H1349.	Kahramanlık İmtihanları: Araştırma
H1400-H1499.	Diğer İmtihanlar

H11. 1. Başından Geçenleri Hikâye Etme

Gül, başından geçenleri padişahların huzurunda anlatır. (8)

Muhammed olanları annesine anlatır. (14)

Padişahın elçileri, olanları gelip padişaha anlatırlar. (15)

Fakir kardeş, nasıl zengin olduğunu zengin kardeşine anlatır. (16)

Mert, nasıl zengin olduğunu namerde anlatır. (18)

Geyik donuna giren kız, yaşadıklarını padişaha anlatır. (21)

Avcı Ahmet, başından geçenleri şahmerana anlatır. (24)

Fatmacık, yaşadıklarını sevgilisine anlatır. (26)

Cemesim yaşadıklarını şahmerana anlatır. (27)

Üç bacının küçük olanı başına gelen kötü olayların sebebini anlatır. (29)

Kırk gün ölüyü bekleyen kız, yaşadıklarını sabır taşına anlatır. (30)

Tüccarın oğlu mezarlıkta gördüklerini babasına anlatır. (31)

Hızır'ı bulamayan adam, başından geçenleri kendisine yardım etmek isteyen gence anlatır. (33)

Fatma, başına gelenleri kocasına anlatır. (37)

Nahircinin hanımı olanları kocasına anlatır. (39)

Kahraman yaşadıklarını kardeşlerine anlatır. (41)

Baykuş ile taraklı kuş başlarından geçenleri birbirlerine anlatırlar. (49)

H50. Vücuttaki İşaretten Tanıma

Şahmeranı görenlerin vücudu benek benek olmaktadır. (27, 28)

Kölenin bacağına efendisinin mührü basılır. (49)

H80. İşaretle Tanıma

Mert, padişahın kızını iyileştirmek için padişahın elçi taşına oturur. (18)

Genç, padişahın kızını iyileştirmek için gider padişahın elçi taşına oturur. (31)

Nahırcı, oğluna padişahın kızını istemek için padişahın elçi taşına oturur. (39)

J. AKILLILAR VE APTALLAR

J0-J199. Kazanılan veya Mal Edilen Akıl (Bilgi)

J200-J1099. Akıllı ve Akılsız Davranışlar

J200-J499. Seçimler

J230-J299. Gerçek ve Açık Değerler

J300-J329. Seçilen, Hâlihazırdaki Değerler

J330-J399. Kaybetmeler ve Kazanmalar

J400-J459. Birlikte Seçmeler

J500-J599. İhtiyat ve Tedbir

J600-J799. Önceden Düşünme

J800-J849. İntibak

J850-J899. Talihsizlikte Teselli

J900-J999. Mütevazılık

J1000-J1099. Aklın Diğer Görünüşleri

J1100-J1699. Zekilik

J1100-J1249. Zeki İnsanlar ve Hareketler

J 1250-J1499. Zekice Karşılık Vermeler (Hazırcevaplılık)

J1500-J1649. Zekice Pratik Cevaplar

J1650-J1699. Çeşitli Zeki Davranışlar

J1700-J2749. Aptallar (Ve Diğer Akılsız İnsanlar)

J1700-J1729. Aptallar

J1730-J1749. Gülünç Cahillik

J1750-J1849. Gülünç Anlamama

J1850-J1999. Gerçeklere Karşı Mantıksız İlgisizlik

J2000-J2050. Mantıksız Şüphencilik

J2050-J2199. Mantıksızca Dar Görüşlülük

J2200-J2259. Mantıksızca Mantığın İhmali

J2260-J2299. Mantıksız İlmi Terciler

J2300-J2349. Kolay Aldanır Ahmaklar

J2350-J2370. Aptalların Gevezeliği

J2370-J2399. Aptalca Soru Sorma

J2400-J2449. Aptalca Taklit

J2450-J2499. Hakiki Aptallar

J2500-J2549. En Yüksekteki Aptal

J2550-J2599. Müteşekkir Aptallar

J2600-J2649. Korkak Aptallar

J2650-J2699. Acemi Aptallar

J2700-J2749. Kolay Problemi Zorlaştırma

J34. 3. Gurbete Çıkma

Gül ile Seyda üvey annelerinin elinden gurbete giderler. (8)

Padişah hanımını evde bırakarak seyahate gider. (10)

Muhammet annesini aramak için gurbete gider. (14)

Padişah, başka bir padişahın davetine katılmak için seyahate çıkar. (17)

Mert ile Namert gurbete giderler. (18)

Şüreyye, padişahı öldürdükten sonra başka memlekete doğru yola çıkar. (19)

Ahmet kısmetini, rızkını aramak için gurbete gitmeyi düşünür. (20)

Padişah ordusuyla birlikte Gence'yi kuşatmaya gider. (20)

Anne-babaları öldükten sonra sahihsiz kalan üç kız kardeş gurbete giderler.

(21)

Şahoğlu Şah Abbas, veziriyle başka köyleri gezmeye çıkar. (22)

Adam şansını aramaya gider. (23)

Babaları tarafından ormana terk edilen kız kardeşler gurbete giderler. (29)

Anne ve babası kızlarının yazgısını değiştirmek için göç ederler. (30)

Padişahın oğlu uzak diyarları gezmeye gider. (38)

Padişah ordusunu devlerin memleketindeki kızı getirmeleri için devlerin memleketine gönderir. (41)

Babası tarafından evden kovulan genç, gurbete rızkını kazanmaya gider. (47)

Selim-i Furuc padişahın korkusundan başka yerlere kaçar. (50)

J130. Hayvanlardan Öğrenilen Bilgi

Mert, mağarada tesadüfen hayvanların konuşmalarını dinleyerek onların mücevherlerinin yerini öğrenir. (18)

Avcı Ahmet, hayvanların dilinden aldığı için onların konuşmalarından ders çıkarır. (24)

Çoban, hayvanların konuşmalarından yola çıkarak efendisinin gözünü iyileştirir. (31)

J144. Keçi, Kurda Kapıyı Açmamaları İçin Yavrularına Tembih Eder

Keçi, yavrularına yiyecek getirmeye giderken onlara, kapıyı kimseye açmamalarını tembihler. (1)

J155. Kadından Öğrenilen Akıl

Karısının dilenciye yaptığı yardım sayesinde kötülükten kurtulan adam, karısına dua eder. (43)

Adam, karısının telkiniyle kadının şerrinden korunmak için dua eder. (45)

K. ALDATMALAR

K0-K99. Aldatma İle Kazanılan Müsabakalar

K100-K299. Aldatıcı Anlaşmalar

K110-K149. Aldatıcı Eşya Satışı

K200-K249. Borç Ödemede Aldatma

K300-K499. Çalıntılar ve Hileler

K410-K439.	Çalıntılar
K440-K499.	Diğer Hileler
K500-K699.	Aldatma Yoluyla Kaçma
K700-K799.	Aldatma Yoluyla Yakalanma
K800-K999.	Tehlikeli Aldatmalar
K1000-K1199.	Kendi Kendini Yaralayarak Aldı Atma
K1200-K1299.	Şahsiyetlerini Rencide Etme Pozisyonunda Aldatmalar
K1300-K1399.	İğfal Etme veya Aldatılmış Evlilik
K1400-K1499.	Aldatılmışın Mülkiyeti Tahrip Edilir
K1500-K1599.	Zina İle İlgili Aldatmalar
K1600-K1699.	Aldatıcı Kendi Tuzağına Düşer
K 1700-K 2099.	Yalanlar Yoluyla Aldatma
K1800-K1899.	Tebdil-İ Kıyafet veya Hayal Şeklinde Aldatma
K1900-K1999.	Hileler, Sahtekârlıklar
K2000-K2099.	İki Yüzlülükler
K2100-K2199.	Sahte İthamlar
K1700-K1799.	Blöf Yoluyla Aldatma
K1800-K1899.	Tebdil-İ Kıyafet Veya Hayal Şeklinde Aldatma
K1900-K1999.	Hileler ve Sahtekârlıklar
K2000-K2099.	İki Yüzlülükler
K2100-K2199.	Sahte İmtihanlar
K2200-K2299.	Alçaklar ve İhanet Edenler
K2300-K2399.	Diğer Aldatmalar

K1812. Tebdil-i Kıyafet İle Gezen Padişah

Cemşit Şah, tebdil-i kıyafet ile İran’i gezmeye çıkar. (15)

Şahoğlu Şah Abbas, veziriyle beraber derviş kıyafetinde memleketi gezerler.

(22)

K2110. İftira

Üvey annesi, Gül’ü iftira atmakla tehdit eder. (8)

Adamın biri tüccarın karısına iftira atar. (49)

L. KADERİN TERS DÖNMESİ

L0-L99. En Genç Çocuğun Zaferi

L100-L199. Talihi Yaver Gitmeyen Kahraman (Kadın)

L200-L299. Alçak Gönüllülük Mükâfat Getirir

L300-L399. Zayıf (Güçsüz) Olanın Zaferi

L400-L499. Kibir Aşağılık Getirir

L113. 5. Odun Kesin Kahraman

Oduncu, kamış ve odun keserek geçimini sağlar. (8)

Kardeşlerden fakir olanı, ormandan odun kesip getirerek geçimini sağlar. (16)

Kızların babası ormandan odun kesip getirir. (29)

Devler, tilkiden korkan adam ile odun kesmeye giderler. (36)

Çok fakir olan adam, odun satarak geçimini sağlar. (40)

L... Kader Hoca Tarafından Önceden Belli Olur

Bir molla, kızın talihini bir ölüye yazar. (30)

Sultan Süleyman, doğu padişahının oğlu ile batı padişahının kızının evleneceğini önceden bilir. (35)

M. GELECEĞİN TAYİNİ

M0-M99. Hükümler ve Kararlar

M100-M199. Ant ve Yeminler

M200-M299. Anlaşmalar ve Söz Vermeler

M300-M399. Kehanetler

M400-M499. Beddualar

M101. Kaderin Değişmezliği

Mollanın kaderine bir ölüye yazdığı kız, kendini öldürmek ister, fakat talihi yazılan genç buna engel olur. (30)

Anka kuşunun engellemesine rağmen doğu padişahının oğlu ile batı padişahının kızı evlenir. (35)

Üvey annesinin engellemelerine rağmen şehzade Fatmacık ile evlenir. (25)

M300. Kerametler

M361. Geleceği Önceden Takdir Edilen Kahraman

Doğu padişahının oğlu ile batı padişahının kızının birbirleriyle evlenecekleri

Süleyman peygamber tarafından bilinir. (35)

N. ŞANS VE TALİH

N0-N99. Bahisler ve Kumarlar

N100-N299. Şans ve Talihin Yolları

N100-N169. Şans ve Talihin Tabiatı (Özellikleri)

N300-N399. Şansızca Kazalar

N400-N499. Şanslı Kazalar

N410-N439. Şanslı İşlerin Riski

N440-N499. Kıymetli Sırların Öğrenilmesi

N500-N599. Meydana Çıkarılan Sahipsiz Hazine

N600-N699. Diğer Şanslı Kazalar

N700-N799. Tesadüfi Karşılaşmalar

N800-N899. Yardımcılar

N0-N99. Bahisler

(T)N2. 5. 3. Kralla Bahse Girme

Kel Ahmet, padişahı masala doyurursa servet sahibi olacaktır. (13)

Ahmet, padişahın ordusuna kılavuzluk ederse kendisine ağırlığınca altın ve gümüş verilecektir. (20)

Yaşlı adam kırk gün içinde Hızır'ı padişaha getirirse servet sahibi olacaktır, getirmese öldürülecektir. (33)

N203. Şanslı İnsan

Seyda, başına devlet kuşunun konmasıyla şehre padişah olur. (8)

N256. 6. Yaşlı Adam

Cemşit Şah, yaşlı bir padişaktır. (15)

Yaşlı bir kadın mağarada leğende kurbağa yüzdürür. (26)

Fakir bir ihtiyar, padişaha Hızır'ı getireceğini söyler. (33)

Fatma'nın eğirdiği yün bir ihtiyar kadının bacasından içeri düşer. (37)

N825. 1. Çocuk Sahibi Olamayan Kahramanlar

Çocuğu olmayan padişaha bir koca karı elma vererek padişaha, bu elmayı karısıyla beraber yemesini söyler. Elmayı yedikten dokuz ay sonra padişahın bir erkek çocuğu olur. (38)

N825. 2. Yardımcı İhtiyar

Yabancı bir memlekete giden Seyda'ya o memleketteki bir ihtiyar yardımcı olur. (8)

Şüreyye, padişahı öldürdükten sonra, şehirden kaçarken yaşlı bir adam ona yardım eder. (19)

N825. 3. Yardımcı Yaşlı Kadın

Yaşlı kadın, Fatma'nın güzelleşmesine yardımcı olur. (37)

P. CEMİYET

- P0-P99. Krallık ve Asilzadeler
P100-P199. Diğer Sosyal Sınıflar
P200-P299. Aile
P300-P399. Diğer Sosyal Akrabalar
P400-P499. İşler ve Meslekler
P500-P599. Hükümet İdare Etme
P600-P699. Adetler
P700-P799. Cemiyet İle İlgili Çeşitli Motifler

P10. Padişah

- Bir padişahın iki oğlu vardır. (8)
Bir padişah sarayında toplantı yapar. (9)
Padişah tanıştığı bir kızla evlenir. (10)
Bir padişah köyde hırsızlık yapan Köse'yi yakalayarak ağaca bağlar. (12)
Bir padişah masal meraklısıdır. (13)
Bir padişahın üç oğlu vardır. (14)
Bir padişahın hasta bir kızı vardır. (18)
Padişah, halka zulmeden birisidir. (19)
Padişah Şahoğlu Şah Abbas, Gence şehrinin padişahıyla savaşmaya gider.
(20)
Şahoğlu Şah Abbas bir padişaktır. (22)
Bir padişah oğlunu evlendirir. (25)

Bir padişah şahmeran eti yiyerek iyileşir. (27)

Bir padişah şahmeran eti yiyerek ölür. (28)

Babaları tarafından ormana terk edilen üç kız kardeş, himaye etmesi için padişaha götürülür. (29)

Şahoğlu Şah Abbas bir padişaktır. (32)

Bir padişah, Hızır'ı kendisine getirene mücevher verecektir. (33)

Doğu padişahının oğluyla Batı padişahının kızı evlenir. (35)

Bir padişahın bir oğlu vardır. (37)

Bir padişahın oğlu olmaz. (38)

Padişahın üç oğlu vardır. (41)

Padişah halk tarafından çok sevilmektedir. (48)

Hasta olan bir padişah, Selim-i Cevahir-i Furuc tarafından öldürülür. (50)

P30. Şehzade

Bir padişahın iki oğlu vardır. (8)

Bir padişahın üç oğlu vardır. (14,41)

Bir padişahın oğlu, vezirin kızıyla evlenir. (22)

Bir şehzade, üvey annesi tarafından eziyet gören bir kızla evlenir. (25)

Bir padişahın oğlu, nahırcının kızıyla evlenir. (26)

(T) P43. Hoca

Avcı Ahmet'i defnetmek için hoca çağrılır. (24)

P110. Padişahın Vezirleri

Padişahın gizli işler çeviren vezir cezalandırılır. (8)

Padişah sefere çıkınca karısına veziri ve vekiline emanet eder. (10)

Padişahın vezir ve vekili, padişaha kız istemeye giderler. (15)

Padişah ava çıkarken yerine vezirini tayin eder. (21)

Padişahın oğlu ile vezirin kızı evlenir. (22)

Padişah, oğlunun istediği kıza vezirini elçi gönderir. (26)

Vezir, ormana terk edilen üç kız kardeşin en küçüğüyle evlenir. (29)

Padişah, vezirine şehirdeki bütün kadınları öldürme emri verir. (32)

Padişah, vezirini görevden alarak ihtiyar bir adamı onun yerine vezir yapar.

(33)

Vezir, padişah ile oğlunun arasına açar. (38)

Padişah, vezirine akıl danışır. (40)

Padişah vezirinin sözünden hiç çıkmaz. (48)

P150. Zengin Adamlar

Doktor, kamışçı ve değirmenci çok zengin olurlar. (8)

İki kardeşten biri çok zengindir. (16)

Padişaha kılavuzluk yapacağını söyleyen Ahmet, padişahın verdiği mücevherlerle zengin olur. (20)

Hızır'ı getirmek için padişahın mühlet isteyen ihtiyar, padişahın verdiği mal mülk sayesinde zengin olur. (33)

P233. Baba ve Oğul

Padişahın iki oğlu vardır. (8)

Bir tuc̄carın bir oğlu vardır. (31)

Bir padişahın bir oğlu olur. (38)

şengi şah'ın uc̄ oğlu vardır. (41)

P251. 5. İki Erkek Kardeş

İki erkek kardeş uc̄vey annelerinin iftirasından dolayı eve terk edip gurbete giderler. (8)

İki kardeşten biri fakir biri zengindir. (16)

P251. 6. 1. Uc̄ Erkek Kardeş

Bir padişahın uc̄ erkek çocuğu vardır. (14)

şengi şah'ın uc̄ oğlu vardır. (41)

P252. 2. Uc̄ Kız Kardeş

Bir padişahın uc̄ kızı vardır. (17)

Kimsesiz uc̄ kız kardeş vardır. (21)

Bir oduncunun uc̄ kızı vardır. (29)

P282. Uc̄vey Anne

Babaları Gül ile Seyda'ya uc̄vey anne getirir. (8)

Uc̄vey annesi Fatmacık'a kötü davranır. (25)

Uc̄vey annesi Fatmacık'a kötü davranır. (26)

Üvey anne kocasından çocuklarını ormana bırakmasını ister. (29)

Üvey annesi kıza kötü davranır. (37)

Q. MÜKÂFATLAR VE CEZALAR

- Q0. Mükâfatlar ve Cezalar
Q10-Q99. Mükâfatlandırılmış İşler
Q100-Q199. Mükâfatların Özellikleri
Q200-Q399. Cezalandırılmış İşler
Q400-Q599. Cezaların Çeşitleri

Q10. Mükâfatlandırılmış İşler

Şehzadeye iyilik yapan değirmencinin canı bağışlanır. (8)

Şahmeranın karısını kötü yılanın tacizinden kurtaran Avcı Ahmet'e hayvanların dilleri öğretilir. (24)

Yakaladığı balığı tekrar suya atan nahırcı balık tarafından istekleri yerine getirilerek ödüllendirilir. (40)

Q111. Zenginlikle Mükâfatlandırma

Şehzadeye yardım eden oduncu, kamyıççı, değirmenci şehzadenin verdiği altınlarla zengin olurlar. (8)

Q211. Öldürerek Cezalandırma

Çiftçinin hayvanına zarar veren kurt öldürülür. (2)

Gül ile Seyda'nın üvey anneleri, vezir, vekil ve vapurcu öldürülür. (8)

EşkİYaların altınlarını çalan adam, eşkıyalar tarafından öldürülür. (16)

Mağarada hayvanların sırlarını dinlemek isteyen Namert, orada bulunan hayvanlar tarafından yakalanarak öldürülür. (18)

Şahmeranın hanımına sarkıntılık eden siyah yılan öldürülür. (24)

Padişah veziri ile vekilini öldürtür. (33)

Fatma'nın üvey bacası yaptığı kötülük karşısında padişahın oğlu tarafından öldürülür. (37)

Q260. Hile İle Cezalandırma

Tilki, kuyuda aç kalan ayının kendi kendini yemesini söyler. (6)

Tilki, kurdu kandırarak kapana düşürür. (7)

Tilki hile ile Hz. Ali'yi ejderhadan kurtarır. (34)

Q465. 3. Kuyuya Atarak Cezalandırma

Arkadaşları Cemesim'i kuyuya atarlar. (27)

Çocuk, arkadaşları tarafından kuyuya atılır. (28)

Q590. Çeşitli Cezalar

Keçi, yavrularını yiyen kurdun hayasını yırtar. (1)

Padişaha yalan söyleyen ve kız kardeşlerine kötülük yapan iki bacı hayvan derisine konulur. (29)

Üvey annelerinin isteği üzerine, üç kız kardeş babaları tarafından ormana terk edilir. (29)

R. ESİRLER VE KAÇAKLAR

- R0-R99. Esirlik
R100-R199. Kurtarma (Kaçma)
R200-R299. Firarlar ve Takipler
R300-R399. Sığınaklar ve Tekrar Ele Geçmeler

İğdır masallarında bu bölüme rastlanmamıştır.

S. ANORMAL ZULÜMLER

- S0-S99. Zalim Akrabalar
S100-S199. Korkunç Katliamlar ve Sakat Bırakmalar
S200-S299. Zalimce Kurban Etmeler
S300-S399. Terk Edilmiş veya Öldürülmüş Çocuklar
S400-S499. Zalim İşkenceler

S11. Zalim Baba

Padişah, kızının zina yaptığını öğrenince onu öldürür. (48)

S25. 4. Zalim Ablalar

İki kız kardeş, saçının bir tarafı altın bir tarafı gümüş çocuk doğuran küçük kız kardeşlerine kötülük yaparlar. (29)

S31. Zalim Üvey Anne

Üvey anne, çocukların evden kaçmasına neden olur. (8)

Üvey annesi kıza sürekli eziyet eder. (25)

Üvey anne kıza kötü muamele yapar. (26)

Üvey anneleri kızları istemez. (29)

Üvey anne kıza zulmeder. (37)

S143. Ormana Terk Etme

Üvey anneleri tarafından istenmeyen üç kız kardeş, babaları tarafından ormana terk edilir. (29)

Devler, kendilerine zarar veren insanoğlunu ormana bırakırlar. (41)

S165. Çıkarılan Gözler

Padişah oğlunun gözlerini çıkararak saklar. (38)

T. CİNSİYET

- T0-T99. Aşk
T100-T199. Evlilik
T200-T299. Evlilik Hayatı
T300-T399. Namus ve Bakirelik
T400-T499. Uygun Olmayan Evlilik İlişkileri
T500-T599. Hamile Kalma ve Doğum
T600-T699. Çocukların Bakımı

T15. İlk Görüşte Aşık Olma

Nigar Hanım, kendisiyle savaşmaya gelen Ahmet'e aşık olur. (20)

Padişahın oğlu Fatmacık'a aşık olur. (25)

Padişahın oğlu görüp sevdiği Fatmacık'ı ister. (26)

T130. Evlenme Adetleri

Gelin göçürürler. (7)

Padişah, vezirine sorduğu sorulara cevap veren kızla evlenir. (10)

Padişah kırk gün kırk gece düğün yapar. (15)

Şehzade ormanda rastladığı kızla evlenir. (17)

Padişah tebdil-i kıyafetle misafir olduğu evin kızını ister ve onunla evlenir.

(22)

Şehzade görüp aşık olduğu kızı isteterek onunla evlenir. (25)

Şehzade kırk gün kırk gece düğün yapar. (26)

Vezir üç kız kardeşin küçüğüyle evlenir. (29)

Genç mağarada kırk gün kendisini bekleyen kıza nikah kıyar. (30)

Doğu padişahının oğlu ile batı padişahının kızı evlenir. (35)

Şehzade sarayda gördüğü kızı bularak onunla evlenir. (37)

Yarışı kazanarak şahın kızını alır. (38)

Nahircının oğlu, padişahın kızıyla evlenir. (39)

Sevdiği ölen kadın başkasıyla evlenir. (49)

T131. Evlenme Şartları

Padişahın evlenmek istediği kız, padişahın bir sanat öğrenmesi şartıyla onunla evleneceğini söyler. (22)

Şehzade, gittiği memlekette padişahın kızını alabilmek için yarışı kazanmalıdır. (38)

Padişah, isteklerinin yerine gelmesi halinde kızını nahircının oğluna verecektir. (39)

Padişahı kaçıran adam hayatta kalmak için maymunla evlenmek zorunda kalır. (50)

T131. 1. Dünür Olma

Şehzade, anne ve babasını sevdiği kızı istemeye gönderir. (25,26)

Nahircının oğlu, babasını padişahın kızını istemeye gönderir. (39)

T136. Düğünde Eğlence

Anne ve kızı saraydaki düğüne eğlenmeye giderler. (37)

U. HAYATIN TABİATI

U0-U99. Hayatın Eşitsizlikleri

U100-U299. Hayatın Tabiatı İle İlgili Çeşitli Motifler

U... Evlilik Öncesi İlişki

Padişahın kızı cariyeye kılığındaki erkeklerle beraber olur. (48)

V. DİN

V0-V99. Merasimler

V100-V199. Dinî Binalar ve Nesnelere

V200-V299. Mukaddes Şahıslar

V300-V399. Dini İnanışlar

V400-V499. Dinî Kuvvetler

V500-V599. Çeşitli Dinî Motifler

V50. Dua

Gül, mağarada kendisine yemek veren kadına dua eder. (8)

Muhammed, dua etmesi sonucu annesine kavuşur. (14)

Kız, ceylan olması için Allah'a dua eder. (21)

Hz. Ali, ismi azem duasını okur. (34)

Hanımı, kocasına kadının kötülüğünden korunmak için dua etmesini söyler.

(44)

Hoca, marangozun yaptığı heykele can gelmesi için dua eder. (47)

V56. 4. Sabah Namazı

Lokmanın karısı sabah namazı hazırlığı için dışarı çıkar. (8)

V56. 7. Akşam Namazı

Ahmet, akşam namazından sonra padişahın sarayına gider. (47)

(T)V56. Namaz

Behlül, namazını kıldıktan sonra ahırdan misafirin eşeğini çıkarır. (9)

Üç bacı cezalı oldukları için namaz kılarlar. (14)

Ceylan donunda olan kız, namaz kılarak Allah'a yalvarır. (21)

Adam namaz kılar. (44)

V254. Selamlaşma

Seyda ihtiyara selam verir. (8)

Muhammet güvercinlere, söğütlere, kazana, kancığa, taşa başını vuran adama, güzel bir kıza sırasıyla selam verir. (14)

Bir genç, Hızır'ı arayan ihtiyara selam verir. (33)

Hz. Ali mezarlığına gelerek selam verir. (34)

Muhammet, lükse ve semavere selam verir. (47)

Vezir köyün kahvesindekilerle selamlaşır. (48)

Süleyman peygamberin istediği kız, Süleyman peygambere selam gönderir.

(49)

Baykuş ile ibibik kuşu selamlaşırlar. (49)

(T)V304. Çeşitli İnanışlar

Kadın eve gelen dilenciği boş göndermez. (43)

(T)V532. Mekke'ye Giderek Hacı Olmak

Padişah hacca gider. (50)

W. KARAKTER ÖZELLİKLERİ

W0-W99. Karakterin Güzel Özellikleri

W100-W199. Karakterin Çirkin Özellikleri

W200-W299. Çeşitli Karakter Özellikleri

W33. Kahramanlık

Muhammet, gittiği yolculuğun sonunda sevdiğiyle döner. (14)

Şüreyye, sapıkça adetleri dolayısıyla padişahı öldürür. (19)

Tilkiden korkan adam, devleri hile ile korkutarak onların mücevherlerine ortak olur. (36)

Babası tarafından gözleri çıkarılan şehzade, savaşarak babasının tahtını ele geçirir. (38)

Şengi Şah'ın oğlu, devlerle savaşarak onları yener. (41)

Dev tarafından kaçırılan kız, hileyle devi yakarak kurtulur. (45)

W154. Nankörlük

Kuyuya inip balı arkadaşlarına veren Cemesim, bal bittikten sonra arkadaşları tarafından kuyuda bırakılır. (27)

W181. Kıskançlık

Kızın ablaları, onu kıskanarak doğurduğu çocuğu alarak yerine köpek yavrusu bırakırlar. (29)

Üvey annesi, kendi kızından güzel olan Fatma'yı kıskanır. (37)

X. MİZAH

X0-X99. Yenilginin Mizahı

X100-X199. Kabiliyetsizliğin Mizahı

X200-X599. Sosyal Sınıfların Mizahı

X200-X299. Esnaf İle Alışverişin Mizahı

X300-X499. İş Sahipleri İle Alış Verişin Mizahı

X500-X599. Diğer Sosyal Sınıflarla İlgili Mizah

X600-X699. Milliyet ve Irklarla İlgili Mizah

X700-X799. Cinsiyet İle İlgili Mizah

X800-X899. Sarhoşlukla İlgili Mizah

X900-X1899. Mübalağa ve Yalanın Mizahı

X910-X1099. Olağanüstü Adamla İlgili Yalan

X1100-X1199. Balıkçılar ve Avcılar Hakkında Büyük Yalanlar

X1200-X1399. Olağanüstü Hayvanlar Hakkında Yalan

X1400-X1499. Bitkiler, Meyveler, Sebzeler ve Ağaçlar Hakkında
Yalan

X1500-X1599. Coğrafya ve Topografya Hakkında Yalanlar

X1600-X1699.	Hava ve İklim Hakkında Yalanlar
X1700-X1799.	Mantikî Maskaralıklar Hakkında Yalanlar
X 1880-X1899.	Çeşitli Yalanlar ve Mübalâğalar

X137. Çirkinliğin Komikliği

Fatma'nın üvey kardeşi, yaşlı kadına kötü cevaplar verdiği için yaşlı kadın tarafından, ona siyah suya girmesi öğütlenir. Siyah suya giren kız çirkinleşir.

(37)

X942. Olağanüstü Taşıyıcı Hakkında Yalanlar

Zümrüdü anka kuşu, kahramanı gideceği yere kadar sırtında taşır. (19)

Kahraman, sudan çekip çıkardığı yaratığa binerek yolculuk eder. (41)

X960. Olağanüstü Şahsın Hünerleriyle İlgili Yalanlar

Kadın, saçlarının yarısı gümüş, yarısı altın olan bir çocuk doğurur. (29)

X1250. Kuşlar Hakkında Yalanlar

Baykuş ile ibibik kuşu birbirlerine şahit oldukları olayları anlatırlar. (49)

X1480. Çiçekler Hakkında Yalanlar

(T) X1485. Güller Hakkında Yalanlar

Kızın alınına değen gül goncası, hem onun yüzünü aydınlatır hem de etrafa gül kokusu yayar. (26)

(T) X1548. Bal Kuyusu Hakkında Yalanlar

Yeraltında şahmeranın bal kuyusu vardır. (27)

X1850. Diğer Masal Anlatanlar

Kahraman, konuşmayan prensesi konuşturabilmek için semaver ve lükse masal anlattırır. (47)

Z. ÇEŞİTLİ MOTİF GRUPLARI

- Z0-Z99. Formüller
Z100-Z199. Sembolizm
Z200-Z299. Kahramanlar
Z300-Z399. Eşsiz İstisnalar

Z71.4. Çeşitli Formülistik Sayılar

- 2 keçi yavrusu: 5
2 kardeş: 16
2 teneke altın: 23
2 yılan: 24
2 erik ağacı: 23
2 kız: 37
2 teneke darı: 37
2 tüy: 50

3 keçi yavrusu: 1
3 elma: 8
3 kazan: 14
3 söğüt ağacı: 14
3 ağaç: 14
3 şart: 14
3 güvercin:14, 50
3 tabak yemek: 17
3 kızı: 17, 21, 29, 45,
3 soru: 26
3 parça: 27
3 varlık: 34
3 eş: 38
3 baldız: 39
3 kardeş: 47
4 parça: 16
5 lira: 17
5 yaş: 22
5 katlı apartman: 48
6 göz: 41
6 boynuz: 41
7 küp altın: 18
7 katlı apartman: 20
7 kardeş: 36

7 deste: 39
10 tane on başı: 49
15 yaş: 21
20 yaş: 19
20 nüfus: 34
18 yaş: 19
40 altın: 18
40 misafir: 22
40 anahtar: 32
40 pehlivan: 32
40 kişi: 34
40 cariye: 48
40 çeşit kadın: 49
41 kapı: 32
50 defa: 20
120 yaş: 32
150 pehlivan: 20

Zamanla İlgili Olanlar

3 saat: 47
5 yıl: 46
7 yıl: 48
9 sene: 35
9 ay: 22

18 yıl: 19

40 gün: 21, 41, 48

40 yaş: 8

Z140. Sembolik Renkler

Siyah: 8, 24, 37, 40, 41

Beyaz: 6, 21, 24, 37, 40, 47

Sarı: 33

Kırmızı: 15, 17, 22, 25, 37

Yeşil: 37

VIII. BÖLÜM

METİNLER

1. GEÇİYNEN GURT

Varıymış yoħuymuş, bir dene geçi varıymış. O geçinin de üç dene balası varıymış. Birinin adı Şengülüm, Şüngülüm, Hezenggülüm... Geçi deyir ki: “Şengülüm, Şüngülüm, Hezenggülüm siz evde durun men gedirem size ot getirem, süd getirem. Gapıyı kimseye aşmayın!” Bu gedir. Gurt da bunnarı pusurmuş. Gurt gelir elecene deyir. Deyir: “Şengülüm, Şüngülüm, Hezenggülüm aş gapıyı men gelim, size ot getirim, süd getirim.” Onnar da ele bililler ki anasıdı. Gapıyı açılar, gurt Hezenggülüm’ü götürünce gaçır. Bunnarın anası gelir. Deyir: “Şengülüm, Şüngülüm, Hezenggülüm gapıyı aş men gelim.” Deyir: “Yoh, sen bizim anamız deyilsen! Elecene dedin biz gapıyı aşdıh, Hezenggülümü götdün, getdin.” Bunnar gorħusunnan gapıyı aşmıllar. Bu geçi çıhır başını sallıyır, ayağını sallıyır... Deyir: “Aha görün, bilin annenizem.” Gapıyı açır, gelir. Bu, ot verir; süd verir. Deyir: “Hele sen dur, men gedirem gurtnan güleşem.” Gedir deyir: “Menim balamı niye getdin, niye yedin? Gel güleşeciyyih.” Güleşiller, geçi vurur gurdun daşjağını yırtır. Deyir: “Vay daşjağım, tay daşjağım.” Deyir: “Bee, sen balamı yemiyyedin vay daşjağım, tay daşjağım demiyeydin.”

(Meryem Sarıcan)

2. TİLKİ İLE GURT

Birgün tilkiyken gurt arhadaş olmaya garar vermişder. Deyip: “Ava çıhacıh ne bulsağ bereber bölüşüp bereber yiyeciylh.” Bir gedipler bir ovaya, bir dene çifcinin yağını çalıplar; gavanozdaki yağını. Gedip yarısını yeyipler, yarısı galıp. Yannız demişder: “Kimse kimseden habersiz yemiyeceylh.” Demişder: “Tamam!” Tilki geceleyin uyanıp, gedip yağı yeyip. Sabahleyin gelip gurda deyip ki: “Yağı sen yedin!” Gurt deyir: “Yoğ, men yatmışdım. Men yemedim.” Deyir: “Yoğ, sen yeyipsen!” Deyir: “Tamam, gel bu gece yatalım kimin vücudunnan yağ çıhsa bil ki yağı o yeyip!” Gece yatıllar, tilki gene uyanır. Gece gedip gavanozun dibini sıyırdı, getiripdi gurdun canına yağı yağıp. Sabah gahıplar, gurda deyip ki: “Valla yağı sen yedin.” Gurt da deyip: “He valla yağı men yemişem. Demeyh ki suçlu menem.” Gonusıpdular, ayrılıp gedipdiler. Ayrılıp gedende bu sefer gurt tekrar dönüp gelip ki o çifcinin deyip gene yağını çalım. Yağını çalmaya gelende bu sefer öküzderi görüp. Deyip öküzünü de çalım. Tam gedipdi, öküzü çalmaya gedende çifciyin bir dene guzusunu boğup. Boğup öldürende çifciyken hanımı bunu yağalıyıpdi. Bunu yağalıyıp... Gurdu torbayın içine salıpdılar. Hanımına deyipdi: “İsdi su, sıcağ su...” Sıcağ suyu o töküpdü bu vurup, çifci vurup. Hanımı sıcağ suyu töküpdü, tilkiyi vurup. Tilkiye okgeder vurupduu, tilkiyin derisi soyulupdu. Tilkiyi ötürüp. Şey, gurdu ötürüp tilki nereden çıhdı? Gurdu ötürüp. Gurt gedip. Gurt gedip intikamını almağ için diyer gurtdara deyip. Gelipler çifciye zarar vermeye. Çifciler bağıp tarlasını sürende... Bağıp gurt on-on beş dene gurdu yığıp gelipdi. Çifci bağıp ki bunnar çifciyi yemeye gelir. Çifci hemen öküzderi götürüp ahıra gapadıp. Kendisi gorhusunnan çıhip ağacın başına. Ağacın başına çıhip. Gurtdar deyip bunu nasıl yiyeyh, nasıl yemiyeylh? Çifciyi... Bu sefer gurtdar en alta bu derisi soyulan gurd

çömelip. Onun üsdüne de gurtdar üst üsde çıha çıha... Onuncu gurt da çıhıp, on birinci gurt gelip tam çifciyi yiyende, çifci tüşünüp: “Ne yapım ne yapmıyım?” Hemen bağıırdı: “Hanım, isdi sudan tohmağı getir.” Tabe gurt yirmi gün bu zoru görüpdü ya, bunu duyar duymaz altdan gorhur gaçır derisi soyulan gurt. Boyul heresi de onun başınnan tökülür yere. Golu gırılır, kıcı gırılır... Tüşüller bu gurdun dalına. Gediller o gurdu temmuz öldürüller, yeyiller. Çifci de kurtulur, elecene gedir.

(Erdal Çakmak)

3. GURT, GUZU, GOYUN VE GEÇİ

Gurt gedir baħır oyanda bir dene guzu var. Deyir: “Guzu men seni yiyecem”. Deyir: “Sen meni neteri yiyeceyhsen? Duzun yooħ, isdodun yooħ... Menim etime hayıf deyil sen elece yiyesen? Get isdot geti, duz geti benim etime töyh ye!” Bu da inanır da. Gedir duz getire, isdot getire. Gurt gedende o yana, gidiyh gaçır gedir. Gedir oyana, baħır bir dene goyun. Deyir: “Goyun men seni yiyecem”. Deyir: “Sen meni neteri yiyesen? Goy bir oyun çıħardım sora meni ye.” Goyun gaçır oyana, gaçır buyana... Guva oyun çağardır da, yalladır bunu. Birden gaçır gedir. Deyir: “Vay, o da elden getdi!” Gedir baħır bir dene geçi var orda. Deyir: “Geçi men seni yiyecem.” Deyir: “Sen meni neteri yiyeceyhsen? Menim iki dene balam var. Goy gedim onnarı da getirim, üçümüzü de birden ye. Meni yiyersen balalarım yetim galar.” Bu gedir daha gelmir. Gurt deyir:

“Vay benim gij başım batsın!

Gördün guzuu,

Ye gassın guru buynuzu,

Sen neynirsen isdotnan duzu.” Deyir:

“Gördün goyuun,

Ye gassın guru boyun,

Sen neynirsen oyun moyun?”

Deyir:

“Getdin gödün geçi,

Ye gassın guru kıçı,

Sen neynirsen ikinen üçü?” Aha belecene deyip, daha başını alıp gij gij gedip.

(Meryem Sarıcan)

4. PISDAN BÖCÜYÜNNEN SIÇAN

Pısdan böcüyünün eri, gocası ölmüş. Deyirmanın önünde durup özüne yeni bir er arıyormuş. Bu sırada bir çoban iras gelir. Çoban pısdan böcüyüne deyir ki: “Ay pısdan böcüyü burda niye durupsaan?” Pısdan böcüyü deyir ki: “Erim öldü, özüme teze er aħdarıram.” Çoban deyir ki: “Meye gelersen mi?” Pısdan böcüyü: “Meni döyende neynen döyersen?” Çoban deyir: “Elimdeki deyneynen.” Pısdan böcüyü deyir: “Yoh, yoh seye gelmem men; bir vursan canım çıħar.” Birez soyra yoldan geħen bir sıçan, pısdan böcüyüne deyir: “Ay pısdan böcüyü burda niye durupsaan?” Pısdan böcüyü: “Erim ölüp, teze er aħdarıram.” Sıçan deyir: “Meye gelersen mi?” Pısdan böcüyü: “Meni döyende neynen döyersen?” Sıçan deyir: “Guyruğumu bala batırıp gözüne çekerem.” Pısdan böcüyü deyir: “Elese seye gelirem.” Sıçan pısdan böcüyünün elinnen tutup, götürür evine.

(Ramiz Özler)

5. AHMAK GURT

Bir gurt, bir gün acıhıpdı. Deyip: “Ne çıhsa önüme, onu yiyecece.” Gelir baħır bir dene goyun. Deyir: “Goyun goyun men seni yiyecece!” Deyir: “Meni yeme! Böyün bacımın toyudu. Toya gedim, gelim sen meni ye.” Goyun toy deyir, gaħır kurtulur. Gezir, gelir baħır guzu... Deyir: “Guzu guzu men seni yiyecece!” Deyir: “Ya meni yeme, benim üsdüm tezedi, körpeyem. Gedim evden isdotnan duz getirim, meni duzda ele ye!” Guzu da elinen gaħır kurtulur. Gelip baħır keçi, ikidene de balası var. Deyir: “Keçi keçi men seni yiyecece!” Deyir: “Ya meni yeme! İki dene de balam var. Gedim onnarı getirim, yetim yetim galmasınnar. Üçümüzü birden ye, kurtulaħ.” Keçi de gurdu gandırıp gaħır. Gedir, gezir gezir baħır bir camış; suyun kenarında yatıp... Deyir: “Camış camış seni yiyecece!” Deyir: “Meni yeme! Pütün çamıram, pisdiyem; dur suya girim yıħanım.” Gemişdiyın içerisine girir. Gurt da suyun o terefine geçebiler? Gelir baħır bir at... Deyir: “Ay at, ay at men seni yiyecece!” Deyir: “Meni yeme! Senin dedennen benim dedem arħadařdı. Baħ nalımın arħasında yazı var: Birbirimize zarar vermeyeceğiz diye. Gel o yazıyı oħu!” diyende at nasıl gurdun annına tepiyhden vurur, gurt yıħılır. Gaħır, at gaħır kurtulur. Gedir, baħır bir deve... Deyir: “Ay deve deve men seni yiyecece!” Deyir: “Meni yeme! Min dalıma, men seni götürüm bele köyü dolaşdırım, gelim sen meni ye.” Köye gelende millet devenin üsdünde gurdu görür: “Ede gurt geldi!” Tüşüp gurdun dalına. Gurt gaħır çıħır dağın başına. Deyir:

“Getdin gördün bir goyun,

Ye galsın bir guru boyun.

Sen neynirsen oyun,

Ay köpoğlun aj gurdu.

Getdin gördün bir guzu,
Ye galsın iki gözü.
Sen neynirsen isdot duzu,
Ay köpoğlun aj gurdu.
Getdin gördün bir keçi,
Ye galsın gırır kıcı. –Kıç demeyh, yanı ayağ demeyhdi-
Sen neynirsen üçü müçü,
Ay köpoğlun aj gurdu.
Getdin, gördün bir camış,
Ye galsın guru gamış.
Sen neynirsen temmizdiyh,
Ay köpoğlun aj gurdu.
Getdin, gördün bir at,
Ye yanında yat.
Sen neynirsen gazma murat,
Ay köpoğlun aj gurdu.
Getdin, gördün bir deve,
Ye otur geve geve.
Sen neynirsen gedeyh eve,
Ay köpoğlun aj gurdu.

Ordan bir çoban çırır, vurur gurdu öldürür. Derisini götürüp, çırıp gelir.

(Behman Taluk)

6. KURNAZ TİLKİ

Bir gün bir tülkü bele çıkmışdı ava... Bir bağıdı, gördü ki bir derin guyu var. Bu derin geyunun dibinde bir dene beyaz daş var. Dedi: “Vallaha o guyruluğdu. Addıyım men onu yerde yeyim!” Addadı, bağıdı ki bir beyaz daş! “Eyvah!” dedi “Be ne olacağ benim halım?” Bele diblere bağıdı, bağıdı gördü ki bir dene tosbağaynan, ilan... Onnar da ordadı. Dedi: “Be siz burda ne arıyrsınız?” Dediler ki: “Valla, biz de ele bildiyh guyruluğdu. Tüşmüşeyh burya! İndi burda galdığ. Ne olacağ halımız, bilmireyh!” Birez sonra bir bağıdılar gördüler, çakgal özünü galdırdı atdı aşşığı. Çakgal gağıdı, dedi: “E guyruluğ benimdi, kimse deymesin!” Tülkü dedi: “Eye anan gadan alsın, o guyruluğ deyil; beyaz daşdı.” Çakgal bele bağıdı ki, beyaz daşdı. Dedi: “Eyvah! Bizim ahırımız ne olacağ?” Ertesi günü... Guyu genişıydi. Bir dene gurd özünü atdı aşşığı. Dedi: “Vallaha...” Gağıdı, dedi: “Men herkesi parçalıyaram! Guyruluğ benimdi.” Tülkü dedi: “Eye anan gadan alsın, o guyruluğ deyil; o bir beyaz daşdı.” Bele bağıdı, gördü ki bir beyaz daş... Dedi: “Eyvah! Burda acımızdan öleciyiyh.” Ertesi günü bir donguz özünü götürdü atdı aşşığı. Dedi ki: “Ne yapacam men?” Bağıdı, gördü ki; bu beyaz daşdı. Donguz bir şey yapammadı. En son günü bir ayı özünü galdırdı atdı aşşığı. Dedi: “Vallaha bu guyruluğdu!” Döndü, bağıdı ki: Her biri bir terefde büzülüp duruplar. Tülkü dedi: “Guyruluğ deyil ayı gardaş, ayı lele; o bir beyaz daşdı.” Bir de bağıdı ki beyaz daş. Dedi: “Biz burda ne yapacıyılığ, acımızdan öleciyiyh?” Bir gün durdu, ertesi günü ayı dedi ki: “Eye tülkü, gene sennen eyisi yoğdu. Gağ bir duva oğu! Beke Allah vere... Her kimin adı sonda çıarsa onu yiyeyin!” Tülkü dedi: “Olsun!” Tülkü gağıdı arđa ayağının üsdüne, dedi:

“Tülkü tülkü dümbekü,

Guyruğunun üsde lümbeki,

Ayı aħmaħ, donguz toħmaħ,
Gurd ulavış, Çakgal avış,
Yılan gemi, tosbaġa anaħ.”

Dedi: “Eye bu anaġı neyniyeciyih burda? Gemiyi neyniyeciyih burda? Biz kimsiyi dyebileceyh halımız yoħdu!” Getdiler onnarı yediler. Dedi: “E maġıl duva oħu! İlannan, tosbaġanan ne ıħacaħ?” Ayı dedi. Tülkü de duvasını oħudu, dedi:

“Tülkü tülkü dmbek,
Guyruġunun sde lmbek,
Ayı aħmaħ, donguz toħmaħ,
Gurt ulavış, Çakgal avış.”

Dedi: “Biz akgalı neyniyeciyih? Biz asgeriyh? avış lazım deyil bize!” akgalı yıħdılar yere, paraladılar; o günüsü yediler. İkinci günü gene acıħdılar. Ayı dedi: “Tülkü gaħ duvanı oħu! Men acıħdım.” Bir daha gaħdı bu duvasını oħuyanda dedi ki: “Gurt ulavış...” Dedi: “Ele bunun ulamaġının znнен bu güne galdıħ. Geti bunu da paralıyaħ!” Bunu da, gurdu da paraladılar. Aradan bir gün iki gün geşdiyhden sonra dedi: “Gaħ duvanı oħu! Biz acımızdan leciyih.” Dedi:

“Tülkü tülkü dmbek,
Guyruġunun sde lmbek,
Ayı aħmaħ, donguz toħmaħ...”

diyende dedi: “Eye bu toħmaġı neyniyeciyih? Burda adam ldreciyih?” Donguzu da yıħdılar yere, parçaladılar. Tülkü birez etden oġurradı. aldı, goydu gizdi bir yere. Gizdi yere goydu. Bir ertesı günü ayı dedi: “Be biz acıħdıħ! Ne yapacıyıħ?” Tlkye dedi. Tülkü buradan ıħardıp eti goyup goltuġunun altına. Ordan ıħardıp ıħardıp az az yeyirdi. Ayı dedi: “Be sen, o nedi yeyirsen? Tülkü de dedi: “Men, zm öz

goltuğumun etini söküp yeyirem. Sen de ye!” Ayı da başdadı öz özünün goltuğunun etini söküp yemeye. Ayı da tüşdü yere geberdi. Tülkü bir zaman da bunu yedi. Bir zaman da bunu yedi... Pitdiyhden sonra, gün geldi acıhdı. Acıhdı, bu dedi ki: “Ya, be ne yapacılı bunu? Bağıracam, görüm üsden...” Dinnedi, bağıdı ki üsden bir ses gelir. Dedi: “Belke avçı mavçı olarsa meni çıhardar.” Bağırıldı. Bağıranda avçının omuzunda çengel varıldı, silahı varıldı, gazma varıldı, bişeyler varıldı ki; guyuya sallıya tülküyü çıharda derisine sebep. Bu şey yapıdı; aldı bunu. Avçı aman verdi, tülkünün boğazınnan tutdu, basdı altına. Dedi: “Bunu bele boğum, onnan soyra bunun derisini soyum. Boğulmuş kimin tülkü cansız tüşdü. Çünkü tülkü gurnazdı. Cansız tüşdü, tüşende getdi dedi: “Goy pıçağımı itildim, bunun derisini soyum.” Tülkü gaşınca gaşdı. Dedi: “Eye ağımağ! Ele sen de ayı kimin ağımağsan ki, sen meni öldürmeden başdadın pıçağ itiltmeye.” O zaman avçı dedi: “Vah olsun ki, men bir daha tülküyü mökgem öldürmeden bir daha men pıçağ itildem!”

(Muhtar Akdeniz)

7. TÜLKÜYENEN GURT

Tülkü gedir, gelin köçürürmüşder... Gedir gelinin gabağını kesir. Deyir: “Gelin osdurdu!” diyende gelin deyir: “Aman tülkü gardaş deme!” Golundaki muncuğları çıhardıp verir. Tülkü gedir. Gurt yolda irasdıyır. “Ay tülkü gardaş, bunnarı nerden aldın?” Deyir: “Ağşamnan getdim; Araz’a salladım guyrugumu, Araz’dan düzüldü.” Kışın günü... Gedir o da, ağşamnan sallıyır sabağa geder. Deyir: “Düzüleceyh hindi!” Sabağnan petişahın itderi hücum ederken, bu gaçır. Guyruğ köyhden gopur. Gedir tepenin döşünde yatır. Deyir: “Ağ, tülkü gardaş bir elime geçersense, sana bu olannarı görsederem.” Deyir: “Ey gardaş, men sana neynedim? Ey men sana dedim ki; o muncuğları getdim Araz’a guyrugumu salladım, Arazdan düzüldüler. Sen de gedip sallıyıpsan. Ey men ona neyniyim? İtder sana hücum edende, sen çekip guyrugunu gopardıpsan.” Deyir: “Ağ tülkü gardaş, ele!” Deyip: “Gurt gardaş, heş canını sıhma. Gedeyh bir yerde de et bilirem. Gedeyh ora. Dedim, gurt gardaşım ajdı. Yazığım geldi, dedim gedim gurt gardaşımı çağırım; gelsin onu yesin.” Adam gelir şeye, gurt telesine et goyur. Deyir: “Aha burdadı bağ! Gurt gardaş, al yiyeyh.” Deyir: “Sen niye almadın?” Tülkü gurnazdı. Deyir: “Gurt gardaşım mennen böyühdü. Dedim, o yesin doysun. Men hardan olsa doyaram. Gurt elbehen alır orda eti atır kenara. Gurt telesi bunu yağalıyır. Ordan tülkü eti alıp, aparır oğalda yeyir. Boyul tele sahabı gelende, onu hemen orda hırpalıyır. Orda zatan gurt geberir. Aha onu teleden çıhardır. Tülkü de ele gedir.

(Cafer Özer)

8.GÜL İLE SEYDA

Günnerin bir gününde, zamannarın bir zamanında bir şehrin bir petişahı varmış; ama sevilirmiş... Petişahın bir garısı iki dene oğlu varmış. Oğullarını üsgeyh okulda oğutmaya gayret etmeye çalışırdı ve onnarı oğudurdu. Birinin adı Seyda'ydı birinin adı Gül'dü. Gül ufağıydı, Seyda böyüyüdü. Gel zaman get zaman, on dört on beş yaşına girdiler. Bunların anası Allah'ın reyhmetine getdi. Eee petişahdı nereye elini atsa, kimi isdese petişaha gelir. Ama evlenme fikiri yoğdu. Çocuularınnan gorğur ve çocuularına toz gondurmağ isdemir. O zaman da çocuular mejbur galdı. Dediler: "Baba!" "Buyur yavrum!" dedi. "Baba sen evlenmeyh zorundasın! Biz oğuyurağ, sen de o şekilde evde perişansın. Sen evleneceyhsen." "Yavrum men size toz gondurmağ isdemirem." dedi. "Baba sen bizi tüşünme. Sen yeter ki evimize bir ayile getir. Hiç canını sığma. Bizim annemiz o da olabilir." Babası ertesi gün cadıkün bir gariya ürcağ oldu. Ne bilsin petişah. Getirdi eve. Seyda ile Gül'ü okgeder sevdi ki; öz annelerinnen daha çoğ severdiler onu. Sabağnan gağıp annelerini öpmeden okula getmezdiler. Gel sana kimnen heber verim, günner dolaşdı. Bu teyh galmır, garı böyle fırsat vermir çocuulara. Bir gün Seyda çığdı okula gide, Gül hazırlığını yapana geder geğ galdı. Garı hemen bunun yağasınnan tutdu. "Eyer meni beyenersen, gabıl edersen et, etmezsen babana söylüyerem bana el atdı. Artığ gerisini sen tüşün." Anne yapma tutma, ne dediye bu gabıl etmedi. Gül dedi: "O zaman başga bir zaman men gabıl edecem. Şimdi okula geğ galıram, meni sal!" Ayrılıp geldi. Yolda Seyda buna bir gızdı ne gızdı: "Ya ağlaşsız, gördün mü okula geğ galdığ. Niye bele geğ galdın?" "Ağabeyi yapma, tutma deyince dedi hakigatini söyleyim; hal hikâye böyle böyle. Annem bana böyle bir ifdira etmeye durdu. Men zor elinnen gurtuldum." "Gerçeyi annatdığın dorğ mu?" Dedi: "Dorğudu!" "Artığ bu melmeket bize yaramaz. Hemen

bu melmeketi terk eliyip gedeceyiz.” “O zaman, ağabeyi mümkünse okula gedeyh arhadaşlarla halallaşah; öyle bu melmeketi terk eliyeyh.” Bu niyetle okula geldiler. Okulun kenarında beyhliyirdiler. Tenefüs olduğu zaman ikisi de hemen çocuğlarla görüşdüler. “Artığ biz gideceyiz, bizim sırrımız başga bir zamana galsın. Şimdi annatamayız.” dediler. Ve yola çığdılar. Gül’ün çoğ sevdiyi bir arhadaşı vardı, dedi: “Al yanımda bir gama var, bu gamayı verim sana. Yolçuluğda ne olar ne olmaz.” Hemen bu gamayı aldı, üzerine goydu. Geldi, ama Seyda’nın heberi yoğuydu bunun gama aldığınnan. Az geldiler, çoğ geldiler... Ey on altı, on yeddi yaşdarında gerip, yol bilmeyen, iz bilmeyen bir garipdiler, iki dene şahısdılar, gardaşdılar... Garannığ çöyhdü, bir tepenin başından bağdılar bir yerde bir lamba ışığı... Hemen Seyda, Gül’e dedi: “Bilir misen ne var? Biz ajdığdan yolu çığaramıyacık ve gidemiyeceyiz. O ışık yanan eve gideceyhsen, birez yiyeceyh getireceyhsen yiyeciyyih. Artığ burda sabahlıyacık. Sabağnan yolumuza tüşüp gideceyiz.” Artığ bu dereyi endi, ışık gayıboldu. Dereyi çığdı ışık göründü. Bu az getdi çoğ getdi, yetişdi. Bağdı ne bağdı. Bir mağaradı, mağaranın içesinde bir gadın bir büyüyh gazanda et pişirir. Ama mağarada heşkes yoğdu, bu garıdan sapa. Hemen usuldan: “Garı nene!” “Ne var evladım?” “Garı nene ne olur Allah irzası için birez mana eyhmeyh veresen, benim garnım ac.” “Hee demeyh benim oğlumu tegib etmeye geldin. Ve oğlumun sırrını açılmaya geldin!” “Garı nene vallah bu ant bu Guran benim ele bir niyetim yoğ. Men garibenem, yolçu bir adamam.” deyince, garı bele bağdı ne bağdı; on altı, on yeddi yaşında bir oğlandı. Aya deyir sen doğma men doğacam, güne deyir sen çığma men çığacam. Öyle bir güzelliyi var ki; gıymadı oğlu dev gağa bunu öldüre, etini yiye. Dedi: “Yavrum beyhle men birez soyra sana eyhmeyh getirerem.” Bu mağaranın o tarafına gidende döndü, bağdı ne bağdı. Bir gılıç yerde diyh gapı tağdası

kimindi. Bu uzunnuhdadı... Ele aldı, öz gamasını oraya goydu. O gılcı hemen soħdu goynuna. Soħdu goynuna, garı eyhmeı getirdi. İçerisine o Şey meyden, et metden goydu. “Al yavrum, götür.” “Garı nene allaismarladıħ!” Aldı, elini pd, garıdan ayrıldı. Garı nene dedi -kendi kendine-: “Men pişman deyilem. Oğlum dev gaħıp bunu yeseıdi yazığıydı bu çocuğa, goy getsin. İnaŐallah bunun duvası mana yeterlidi.” Ama oğlu dev; binlerce, on binlerce adam yemiŐdi. O ocuħ, ona bir loħma geleceıyħdi. Artıħ Gül bu teıeyi yendi, o teıeyi ıħdı... “Seyda, Seyda... Ağabey, ağabey...” Bir türlü bulamıadı. Artıħ birez yedi, başını goıdu daşın sdne. Yatmış... Seyda nerde galımıŐsa ħeberim yoħ. Gl’den ħeber verim. Gl orada yemeyini yedi, orada yatdı. Seyda da yatmış, sabağınan gaħmıŐ. Seyda’nın ağzı tüşmüş böyle (sağ kolunu uzatarak) getmiş, o da böyle (sol kolunu uzatarak) getmiş. Gl yolda devam etmeyħde olsun men Seyda’dan ħaber verim: Seyda gelir bir Şehere. Baħır ki ne, Şehir halkı heısi k edip başga Şehere gedir. Bir de iħdiyar var, elinde meiyħ aħsıya aħsıya gedir. “Selamın eleykm iħdiyar dede.” “Eleykm selam yavrum.” “İħdiyar dede bu Şehir halkı nere gedir?” “Yavrum sen heralda geripsen? Bu Şeherin pediŐahı ölmüş. Bugün pediŐah Őeeıeyħler, o da devlet kuŐunnan. Kimin başına gonsa onu petişah Őeeıeyħler. Bir Şeherin kenarına ıħıp orada herkes seırine getmeye çalışır.” “İħdiyar baba kimin üzerine gonsa o petişah mı olacaħ?” “Tabe yavrum zor var, yalan yoħ .çünkü kğıtlar hesaplanıp, kitaplanıp, imzalanıp, mħrlenip... Kimse garıŐamaz bu işe.” “İħdiyar baba bana da yardımcı ol. Ben bu Şeherin gerbenesiyem.” “Buyur yavrum, gel.” Seyda’yı yanına aldı, götürdü. Dellal bağırıldı, balaman alındı. “Şehir halkı duıdum duımadım demesin. Bu Şeherin petişahı lmŐdr. Bugün o gündür ki; her Şey tamamlanmıŐdır. Artıħ devlet guşunu buraħacaėız, kimin başına gonarsa o petiŐahımızdır. Kimse laf

edemez. Ve o bize petişahlığ yapacağ.” Devlet guşunu -bir başa turlu de murgu guşu diyeller- birağdılar, dolandı dolandı geldi gondı bunun çıynine. “Ya kimsen, kimin nesisen?” “Bunun yaşı tamam deyil, bu olmaz, bu geripdi falan...” Aldılar çocuğu götürüp atdılar bir dene boş dama, gapıyı da üsdüne kilitdediler. İhdiyar savundu, savunamadı... Ayağı ağsıyır, elinde meçiyh... Sözü geçmedi. İkinci guşu birağdılar. Murgu guşu dolandı dolandı... Bir reva diyeller pencereyi gırdı içeri girdi. Bir reva diyeller ki; bacadan içeri girdi gene bunun çıynine gondı. Gelip dediler artığ tamamdı, bizim petişahımız budu. Çünkü tarafsız bir adamdı, ne seni tutar ne meni tutar. Adeletdi bir iş yapar. O, orda adeletdi iş yapmağda olsun men Gül’den haber verim. Bu petişahlığını gurup tağda çığdı. -Allah hayırlı uğurlu etsin.- Gül yoluna devam etdi. Az getdi, çoğ geldi... Direyhmen ağabeyisi Seyda’nın şherine gelmiş, ama bilmir. Haberi yoğdu. Bir bağdı ne bağsın; bu şherde heçbir canlı adam yoğdu dışarıda. Neseyağ olur ya, bele bir şherde heç canlı adam dışarıda yoğ! O şherin de bir belası varmiş. Neymiş? Azrayil gibi bir canavar varmiş. Ağşam güneş battığdan soyra; kim dışarıda olarsa o gelip, tutup yeyirmiş; aynı böceyi yiyen kimin. Kimseye isbat olmurmuş. Bunun gorđusunnan kimse dışarı çığmır. Bu, şherde dolaşdı dolaşdı, bağdı ki üsgeyh bir nerdivan... Demeyh petişahın oturduğu sarayın nerdivanıymış. Çığdı oraya, başını goydu şeyin üzerine... Yatırdı ki ne bağsın; ele bir hırıldı, gürlütü gelir ki; heç sorma. Döndü bağdı ki ne bağsın; bir ejdahı ilan gelir. Heybetinnen adam gorđur. Artığ bu Allah, Muhammet, yâ Eli dedi; gılıcını çeyhdi, bunun kelleden bir gılış goydu. Bu iki parça oldu. Bu, iki parça oldu. Bağdı ki; daha ses seda, her şey kesildi. Gafasını goydu çeketinin altına, yatmaya durdu. Sabağ oldu. -Sabağ üsdünüze heyirriylen açılış- Vezirnen vekil geldi, gapıyı aç, hemen vezir dedi ki: “Vekil, bilirsen ne var?” “Ne var?” “Görürsen bu gördüyüm şaşsı?”

“Görürem!” “İşde bu şeherin ilan azirayilini öldüren bu şahısdı. Yarın petişah bunu duydu mu özüne vezir de eder vekil de eder. Biz galdıg arada. Belke boynumuzu vurar. Otuz yıld, kırk yıld biz bunu elde edemmirdiy; bu adam bugün bunu öldürüp. Ne yapah?” “Bunu öldüreyh, götüreyh bir dereye atah. El melimizi gana biliyeyh, diyeyh canavar ilanı biz öldürdüyh. Mükâfatı da biz alah.” “Tamam, dorğudu.” Bunnar pıçahlarını çıhardılar, sağdan soldan bunu ele çeketin altında pıçahladılar. Basdılar torbaya, ağzını bağladılar. Götdüler bir loğman var; loğmanın damının dalında bir ganala atdılar. -Loğman dediyim de esgiden şimdiki doğdorlardı. O zamannarda doğdora loğman deyillermiş.- Damının arhasına atdılar. Kadın, loğmanın garısı o anda sabah namazı hazırlığı için dışarıya çıhdı. Bir bahdı ki, bir zarrantı gelir. Gocasına dedi: “Ay kişi, ay kişi gah!” “Noyulup?” “Damın arhasınnan bir zarrantı gelir.” “Yâ senin evin yihılmasın bukgeder gorhağ olma ya. Sen de bele garısan ya... Men doğdoram, sen bukgeder gorhursan men hayret içinde galıram. Yâ vallaha bele kedi medi, köpeyh möpeyhdi.” “Yoh ele zarrantı deyil, yeke bir zarrantıdı.” Doğdor gahdı, geldi, bahdı ki ne bahsın; bir dene torbadı. Torbanın ağzını aşdılar, bahdılar bir dene adam var. Doğdor: “Vallaha garı, bunu sürü aparah eve, bunu eyleşdireyh. Petişah bizim boynumuzu vuracağ, diyeceyh bunu siz öldürdünüz.” Hemen çeyhdi, getdiler eve. Bunu torbadan çıhardılar, bahdılar ne bahsınlar; yılan foturafı olan büyüyh bir altun bunun yanında. Beey dediler, bunu altun için bele öldürüpler. Bu altunu çalıp. Tarihi bir altundu. Bunun için bunu öldürüpler. Ama ölmüyüp. Buna iyne, illaç... Doğdur elinnen geleni yapdı. Bu eyleşdi. Yavrum kimsen, kimin nesisen? Dedi, men gerip bir adamam. Adını madını heş pişeyini söylemedi. Dedi, ne sen sor ne men söylüyüm. Be bu altun? Çocuğ altuna bahdı, bahdı ki yılan foturafı var. Hee annadı ki bu altunnar buna Allah

terefinden peydah olup. Gül dedi: “O benim nesibimdi. O, bugün için mana bir ırızgı gelmiş. Men ne hırsızlık yapmışam ne pişey yapmışam.” “Yavrum men otuz gırh yaşındayam; ne ayilemin çocuğu var, ne benim çocuğum var. Artıh bunnan soyra sen benim çocuğumsan; men senin babanam, bu da senin annendi. Sen heç gorhıma, sana heç toz gonmayacağ. Yanlız şehere çıhıma!” “Olur baba!” Bu artıh bir gün galdı, iki gün galdı, üç gün galdı... Günnüyh olarak bir altun gelir. Günnüyh olarak bir altun... Hem bunun dohdorluğu, hem bu altun öyle parladı ki öyle parladı ki -İydir’de nice Gulem Çağlar diye bir adam vardı esgiden. Geldi Gulem Çağlar, getdi Gulem Çağlar...- Öyle bir zengin oldu ki; artıh daha şehri satın almaya çalışar. Bir gün Gül: “Baba!” “Ne var yavrum?” “Baba filan yere geder gedebilir miyim?” “Yavrum gedersen, ama dön şeherin içine girme.” Bu o tükâna girceyin vezirnen vekil bunu gördü. Vezir: “Bilirsen mi ne var?” “Ne var?” “Bunu tanıyır mısan?” “Hayır!” “İşde filan azirayili öldüren şahısdı. Yanı devi.” “Ya yapma tutma, valla şimdi petişah duyarsa, bu heber vererse bizim boynumuzu vuracağ. Ne yapah?” “Hemen tutağ aparah ceza evine. Bugün de yarın da vapurcu geleceyh, vapurcuya vereyh atsın denize; şeyin ağzına çıhsın getsin. Yağamız gurtulsun.” “Tamam! Vallaha ey ağıldı.” Hemen çocuğu gavaladılar. Çocuğ gaşdı, içeri girdi. Dohdur orda, anası orda. Vezir: “Bu hırhızdı.” “Ya yapmayın, tutmayın.” “Sende hırsızsan gel.” “Tamam, tamam!” Hemen bunun golunu bağladılar. Götdüler, getdiler bunu atdılar zindana. Artıh dohdor da orda galdı, aylesi de orda galdı, altunlar da orda galdı. Heberi yoğdu, savunammadı. Çünkü o zamanın yıhđıđı yıhđıđıydı, kesdiyi kediyiydi. Ne olsa artıh petişahın, vezirrenin elindeydi. Gel sana kimnen heber verim; Gül’den. Gül, o günüsü zindanda galdı. Bir altun gene yanında çıhđı. Ertesi güne vapurcu geldi. Vapurcu dediyim nedi? Vapurun içinde bir dene canavar var. Devamlı vapurun

önüne gelir. Cezalı adamı veriller vapurcuya; vapurcu da onu atır canavarın ağzına, vapur geçir gedir. Yoħsa canavarın ağzına eyer adam atmasalar, hayvan atmasalar yol vermir vapur geçe. Vapuru devirir. Hemen bunu vapurcuya vermeden evel petişaha dediler: “řaħs olsun bir dene adam hırsızlık yaptı, yaħaladıħ.” “Getirin benim huzuruma.” “řaħs olsun, yaramaz bir adamdı. Sen görmesen daha eydi. Götüreyh vereyh vapurcuya, vapurcu gelip!” “Tamam atın. Götürün atın, götürün verin vapurcuya.” Özbe öz ağabeyisidi, ama ħeberi yoħdu işin içinnen. Ne bilsin? Bunu götürüp vapurcuya verdiler. Vapurcu bele baħdı çocuğa ne baħdı; adam gıymır baħsın. Canab-ı Allah gelemi ilk coşa gelende bu çocuğa vurmuş. Gaşlar gara, gözler gara; adamda piyalay gibi gözler... “Yavrum senin suçun ne, günahın ne?” “Menim suçum altun...” “Ne altunu?” “Günde bir altun mennen peydah olur. Hem de üzerinde bir ilan foturafi olmağ üzere.” Ya vapurcu altuna baħdı, dedi ya men aħmaħmıyam böyle bir řaħsı atam canavarın ağzına? En eyisi bu mana yarıyacaħ. On dört senedi uğraşıram bir gızı alabilmey için. Gız mana gelmir. şimdi bu çocuğu gullanacam. Bu ocuħ oğlumdu diye, gızı alacam buna. ocuğu atacamdı canavarın ağzına gız mana galacaħ. Fırsat bu fırsat... On dört senedi bu fırsatı beyhliyirem. Böyle yaħıřılıħlı bir ocuħdan gız geçer mi? Hemen dedi: “Yavrum sen benim en sevdiyim oğlumsan, men de senin babanam. Heş gorħma bu vapurda ölene geder yaşıyacayız.” çocuğu avladı. Gülün ħeberi yoħ. Ama gene ismini ona söylemedi. Dedi: “Ne sen sor, ne men deyim. Menim suçum günahım hepsi altundur.” Gene altunu aldı. -Allah cümlelerinizi şad etsin.- Orda o an şad idi, ama içinnen, gelbinnen şad deyildi. O an için şadıydı. Bu hemen çocuğu aldı. Ertesi günü bir altun daha ıħdı. Baħdı gereyhden doręudu. Vapurcu bunu aldı direyhmen götürdü isdediyi gızın evine. “Selam.” “Eleykümü selam.” Gız gene dedi: “Yâ bu köpeyh gene geldi.

Bu meni rahatsız edir. On dört senedi men gocaya da varammıram, kimse de meni almır; ne yapacam men bunun elinnen. İntahar mı edim, ne yapım?” diye tüşünürken, hemen dil oldu ki: “Allah’ın emri, peygamberin buyurduğunun gızını oğluma isdiyirem. Bu adsız oğluma...” Ele deyince gız pencerenin yanınnan bir bağıdı ki ne bağıdı; dünyanın en güzel adamı gelip bunun evine. Gız buna yoğ diyer mi? Gız hemen anasına, babasına: “Hemen yoğ demeyin. Hemen meni verin.” “Yavrum yapma, tutma bunun oğlu uşağı yoğuydu; kendisine isdiyir.” “Suğal isdemem vereceyhsiniz meni gidecem. Menim nesibim mana gelmiş.” Hemen o an için gızı gabıllandı. O zaman başdığı, töresi ne ise verdi, aldı. Bunu götürdü, geldi vapura. Gızı bırağıdı, bu hemen gağıdı bir usdanın yanına. Dedi ki: “Cevizden ele bir sandığ yapacan ki; oturduğı zaman adamın başı deymesin, yatdığı zaman adamın ayağları deymesin. Öyle bir sandığ yapacandı, mana lazımdı.” İsmarışı verdi. “Gaç günde çığar?” “İki sahata çığar, derhal çığar”. Bu arada vapurcu onun ısmarışını versin, kimnen heber verim; gızdan. Gız dedi: “Sen kimsen, kimin nesisen?” Bu isdedi gonuşmuya. Gız: “Gonuş. On dört senedi bu gördüğün, baban olan şahıs benim peşimdeydi. Ve meni isdemeyhdeydi. Seni goz olarağ gullanıp, meni biraz soyra senin elinnen goparıb alacağ. Sana duzağ guracağ. Hemen neyin nesisen söyle.” Bu artığ hafif bir ipucu verdi. “De ki, Gül’den Seyda’nın nağılını yapan, söyleyen birini bularsansa sana gelerem. Sağ olaramsa men annadaram, eyer öleremse artığ vapurcuya var. Artığ daha bilir kişi yoğdu.” Gız tamam dedi. Gül gılıcını gıza bırağıdı. Artığ bu kelmeyi pitirmeden vapurcu içeriye girdi. Gül’e: “Bilir misin ne var?” “Ne var babacığım?” “Gel dışarıya, gör ne var. Yavrum bağ bu sandığı men aldım, getirdim. Bilirem sen de yağışığlısan, garın da; ne olur ne olmaz, bu vapura binlerce adam minir on binlerce adam yenir. Başımıza bir felaket geler. Her ihtimale

garşı bu sandıh hazırda olsun. Baharsan ki kötü insanlar var, girersen sandığa. Bu sandıh hem üstten kitdenir hem altdan. Sandığı kitdiyersen, havalıdı... İçeride galarsan bela başımızdan savar. Hanımın da girer belayı başınnan savar.” “Tamam baba, sen hahlısan!” “Yavrum şu önde bir baħalım hele hava alır mısın, almır mısın?” Anaħdarın birini verdi ona, biri de kendi yanında galdı. Hemen anaħdarı kitdedi. Gıza: “Ele şimdi şu anda menimsen.” “Heç boşuna urğaşma. Bu gılcı kendime saplıyaram. Yannız benim sana gelmem için bir şartım var.” “Nedi?” “Gül’den Seyda’nın nağılını annadan birisini bularsansa sana gelerem, bulmazsansa gelmem.” “Ya onnan golay ne var! Dünya ayağımın altındadı. Herhangisini desen günde bin dene söyhbet eden yaħalıyaram. Günde bin dene adam getirerem.” Hemen bir teyhme vurdu sandığa. Çocuħ getdi denizin içine. Çocuħ bir gün mü gede, iki gün mü gede; aj suz denizin içinde dalga vurur o yana bu yana, onu götürür gedir. Get get get, sandıh getdi bir gemişin kenarında galdı. Gel sana kimnen heber verim; oduncudan. Bir eri varıydı, bir de arvadı varıydı. Ele durmadan gemiş piçirdiler; aparıp satırdılar, eyhmeyhlerini çıkarırdılar. –Allah kimseyi yoħsulluğnan intigama çekib öldürmesin.- O anda pişdiyi yerde garının gözü ilişdi. Gocasına dedi: “Bilirsen mi ne var?” “Ne var?” “Ya leldi ya cevahardı yahut da altundu... Baħ yeni bir sandıh, odaha denizin içinde dalga vurup, getirip, gemişe söküyüp.” “Men nasıl gedim oraya, batacam?” “İpi bağla beline, men tutacam. Sen ki harda batdın men seni çekip çıħardacam.” Gemişi ayağınnan batıra batıra getdi, tam suyun o batdığı yerde hemen sandığın şeyinnen tutdu. Artıh garı bunu çeyhdi, bu sandığı çeyhdi. Yavaş yavaş sandığı dışarı çıħardılar. Nee! Baħsınnar, sandıg öyle ağır ki; getirme imkânı yoħdu. Artıh bu gemiş ne gibi hayvannan, ne gibi sürüdemeynen getirirdilerse; sandığı o şekilde getirdiler eve. Şad oldular. –Allah cümlelerinizi şad

etsin!- Bunnar sandığı açmadan isdediler gıralar. Çocuğ içeriden anağdarı aşdı, çıhıdı. Bunnara dedi: “Gorhmayın! “Be senin derdin ne, suçun ne, günahın ne?” “Menim suçum, günahım bu altunnardı.” Bağdı ki üç beş gün suda galıp, altunnarı çıkarıp verdi. Annesi de, oduncunun garısı bunu öpdü. İkisi de öpdü. Oduncunun garısı dedi: “Ele bizim günümüz, ürüzgârımız gemiş pişmeyhdi. Odun modun toplayıp, satıb eyhmeyimizi çıkarırırır. Allah seni bize ırızgıdı verip. Men senin ananam, o babandı. Artıh bu ev senindi. Heç garışma kimse sana tohünmaz.” Artıh bir süre bunnar bu şekilde yedi, işdi, yaşadı... Gemişci öyle güzel bir duruma geldi ki; altunnarı günnüy olarak aparıp bozdururdu. Öyle bir zengin oldu ki; artıh bir gemişci de, biri de dilinnen tüşşün. Gel sana kimnen heber verim; gemişciden. Gemişci dedi: “Hanım bilersen mi ne var?” “Ne var?” “Biz bu çocuğu öldüreceyiz.” “Niye?” “Öldüreceyiz. Ya, yarın öbür gün bu evlenme davası göreceyh, bizden hağ davası göreceyh. Öldüreyh ya.” “Yapma tutma, niye öldüreyh? Bunun suçu ne, günahı ne? Bağ bu adam bize günnüy olarak altun verir. Bunun gözü servetde yoğ, altunda yoğ, heş pişeyde yoğ.” “Yoğ vallaha öldüreceyiz.” Garı gene çocuğa gıymadı. Dedi: “Ya öldürmüyeyh. Biz nasıl bunu getdiy denizden bulduğ; gene yatanda götüreyh, basah bunu sandığa, atağ denize goy getsin denizde ne iş görürse görsün. Çünkü bu bize kötülüyh yapmadı; eyliyh yaptı. Bağsana bukgeder altunu verdi, zengin olduğ. Artıh gemişciliyhden gurtulduğ, odunculuğdan gurtulduğ.” Garıyı dinnedi. Bu yatmırdı, ama dinniyirdi. Dinniyirdi yatağda. Bunu nasıl tutdularsa, bu birezde hareketi özüne verdi. Bunu galdırdılar hemen sandığın içine saldılar. Sandığı gapatdılar, içeriden kitdediler. Bunu sürüye sürüye apardılar, suya atdılar. Bu gene dalga vura vura getmeye başladı. Bunnar, gemişciler burda galsın. Bu az getdi, çoğ getdi bir deyirmanın nallığına tüşdü. -Esgiden deyirmannar suynan çalışırdı. Yanı su

deyirmannarı varıydı, onun boğazına tüşdü.- Deyirmancı hemen durdu, aman zaman noyuldu! Su gurudu. Hemen deyirmancı dedi: “Siz durun, heyacana gapılmayın men gedip suyu bağlıyacam.” Getdi bağdı ne bağdı! Bir dene sandığ tüşüp şeyin ağzına. Dedi men nesibimi bulmuşam. Sürüye sürüye bunu suyun içinnen zor çıhardı. Bunu hemen ipnen şeledi, aldı dalına. Nöbetciye dedi: “Siz artığ unu üyüdün. Direyhmen eve dorđu geldiler. Eve gelir gelmez dedi: “Garı gel artığ altun mudu, lel midi, cevahar mıdı, yoğsa elpise midi? Bir sandığ suda gelip bizim nesibimize, men bunu getirdim.” Hemen o anda sandığı açmaya durdular, çocuğ gene içeriden aşdı çığdı. İki gün mü gelip, üç gün mü gelip, üç dene altun verdi. “Oğlum senin suçun ne, günahın ne?” “Menim suçum, günahım bu altunnar.” Bağdılar ilan foturafı var. Dedi: “Yavrum heş gorđma sana kimse toğunammaz. Zatan benim ömrüm ele bu deyirmanda çürüyür. Mana yardımcısın, ele gelen nöbetcilerin yüküne yardım ele, at. Burda daha güzel yaşıyorsın. Ağşam da burda yat. Ele heç eve gelmene gereyh yoğdu.” “Olur baba!” Bu sandığı gene goydular bir köşeye. Bu gelen müşderilerin denini üyüdür, şey edir... -Hanı adam adama deyir: “Üzümü unnu görüp de bilmem ne görme!”- Üzüne müzüne un mun gelip heç bir zaman artığ meydanda deyildi. Bir sene mi, beş sene mi, on sene mi, aradan geşdi? Orasını artığ men söylemiyim. Bir gün çocuğun canı sıhıldı. Dedi: “Baba!” Dedi: “Nedi?” “Baba mümkün müdü men bu tepeye gider çığam?” “Yavrum niye çığmırsın ya, seni men burada engellememişem. İsdediyin yerde gezersen.” Ama deyirman daha gözünde yoğuydu. Okgeder altunnan para tutmuşuydu ki; on dene deyirmanın gücü olmuşdu bu adam. Bu, tepeye çığdı. Bağdı ki ne bağsın! Davullar çalınır, zurnalar çalınır, balamannar çalınır. “Artığ şehirde duydum duymadım demeyin, hangi şehirde olursa olsun Gül’den Seyda’nın söyhbetini edene bir Arđı altun, bir Arđı gümüş vereceyiz. Eyer

bu söyhbeti eden olarsa...” Bu hemen yendi geldi. Dedi: “Baba!” “Buyur yavrum,” dedi: “Baba böyle bir davul zurna gördüm, böyle aparloynan bişeyler...” “Ya, serseri anormal bir vapurcu var. Bir gıza aşığ olup. Gız da bu söyhbeti eden olarsa men sana gelecem deyir. Kim gedip deyipse söyhbeti edemmiyip; boynunu vuruplar. Yavrum kimse edemmez ki o söyhbeti.” Bilmirdi ki bu neyin nesidi. Onun için bu davul zurna döyülür. Baba bir şey sana izah etsem yapar mısın?” “Buyur yavrum!”

“Men sana bir alma versem, üç dene elma versem bir tepsiye goyup, üsdüne mendülü serip, götürüp aynı gıza verip; özün de diyersen sen get vapurcuya? Daha eyi olmaz mı?” “Yavrum eyi olar, ama başka türlü desem iyi olmaz; ama bele desem iyi olar vapurcu için.” Hemen tutdu üç dört dene elmanın birini yardı, altunun birini yerleşdirdi bunun içine. Tepsiye goydu, üsdüne mendülü çeyhdi. Dedi: “Baba, götür bunu ver gıza. Özün de onu tenkit et. De ki; “Vapurcuya get, get vapurcuya. O eydi, pütün şeherrilerin sevilen adamıdı.” Bu geldi, hemen vapurcudan izin aldı. Dedi: “Men böyle elma getirmişem. Gıza verecem, senin için iyi bir şeyler danışacam.” Bu gabıllandı. Götürdü gıza verdi. Gız dedi: “Valla, fazla gonuşmaya lüzüm etmez. Getir töyfanı görüm nedi!” Almaları gördü. Almanın bağıdı biri şeydi... Arhasını döndü almayı gırdı. Dedi: “İhdiyar baba sana da gurban, elmaya da gurban, elmayı gönderene de gurban. Yeter ki sen günde günde gel. Yanı günsüz olmasın. Bu elma mana ey geldi.” Vapurcu da bunu sevdi. Deyirmancıyı öpdü möpdü... Dedi: “İnşallah bunun sözü mözü geçeceyh, gız maa geleceyh”. Bir gün, iki gün, üç gün; bu bezdi. Eee ceb dolu, var da variyet de... Eytıyacı yoğ deyirmançının. Dedi: “Yavrum bu gün de sen get, noyular. Men artığ osandım.” “Olsun baba!” Hemen gağıdı, daha da üsdünü başını unnu munnueledi. -Biz nece işden gelmişeyh, aynı elpiseynen...- Direy elmaları götdü, getdi oraya. Hemen vapurcuya dedi ki: “Men elmaları gız için

getirmişem. Özüm de aynı söyhbeti elemey için hazırım.” “Ya boynun vurulacağ!” Dedi: “İmza atmaya da hazırım.” İmzayı atdı, artıh dedi: “Men bu söyhbeti etmeye hazırım. Ne günü?” “Filan günü.” Hemen imzayı atdı. Bu ordan ayrıldı geldi. Gıza işaret etdi. Dedi: “Ses etme. Ses etme, söyhbeti eden adam menem.” Bu bele şey edende, gız hemen annadı artıh bunun nişannısı gelip. Bu döndü, geldi. Deyirmancı: “Yavrum gız güzel miydi? Seni vapurcu sevdi mi?” Dedi: “Baba vapurcu sevdi ama men imzayı da verdim. Kendim de söyhbeti etmeye hazırım.” “Aman oğul, zaman oğul, sen kötü yaptın! Bunu keşge söylemeseydin. Söylemeyh senin için de benim için de hiçbir zaman hayır getirmez.” “Niye baba?” “Oğlum çoğlarının boynu vuruldu. Senin de boynun vurulacağ. Men bilirdim sana söylemirdim.” “Baba vurulsun, senin canın sağolsun. Sen yeter ki zengin oldun. Meni bugüne geder üzmedin. Bunnan soyra artıh men ölsem ne galar, galsam ne galar? Ele en eyisi men gedim o söyhbeti eliyim. Belke o gız vapurcuya gede, benim için daha mutlu olur.” Hemen babasınnan ayrıldı. Dorğudan dorğuya geldi gızın yanına. Gızın yanına gelmeden hemen vapurcuya dedi ki: “Bilirsen ne var?” Dedi: “Ne var?” “Men bu söyhbeti edecem, ama benim isdeyhlerim üzerine her şeyi düzenniyece.” Dedi: “Baş üsdüne.” Döndü gıza dedi: “Bilirsen ne var?” Dedi: “Ne var?” “Men bu söyhbeti edecem, ama sen getmezsen boynun vurulacağ. Bunu gabıllanır mısın?” “Evet!” “Peki! Öyle mi, öyle... O zaman dellal bağırtdır, balaman çaldır. Şehir halkını bırağ. Öz şehrini, pütün şehir halkını, neki çevre var onnarın pütün petişahlarını toplansın gelsin ben söyhbete başlayacam.” Vapurcu bunu gabıllandı. Hemen dellal bağırtdı, balaman çaldırdı. “Tüm şehirlerde olan petişahların hepsi geleceyh”. Öz babasının da şehirinde olannarın pütün hepsi geldi seyrine. Bu başladı. Aynı ben size söyhbet etdiyim gibi başladı. Dedi: “Zamanın bir zamanında

bir petişah varımış. Gız doręu mu, yalan mı?” Dedi: “Annat!” Hepsi dinniyir; babası da dinniyir, annesi de dinniyir, öz gardaşı da dinniyir... Hepsi dinniyir. Artığ orda olmayan yoğdu. Olmayan olsa da bir deyirmançıydı, bir de gemişciydi. Geri galan hepsi ordadı. Vapurcu dedi: “Sevdim seni, hem de gözüm gibi.” Bu bele annadanda vapurcu sevinir ki artığ bu söyhbeti eliyir, bu mana geleceyh. Nağılı aynı şekilde baştan sona annadır. Evet, o anda gel sana kimnen heber verim; adanman, Gül’den. Dedi: “Bilirsen ne var?” Dedi: “Ne var?” “Artığ kim ne yapıpsa o bilir. şimdi vapurcu ne yapıpsa desin. Gül’e ne yapıpsa vapurcu bilir.” “Ya yapma, tutma” deyince, dedi: “O bilir artığ, kimse bilemmez.” Ordaki toplumun hepsi dedi: “Vapurcu, Gül’e ne etdin?” Dedi: “Valla goydum sandığa, saldım denize.” Dedi: “Durun! Az getdi, çoğ getdi bir gemişciye ürcah oldu. Gemişciye okgeder var topadı, varyet topladı, okgeder altun topladı, artığ bilmirem... Ne yapıpsa gemişci bilir.” Hemen gemişciyi sesdtdiler. Gemişci geldi. “Ulan neyitdiniz?” Dedi: “Vallah bu ant, bu Guran benim eşim şeytana uydu. Böyle kötölüyh yapıdı. Doręu deyir; okgeder altun verdi; bize gümüş verdi, lel verdi. Bukgeder zengin olduğ, gene öldürmediyh; atdığ suya. Daha bilmireyh.” Gül: “Bu az getdi, çoğ getdi; getdi bir deyirmanın boğazına tüşdü. Artığ men bilmirem; deyirmançı bilir. Ne yapıpsa o bilir.” Getdiler hemen deyirmançıyı çağırdılar. Deyirmançı geldi. Dediler: “Gül nerdedi?” Dedi: “Valla men Gül’ü mülü bilmirem. Menim sandığın içinnen çığardığım adam maa bukgeder altun verdi, bukgeder mennen yaşadı. Aha şimdi de kendisi bu söyhbeti edendi, özüdü. Bele deyince, artığ orda gardaşı da babası da pütün dinneyenner de şad oldu. -Allah cümlezeni şad etsin!- Sıra kime geldi? Öz babasına. Babası hemen orda garısının boynunu vurdu.” “Olan garı demeyh ki şeytannığ, kötölüyh sennen mi maa geldi?” Orda boynunu vurdu. Sıra geldi

gardaşına; gardaşınnan görüşdü, öpüşdü. Dedi ki: “Gardaş demeyh senin başına bu felaketleri getiren vezirden vekil mi?” dedi: “Evet!” Gardası hemen vezirin, vekilin boynunu vurdu. Dedi: “Başga kim sahip durdu sana?” Dedi: “Şey, loğman... Loğmanı çağırdı.” Loğman dedi: “Hal hekâye bele bele; bukgeder servet verdi, bukgeder güzelliyh yapıdı maa. Gene vezir-vekil geldi, aldı, götürdü.” Seyda dedi: “Zatan onardan intigamını aldı.” Hemen gemişciye döndü, dedi: “Ya bukgeder sana servet verdi, bukgeder güzelliyh verdi, gene niye öldürmeye durdun?” “Şeytana uydum. Artıh varı verince, var da heybeden gelince gorıdum ki elimnen gedi; öldürmedim, atdım suya. Çocuğa sorun.” Çocuğ dedi: “Garısı anamdı, o da gene babamdı. Üş beş gün gene evinde galdım. Ona da şükür. Men affetmelerini isdiyirem.” Galdı deyirmançı... Deyirmançıya gelince dedi: “Baba eyer müsaden olursa, eyer sevgin olarsa; o deyirmanı mana devrederse hanımımıla o deyirmanda durmaya razıyam. Orda yaşamaya razıyam. Çünkü bele razıyam ki; en güzelliyi deyirmanda gördüm. Sevdiyime deyirmanda gavuşdum.” O zaman vapurcuyun boynunu vurdular. Bunnar deyirmanda yedi, işdi gora geçdi. Men de size heber getdim. Derelerden yel kimin, tepelerden sel kimin, Hemzeyi peyhliyan kimin; gırdı yolun dabanını, gırdı çütün sapanını, men de size heber getdim. Cümleniz şad olun, salamat olun. Güzel günneriniz olsun. Bunu dinneyenin de hepsi sağ olsun...

(Himmet Önoğul)

9. BEHLÜL

Adamın biri eşşeyin üsde, terde üzüm satırdı. Behlül getdi salam, eleküme salam. Dedi “Gardaş yükün nedi?” Dedi “Yüküm üzümdü. Dolanıp satıram.” “Peki, adın nedi?” Dedi, “Adım Mehemed!” “Mehemed, mene bir avuc üzüm ver see bir masal annadım.” Terden götdü bir avuc üzüm verdi. Behlül doldurdu cebine. Dedi “Aħır dene.” Dedi “Biriynen arħadaş olanda sor, adını örğen onun.” “Ele buydu?” Dedi “Bee see lazım olacaħ!” Epey getti, dedi “Gardaş bir avuc üzüm ver, see gene bir güzel söz örğedim.” Verdi, dedi: “Söyle!” Dedi: “Bir menzile getdin mi, toplum bir yere göz at. Evvela oturduğun yeri tanı. Bilirsen? Yeri tanı!” “Ele buydu?” Dedi: “Bee budu!” Epey getdiler, gene dedi: “Gardaş bir avuc üzüm ver, see gene bir söz örğedim.” Verdi, Behlül aldı, dedi: “Gardaş, ayaħda durup başa cevap verme. Oturupsan orda, ordan başa cevap verme!” “Ele buydu?” Dedi: “Bee see lazım olacaħ.” Getdiler, yolda ayrıldılar. Behlül bele getdi, yolnan şehere; bu da kese yoldan getdi üzüm satmaya. Bunun bir yerde eşşeyi çamıra batdı. Bağırır, “Ey, ey...” Yanı Behlül’ü çağırır: “Ge mene yardım et bu eşşeyi galdıraħ.” Behlül gedir, bu gaçır. Gaça gaça getdi, goşa goşa... Arħadan bunu... Dedi: “Ede evin yıħılsın benim bağırmaħdan garnım yırtıldı. Heş dönüp dala da baħmırsan, arħıya.” Dedi: “Nedi?” Dedi: “Seni çağırđım. Ele eşşeyh batıp, onu gel galdıraħ.” Dedi: “Men see demedim mi birinnen arħadaş olanda adını sor, örğen? Menim adım ey deyil, benim adım Behlül’dür. Bilirsen mi?” Behlül geldi bunu galdırdı, yola vurdu getdi. Aħşam olanda şeherde –İydir’de vali gonağının önünde- garşılaşdılar. “Oo merhaba Mehemed!” “Merhaba Behlül!” “Mehemed gonaħcın var senin?” Dedi: “Yoħ Behlül, eşiyhde galmışam.” “Gedeyh mene gonağ ol.” Aparđı bını evine, Behlül aparđı evine. Aħşam oldu, gapını ele iki dene polis kesdi: “Ya Behlül!” Dedi: “Ne

var?” “Seni h elfe çağırır, yanı patışah. Deyir gelsin, gonağımız var, gelsin meclise.” Dedi: “Get salam s oye, Behlül deyir, benim gonağım var böyün gelemmem. Evimde gonağ var.” Polisder döndü, getdi. H elfe dedi: “Get dene gonağını da getisin!” Dedi: “Gonağ gardaş, gağ gedeyh.” Gağdılar getdiler meclise. Behlül getdi tam h elfenin goltuğunun dibinde oturdu. Gonağ da geldi Behlül’ n b yr ne. Neyse meclis doldu, doldu, doldu... Yavaş yavaş, yavaş yavaş getdi oorda durdu, gapının arhasında. Ağır Behlül buna demişdi yeriye tanı. Annamıyıp, heyvan kimin gelip başda oturup. Meclis guruldu. Bir gavın getdiler, masanın üsdüne goydular. Dediler: “Kimde pı ağ olar? Bu gavını keseyh.” Ordan pı ağı galdırdı, dedi: “Mende var!” Getdi patışağ pı ağa bağdı, dedi: “Behlül bu pı ağ benimdi, h eznemmen  alıplar. Senin gonağın hırhırsızdı. Menim h eznemmen  alıp. Gonağı atacığ zindana, sabağnan ifada alacığ.” Dedi: “Ya h elfe, mene kefil ver götürüm eve bu gece galsın sabağnan getirim ifadasını al.” Dedi: “Sen bını oğudarsan,  yredersen.” Dedi: “Andolsun Allah’a men buna bir kelme söz demiyecem.” Dedi: “G t  get!” G td  gonağı eve. Yatdılar. Sabağ erken gağdı, namazını gıldı. Getdi ağırdan gonağın eşseyini çeyhdi, getdi.  ubuğu alıp eline deyir: “E köpöyoğlun eşseyi be men see demedim mi birinnen arhadaş olanda sor, adını  rgen? Köpöyoğlun eşseyi benim adım ey deyildi ki, benim adım Behlül’ d  ay köpöyoğlun eşseyi. Bağırırsan ey, ey, ey... Men ne bilim?” Vurur buna. “Annadın? Annadın?” “Köpöyoğlun eşseyi be men see demedim mi bir meclise gedende g z at, evvela yeriye tanı. Getdin h elfenin goltuğunun dibinde oturdun. Yavaş yavaş getdin gapının ardına, e köpöyoğlun eşseyi niye vağında yeriye tanısan...” D y r, d y r... “E köpöyoğlun eşseyi men see demedim mi ayağda durup başa cevap verme. Ordan durup bağırırsan mende pı ağ var.” Eşseye deyir ha! Gonağa demir. D y r, d y r, bu da dinniyir da. M sefir

dinniyir. “Köpöyoğlun eşşeyi seni götürecez helfenin yanına. Sennen ifada alacağ. Diyeceyh, benim bu pıçağımı hezreden sen çalıpsan. Annadın köpöyoğlun eşşeyi? Diyersen ki: “Menim babam tüccarıdı, İran’nan gelirdi. İnan’nan Türk’ün arasında babamı öldürüpler. Köpöyoğlun eşşeyi anna ha! Ağıında sağla! Ya helfe getdim bu pıçağı babamın üsdünde buldum. Üzüm satıram. Gasaba gasaba, köy köy... Belke bu pıçağa sahap çıhan ola. Köpöyoğlun eşşeyi annadın? Sahap çıhan ola...” Orda diyersen ki: “Çoğ şükür babamın gatilini buldum.” Eşşeye vırır, vırır... “Annadın, annadın?” Demeyh ya helfe benim babamı sen öldürüpsen. Dedi: “Ya Behlül, men see demedim mi sen bunu oğudacağsan?” Dedi: “Senin ne dinin var ne imanın.” Gardaşdı da! “Sen çünkü kâfir adamısan. Men buna bir kelme söz dememişem.” Bilirsen mi? Dedi: “Ede bu üzüm satana para maradan verin buradan uzağlaşdırın. Burda galdığca bizi belaya goyacağ.”

(Kamil Akyıldırım)

10. PADİŞAHIN HANIMI

Padışah vezirinen gelir, bir gız aşşağıda gab yuyur. Orda vezire sorur, deyir: “Arvatdardan hansı arvat yağıdı?” Vezir deyir: “Nem, uca boylu, mine boylu felan...” diyende o gız ordan deyir: “Yoh, arvatdarda hırda avrat yağıdı; eyer feldar omluya.” “Atdardan hansı at yağıdı?” Dedi: “Ne bilim felan, felan...” Dedi: “Yoh, atdarda yorđa at yağıdı; eyer beldar olmuya, yıhmıya.” Onnan sora bağdadı: “Yatmaya hansı kölge yağıdı?” Dedi: “Söyüt möyüt...” Tapammadı. Dedi: “Gaya kölgesi; eyer marı olmuya, ilanı omluya.” O getdi, geldi bunu aldı. Petişah geldi bunu aldı. Alannan sora bu yatmadı bunnan. Dedi: “Men sefere gedecem, men özümnen uşağ isdiyirem senen.” Getdi petişah, vezir vekiline dedi ki: “Gezmeye gederse serbesdi, bu gedebiler.” Petişah, erkeyh atını mindi, erkeyh köpeyini götdü, özü getdi. Hanımı bir hefde sora heber aldı bunun izini. Bu da köpeyin tişisini aldı, atın tişisini mindi getdi. Getdi, bağdı felan yerde... O zaman tanımıllar birbirlerini. Bağdı odu orda oturup. O petişah bunu çağırdı dedi: “Gel, geripsen gel hele senen bir oyun oynuyağ.” Dedi: “Neynen oynuyacıyığ?” Petişah dedi: “Menim güzel bir atım var, onnan oynuyağ.” Dedi: “Olsun, men de para goaram.” Arvat atı uddu, apardı atdı gısırağın üsdüne. Obirsi günü geldi, gene oynadılar. Köpeyini uddu, getdi onu da atdı gancığın üsdüne. Geldiler oynamağa, özünnen oynadı. Dedi: “Menim bir bacım var, uduzsam onu verecem. Yalnız bacımı vereceyhsen, atınnan itini verecem özüne.” Dedi: “Olsun!” Bu özünü uduzdu. Petişaha uduzanda geldi eve, nökerine dedi ‘bele bele’. Geyindi, kecindi... Nökeri de aynı paltarı geydi. Apardı senet yaptılar. Dedi: “Men sabağdan boylu olaram, diyeller bu bij tutupdu, olmaz.” Senet verdi. Orda atınnan itini verdi. Geldi arvadı aldı, getdiler; o hanımını. Goydu geldiler, aradan bir epey geşdi arvat gebe galdı. Hele bu gelmiyip; üç ayı da geçip

petişah gelmiyip. Onnan sora vezirnen vekil deyir: “Bu bij tutup, bunu öldüreyh. Petişah bunnan yatmadı.” Boyul deyiller: “Yoh, goy gelsin gözünnen görsün boylu olduğunu.” Petişah gelir, deyiler: “Garın bij tutupdu. Gedin getirin öldürün.” Deyir: “Dur, petişahda yalan olmaz!” Deyir: “Sennendi!” Deyir: “Nası mennendi? Men seni burada burağıp getmişem.” “Senedin var?” Çışardır seneti bağır, öz imzası öz şeyi. Bu aynı arvadıdı, gelib orda bulub onu. Onnan sora çekib üzünnen öpür. Petişahın da en deyerli şanıımı olur.

(Cafer Sadık Kılıç)

11. CIMBILI ÇITDAN

Bir varıymış, bir yoħuymuş... Zamannarın zamanında bir dene Cımbılı Çıtdan varıymış. Bu Cımbılı Çıtdan hergün arħadaşlarını topluyur, geder odun yığarmış. Odunu getirermişder, od galıyıp oynuyarmışdar; üsdünnen atdıyarmışdar... Birgün gedipler, baħıplar bacadan; bir dene garı oturub içeride. Eledi, alt dodağı yeri süpürür; üs dodağı göyü süpürür. Deyir: “Valla bura girseyh bizi yiyeceyh.” Arħadaşdarına deyir: “Siz geri çekilin, men girim içeri.” Girir içeri, garı deyir: “Vay siz hoş gelipsiniz, safa gelipsiniz!” Bunnar oturullar, bunnara gözel yemeyh yapır. Gözel yeyiller, içiller... Bunnar gaħıllar getmeye. Deyir: “Anca elimize geçipseniz, hara gedeceniz?” Deyir: “Be nene biz gedeyh, bizim işimiz var.” Deyip: “Olsun, gedersiniz. Menim bir iki gün gonağımsınız.” Onnarı saħlıyır orada, bir gün sabağa geder. Sabağna gaħır, deyir: “Men size ne pişirim yiyesiniz?” Deyir: “Nene bize guymaħ çal.” Bu gaħır hemen, bir gazan guymaħ çalır bunnara yedirir, içirir, doyuruur... Bunnar yeyir, içiller, yatıllar... Yatıllar, arvat deyir: “Kim yatmış, kim uyaħ?” Deyir: “Cımbılı Çıtdaan uyaħ!” Deyir: “Cımbılı Çıtdan ne isder?” Cımbılı Çıtdan deyir ki: “Anamız dünən bu zaman bize çaydan ħelbirde su getirirdi.” Gedir çaya, ħelbiri basır çayın içine; baħır bu ħelbirde de su durar mı? Aħır, tøkülür yere. Bu gelir deyir: “Be benim aħır suyum durmur Cımbılı Çıtdan!” Deyir: “Nene, onu çamırda doldur; götü ge.” Gedir, oturur çamırda. Çamır, suu... Aħır gedir. Her neyse birez su getirir. Getirir, bunnar içiller. Deyir: “Kim yatmış, kim uyaah?” Deyir: “Nene Cımbılı Çıtdaan uyaħ.” Deyir: “Cımbılı Çıtdan ne isder?” Deyir: “Azzar isder, çor isder.” Gaħır bunnarı tutur, goyur torbuya ağızını bağlıyır. Gedir meşeden ağaç kese. Bu gedip meşeden ağacı kesip gelene geder Cımbılı Çıtdan torbayı kesir, güzelce torbadan çıħır. Garının bir danası, bir pişiyi, bir dene de köpeyi varıymış;

üçünü de goyur torbaya bağlıyır, asır göye. Asır göyee, garı gelir. Bunnara bir çıbığ vurur. Danıya deyir: “Ağ köpöyoğlunun Cımbılı Çıtdan’ı ne dana kimin möyürürseen.” Bir ağaş vurur pişiyee, deyir: “Ağ köpöyoğlunun Cımbılı Çıtdan’ı ne pişiyh kimin mavıllıyırsaan.” Bir ağaş vurur köpeye, deyir: “Ağ Cımbılı Çıtdan ne köpeyh kimin mırıllıyırsaan.” Bunnarı vurur, öldürür. Ağzını açır, bağır; biri danam, biri pişiyim, biri köpeyim. Yeyir, içir gora geçir. Men de size heber getdim.

(Bahat Tuncay)

12. KÖSE HİKÂYESİ

Köyün birinde bir Köse varmış... Köse hızlıydı yapmış. Petişah tutup kösüyü aparıp, bağlayıp bir ağaca. Ağaç da denizin kanarındaymış. Petişah sabağna ığdam edeymiş kösüyü. Köse de çoğ bilirmiş, bahıp garşidan bir sürü goyun çıhdı, gelir. Köse bağırıp men petişağ olmuraam, men petişağ olmuraam. Çoban gelip köse'nin yanına, deyip: “Gardaş seni niye bele ağaca bağluyuplar?” Deyip: “Meni bu şehere petişah yapıllar, men de petişağ olmuram.” Deyip: “Ge meni aç, men seni sarıyım sen ol petişah.” Boyul bu, bunu açıp bunu getirip ağaca bağluyup, mökem berkidip, çekip sarıyıp. Deyip: “Men goyunu otararam, hindi gelip seni aparacağlar sen petişağ ol.” Bu açıp goyunu bele çekip dağa gedip. Bahdı budahana gağdılar, geldiler Kösüyü atalar suyaa. Bunnar gelip, bahıplar bu Kürdüce deyir: “Men petişağ olmuram, men petişağ olmuram!” Deyiller: “Köse ahlını galdırıp, bu Kürdüce danışır.” Boyul gelipler bunun golunnan tutup, atıplar denize. Denize atıplar, bu da goyunu çekip, gedip otarır; dee uzağlarda. Aşşam olup, bahıplar budu goyunu çeyhdi, getdi gapıya. Ede deyiller: “Biz bunu atmadığ denize?” Deyipler: “Ay Köse be biz seni denize atmadığ?” “Bay başınıza daş tüşsün. Ey siz meni atdınız denize, demeyh men orda öldüüm! Girdim bahdım denizin altında goyun guzueledi ki, deniz doludu. Tekenin sakgalınnan tutmuşam; budana çekip, çıhardıp. Goyun da arhasınnan gelip.” Deyipler: “Tamam, de biz de gedeyin.” Sabağnan gağıplaar, bunnar, hamısı tökülüp denizin kânarına. Özünü götüren atıp, götüren atıp... Bir garının da bir oğlu varmış, yazığın. O da özünü götürüp, atıp. Orda ğı ğı ğı, ağzına su dolup ğı ğı ğı... Deyip: “Köse gardaş, o ne deyir?” Deyip: “Anam da gelsin, dübürün sakgalınnan tutmuşam, çıhardabilmirem.” O da özünü atıp. Bu da özünü

atp... Hamısını, o köyün hamısını Köse alladıp, onları tüküp denize gırıp.

(Zeynep Aydın)

13. NAĞILA DOYMAYAN PADIŞAH

Vahdın zamanın birinde nağıla tüşgün bir padişah etrafa dellallar bağırttırır. Deyir: “Kim meni nağıla doyurarsa, onun bu dünyasını vererem ahiretine garışmam. Yannız, geleler meni nağıla doyurammıyalar cezalanağlar. Boynu cellâda geder ya da hapise geder. Cezasını alar...” Bu dünyanın malına tüşgün bazı kişiler... Demeyh ağırlığınca altun vereceyh. Çoğ adamlar havasdandılar. Geldiler ceza yediler, geldiler ceza yediler... Heş pişey beceremediler. Meni kimin dedi, dedi... Bir dene keçel Eyhmet varydı, lotuydu. Dedi: “Onu men nağıla doyuraram.” Dediler: “Ya ağırdı!” Dedi: “Ya, ne olursa olsun men onu nağıla doyuraram. Hem de ağırim geder altunu alaram.” Geldi padişahın gapısına. Dediler ki: “Bele bele, seni bir adam çağırır. Deyir ki; men onu nağıla doyuraram.” Dedi: “Gelsin!” Dedi: “Padişahım gılbeyi elem sağolsun! Adamın golunda şahin-i terlanı varıdı. Onnan da kuş avlıyırdı; bildirçin, keyhliyh... Terlanı ötürürdü, terlan tuturdu, getirirdi verirdi adama. Adam her gününü onnan geçirirdi ele. Birgün ormanda gezirdi, çoğ güzel bir kuşa irasadadı. Hele o şekilde bir kuş görmemişdi. Her çeşit irenge sahipdi; güzelliye sahipdi... Bu, kuşu ötürdü. Terlanı ötürdü kuşun üsdüne. Kuş gağdı havalandı, terlan tüşdü bunun peşine. Kuş getdi, terlan getdi, kuş getdi, terlan getdi, kuş getdi, terlan getdi... Kuş getdi, terlan getdi, kuş getdi, terlan getdi...” Bu şekilde okgeder dedi ki, kuş getdi terlan getdi. Padişah uyudu. Yatdı, sabağ uyandı, bu gene deyir; kuş getdi, terlan getdi, kuş getdi, terlan getdi... Padişah dedi ki... Övleye geder de vurdu bu. Yanı bir puçuh gün buna dedi kuş getdi, terlan getdi. Dedi: “Eyhmet, bu kuş ne geder gedeceyh, terlan bunu ne geder gavacağ?” Dedi: “Padişahım gılbeyi elem sağolsun o altı aya geder, altı aya da döneceyh.” Dedi: “Tamam, men nağıla doydum. Al heletini de verim sen get genen. Men nağıla doydum.

(Yakup Akpolat)

14. HEYNENE

Olsun demin, olmasın gemin... Canab-ı Allah güzelliğ versin, herkese böyle hayırlı iş, herkese böyle güzel günler nesib etsin. Bir petişahın üç dene oğlu varmış. Birinin adı Ahmet, birinin adı Hümmed, birinin adı Memmed... Bu üç çocuğun üçü de bir arada artı çalışmaya başladı. Babasını sahlamağ için uğraşmış. Bir gün büyüğü gızmış küçüğüne, küçüğü de gızmış obir küçüğüne. Obir küçüğü de demiş kin: “Ben gedip annemi bulacamdı. Sizden bana hayır yoğdu.” Neyse gelir annesinin yanında deyir: “Anne!” Deyir: “Ne var?” Deyir: “Anne, sen beni kimnen alıpsansa bana de, ben gedim o annemi bulum.” “Niye, ne oldu oğlum?” Deyir: “Valla gardaşdarım bana gızdı. Büyüğü ortancaya, ortanca da bana... Demeyh kim biz bir babadan, bir anadan deyileğ. Bana de!” Dedi: “Yavrum, ben heş pişey bilmirem. Yannız bir dağın orda dağa yazmışdar: Heynene! O dağın dibinde bana birisi içerden kötü laflar dedi: Sevirem seni, öpürem seni... Bi şeyler dedi. Ben de ona Allah terefinen cevap geldiği için cevap veremedim. Başga benim heşbir suçum yoğ yavrum.” “Bunu iyi bilesen anne... Bu nerdedi, bu neyin nesidi?” Dedi: “Oğlum, filan yerdedi. Eyer şimdi seni oraya gabıl edellerse, oraya alallarsa hay hay!.. Can feda...” Dedi: “Anne, elini öpüm ben ayrılıram. Babama da söyleme. Benim peşime gardaşdarımı da salmasın. Ben gedecem!” Bu çeyhdi çoğ getdi, az getdi... Dere tepe düz getdi. Derelerden sel kimin, tepelerden yel kimin... Aldı cütün amanını, gırdı çütün dabanını. Öğdü, bağdı bir çuvaldız boyu yol gedip. Öğdü, bağdı bir çuvaldız boyu yol gedip. Neyse gej, tez... Nağılı uzatmıyağ, söyhbeti... Yetişdi, dağa yetişdi. Elini galdırdı: “Ey mövlam benim annemi bana burda nesib et!” Hemen ordan sesdendi: “Heynene!” Dağdan sada geldi: “Cannene!” Dedi kim: “Oğlum senin için o terefe geçmeyh isdiyir. Eyer beni gabıl edersense oğulluğa...” “Hay hay yavrum!”

dedi. “O terefde elpiseni soyun, yeni elpise verim, su verim; yıhan, ordan geç, artıh benim balamsan. Heç sen çekinme!” O artıh gorhmadan, heşbir zaman şüpe etmeden hemen gapı açıldı. Ordan bir gat elpise buna geçdi. Bir de su geçdi. Bu yıhandı. Öz elpisesini temmiz orda iyneden sapa... Orda dedi: “Heş pişey getirme!” Hepsini töyhüdü. O elpiseyi yıhandıhdan sonra geydi, geçdi oana. Baıdı ki öyle bir güzelliyh, öyle bir sultannıh, öyle bir gezmeyh... Artıh ahıl ermiyeceyh... Böyle geldi, öyle geldi; baıdı bir denesi geldii. “Yavrum sen hoş geldin!” Bunu öpdü. Bu, bunun artıh elini öpdü, sarıldı buna. Dedi: “Yavrum, sen bir süre benim müsefirimsen ben doyana geder. Ben doyduhdan sonra seni gönderdiyim yerler olacaı; oraya gidecen, dönüp gelecen. İsdersen gedersen, isdersen benim yanımda galarsan.” Dedi: “Anne, doymadan beni göndersen ey olar!” Orda annesinin elini öpdü. Dedi: “Yavrum, devam et! Davam et, get! Senin önüne çıhacaı çoı şeyler olacaı.” Bu az getdi, çoı getdi... Baıdı üş dene güyerçindi; üçü de yıhanıllar. Yannız güyerçinnerin boyunnarı eyridi. Bu dedi: “Senin garşına çıhıp sennen, sennen huylanıp gaşmadığı müddetce onnan gorhma!” dedi annesi. Orasını unuttum. Bu hemen selam verdi. “Selamın elekümü!” Güyerçinnere dedi. “Elekümü selam, elekümü selam! Sen hoş gelipsen!” Adıca “Mehemmet sen hoş gelipsen!” dedi. “Hoş bulduı!” dedi. Bunu garşılادılar. Dedi kim: “Mehemmet bilirsen ne var?” Dedi: “Ne var?” “Bunu ey bilesen; bizim üzerimizden hangi birimizin olursa olsun senin getdiyin yerde ve döndüyün zaman sana şıfa olacaı bir teleyimiz olacaı. Eyer tüşerse hiş gayıb etmeden bunu götür.” Bu dedi, bunnar üçü de uşdu getdi. Bu teleyi aldı. Az getdi, çoı getdi... Baıdı ki ne baıdın! Üş dene ağaşıdı, yere yenir üş dene bacı olullar. Yuıarı gaıır, üş dene ağac olullar. “Selamın alekümü!” dedi “Söyüt bacılar!” Biri dedi: “Eleyke selam Mehemmet, eleyke selam!” Dedi: “Ben annamadım, bu neyin nesidi? Siz ayaıa

gağanda üş dene söyüd olursunuz, başınızı yere goyanda üş dene bacı olursunuz.”

Dedi: “Mehemmet senin getdiyın yer uzağdı. Get, dönende biz sana bunu aydınnadacağız. Ne olduğunu sana aydınnadacağız.” Mehemmet az getdi, çoğ getdi... Bağdı kim üş dene gazandı, bir garıdı. Gazan yanır. Biri doludu. Gazan yanır, onun yağını obirinin içine tökür, onun suyunu obirinin içine tökür... “Selamın eleküm gazan bacı!” “Bi eleyke selam Mehemmet!” dedi. Dedi: “Gazan bacı bu nedı? Bu neyin nesıdı? Bu gazanın birinde yağ var; o yanır ona tökürsen, o yanır ona tökürsen...” Dedi: “Mehemmet senin yolun uzağdı. Get, biz sana diyeceyız dönüşde. Bunun cevabını sana söyleyeceyız.” Bu az getdi, çoğ getdi... Getdi, bağdı ki ne bağsın! Bir dene gancığdı yatmış. Yannız gancığa hele varmadan bunun balaları garnında bunu neredese parçalamahdı. Okgeder bir üsgeyh sesden şey yapır... “Selamın eleküm gancığ bacı!” Dedi: “Eleyke selam!” Bağdı ne bağsın! Bu yarıya geder gancığdı, yarıdan sonra adamdı. Dedi: “Bu ne işdı? Senin yarın gancığdı, yarın ben-i insan, adamdı! İkincisi, soru çift oldu; sen duran yerde garnındaki balalar bu şekilde hürüşür, beni parçalamaya çalışır.” Dedi: “Senin yolun çoğ uzağdı. Sen get, dönende ben bunun cevabını sana verecem.” Bu az gedir, çoğ gedir... Gedir bağır ki ne bağsın! Bir dağdı, bir dene de adamdı. Adam gelir başını vurur daşa, olur darmadağın, dağılır. Arğaya çekilir baya adam olur. “Selamın eleküm daş gardaş!” Dedi: “Eleyke selam Mehemmet!” Dedi: “Bu ne işdı? Sen dala çekilirsın olursın adam, başını daşa vurup olursın paramparça.” Dedi: “Mehemmet sözün sonuna gelipsen, deyim; rahat ol, dön. Bunnan sora gedeceyın yer birez zordu.” Dedi: “Yoh dönmüyecem, gedecemdi!” Dedi: “O zaman get, dönende ben sana diyecem.” Bu az getdi, çoğ getdi... Ama bunun masebesi çoğ fazladı. Men bele kısa kısa deyirem. Bir gün orda gonağlıyır, bir gün orda gonağlıyır... Yanı bir günnüyh iş deyil... Neyse bu

az gedir, çoħ gedir... Gedir baħırkin bir garıdı. Garı okgeder güzeldi, okgeder güzeldi... Dünyanın en güzel garısı budu, ama baħdıħca geniş görünür. “Selamın eleküm!” dedi. Buna bacı macı demedi. Dedi: “Eleyke selam, eleyke selam!” Dedi: “Sen kimsen, kimin nesisen?” Dedi: “Valla men de seni beyhliyirdim. Eyer meni gabıllanarsansa bakire bir gızam... Bennen evlenersen? Ben seni beyhliyirem.” Dedi: “Be niye beyenmiyim, ben de bekâram. Ben gelmişem burda sırrarı çözmeıh için. Sen kim gabıl edirsense ben başdan gözden gabıllanıram.” Dedi: “Yannız benim üş dene şartım var. Bu üş dene şartı gabıl edersense ben sennen evlenerem. Gabıl etmezsense yoħ.” Dedi: “Şertın nedi?” Dedi: “Dünyada nekgeder kötü işder olursa garışmıyacaħsan. Mesele ürüzgar, Allah terefinnen bir ürüzgar verdi... Çıħıp demiyecen Allah aman, Allah aman bu ne ürüzgardı! Allah’ın işine garışmıyacan. Meselem bir yağmur yağdı çıħıp demiyecen bu nedi ya! Bukgeder de yağmur olar mı? Garışmıyacan. Birisinin meselem varı oldu; Allah tele ona okgeder var verip, buna garışmıyacan. Bu gibi şeylere garışdığın zaman; bir, iki, üçüncüde meni yanında görmüyeceıhsen. Ama çocuğın olmuş, ama bennen evlenmişsin, bu benim yanımda söz deyil.” Bu, üçünü de gabıllandı. Dedi: “Tamam! Başdan gözden ben bu işe varam. Ve seni gabıllanıram.” Dedi: “O zaman beni al, götür melmeketine. Buralarda goyma. Ben de buradan doymuşam.” Bu döndü, döndü geldi. Daşa başını vurup şeyidene: “Selamın eleküm daş gardaş!” Dedi: “Eleyke selam!” Dedi: “Senin bu yapığın nedi? Sen başını vurursan daşa olursan darmadağın, geri çekilirsen olursan adam.” Dedi: “Ben muħderriyh yapıdım bukgeder süre. Okgeder millete zulüm eledim, okgeder millete yüıhlendim kim; herkes dedi Allah’ınnan bulasan, Allah’ınnan bulasan... Bu dünyanın bu güzelliıı, bu yeşilliıı, bu temmiz şeyi bu dünyada Allah tele mana ceza verir. Günde bir adama yapığım zulümün cezasını

çekirem, günnüyh olarak.” Böyle bir elini aşdı: “Ey Allah’ım artıh bunu efet!” Allah telenin hömeti üzerine o an için o başını vurup daşa parçalanmağdan kurtuldu. Hanımı da yanındadı. Direyhmen geldi köpeyin yanına. “Selamın eleküm gancıh bacı!” Dedi: “Eleyke selam!” Dedi: “Bu nedi? Senin özün yarıya geder gancıhsan, yarıdan sonra adamsan; bu neyin nesidi?” Dedi ki: “Mehemmet artıh bu dünyadı, o dünya deyil. Artıh bu dünyada yalan gonuşulmaz. Gocam okgeder maa bağılydı, heddinnen fazla. Her mana bağılı olduğu müddetce onu azarlıyaraq gonuşdum. Gemçileyereyh gonuşurdum. Allah tele bu dünyada benim yarımı adam eliyip, yarımı köpeyh eliyip. Çünkü onun cezasını çekirem. O beni halal etmedi. Artıh bu duruma gelmişem.” Orda da gene yalvarır; “Ey Allahım bunu efet!” Ordan da o kurtulur. Gelir direkmen söyütdere... “Selamın eleküm söyüt bacılar!” Deyip: “Eleyke selam!” Toba esdafırilla, pardon. Gazan eveldi... Deyip: “Selamın eleküm gazan bacı!” Deyip: “Eleyke selam!” Dedi: “Nene bu ne işdi? Bu gazan yanır, onun yağını ona tökürsen, onun yağını ona...” Dedi: “Oğul meni bu dünyada Allah tele o gazannarın yağını birbirine töyhmeyh için yandırır. Men uşahlarımın içinde ayrım goydum. Yanı üçünü de bir çırpıda, bir gözde özüme evlat olarak görmedim. Onu yanıma çağırdım, ona can dedim; obirini çağırdım, ona can dedim. Yanı üçünü bir gerelde tutmadım. Ayrımlıh yaptım. Bu dünyada onnar yanır. Çünkü onnar benim fayıllarımı annadı. Mana eyi darvanmadılar. Yanıllar, men de onnarın cezasını bu dünyada da çekirem. Bura cennetdi, cehennem deyil. Ben cennetdeyem. Men bu sefer onnar yanmasın diye onun yağını ona tökürem, onun yağını ona tökürem...” Yalvardı, yapışdı Allah tele onnarı da efetdi. Artıh geldi söyütdere. “Selamın eleküm söyüt bacılar!” “Eleyke selam Mehemmet, döndün inşallah?” Dedi: “Döndüm! Sizin derdiniz?” Dedi ki: “Biz üş dene bacıyağ; üçümüz de aynı çılpıda, aynı boyda...”

Artık büyüümüz, küçüyümüz belli deyil. Büyüdüyh. Kim geldise elçi, bizi ayırammadı. Kim geldise elçi, bizi ayırammadı; ufağı hangisidi, büyüü hangisidi... Noldu? Biz evde galdıh. Babamız da bizi vermeyh için urğadır. Ama babamız bile ayırmağda zorluğ çekir. Çünkü Allah telenin şeyinde birgün ben bacılarıma hayın çıldım. Getdim bacımın dilice babama, anneme yalan gonusdum. Yalan heber getirdim, yalan heber götürdüm... Artık bacım mana dedi ki; neden bu sevgiyi gazandın? Aynı babadan, aynı anadanağ; babam seni sevir, bizi sevmir. Allah gôynuma ezem saldı ben buna dorğusunu dedim. Dedim, babama bele yalan gonusdum; onunçun babam meni sevir. Onu da yalannığa davat etdim. O boyul bu sefer başdadı obirine dedi. Obiri aynı yalanı satdı. Üçümüzü de Allah tele bekâr olarağ bu dünyada artık söyüd eliyipdi. Böyle ayağa galhırağ söyüdeyh; başımızı goyuruğ yere namaz gılmağa, üş dene bacıyağ. Üçümüz de bu dünyada cezamızı çekireyh. Hele bekire gızağ.” Gene Allah teleye yalvardı, yapışdı, duvaları gabıl oldu. Bu direkmen geldi “Heynene!” Yanı annesinin yanına... Annesi öpdü. “Yavrum bir dileyin, bir isdeyin, getirdiyin bir hediye?” Dedi: “Mennen ey hediye mi olar?” Dedi: “Men irazı deyildim ki sen onu getiresen. Sen mana danışdın mı? Mana dedin mi?” Dedi: “Anneciğim sen güzel deyirsen. Gônul ferman dinnemir kin! Orda benim gôynum bunu sevdi. Men dönüp, gelip sana heber verip gedene geder başga birine getseydi senin göynün rahat olmazdı.” “Yavrum!” dedi “Güzel demişsin, yalan demirsen, dorğu deyirsen... Ama benim irazılığım olacaydı. Bu güne geder ben senin yolunu beyhleyip, burda leliyh kabab olmuşam. Sen ordan gağdın geldin buraya, hele mana bir şeyini mana görsermedin. Yanı bir güzelliğini... Beyhleseyidin benim elimnen olsaydı. Men bele temin edirem burda da sen durmuyacan.” Dedi: “Anne, seni de alıp getmeyh isdiyirem.” Dedi: “Yooğ, men

gelemmenem! Burayı paraynan puldan herkes arıyır, burada galması için. Sen bilirem dünya şörvetine gedirsen. Sen aylene alıp gedecen orya. Gardaşdarının yanında men bele yerden geldim, bu oldu, şu oldu... Ama onnarı inandıramıyacan. Burda galsan daha güzel olar. Çünkü insannarın gazandığı, yığdığı, şuyu buyu, hepsi güzelliyn üsdünedi. Bu dünyada da güzelliyh var. Cennet bu dünyadı. Sen buraya gelipsen otu burada. Bilirem o desinnere sen orya gedirsen. Sen ama muhakkah olmuyacan.” Artıh onnar orda yedi, işdi, gora geşdi; men de heber getdim. Senin sağlığına hoş safa gelipsen.

(Himmet Önoğul)

15. CEMŞİT ŞAH

İran’da Cemşit Şah isimli, yanı Cümşüt adı... İrannılar Cemşit diyeller. Cemşit Şah isminde bir padişah varımış. Bu da çoğ adaletdi bir padişahımış. Birgün tebdili gıyafet olmuş, İran’ı gezeceyh; baħım hele halkım nasıl geçinir. Halkımın durumu nasıldı? Çoğ gezdiyhden sonra bir köyde bir eve misafir olmuş. Ev fakir bir aileninmiş. Bir garı, bir goca, bir de gızdarı varımış. Esgiden öle garolifer veyahut moderen aletler yoħumuş. O zaman evlerin köşesinnen bir puħarı; yanı bugünkü şömine gibi bir şey yaparlarmış. Bu fakirlerin de neyi varsa, Cemşit Şah’ın önüne töyhmişder. Fakir dilencidi. Bu puħarıda çay gaynadırmış, evin gızı da hizmet edirmiş. Gız dünya güzeliymiş. Yalnız gızın bir gözü gayırmış ara sıra, yanı şaşıyımış. Cemşit Şah deyir ki: “Çay goyan may goyan eydi, yannız puħarı eyridi. Yanı şömine eyridi.” Gızın gözünü deyir. Gız deyir: “Emi yannış gonusma! Sen puħarının eyri olmasına baħma, dumanı düzgün çeyhmesine baħ. Yanı, benim gözümün şaşılığına baħma; benim sana etdiyim hizmetlere baħ.” Bir kusur var mı demeyh isdiyip gız. Padişah bunu yapıp, Cemşit Şah. Bu gelmiş İsfahan’a. Gelennen soyra gırmızı geymiş, taħda çıħmış. Demiş: “Filan köyde, filancı var... Onun gızını mene alacaħsınız.” Cemşit aħı yaşlıdı. Vezir, vekil toplanıp getmişder adamın evine. “Valla!” demiş “Cemşit Şah gibi benim gızımı isdeyen bir padişah var; men yoħ demem, ama gızım bilir gene de.” Gıza sormuşdar, demiş: “Ya, o padişah olabiler, ben de gederem. Zevk safadı, ama bunun bir mesleyi var mı? Mesleyi?” Bunnar dönüpler, gedipler deyipler: “Padişahım gız bele deyir...” Deyir: “Gedin, deyin yoħdu. Padişahdı, sene isdediyin zaman baħacaħdı; her şeyi var.” Gelip aynısını gıza annadıplar, gız deyip: “Olmaz, yarın bu halħdı, toplandı bunu padişahlıħdan aldı. Meni nasıl geçindireceyh?” Gelip padişaha bildiriller. Cemşit Şah deyir: “Tamam!”

Cemşit Şah altı ay halı tohumu gursuna gidip. Altı ay gursa gedip padişah. Halı tohumasını örgeyip ve o gızı alıp. Aldıktan sorasına gırğ gün, gırğ gece düşün çaldırıp. Çocukları da olup.

(Kaşem Aytan)

16. ZENGİN GARDEŞNEN FAKİR GARDEŞ

Evel zaman içinde galbur zaman içinde bir tene iki gardeş varmış. Bunnar afedersen bir tene eşeyi varmış. Obir gardeşi de zenginmiş. Buna heç şeyitmirmiş. Hergün gedir ormannan odun kesir, getirir onnan idara edirmiş. Bir gün bele, iki gün bele, üç gün bele, beş gün bele... Onnan soyra bu gedir baħır, eşgiyalar gelir. Bu hemen sinir... Baħır eşgiyalar geldiği zaman girdi hemen mağaraya. Çaldıhları eşyayı, altunnarı burahdı mağaraya, bunnar getdi. Gitdiyi zaman bu hemen eşeyin boşaltdı yükünü, odunu boşaltdı. Odununu boşaltdı, onnan soyra bu başdadı onnar getdiyhdn sonra getdi mağaraya. Getdi mağaradan onnanı iki, üç, dört, beş... Ele yükünü aldı, geldi. Getdi bu zengin olan gardeşinnen batman alım gelim. Dedi onnan ölçerem, şeye tökerem; guyuya tökerem... Onnan sonra boyul şeyideriz... O zengin olan gardeşi gurnazmış. Getdi birez leçel mi bal mı sürdü onun dibine. Dedi: “Ne olsa yapışıp geleceyh.” Verir... Gedip bunnar, ölçüp tökür. Heç fargında olmur, en sonunda ikisi yapışır. Şeyini de götürür, verir. O heç üsdünü vurmada hemen alır, burahır içeri. Aħşam gocası gelir. Deyir: “Şeydi, senin gardeşin bukgeder zengininiyi nerden buldu?” Geldi, onun üsdünü kesdi, dedi: “Gardaş ya onun yerini mana diyecen ya da seni öldürecem.” “Ay gardaş!” deyir “Meni niye öldürürsen?” Deyir yerini. Uzaħdan tarif edir. O zengin gardeşi gedir şeyde... Yanı üç dört yük alıp gelir, onnan şeyitmir. Onnan sonra beşincide hemen eşgiyalar orda yaħalıyillar. Yaħaladığı zaman bunu hemen dört parçaya bölüller. O zengin gardeşi. O fakir gardeşin daha üsdünü vurmur, daha şeyitmir. Gelir o zenginin aylesi onnan sorur: “Ya, gardeşin heş gelmedi?” Dedi: “Men tarif etdim. Men dedim filan yerdedi. Aha uzaħdan tarif etdim. Dedim filan yerdi; get ordan götü! Men ne biliyim!” aylesi gelir daha onnar üsdünü vurmur. Eşgiyalar onu öldürür. Bu da ordan daha baħır ki şey yoħ, köç edir

gedir. Gedip bahıplar ki eşgiyalar üş dört parça eliyip asıplar sağ sola, kapının etrafına... Aylesi de daha gelir, köç edir gedir uzağ şehere.

(Cafer Özer)

17. PADİŞAHIN ÜÇ GIZI

Tarihde bir patişah vardı. Bu patişahın üç tene gızı vardı. Bu bir gün evinde toplantı yaptı. Gızdarını denemey isdedi. Gızdarını denemey isdedi. Hepsini sesdedi yanına. Evin toplumunu bele sesdedi... Gızdarına dedi ki... Böyüh gızına dedi: “Sen meni çok sevirsen mi?” O da dedi: “Sevirem!” “Ne kadar? Ne gibi sevirsen?” O da demiş: “Bal gibi sevirem!” İkinciye gelindi, dedi: “Sen ne geder sevirsen? Ne gibi sevirsen?” O da dedi: “Şeker gibi sevirem!” En ufağı, üçüncüye gelende dedi: “Baba, men seni çok sevirem ama duz gibi sevirem.” “Haa tamam!” dedi “Bu gız benim tüşmenimdi. Meni duz gibi sevir.” Neyse, dedi: “Duz gibi sevirem!” Bu, o şeylerine emir verdi; kölelerine, cariyelerine... Dedi: “Götürün bu gızı ormana atın, öldürün. Yannız ganlı gömleyini bana getirin. Niye bu meni duz gibi sevir?” Bunnar götürdüler... Gız çok güzel, temiz, ahlalı bir gızdı. Ama erriyh zamanıydı. Bunu götürdüler ormana, isdemiller öldürel. Bu yalvar yaħar eledi, dedi: “Meni öldürmeyin! Av vurun bir tene öldürün, benim gömleyimi gana büleyin götürün babama.” Bunnar da deyiller: “Hayıfı! Hakgeten genş gızdı, güzel gızdı. Bunu niye öldüreyh?” Bunu burahdılar ormana. Bir tene davşan vurdular. Davşanın ganınnan bunun gömleyini, şuyunu buyunu yaptılar; götdüler padişaha. Sordu. Dedi: “Evet, padişahım. Götürdüyh ormanda öldürdüyh! Aha bu da elbisesi, getirdiyh.” Bunnar getirdi... Başga bir patişahın da oğlu o dönemde çıhmışdı gezmeye. Gezmeye çıhmışdı ormanda. Denk geldi, baħdı bir sarışın gız ormanda oğal buğala gedir. Neyse geldiler bunun yanına, sordular, soruşdurdular... Bu annatdı, yannız dedi: “Açığa vermeyin! Bele gizdi olarak galsın.” Bunu patişahın oğlu götürdü. Babasının köşküne götürdü. Tabe sordular: “Neyin nesidi, nerden getdin?” Dedi: “Hal hekâye beledi; bele buldum, bele getirdim. Ama ben bunu bacı gözüyle getirdim, heş bir

kötü niyetden deyil.” Bunnar tüşündüler... O patişahın da toplumu tüşündü, daşındı, dedi: “Madem senin oğlunun evlenme çağıdı, bunun da gocaya getme çağıdı; ele Allah’ın emirile... Allah’dı, nesip böyleymiş.” Bunnarı evlendirdiler. Aradan bir zaman geşdi. Beş, üç sene aradan geşdiyden sonra bir gün bu patişah, o patişahı davat edir. Yanı evine... Hayır işi varıymış... Onun adamlarıyla birliyde evine davat edir. Geliller, meclis toplanır. Meclis gurulur. Yeyiller, içiller; deyiller, gülüller... Yemeyh zamanı gelir. Yannız yemeyhleri o gız yapır. Patişahın ormana atdığı gız yapır. Bubirinin de gelinidi ya! Yemeyi o yapır. Hepsini yapır, yannız deyir: “Özel olarak bu yemeyi götürün o patişaha.” Demir babamdı ha! Özünü tanıtmır. Deyir: “Götürün o patişahın önüne goyun!” Özel olarak üç gap yemeyh getdiler, bunun önüne goydular. Yannız o meyeh ele bir türdendi; duz atılmadan yeyilmir. Duz atmıyıp içine, heş duz atmıyıp. Neyse başdıyılar yemeye, bu patişah elini yemeye atanda deyir: “Mennen matrağ mı geçirsiniz? Men gosgoca patişaham! Patişahın önüne bele yemeyh gelir mi?” Sorullar: “Patışahım heyir ola, aynı yemeyhdi!” Deyir: “Hayır, bu yemeye asla duz atmamışlar. Duz atmamışlar bu yemeye!” Demiş: “Yemeyi kim yapmış?” Demişler ki: “Bir gelin var, o yaptı.” “Onu sesdeyin bura!” Neyse sesdiyiller mesdiyiller... Gelin gelir: “Buyursun patışahım!” Deyir: “Yavrum, bu yemeyi sen mi yaptın?” “Evet, patışahım ben yaptım.” “Ee peki bunun hepsi mi bele?” “Hayır, özel olarak sana getirdim bu yemeyi, obirreri duzdudu.” “Niye getirdin, sebep? Peki, ben insan deyil miyem, bu yemeyhden, dünya tadınnan alam?” Deyir: “Patışahım, benim babam heş tuzu sevmezdi. Heş tuzu sevmezdi. Biz üç bacıydıh.” Gız tanıyır bunu, patışah tanımır gızı. “Biz üç bacıydıh. Babam bir gün geldi, üçümüzü de bir araya getirdi. Ev halkını topladı. Kim meni ne geder sevır? Birisi bu geder, birisi o geder... Büyüh

bacım dedi; bal gibi sevirem seni. Ufağ bacım dedi; şeker gibi sevirem seni. Ben de dedim; tuz gibi sevirem seni. Ben tuz diyende, babam sinirlendi. Beni cellatlara verdi, kölelerine verdi, dedi; götürün bunu ormanda doğrayın. Tike tike yapın, gannı gömleyini de bana getirin. Onnar da beni götürdü, Allah için getdiyh oraya. Yalvar yağar onnara çoğ minnet sünnet etdim. E yazığam, men de bir gencem. Siz niye meni öldürürseniz? Av vurun, bir tene av vurun öldürün, götürün babama gösderin gömleyimi. O da inanacağdı. Bunnar aynısını yaptı, götürdüler. Menim de ormanda garşıma bele dolaşdım o tarafa bu tarafa... Bağdım bir tenesi gelir. Bele bunnan garşılaşdı. O bana sordu, ben ona sordum... O da bu patışahın oğluymuş. Allah'ın emrinen men de geldim buraya. O da bekâr, men de bekâr... Tabe patışah güzel bize düyün yaptı, düyün töreni tutdu. Bizi evlendirdi. Aha şimdi bu yemeyi ben onun için... Bana dediler yemeyh yap. Ben onun için senin önüne goydum.” Dedi: “Gızım sen benim hayatımnan bahsediyorsun. Sen ne konuşuyorsun?” Dedi: “Bilmiyorum artığ! Men babamnan bahsediyorum. Sennen deyil, babamnan bahsediyorum.” O zaman dedi: “Sen benim gızımsan!” Dedi: “Tamam, senin gızınam. Sen artığ be men duz gibi sevdim diyende, sen beni dışladın. Şimdi niye tuzlu etmeyh yiyorsun? Duzsuz ye! Ben sana dedim ki; baba duz dünya tamıdı. Sen sinirlendin bana. Benim başıma o işi yapdın. Men de onuçün getirdim senin önüne bu yemeyi burağdım. Ey sen de şimdi diyorsun ki; bu tuzsuz yemeyh, dünyanın tamı gelmez buna... Dünyada heş bir tad alamazsın duzsuz yemeyhden. Peki, sen şimdi niye sinirlenirsen?” Adam gağdı, gızını basdı gucağına; öpdü, sevdi... Patışahınnan gohum olduğlarına göre çoğ güzel şeytdiler... Yannız patışah dedi ki, bu patışah dedi ki: “Patışahım sen, vezir, vekil getmeyin. Bir zaman hele galın burda, birez gezin, tozun. Gohumuğ, hem de nası olsa gohumuğ. Bunnar bir zaman galdılar, orda

gezdiler, dolaşdılar... Devamlı geder gelerdiler. Bir gün getdiler şehere. Başdılar bizim bu pazarlar gibi... Pazarlarda her şey satılar. Bal, şeker, aha bu yemeyhlerden, aha bu dünya tamlarının hepsinnen. Yağ, et bele dzlp; şor, penir... Bu hansınnar sordular balın kilosu beş lere. Etin kilosu beş lere. şorun kilosu beş lere. Nere getdiler beş lere. Ele diyende patışah dedi ki; “Bu memleket çoğ ey memleketdi. Ele biz burda galaş!” Veziri, vekili dedi: “Hayır patışahım, bu memleketde yaşanılmaz.” “Ya oğlum niye yaşanmasın? Bal da beş lere, yağ da beş lere, şor da beş lere, penir de beş lere... Yanı hepsi beş lere.” Bu dedi, bu dedi... Patışah galdı onnar getdi.

(Ahmet Akot)

18. MERT İLE NAMERT

Varıydı yoħuydu, iki adam varıydı... Birinin adı Mert, birinin adı Namert... Bunnar yolculuğa çıhıplar. Çöreyi çıhardıp yeyipler, Merd'in çöreyi kurtulup. Namert neyniyip? Elini atıp belinnen eyhmeyi alıp yeyip, alıp yeyip... Mert aj galıp. Gedipler şeherin ayağına, Mert aj galıp; gedemmir aħır. Namert deyip ki: "Gardaş, men gedim görüm çarşıdan sana eyhmeyh getirim ye, gedeyh." Bu gedip. Mert buyana gelip bir dağa çıhıp. Baħıp bir zağadı, zağada bir yeke gazandı, gazanda pilavdı... Daşı goyuplar ağzına. Bu, o gapının oyanına buyanına baħıp, çıhıp gedip orda yeyip, doyup. Bir yeke taħca varımış; çıhıp oturup orda, garannıħda. Onda baħdı tülkü geldi, gurt geldi, aslan geldi, ayı geldi. Otdular, gazanın ağzını aşdılar, yediler; gazanın üzünü çevirdiler, goydular orya. Bunnar yatdılar. Uzandılar... Onnar birbirlerine dediler ki: "Biz gaş kişi burda yatıraħ. Heş birbirimize deymiyeyh. Sabağna gaħaħ, gedeyin!" Tülkü dedi: "Men gedecem filan dağda zad var; aħca sıçan. Aħca sıçanın gırħ dene altunu var. Onu guyrugunna bir bir, bir bir çıhadır eşiye; sayır. Sayıp pitdi mi; boyul dönür içeri daşıyır. Aha Mert dinniyir orda. Gurt da dedi: "Filan sürüde bir goş var; guyrugu yerden gaħmır. Petişahın gızı hesdedi, aparar onun derisine salalar gız sapasağlam olacaħ." Onu da dinnedi. Gurt onu dedi. Aslan dedi ki: "Filan deyirmanın altında yeddi dene küp altun var. Onun üçün ele orda yatıram o suyun hışıltısına. Aħşam da gaħıp gelirem." Bu, onu da dinnedi. Bunnar sabağna gaħdı. Hammısı bir bir çekildiler, daşı da hellediler zağanın ağzına, çıhıdı getdiler. Bu, Mert gaħdı yazıħ! Gorħur aħır, deyir: "Hindi biri çıħar, meni yiyer." Daşı çeyhdi, çıhıdı eşiye; daşı goydu getdii. Bu getdi zada; aħca sıçanın yanına. Baħdı ki aħca sıçan hammısını... Biri galıp ki gırħ dene düzele... Onu da çığartdı. Ağacı götdü sıçanı öldüre, sıçan öz özüne çatdadı öldü. Altunnarı yığışdırdı,

getdi. Getdi boyul sürüyün yanına, çobanın yanına. “Salamın elöküm!” “Elöküme salam gardaş!” Dedi: “Bağ bu goçu mana verersen mi?” Dedi: “Meni kessen de verebilirerem mi?” Dedi:” Gardaş, men bir teyh derisini alacam. Goçu verecem özüne, apar pişir ye genen.” Parasını al, goy cebine. Parasını çıhardır, çobana verir. Mert gedir, tutur goyunu üzür. Derisini aldı. Etini de verdi özüne. Onu da apardı, getdi. Apardı, getdi elçi daşı varıydı; elçi daşı deyirdiler... Elçi daşının üsde otdu. Geldi, dediler: “Gardaş, bu ne veziyetdi?” Dedi: “Valla, gelmişem petişahın gızını yañcılandıрмаğa.” Deyipler: “E geş get oğala... Sen kim petişahın gızı kim? Sen nerde yañcılandıracan?” Deyir: “Yañcılandıraram alaram, ele ki eyleşdiremedim boynumu vursun!” İçeri götdü, derini götdü, apardı, getdi. Dediler: “Beke yañcılandıracah!” Çiçeyi gaynatdı, gızı suya saldı. Gız geldi belece orya, heş kes de yoğ! Bu getdi oyanına geşdi, buyanına geşdi; gızı uyatdı. Gızı getdiler deriye saldılar. Gız oldu sapasağlam. Gız bağırdı: “Ana, ana! Paltarım ana, paltarımı geti!” Paltarını getdi. Gızı verdiler ona, Merd’e. Merd’e verdiler... Petişah apartumannın birini ona verdi. Boyul getdi, adam tutdu; suyu boşatdırdı. Suyu çıhardırdı, bir deyirmannıñ su... Altunnarı çıhardı. Yeddi küp altun. Getdi orda bir deyirman saldı. Bir gün bu Merd’e o gardaşı iras geldi, Nanert. Dedi: “Oo gardaş be sen neynedin? Sen burda...” Dedi: “Sen goydun getdin, men acımnan ölürdüm. Girdim filan zağıya. Orda urzam varıydı; yedim, çıhdım tañcada otum. Gurt geldi, ayı geldi, eslan geldi, tülkü geldi. Bunnar söyledi, men de sabağna gağdım Allah maa verdi.” Boyul bu getdi. Bu getdi, bağıdı ki orda pilav yapıplar. Birez yedi, gağıdı orda otdu. Tañcada otdu. Bunnar geldiler, yediler, işdiler... Allah’dandı ağı, bu ayı dedi: “Burda bir ben-i insan var. Dedişlerimizi dinniyir. Orda deyirmen yapıplar, küpler gedip, sıçanı öldürüpler altunnarı yığıplar, o goçu öldürüpler...” Tülküye dedi: “Gağ,

gağ hele buruyu bir carvanna! Bu dediyhlerimizi kim eşidir?” Tülkü gağdı, bele bunun ayakgabısı gözüne ilişdi. Dedi: “Aha burda ben-i insan var!” Aşşağı yendirdiler, parça parça elediler. Be sen Namert’sen ne! Bunu parça parça elediler, pitdi getdii.

(Banı Kızılbulak)

19. ŞÜREYYE

Bir varmış, bir yohmuş... Eski zamannarda bir padişah varmış. Bu padişah çok zalim bir padişahmış. Bunun yaptıkları yere göye sığmazmış. Halkına zulüm, eziyet, cavadan başga bişey vermezmiş. Hep gendi zevkine göre işder yaparmış. O memleketde hangi genç evlense, ilk önce o gelin padişahın yatağına girer; ikinci günüsü beyin yatağına alınır. Yanı ilk gece padişahla yatması lazımdı. Padişahla yatmayan gelin, gelin sayılmazmış. Gel gör ki, bu anane senelerce devam etmiş. Gel zaman, get zaman o şehirde geniş bir oğlan, ismi Şüreyye... Şüreyye isimli bir tenesi evlenmiş. Yirmi yaşdarında... Garısı da on sekiz yaşdarında... Bunnar gelini bezemişler, boyamışlar, süslemişler. Padişahın huzuruna götürerler. Genç oğlan demiş ki: “Kardeşlerim benim hanımı siz padişaha götürmeyin! Bunu, benim gendim; gendi elimden götürüp padişahıma teslim edecem. Size gereyh yohdu.” Millet de inanmış. Bu, gelinin golunna dutmuş; gelini padişahın amarathanasına, yanı binasına götürmüş. Bekciler yol vermiş, bu padişahın huzuruna çılmış. “Oğlum hoş geldin!” “Hoş bulduğ padişahım!” demiş. Demiş: “Heç bele bir şey görmemişdim. Kimse gendi hanımını getirmemişdi. Sen iyi ki getirdin?” Demiş: “Padişahım men bele makbul gördüm. Buyurun, bu gelin bu siz.” “Hadi olum, o zaman sen çıkabilirsin.” demiş. Genç hemen padişahın arhası döner dönmez, gılışla padişahın boynunu vurmuş. Tutmuş hanımının golunna, dışarıya çıkacağı zaman bekciler: “Noldu?” Demiş: “Padişah gabıl etmedi benim hanımı. Birez çirkin de...” Derken gelinle bereber gurtulmuşlar. Fagat en sonunda anlaşılmış ki, bu genç bu padişahı öldürmüş. Herkes; padişahın adamları, asgeri, leşgeri, bu gencin peşine tüşmüş. Bunu öldürmeye kalkışmışlar. Bu, gelen asgere, leşgere, o şehrin halkına: “Olan bere namussuzlar! Senelerdi garılarınızla yatmış gahmış, gelinnerinizin ırzına

geşmiş. Men sizin namusunuzu gurtardım. Siz de meni öldürmeye kalkışırsınız. Böle bir adalet var mı?” Tabi halk ikiye ayrılmış: Bir kısmı gencin etrafına, bir kısmı padişahın tarafına. Bir gavgadan soyra ayrışmışlar. Herkes gendi yerine çekilmiş. Oğlan: “Ne yapıyım, ne yapmıyım? Men bu şehirde daha duramam. Bu şeherden getmem gerekir.” Şüreyye atına binmiş, şehirden çıkmış. Epey yol aldıhdan sora yaşlı bir adamla karşılaşmış. “Oğlum uğurlar olsun! Nereye gedirsen?” Demiş: “Amca benim derdim başka bir dertdi. Ben bu şeherden kaçırım.” Demiş: “Oğlum kaçırсан, ama bela insanı nerde olsa yaħalıyacaħdı. Sen nere getsen bu bela seni tutar. Sen şehere dön!” “Yoħ amca dönmem o şehere.” derken... “Peki, madem dönmezsen al sene bir pazıbent verirem; yanı yazılı kâğıt... Bu kâğıdı al, gülüsdan-ı bağ-ı eren denilen bir şehir var; oraya get.” –Gülüsdan-ı bağ-ı eren demeyh, yanı sekiz cennetden birinin ismidi. Cennet ismidi.- Şüreyye bunu almış. Alannan sorasına getmiş orya, aynı adrese. Adamı bulmuş. Müsafir olmuşlar. Adam: “Oğlum iyi ki geldin.” demiş, müsafir olduğu evin sahibi. Demiş: “Durum böyle böyle... Böyle oldu, böyle geldi... İhdiyar sizin adresinizi verdi.” “Oğlum iyi gelmişsin.” demiş. “Ben senin derdine deva olaram, ama benim bir şartım var!” Demiş: “Nedi amca?” Demiş: “Benim bir gızım var. Gızımın başı keldi, gözü kôrdü, ayağı da topaldı. Eyer bu gızı alarsansa senin işini hallederem.” Çocuħ çoħ düşünmüş: “Ya ben bu gızı alım neydin? Ben gendimi dolandırammıram.” Derken en sonunda gabullenmiş gızı almağa. Kırk gün kırk gece düyün olmuş. Oğlan bey odasına girmiş. Aradan bir müddet geçdiyhden sora içeriye gız girmiş. Saşdarı yernen sürünür, gözderi elma gibi, ayaħlarında bir sakatlıħ yoħ. Çocuħ çoħ temiz çocuħ olduğu için sırtını çevirmiş. “Olan!” demiş “Niye sırtını çevirdin?” Demiş: “Benim aldığım gız sen deyilsen. Kôr, keçel, total bir gızdı. Sen buraya geldin, iyi olmadı.” Demiş: “O

gız benim. Babamın dediği laf şuydu: Menim başımdaki tüyü kümse görmemiş. Gözüm başka bir erkeyh görmemiş. Ayağımla da yanniş bir yola getmemişim.”

Derken bunnar garı goca olmuşdar. Bir müddet sora bunnarın bir oğlu olmuş. Bir çocuğları olduğdan sora çocuğun hem ahlı geldiği şeherededi. “Baba!” demiş “Sen benim işderimi halledeceyhdin. Ben o şeheri kutaracağdım. O şeherin halkı bele zülüm görür.” Demiş: “Oğlum birez daha sabretmen lazımdı.” “Ama neden?” demiş. Demiş: “Senin bu çocuğun on sekgiz yaşına gelene geder. Yanı onnan sora bu işi, bu çocuğ temmizdiyeceyh.” “Ey baba, men on sekgiz yıl burda mı beyhliyecem?” Demiş: “Evet!” Gel zaman, get zaman çocuğ on sekgiz yaşını doldurmuş. Çocuğun ismi Kahraman’ımış. Gahraman, babası gibi deliganlı... Zatan babası da çoğ cesurmuş. “Oğlum!” demiş “Şimdi sizi ben o şehere gönderecem. Yalnız o şehere getmeyh için sizi buraya nasıl getirdise Allah gitirdi... Çoğ zorlu bir meseledi. Zümrüdü anka denilen bir kuş var; o anka guşunu bulman lazım. Sizi anka guşunun üzerine bindirmem lazım. Sizi, o şehere yetiştirer o.” Derken zümrüdü anka bulunmuş. Bunnar bir mikdar et, bir mikdar su... Bir ganadının üzerine babası, bir ganadının üzerine oğlu binmiş. Bunnar gülüsdan-ı bağ-ı erennen Kandahar şehrine iniş yapıllar. –Kandahar Afganisdan’ın bir şeheredi- Yalnız bunnar binmeden önce, su dediği zaman su, gu dediği zaman gu... Zümrüdü ankanın ağzına atacağlar. Aynı vaziyetde inmişler. Anka guşu bunnarı şehere burağmış ve dönmüş geriye. Bunnar, aradan yirmi yıla yağın bir vakit geşmiş. Bu şeherin ananesi hâlâ bozulmamış. Padışahın oğlu yerine geşmiş, aynı vazifeyi padışahın oğlu yaparmış. Fagat baba-oğulu o şehirde kimse tanımaz olmuş. Bunnar gelmişler bir guyumcuya. Demişler: “Baba, bu şehirde durum böyle bundan ibaretidi... Şimdi nasıldı?” Demiş: “Oğlum, Allah bu şehere lanet etsin! Aynı iş devam edir. Babasının yerine oğlu geşmiş.”

“Peki!” demiş: “Amca, sen ne düşünürsen?” Guyumcu demiş: “Ben bu işe garşiyam. Bir çocuñnan bir garının nikâhı kesildi mi, ilk önce kendi gocası yanına getmesi lazımdır. Bu yersizdir.” Demiş: “Peki, sen bize yardımcı olur musun?” Demiş: “Canımla, başımla, malımla ben size yardım edecem.” Derken guyumcunun birgaç arħadaşı varımış. Bunnar bazı yerlerde toplantılarını yapmışlar. Derken bunnar ħuruc edecephler. ħuruc, yanı baş galdıracaħlar. Bu guyumcu çoħ zeki bir adamımış. Demiş ki: “Biz bunu böyle yapmayalım. Birden bire baş galdırırısahsa bu padişahın asgeri, leşgeri bizi mafeder. Biz bunu saraya girereyh yapmamız lazımdı.” Bunnar birgaç dene carıye, adam saraya soħmuşdar. Sarayda casusduħ yerine gullanıllar. Bütün haberler gelir, gider. Gine bir gün aynı deligannılardan bir denesi evlenmiş, gelin oraya gideceyh. Gelinin tarafı çoħ guvvetli bir gabileyimiş. Şüreyye’ynen Gahraman adamların evine getmiş. Demişder: “Ya, bunu sizin vıjdanınız gabul ediyor mu? Siz vermeyin gelininizi.” Olur mu, olmaz mı?.. Demiş: “Vermeyin!” Derken bunnar vermemeye garar vermişler. Halk ikiye bölünmüş. Orda büyük bir çarpışma çıħmış, gavga çıħmış. O padişah orada yenilgiye uğramış. Ve o saltanatını burahmış. Yerine yeni bir saltanat geşmiş. O şeherin halkı da bu tip yersiz işlerden kurtulmuş. Hoşça galın, güzelliyhnen galın. Hekâyemiz de burda tamamlandı.

(Kaşem Aytan)

20. GILAVUZ AHMET'İN NAĞILI

Bir varmış, bir yohmuş... Esgî zamannarda Ahmet isimli bir genç varmış. Bu genç İran'ın İsfahan şehrinde yaşarmış. Ahmet çoğ fakirmiş. Fakir olduğu gibi de etrafı bunu hor görellermiş. Bir gün gelmiş; “Anne!” demiş... Babası ölmüş Ahmedin. “Anne beni bu şehirde hor görüller. Ben bu şehirde yaşayamam. Men gedin gerip gurbetele. Belke benim kısmetim gurbetdedi? Ordan nafakamızı bulup gelirim.” Annesi: “Oğlum, getme! Zar zor geçinseyh de biz birbirimizden memnunuğ.” “Anne olmaz!” demiş. Annesini yenmiş. Annesi de buna birez yiyeceyh felan hazırlamış. Dağarcığına atmış. Başını almış, yola getmeye başdamış. Az getmiş, çoğ getmiş... Bir şehere varmış. Bağmış tellal bağırır: “Eyer gılavuzduğ yapacağ birisi varsa ecele müracat etsin. Bir ağırlığında gızıl, yanı altun; bir ağırlığı gümüş; bir ağırlığı da kâğıt para verileceyh. Dedyimiz gılavuzduğ yapabilirse, dileyhçeyle başvursun.” Ahmedin de oğur-yazarı varmış. Ahmet hemen bir dileyhçe yazmış. Demiş nasıl olsa men gılavuz felan deyilem. Bu dediyhlerini alırım. Annemin yanına bırağırım. Beni öldürürlerse öldürsünner. Ahmet dileyhçeyle bereber padişahın huzuruna getmiş. Padişah dileyhçeyi oğumuş. “Oğlum!” demiş “Sen çoğ genşsin. Bizim gideceyimiz yer Azarbaycan'ın Gence şehridi. Oraya usda gılavuzdar zor götürer benim asgerimi, leşgerimi.” “Padişahım!” demiş “Men babamın zamanında orya elli sefer getdim, geldim. Oralar benim yanımda su...” Hiçbir şeyden de haberi yoh. Yolları bilmez. “Öyle mi?” “Öyle!” “Oğlum!” demiş “Kabul edildin. Paralarını da al, iki ay sora yola çıhacağız.” Ahmet hemen anasını getirmiş şehere. Bir apartuman, yeddi gatlı... Altunnarı goymuş, anasına teslim etmiş. “Ana!” demiş “Bunnara sahip çıh. Ben bir yolculuğa çıhacam.” “Oğlum!” demiş “Hırhızdılı mı yapdın? Eroyin mi satdın? Nerden buldun bu zenginniyi?” “Ana!” demiş “Üzümünü ye, bağını sorma.”

Anası sesini kesmiş, oturmuş. İki ay gelmiş bitmiş. Tellallar bağırması: “Yolculuğ başdadı. Asger, leşger, hepsi yola çıkacak.” Ahmet de gara gara düşünür. Anası: “Oğlum niye düşünürsen? Noyuldu sene? Sen bele deyildin!” “Ana!” demiş “Yarın görürsün ne olacağını.” “Oğlum ne olacaktı? Annat bana!” “Ana!” deyir “Yarın dostdarım ağlar, düşmannarım da güler bana. Bu zenginliyi de heç oldu.” “Oğlum sebebi?” “Sebebi böyle böyle...” dedi. “Padişahı gandırıldım. Gılavuzduğ yapacam.” “Ola külü başına goyum! Sen kim Gence şehri neresi? Sennen gılavuzduğun ne işi varıdı? Sen geldin başımızı belıya soğdun.” “Ana!” demiş “Hepsini senin için yaptım.” Öyle mi, öyle... Bu ana yüreyidi. Hemen ana, yirmi dört sahat içinde gocasının esgi bir dosdu varmış; hakgeten tüccarımış. Oralari bilerimış. Çarşafını atar başına, dorğu yetişer onun evine. Gapiyı çalar, adam gapiyı açar. “Ooo yenge hoş geldin!” Tanıyır. “Hoş bulduğ!” Derken gariyi içeri alır. “Hayırdır?” Deyir: “Böyle böyle... Çocuğ böyle bir şey yapmış.” Demiş: “Üzülmesin! Padişaha haber versin.” Adam da yüz yaşına gelir. “Ben yarın yolculuğa götürücem bunnarı.” Derken sabağ olmuş. –Sabağ üzünüze heyirriyenen açılısın- Bunnar, asger, leşger toplanmış. İhdiyar gelmiş, genc oğlan gelmiş... Padişah: “Oğlum, bu kimdi?” demiş. Demiş: “Bu da benim amcamdı. Olur ki, benim yannışdarım olabilir. Amcam düzelteceyh.” “Olsun!” demiş. Bunnar yola tüşmüşder, gelmişder. Gel ha gel, Gence şehrinin etrafını sarmışlar. Bunnarın orya geliş sebepleri varmış. Neyidi sebep? O Gence şehrinin iki taşı varıdı: Lel-i cevahar... Yanı bunnar yandığı zaman, gece dışarıya goyduğun zaman bir şehri aydınnatıllarmış. Bunnarın derdi o taşları almağımış. Haber göndermişder: “Taşları versin! Boşuna iki kardeş birbirini öldürmesin.” Gence şahı: “Vermem!” demiş. “Bele şey mi olar?” derken bu şeherin etrafı sarılmış zatan. Bu Gence şahının bir gızı varımış. Çoğ eyitimli bir gızımış.

Yeryüzünde onun gılcının cevabını vereceyh bir peyhliyan yoħumuş. “Gızım nedeyirsen?” demiş. “Baba, onnar kimdi bizden bunu ala? Men vermem taşdarı.” demiş. “Gızım sen ne dersen o olur.” O zaman da adetmiş; her iki ordu bir tarafa, bir tarafa toplanırmış. O taraftan bir peyhliyan gelirmiş, o yannan da bir peyhliyan... Mübaraza yapar birbirini öldürüllermiş. Aħşam oldu mu herkes yerine çekilirmiş. O gün Nigar Hıanım erkeyh elpisesinde çıhmış ortuya. Aħşama gider tam yüz elli tene peyhliyan öldürmüş. Bunnar yılmış. Bunun bir peyhliyanı böyle yaparsa, gör hepsi nedi bunnarın? İkinci gene yüz elli, üçüncü gün gene yüz elli... En sonunda ortaya çıkacaħ peyhliyan galmamış. Padişah Ahmed’i çağırması: “Ula bu ne işdi?” Demiş: “E padişahım, ben gılavuzum. Ben sizi buraya gider getirdim. Ben harpci deyilem. Bennen harbin ne işi? Senin asgerinde, leşgerinde iş yoħ. Ben ne yapım?” “Olan!” demiş “Bugün de meydana sen çıkacaħsan. Çıhmazsan boynunu vurduracıyam.” Al başına bela. Ahmedi geyindirmişder. Gılış, galhan, oħ, nize, mızıraħ... Çıhmış meydana. Çıhmış meydana, ama esim esim esir. Gollarında guvvet yoħ. O taraftan da Gence şehrinin peyhliyanı, yanı Nigar Hıanım çıhmış. Tam garşılaşmışdar, garşılaşanda Nigar Hıanım bahmış bu genc ele bir genşdi ki; bunu öldürmeye deymez. “Ola peyhliyan!” demiş “Sen niye geldin?” Demiş: “Bu lelleri almaya geldim. Bu ordunun başı, ser kellesi menem. Yanı gomtanı menem.” “Olum!” demiş “Sen daha tıfılsın, dön geriye! Ölümüne mi susadın?” Demiş: “Sen bennen dalga mı geçirsen? Benim gılcımın garşısında dayanan bir kişi mi var?” Nigar Hıanım içinnen gülmüş. Derken bunnar garşılaşmış. Çocuħ çoħ cahil, heş gılış gullanmamış. Bir sağ, bir sol; evvela Ahmed’i devirmiş. Fagat öldürmemiş. İkinci sefer bahmış ki, çoħ safdı. Gızın da gönlü oğlana tüşmüş. “Ola oğlum!” demiş “Men gızam. Böyle böyle... Sen beni bele vuracaħsan, ben düşecem. Gollarımı bağlayıp çadıra

götürecen. Lelleri de alıp gedeceyhsen.” Derken aynı vaziyetde gızın gollarını bağlıyıp, dorđu İsfahan şahı Şahoğlu Şahabbas’ın huzuruna getirip. Deyir: “Olan, sene daha neler yoğdu ki?” Bilmir ki, bunun özü geldiyini. Derken Gence şahı toplantı yapır parlemeterriyenen. O zamanki, ne bilim vekilleriyenen... Deyiller: “Bu oğlan, bu gızı nasıl yendi? Günde yüz elli peyhliyan öldüren adam, bu uşağa nasıl yenildi?” Padişah, çoğ ahıllı bir padişahıymış. Deyip: “Yarın bir heyyet gedeceyh onnara, benim tarafımnan. Filancı, filancı, filancı bakannar gedeceyhler orya. Eyer gız benim adamlarımı gördü ağladı; bilin ki hagigaten bunu yenmiş, götürmüş. Yoğ gördü adamlarımı, tanıyır ya. Bele yüz çevirdiyse bilin ki gızımın gendisi getmiş. İsdediyhlerini de vereciyem, bunnar dönsünner geriye.” Heyyet gedir. Getdiyhden sorasına gızı çıhardıllar. Gız bunnara bağır, bele burnunu atır. Derken bunnar annıyır ki, gızın gendisi getmiş. Bunnar geliller padişahlarına haber veriller: “Durum bunnan ibaretdi.” Deyir: “Tamam, gelsinner taşları verecem.” Ve iki taşı verir. Verdiyhden sorasına gızı da onnar alır. Dorđuu İsfahan’a gelilller. Geldiyhden sora o padişah çoğ yardım edir Ahmed’e. Ayriyeten binalar verir, evler verir, paralar verir... Kendisine bir bakannığ görevi verir. Onnar da orda yeyip, içip yaştıyılar.

(Kaşem Aytan)

21. ÜÇ BACI

Varıymış, yohuymuş üş dene gız varıymış... Bunnarın babası, anası çoğdan ölüplermiş. Bunnar yetim çocuğmuşdar. Üş denesi de küçüyümüş. Birbirinnen yanı iki yaş, iki yaş böyüğümüş. Bunnar ele orda burda yekelipler. Gün gelip, sene gelip bunnar birez böyüyüp; on, on iki yaşına gelipler. On, on iki yaşına gelipler... Bunnar deyipler: “Bacı, gelin başımızı alağın, çıhağın gedeyin bir terefe. Biz burda galıp ne gayıracıyıh? Sahabımız yoh, iyemiz yoh!” Bunnar başdarını alıplar çölbe çöl, şherbe şher tüşüpler, gedipler. Gedipler bir şhere irasdıyıplar. Birden bire şherin içine giremmiller ki! Şherde ecebe bize ne olar, ne olmaz; kim tanıyır, kim tanımır? Gedipler bir uca dağ varımış; o dağın dibinde oturuplar. Ordan gahıplar yenipler aşşağı. Acıhıplar, çoğ acıhıplar. Gelipler, aşşağı yenipler; bahıplar bir dene peyedi. Altında görünüp elemir, ne gatıllar ne gatmıllar. Eme bura peyedi, ahurdu. Boyul oturuplar onun üsdünde. Bunnar oruyu ele öz özderine gazıllar, çuhur eliyiller, oturullar, oynuyullar... Öz özderini meşgul eliyiller da! Gazıplar gazıplar, bir de bahıplar ki bir bele deşiyh açıldı. Demeyh o atdara getirip... Petişahın peyesiymiş. Atdara getirip arpa, üzüm verillermiş; onnarın da zirini zibilini atıllarmış bacadan eşiyeh. Bunnar eşdiyehce bahıplar bir kişmiş çıhdı, eşdiyehce bahıplar bir kişmiş çıhdı. Aha onnarı alıplar yeyipler. O yeyip, o yeyip, o yeyip... Birbirlerinin elinnen... Ajdılar da, ne olsa yiyeceyhler. Bunnar bahıplar, ele eşipler eşipler bahıplar bir bele deşiyh. Deyip: “Hele men tüşecem.” Obirisi deyip, böyüyh bacıları deyip: “Siz bu gırağda oturun, hele men bu deşiyhden tüşüm görüm nedi?” Deşiyhden tüşüp. Gedip, bahıp atdı; belesine bağılyıplar. Atdareledi, hor hor horulluyur. Bunu görüp ülküpler, sesdenipler. Bu, o dibe bele pusup, gizdenip, bahıp oranın bahıcısı geldi. O atdara bahan ha, nöker! -Esgiden nöker deyirdiler- Nöker geldi, oralara bahdıeledi.

Altını maltını gayırdıeledi. Bahıp bişey yoħ. Deyir: “Ay Allah’ın heyvannarı, niye öz özünüze ölkürsünüz? Yeminizi yeyin, yatın.” Ordan gene getirip kişmiş töküpbunnarın gabağına. Arpıyı töküpbu oyana getdiyhden sora gız yumulup... Yeke gızdı, hemen hemen on beş yaşındadı. Atın gabağınnan o kişmiş mişmiş yığışdırıp, doldurup bir cındır eteyi var; eteyine. Eteyhleri de yoħdu beynavaların, eyinnerinde libasdarı da yoħdu. Doldurup eteyh meteyine çıħıp o bacadan. Ayağının altına da daş maşdan goyup, çıħıp aparıp, deyip: “Gızdar gelin! Bura mendiyem ya petişah evidi ya da bir yerdi. Atdara kişmiş zad töküller. Ele onardan getireyin, idara eliyeyin. Getiripler, töküpler gabağlarına. Yeyipler, doyuplar, oturuplar bir yerde. Bir daldalanacağ yer varmış. Tufar uçupmuş, tufarın daldasında oturuplar. Bir gün bele, iki gün bele... Bir gün bu gız gedip getirende, o böyüh gız nökere yaħalanmıyıp mı? Nöker deyip: “Sen bura niye gelipen? Sen bura hardan geldin? Neynedin?” Bunu tutup, götürüp gedip... Götürüp gedip petişaha. Deyip: “Petişahım atdar bele zayıflıyıp. Bu kişmiş demeyh bunnar daşıyıp, aparırımış.” O da gorħusunnan o bacılarını demiyip ha! O bacıları da, yazıħlar galıplar oradaa. Deyip: “Bunu aparın, goyun hele orya. Buna iki gün ceza verin. Goyun bu hele iki gün cezada galsın. Boyul suçunu boynuna alsın, göreyh niye...” Bu da deyip: “Niye men ne cezada boynuma alacam petişahım. Taħdın taħt olsun, yeherin gannan dolsun. Men sahapsızağ, iyesizeyh. Men gelmişem buralarda gezdim. Geldim o diyh yerde otudum. Bir bele kümes varıdı; o kümesin üsdünde otudum. Oruyu eşdim, baħdım ordan bele pişeyler çıħır. Yiyeceyh pişeyler çıħır. Onnardan aldım yeyirdim, günüm geçirdi.” O bacılarını da unuttu mu? Petişah deyip: “Buna giyeceyh pişey getirin!” Bunun eynine verip, patlar maltar... Onnan sora yemeyh memeyh getiripler, yeyip. Ölmüş bacılarını da orada unutup. Bacıları da galdı orada. Gardaş boyul o orda yeyip işsin,

gel sana kimenen heber verim; o iki bacıdan. O iki bacı ağılıplar, ağılıplar, ağılıplar... Sızılıyılar, o tufarın dibinde yatıplar. Bunnar gağıplar, başdarını alıplar, gedipler bir ormannığa çığıplar. Eme o ormannıhda ev var. Orda gediller bir evde daldalanıp galıplar. Bir de bağıplar ki petişah, vezir, vekil... Başga melmeketin petişahıdı ha! Yanı şeherin petişahı deyil. Orda o petişah gelip burda geziye. Geziller, dolanıllar, av avlıyıllar, eliyiller... Bu gız Allah'ına okgeder yalvarıp, okgeder ağılıp, okgeder sızılıyıp... Deyip: "Allah'im sen meni bir tilisim ele! Men tilisim olum, gedim başımı dolandırım. Bócüyh donuna girim, hayvan donuna girim. Allah'im men de bu avların donuna girim. Men de olum bir ceyran, tüşüm buralara. Ya rebbim ya resülallah, bu zilletdiyhden bizi kutar. Sen bizi yaradıpsan, sen bizim fikirimizi çeyh Allah'im." Orada Allah terefinnen nida gelip, bu olup bir tilisim. Bu olup bir ceyran. Ceyran oluup. Orda da bir adamın çadırı var. Bu gaçıp, gedip o çadıra girip. Bu pedişah da avlıyıp avlıyıp... Demeyh başga ceyrannarı avlıyırımış. Gelip, bağıp ki o çadırdı bir dene ceyran. Deyip ki: "Ey çadır sahabı, filankes, benim ceyranım gaşdı geldi burya. Menim ceyranımı ver." Deyip: "Yoğ petişahım, senin ceyranın burda yoğdu. Burya gelmiyip. Bu ceyran dört beş gündü burda gezir. Menim çadırımın dibinde mibinde gezirdi. Men bunu aldım içeriye. Bunun ot motdan goyuram gabağına yeyir. Burda durur." Deyir: "Sen burah! Men bu ceyranı avlıyacam." Deyir: "Gardaş, bu gınağdı, yazığdı. Ayağ mayağınnan da ele ağısıyan kimindi. Burah bunu goydursun." Bu her neyse da, petişah höyhmüdü da neyniyebiler? Bunu burahıp. Birkaç guruş da kişiye para verip. Kişi de deyip: "Tapımışam da, men bunu niye zad eliyirem. Atım eşiye goy getsin." Bu, nice bunu çığardanda... Bu tilisimdi ağır. Allah tele buna nida verdi, Allah tele buna el verdi, ayağ verdi. Bu bir sefer ordan götürüldü. Bu götürülende petişah, vezir, vekil tüşür

bunun dalına bunu tutmaya. Bu gaşdı, getdi dağlara tepelere çıhđı. Petişah bunu hardan tutacağ? Petişah getdi, orda galdı. Bu petişahın garnında bir azar oldu. Bir bacısı getdi, o petişahın evinde galdı. Özü de geldi Allah'ına yalvardı, Allah bunun dediyini gabıl etdi. Bunu bir tilisimeledi. Obiri de harda galdı, onnan da heberi olmadı. Obirisi harda galdı, öldü mü galdı mı? Heberi olmadı. Bu oraları gezdieledi. Petişah getdi daşındı, tüşündü: “Ay Allah be men neyniyim? Neynemiyim? Be bu avı men niye tutabilmedim? Bu ceyranı niye yağalıyabilmedim? Menim goşunum hayana gedir; av getirir, geçi getirir, onnan soyra ceyran getirir.” Petişah bir gün çıhđı... Bu da bir düzdüyhde otduyur. Bir düzdüyh yerde otduyur. Bunu bililler, irenginnen tanıyıllar. Deyir: “Bağ vezir başınızı kesecem, vekil başınızı kesecem. Bunu avlıyacaksınız, bunu tutacaksınız. Bağ o gaçan ceyran odu o düzdüyhde, çimenniyhde otduyur.” Bunnar ele goşun getdiler, eleelediler; yanı her terefi sarıplar ha! Yanı ceyran nedi ki? Bir kuş ordan uçammaz. Bu tilisimdi. Bu gene Allah'ını çağırdı, namazını gıldı, Allah'ını çağırdı: “Allah'ım!” dedi “Sen maa nida ver ya rebbi ya resülallah! Men bunun elinnen kurtulum. Men gedip buna ne sır açılıyacam, ne sır diyecem? O bacım harda galdı? Obir bacım odahana elece galdı orada. Men de bu ceyran donunda, bu dağlarda bu daşdarda otduyum günüm geçsin.” Bu oyana hopbandı, buyana hopbandı. Bunu isdediler tutalar. Bu dedi: “Vezirin atının boynunnan geşsem vezirin boynunu vuracağ petişah. Niye goydun geşdi diye.” Deyip da deyip: “Hansınızın atının üsdünnen atdadı geşdi onu vuracam.” “Vezirin atınnan geşsem onu vuracağ. Polesinin, jandarmasının atının üsdünnen geşsem vuracağ.” Deyip: “Ele men petişahın atının boynunnan geçecem.” Bu o yana hopbandı, bu yana hopbandı: “Ya Allah!” dedi “Ya Mehemmed!” dedi petişahın atının sırtınnan, petişahın başınnan bele atdadı, savışdı, çıhđı getdi. Petişah dedi:

“Bağ siz gedin! Vezir sen benim yerime petişahlış ele. Vekil, sen de benim yerime vekilliyh ele. Gořunu da çekin, yerbeyer eleyin. Men bunun peşinen gedecem. Gedecem, hele görecem men bunu harda yaşalıyacam? Men bir düvelin petişahıyam. Bu benim atımın üsdünen gećeceyh, gedecceyh! Menim başımnan hopbanıp gedecceyh!” Bu bilmir ki, bu evi yışılımış. Bu bir tilisimdi. Gardař bu getdi, ceyran getdi; bu getdi, ceyran getdi... Ceyran tilisimiydi. Getdi bunnan birez ara aşdı, getdi orda özüne bir bayez çadır gurdu, girdi onun içine. Onun içinde soyundu, oldu güzel göçceyh bir gız. Yazış on beř yaşında bir gızdı. Babasız, anasız; yetim, öyhüz... Petiřah geldi. Çışdı eşiye, atın ciloyunnan tutdu, dedi: “Sen ya petişahsan ya vezirsen ya vekilsen. Sen bele saygılı adamsan. Bele üsdün başın, atın matın bele bezeyhli mezeyhlidi.” Dedi: “Men filan düvelin petişahıyam.” Dedi: “Menim ceyranım bu yana geldi. Men o ceyranı gezdim. Geldim buralarda da heř ev mev, çadır madır yoşdu. Ele bir teyh senin çadırındı. Men o ceyranı isdiyirem.” Dedi: “O ceyran her zaman gelir. Bağ o dağların döşünde otduyur, gayıdır gelir buralarda yadır. Dağların dibinde mibinde yadır. Ceyrandı. Men ceyrana neyniyebilerem? Ağzı bağlı heyvandı. Men de burda bir gız çocuğuyam. Burda galıram.” Petişahıydı. Petiřah buna inanmadı. Petiřah dedi: “Sen doğrusunu dene görüm hele! Bu ne sırdı? Sen burda bir gadın heleyağı, yalnız başına bu dağların, tepelerin arasında; burda ne gezirsen? Nasıl galırsan? Nasıl gece galırsan? Yiyeceyini hardan alırsan? İćeceyini hardan alırsan?” Bu orda dedi: “Petişahım!” dedi “Sen geř get! Menim sıırma yetiyh olma. Menim sıırımı aşsan bu tilisim sınar, men gene ortalarda galaram.” Bu dedi: “Bu anda bu Guran’a men seni aparacam, saşlıyacam. Senin giyeceyini verecem, yiyeceyini verecem. Seni goymam buralarda galasan. Sen ne sıırn varsa, sen açışla mana. Sen açışla; men senin derdine derman, yarana meyhlem bulacam. Sen gorşma, men bir

petişaham! Bir melmeketin petişahıyam.” Gardaş onnar girdiler çadıra, dedi: “Biz bir yhsüz ocuğuyuduğ. Üş bacıydığ. Heşkes bize sahaplığ elemedi. O zamanıydı ki, biz bağdığ bizim anamız babamız ölüp ele ortalığlarda galmişağ.” Aynı benim nağılladığım kimin nağılladı. “Getdiyh petişahın kümesini eşdiyh, peyesini eşdiyh; ordan kişmiş ıhardığ, yediyh. O bacım orda galdı, obir bacımı tutdu petişah apardı. Bilmedim bacımı öldürdü m, kesdi mi? Men de iki bacı bele ığdığ dağın eteyine. Men de Allah’ıma yalvardım, namaz gıldım; namaz da bilmirdim. Elimi aşdım Allah’ıma duva eledim. Allah maa ara etdi. Men dedim, Allah’ım sen meni bu ceyrannarın biri ele. Allah’ım da benim duvamı gabıl eledi. Meni ceyran eledi. Men de bele geldim, sana iras geldim. O dağın dibinde de obir bacım galdı. Bilmedim onu da gurt yedi, kuş yedi; harya getdi? Onu da petişahım bilmirem. İsdersen sen meni öldür, isder kes. Bağ bunu sana nağılladım, benim de tilisimim snd, ığdı getdi.” Oyudu petişah aldı, getdi. Geldi petişahın goşunu oğ, petişahın atı, goşunu... O bacısını da orda tapdılar. Bağıplar ormanda az galıp bir ayı kimin ola. Gıl basıp, tyh basıp; yazığ ele oluup... Üsd yoğ, başı yoh, cındır... O bacısını da ordan aldı. O bildi hansı petişah var da. Filan düvelin; Mirzeğan’ın petişahı var, Tekelti’nin petişahı var... O getdi o petişahdan o gızı da aldı. Obir bacısını da... Ün de birleşdirdiler. O petişah bunnara yiyeceyh verdi, ev verdi, bir dene dayre verdi; otdular içinde. Yiyeceyhlerini verdi. Onnar yedi, işdi; yere geşdi. Men de saa heber getdim.

(Hatice Kaan)

22. ŞAHOĞLU ŞAH ABBAS-I

Birgün Şahoğlu Şah Abbas veziriyen gezmeye çıkmışdı. Geze geze geldiler, dediler: “E bala bu köyde kim kâsıpdı?” Dediler: “Valla bir nahırçı var, o çoğ kâsıpdı.” Dedi: “Ele buna gonağ olağ.” Dünyanın veziyetini annıyıllar. Göreyh dünyada nedi, kâsıplıh nedi? Geldiler buna gonağ oldular. Bu getdi bir dene perde çeyhdi. Ede Şahoğlu Şah Abbas bağdı... Derviş libasdılar bilirsen? Ede bağdı orda bir gız var, yanağı gırmızı gelin var. Dedi: “Vezir hele bu şeyden heber al nahırçıdan. Göreyh bu bunun gızıdı, gelinidi?” Goca arvat var da dolanır, yemeyh memeyh hazırıyır. Dedi: “Gardaş bu senin neyindi, bağ o genç?” Dedi: “O benim gızımdı.” Patişah dedi: “Onu veresen mene!” Olar, olmaz... Patişah şeyini görsedince bağdı ede bu patişahdı. Gedip dedi gızıma danışım. Getdi gıza danışdı, gız dedi ki: “Elinde bir seneti olmazsa men getmenem. Beke sabağdan onu patişahlığdan atdılar yere. Neynen dolandıracağ meni?” Dedi: “Men ey, gözel Horasani keçeler ataram.” Dedi: “Bir dene, iki dene bize at. Bağah göreyh tamamdısa tamamdı.” Patişahdı, paramı verdi hemen güzemi aldılar getdiler. Oğunu, yayını aldılar. Atdı, saldılar Horasani keçeleri. Bu, gızı aldı. Bir müdet orda galdılar. Birgün vezir dedi: “Ay patişah, burada sen bir ay gızın yanında galırsan beke hindi birdenesi ordan baş galdırdı senin memleketine.” Dedi: “Doğur deyirsen!” Çıhartdı bir bezbendi varıydı. Onu verdi arvadına. Dedi: “Oğlum olar, oğulbe oğul yese bu pitmez; gızım da olsa gene aynıdı.” Patişah elece çeyhdi getdi. Dokguz ay, dokguz ay dolannan sorasına... Dokguz sahat... Bunun bir turp gibi bir oğlu oldu. Bu oğlanın adını goydular Üsöyün. Üsöyün beş yaşına, üç yaşına geldi. Meyhtebe gedir, gelir... Bunnar aşşığ oynuyullar. Bu gelir onarın aşşığına elini vurur. Deyiler: “Ede bij köpöyoğlu...” Dedi: “Ede benim dedem odahana. Nahırçı benim dedemdi.” Dedi: “Ede o senin dedendi,

ananın dedesidi?” Geldi, dedi: “Ana, benim dedem kimdi?” Dedi: “Deden naħırçıdı.” “Be senin deden?” Dedi: “Ana benim dedemi de!” Dedi: “Oğul, senin deden Şahoğlu Şah Abbas’dı. İsfahan’da, gedip bulabilersen.” Bezbendi taħdı bunun goluna. Bu geldi yavaş yavaş, gede gede Nahcuvan’ı, şeyi buldu İsfahan’ı. Bele gedirdi, halvaçı da orda havla satırdı. Ede baħdı bir genc oğlan, on dörd, on beş yaşında oturub orda. Göçeyh bir oğlandı. Geldi, dedi: “Maa oğul olarsan?” Dedi: “Olaram!” Bunu getdi. Patişahın oğlu, halvaçıya oğul olur. Halvaçı bunu getdi arvada, dedi: “Arvat, bunu özümüze oğul eliyeyh. Bizim uşamız yohdu.” Bunu özderine oğul elidiler. Daha halvanı Söyün satır. Söyün oggeder gözeldi ki sorma. Birgün vezirin gızı... Bir ağca gız var. Dedi: “Ağca gız, get bir iki kilo havla al geti.” Ağca gız geldi, baħdı ede bir oğlan oturub; gırmızı yanaħ, kirpiyhler bele bu uzunnuħda... Halvıyı da unuttu, yadınnan çıħdı, döndü getdi. “Hanı halva?” Dedi: “Hanım benim gördüyümü sen görseydin ha! Heş gelmezdin.” Dedi: “Hele barabar gedeyh.” Geldi, bunu gördü, halvaçıya dedi: “İki kilo halva... Ecele dartıp getireceyhsen eve.” Halvaçı halvanı getdi, halvaçını aldı yatırdı yatağına. Birgün dedi: “Ede bele olmaz!” Dedi: “Ağca gız, get gör bir kânkânçı tap getir burdan, yer altınan bir dene lağım eliyeyh, halvaçının tükânına çıħaħ. Getdi birini getdi. Biri dedi on güne çıħaram, biri dedi beş güne çıħaram, biri de dedi benim toprağımı çeyhseniz bir gece bir günüzde men çıħaram. Ele yaptı ki, ordan ele gedir, ordan da bir dene gapaħ gayırdılar. Gece Söyün’ü getirir yanına, günüz de yer altınan gelir tükânına. Birgün Şahoğlu Şah Abbas gene derviş libas oldu. Geze geze geldi. Ede bu gedeni gördü, buna bele ganı gaynadı. Dedi: “Oğul meni böyün gonaħ elersen?” Dedi: “Elerem!” Şahoğlu Şah Abbas geldi, otdu bunun tükânında. Aħşam anası bunnara yemeyh felan getdi. Ede bir de baħdı altdan ağca gız çıħdı. Gapağı aşdı: “Söyün seni

hanım beyhliyer.” Patişah bele bağdı... Dedi: “Get denen gonağım var gelemmem.” Getdi dedi ki: “Valla gonağım var, deyir gelemmem.” Dedi: “Gırđ gonağ olsa gırđına da yerim var. Alsin, gelsin!” Patişah da ağca gıza vurulmuşdu. Patişah da getdi, bu da getdi. Patişah ağca gızın getdi yanına, bu da getdi nişannısının yanına. Sabağısı vezirnen patişah geldi, dedi: “Vezir, seni bir yere aparacam. Eme dedi, bağ dilin darvansa dilini keserem ha! Süküt duracan! Heş konuşmuyacağsan sonuna geder!” Vezirnen geldiler, dedi: “Söyün böyün iki adam sana gonağığ.” Dedi: “Olsun, benim gözüm üsde.” Bunnar otdular, birden bağdı ede altdan ağca gız çığdı: “Söyün!” “Ha!” “E seni hanım beyhliyer ağı!” Dedi: “Get denen böyün iki gonağım var, gelemmem.” Dedi:” Ede ona get denen ki, gırđ gonağ olsa gırđına da yerim var.” Vezire ağı patişah tavşırıp, dillenmiyeceyhsen! Patişahnan gene ağca gız getdi oğala, oğlan da getdi gızıynan. Vezir de bele bağır gızına. O da getdi bir total cariye varydı, onun yanında o yana bu yana... Total cariye bağdı, ede bunda heş pişey yoğdu. Buna tepiyi vurdu: “Düz cehennem ol! Kişiye bağ hele, ağşamnan yatıp yanımda heç...” Vezir geldi, dedi: “Patişah, sabağna mene emir ver!” Dedi: “Emir senindi!” Darağacı guruldu. Söyün’ü getiriller asmağa. Gız da ordan ağlıyır. Bunu getdiler, çıđardđılar sandelyenin üsdüne. İpi getdiler ki boğazına geçireler, dedi: “Mene beş degge müsede verin. Bir kelme sözüm var, onu deyim.” Bu üş kelmedi. Unutmuşam. Biri yadımda galıp. Dedi:

“Dolana dolana oldum halgefes,

Adelet şahısan sen de gulağ as,

Anam Heyrense’di babam şah Abbas,

Öldür şahım öldür...”

Dedi: “Dur hele oğlum bir daha de!” Dedi:

“Dolana dolana oldum halgefes,
Adelet şahısan sen de gulağ as,
Anam heyrensedi babam Şah Abbas,
Öldür şahım öldür...”

“Ede!” dedi “Dur! Oğlum patişahın oğlu olduğuna şeyin var mı?” Dedi: “Var!”
“Nedi?” Dedi: “Bezbendim var golumda.” Çıharddı. Bay Allah dedi senin evini...
Ede öz elimnen öz gözümü çıhardacaydım. Gırh gün gırh gece toy çaldılar. Yediler,
ışdiler, getdiler...

(Mehmet Ay)

23. AHMAK ADAM

Bir dene adam vardı. Deyir, “Men gedirem şansımı aramağa.” Deyir, “Men gedirem şansımı aramağa, benim heş şansım yohdu.” Gedir, gedir, gedir... Yolda iras gelir bir bağmançıya. Bağmançı deyir: “Hara gedirsen ay gardaş?” Deyir: “Hara gedecem, benim şansım yohdu. Gedirem men şansımı arıyam.” Deyir: “Mademki gedirsen, seni vermişem o Allah’a benim bu bağımda iki tene şey var; eriyh var, onnar her sene guruyur. Her sene guruyur, kesirem yeniden şivliyin. Seni vermişem o Allah’a benim bu şeyimi de, şansımı sor.” Deyir: “Tamam!” Çıhır yola gedir, gedir... Yolda iras gelir bir şeye... Bir tenesine iras gelir. O da şeymiş, nahıçıyımış. Deyir: “Ay gardaş hara gedirsen?” Deyir: “Gedirem şansımı aramağa.” Deyip: “Ya seni vermişem o Allah’a, benim bir dene Erebin atım var; benim bu Erebin atımın da şansını sor. Ele her sene onun nalı tüşür; ahsıyır, ahsıyır, ahsıyır...” Deyir: “Olsun gardaş.” Neyse, tüşür yola gedir bahır bir dene aslan. Bele ağacın altında yatıp, ele kükürüyür. Aslan deyir: “Gardaş hara gedirsen?” Deyir: “Gedirem şansımı ayamağa gardaş.” Deyir: “Gardaş seni vermişem o Allah’a, benim de bir şansımı sor. Menim başımda bir arğı var. Menim başıma bir arğı giripdi ki, be men neynesem bu başımın ağrısı geçer?” Deyir: “Olsun gardaş, valla soracam!” Neyse, gedir... Bunun gabağına bele bir dene nehir ağır. Bu nehirden bahır bir dene Arap gızı çıhıdı. Deyir: “Gardaş hara gedirsen?” Deyir: “Valla gedirem şansımı aramağa.” Deyir: “Ele senin şansın menem. Senin şansın maa yazılıp.” Daha deyir: “Tamam da, be ağır filankes de maa bunu sordu. Filankes de bunu sordu. Be men onnarı da yerine getirmeden neterim eliyim.” Deyip: “Bağmançıyın eriyhlerinin dibinde iki teneke altın var; ona sebep, o altunnar onu gurudur, o ağacı.” “Ey, tamam gardaş! Be bu atı nası annadım?” Deyip: “Valla atı da diyeceyhssen ki; çoh miniller ona. Ayağının kuşğunu gırılıp ona sebep

ahsıyır.” “Tamam, gardaş, be aslan?” Deyir: “Valla aslan bir dene gic adamın beynini yiyerse eyleşecyeh.” Deyir: “Ele mi?” “Ele!” Deyir: “Elese kaçım gedim.” Neyse gedir bağmançıya deyir: “Senin eriyhlerinin altında bele altun var.” Altunu yardım eliyir, çihardıllar. Deyir: “Di ge böleyh da, barı ortağ olağ.” Deyir: “Eh men neyniyecem. Men şansımı tapmışam, men gedirem.” Neyse gedir atın sahabına deyir: “Valla bele bele, az minin atınıza. Çoh minirsiniz, yühlenirsiniz ona sebep ele eliyir. Az minin eyleşecyeh.” Deyir: “Gardaş Allah sennen irazı olsun. Hele gel birez otu söyhbet eliyeyh. Gel birez bişeyler ye.” Deyir: “Eh, men ne yiyecem? Men nası olsa şansımı bulmuşam.” Gaça gaça gedir aslanın yanına deyir: “Aslan gardaş senin de şeyini sordum...” “Ey Allah irazı olsun, be ne dediler?” Deyir: “Dediler şeydi; valla o aslan bir gic adamın beynini yiyerse eyleşecyeh.” Deyir: “Peki bu bağmançıyın?” Deyir: “Bağmançıyın şeyinde altun vardı.” Deyir: “Be sen heş bişey isdemedin?” Deyir: “Yoh!” Deyir, “Ne! Hele birez yağına gel, benim gulağım eşitmir.” Aslan, pençesini atdı, bele bunu goydu yere. “Gardaş be sen neyniyirsen?” “E men neyniyecem? Be men sennen daha gic adam tapabilerem? Ey anca tapmışam da!” Bunu parçalıyır. Bunun beynini yeyir, aslan orda eyleşir. Bağmançı da altuna, servete ulaşır. Atın da sahabı az minir, at da eyleşir. Adamı da aslan yeyir salam afiyetden. A buda bele.

(Osman Kabak)

24. AVCI AHMET

Varıydı, yohuydu bir Avçı Eyhmet varıydı... Bu Avçı Eyhmet güzel, çoğ temiz bir insanıydı. Bu bir gün ava çıırdı. Devamlı ava gederdi. Bir gün getdi, bağıdı dere kenarında, suyun kenarında iki tene ilan birbirinnen boğuşur. Biri okgeder beyaz, güzel bir ilandı ki bele bağıdıca adamın hevesine gelir; adam ele isdiyir ki bağı. Birisi bir posdu siyah, pis bir ilandı. Gotur ilandı. Bunnan elçeyhmir. Bu beyaz ilan dişidi, o erkeyhdi. Bunnan elçeyhmir. Bu avçıdı ya, elinde silahı bele dönderdi. Dedi: “Dur bağıalım, bu ilana bağı; niye bunnan elçeyhmir?” Ele buna atanda getdi ağ ilana deydi. Ağ ilana deydi, bu getdi, evine getdi... Ağ ilan da getdi evine, obiri de getdi. Bu ağ ilan gedir söylüyür, o şeylere söylüyür; ordaki olan o ilannara. Deyir: “Avçı Eyhmet meni vurdu.” Neysee Avçı Eyhmet gelir evde ele tüşünür, ele tüşünür, ele tüşünür... Ağışam oturup, millet toplanır; ağırı di herkes avınnan bağısedir. Biri gedip günüz başga yere... E esgi gündü bunnar oturullar otağlarda. Deyiler: “Avçı Eyhmet sen niye heş gonuşmursan ya? Be böyün sen ele...” Deyip: “Heş sormayın, başıma ele bir iş geldi, heş görölmemiş bir iş... Men mafoldum, men bele bî-heleg oldum. Çoğ kötü bir iş başıma geldi.” Boyul bunu burdan demedim: İlannarın başı ağır emir edipdi. Onnar gelip Avçı Eyhmed’in ayaggabısının içine giripler. İlle gağıdı, geydiyi zaman onu vuracağlaar. Bunnar da burda gulağı verir, ilannar orda dinniyr. Deyiller: “Yâ de, noyulacağı da sağılasan, ey herkesin başına her şey gelebilir.” Deyir: “Bugün getdim avaa, filan dereden gedirdim, filan çayın başınnan... Bağıdım iki tene ilan gelir. Biri çoğ güzel, beyaz ilan; ele bir hoşuma getdi, beyaz ilandı. Bir tene siyah, kötü bir ilan bunnan vaz geşmir. Yanı bir pisdiyın pisdiyidi... Men de şans silahı dönderdiim; o siyahı vurmaya, getdi beyaza deydi.” Bunu ilannar dinniyr. “Beyaza deydi, ele bunun derdi meni alıp. Tüşünürem, bir

terefe de çıhabilmireem. Ne bilim nere getdi; öldü mü, galdı mı?” Aa bunnar eşidir... Bunnar ordan gaħır dorĝu ağalarının yanına gediller, deyiller. Haa o demeyh, o beyaz ilan onnarın, ilannarın patışahının ħanıımıymıř. Beleken bele, Avçı Eyhmet bele mi dedi? Hee tamam... Neyse artıħ, onnar orda oturur. Sahat gaça geder oturullarsa artıħ, gaħıp gedende ordan ilannar gelir, gapıyı sarır. Avçı Eyhmet ele çıħanda bunu alıllar. Deyir: “Seni patışahımız çağırır.” “Neyideceyh, mennen ne işi var?” “Ne bilim ne işi var, bize emir edip; gedin avçı Eyhmed’i alın, gelin.” Yazıħ gorħur da, ilanı vurub aħır. Tamam... Neyse gediller. Yendiriller yerin altına. Baħır bay, bay, bay, bay, ne ilan ne ilan, başa geleer? Odu siyaħlar bir terefde, beyazdar bir terefde... Bunu çağırır. Gedir, o ilannar patışahının orda baħır, biy! O vurduĝu ilan orda; aynı yaralı, oturub orda. Dedi: “Avçı Eyhmet söyle baħalım; ne maħsatla sen bunu vurdun? Mademki senin oggeder ħořuna gedirdi, temmiz, güzel, ey bunu vurmasayydın.” Daha yalan diyemmir. Baħıp ilan orda, deyim vurmuşam, ama her şey belli orda... Deyip: “Ağa vallaha en dorĝusunu desem; bir kötü ilan varıydı, bunnan vazgeşmirdi. Bu neggeder urĝařırdısa, neynedimse o el çeyhmirdi. Baħdım bu ilan okgeder güzeldi ki; bele ħořuma geldi, dedim hayıfdı, bu ilannan bu ilan bir tutmaz. Bunu men vurum goy bu getsin. E şansdan atdım, o da buna deydi.” Dedi: “Sen şimdi o ilanı tanıyabilersen?” “Tanıyaram!” dedi. Neyse gaħdı, yanına da epeyce şey saldı; ilannardan saldı. O ħanıımı da verdi onun yanına, gedip girip ilannarın içine durup orda. İlannar gelir geçir, gelir geçir... Odu o deyil, odu o deyiil... Hammısını saydı. “Yâ, be bunun hangisidi?” Dediler: “Hele bir sorun baħalım bunnardan galan var mı?” Dediler: “Bir tenesi var, bilmem filan yerdedi.” “Gelsin o da!” Gel ha gel, bir pis... “Eye ah ele bu ilandı, baħ bu ilandı.” “Ele?” “Ele!” “Demeyh ki sen benim ħanıımına göz tikipsen?” Onu orda gebertdiler. Artıħ

neyidillerse o ele gedir. “Ge bura!” Deyir: “Avçı Eyhmet, her zaman için, her zaman için dara tüşdün mü sen bize gel. Nekgeder para isdiyirsen vereyh. Yeter ki sen bu avcılığnan vazgeç.” O deyirdi ki, men daha avcılığnan vazgeçecem. Neyse bir gün gelir eve. Ambarları varımış. Gedir ambara, bahır bu ambarda sıçannar birbirinnen nece elleşir, nece boğuşur, birbirini öldürür... Orda gaş denesini de öldürüpler. Yanı neyin üsde; buğdayın üsde. O deyir men yeyim, o deyir men yeyim... Birisi, ağıllısı içinnen; “Ay de başın batsın, niye bukgeder urğışırsanız; başınız batsın, ey Avçı Eyhmed’in malıdı. Sen de ye, men de yeyim. Obiri de yesin.” Bele diyende Avçı Eyhmet gülür. Ağır her şeyin dilinnen annıyırđı bu. Gülür... Arvadı deyir: “Sen niye güldün?” Deyir: “Arvat geldi hatırıma bir şey.” Deyir: “Yoh, olmaz!” “Yâ bir şey hatırıma geldi, güldüm daa, ey olabilir.” Birgaş gün onnan küsülü galıllar. En sonunda barışıllar. Birgün arvat gedir dedesi evine, gonağılığa gedir. Aradan birgaş gün geçir. Avçı Eyhmet gağır atını minir, daha gedir arvadını getire. Gaynatasınnan izin alır, gelilleer. Yalnız bele bir yohuş çağacağ bir yerdi... Çığıllar, atı arvat minip, at da boğazdı. Bir de yanında bir kuriyi var arğada atın. Avçı Eyhmet de çekir. Kadın da gebedi. Arğadan kurüyh kişiniyir. Anasına deyir: “Meni de al götür, men gelebilmirem.” O da kişiniyir, deyir ki: “Yavrum gel, bağ be men yazığ neyniyim? Bağ bir özüm, bir balam; bir arvat üsdümde, biri onun garnındaa. Ey men yazığ anca ele bunnarı daşıyırım da, sen de gel yavaş yavaş.” Bu Avçı Eyhmet gülür orda. Atı çeyhdiyinde gahgahaynan gülür. Arvat deyir: “Neye güldün?” Deyir: “Allah Allah, ey güldüm...” Deyir: “Yaa ama neye güldün? Burda heş gülüneceyh bişey var mı? Sen niye bele gahgahaynan gülürsen?” Deyir: “Neyse güldüm!” “İllah diyeceyhsen.” Neyse münagaşa yapa yapa gediller. Bir daha bu kurüyh kişiniyir. “Meni de beyhle.” Gene bu deyir: “Seni beyhliyebilmirem ki, ağır

ölürem. Men deyirem ki yeter ki bunnarı töküm.” Bu gene gülür. Gülende arvat deyir: “Atı eyle!” Eyliyir, yenir atdan, deyir: “Bussahat ya bu sırrı maa diyeceyhsen veyahud mennin seninki yoħdu.” Bu da ele bir şeydi ki; eyer o sırrı orda dese Avçı Eyhmet öleceyh. O sırrı nerde yanı dese o gayıp sırrı, orda öleceyh. Bu deyir, bu deyir... “Olmaz!” Deyir: “İllah diyeceyhsen, demesen men sennen boşanacam.” Deyir “Tamam arvat min ata, şimdi demiycem. Gedeyh eve, ħoca getireyh, ananı babanı da getireyh. Suyumu isıdın, kefenimi alın, orda men... “Yaa niye bu nekgederdi?” Deyir: “Eledi, dediyim sahatda ölecem.” Daha ey, di el gızı... Neyse gediller eve çatıllaar. Sabağısı gedir mollayı getirir adam. Bu da anasına, babasına ħeber salır; anası, babası da gelir. Suyunu isıdıllaar. Deyiller: “Be bu ne elemetdi, nedir ki bu?” Deyir: “Valla gayib sır var. Dedim mi men ölecem, ħanım da elçeyhmir; illah deyir de! Mejburu diyecem. Her şeyim hazır olsun!” Neyse bunnar oturullar... Avçı Eyhmet deyir: “Men bele bir dolaşım hele, gelim.” Deyiller: “Dolaş!” Bu yenir dere kenarına. Payızdı, goş gatımı zamanıdı. Bele baħır goyunnar gelir, goşdar gatılıpdı. Heey! millet gel, get... Bu, suyun kenarına gedir. Epece bir çay var... Bu goş, bu terefde bir siyah goyunun üsdünde gedir, peşi sıra. Oğaldan bir beyaz goyun deyir ki: “Geş ge buğala!” Goça deyir. Goç deyir ki: “Men oğala atdasam guyrüğüm gopar, guvvetdiyem, sen geş ge buğala.” Deyir: “Yoħ, men geşmenem! İllah sen geleyh geçesen bu terefe.” Goç boyul ona deyir: “Niye men Avçı Eyhmed’em, sırrımı deyem ölem. Ey sen olma, ağ goyun olmasın; aha gara goyunun peşine gederem. Heş de gelme.” Bele diyende bu deyir: “Ede baa, ele men ölmüşem hakgetden. Hele buna baħ, bu ağzı bağlı bir heyvan bu kelmeyi deyir, men diyebilirem.” Neyse dönür, gelir eve. Gelir eve, di bunnar hemen orda beyhliyir ki bu gele diye; ölecey aħır. Bu gelir deyir: “Hoca ge burya!” Gaynatasını, gaynenesini

yığır yanına, başına yığır. Birgaş dene de adam gelip, toplanıp. Deyir: “Gardaş men bu sırrı diyecem, ölecem. Siz ne deyirsiniz? Demesem arvat boşanır.” Bunnar da deyir: “Onu biz bilmeyh, anca sennen hanım biler.” Hanımına sorullar, deyiler: “Ne deyirsen, peki adam dedi mi öleceyh, bağ gedir daha. Ey neyniceyh, sırrında ne işin var?” Deyir: “Yoğ, demese men boşanacam!” O zaman deyir; “Molla gel bura, oğu benim nikâhı, geri oğu. Men sırrımı da demirem, özüm de ölmürem.” Bu avçı orda arvadını buradır, arvat gedir. Avçı Eyhmet de galır orda boyul evindee, gedir kendisine başga yönne çâre gılır. Bu da burda pitdi. Sağlığ olsun.

(Ahmet Akot)

25. FATMACIK I

Varıymış, yoħuymuş... Bir dene kişi varıymış. Bunun arvadı ölüp. Bunun bir dene de gızı varımış; adı Fatmacığımış. Bu kişi gedip bir öye anne getirip Fatmacığın üsdüne. Eme arvat ölerde vesiyet eliyip ki... Deyip: “Men öldüm mü ellerimi kes, goy refetenin içine. Gelen arvadın benim gızımı irefeteynen döysün. Menin ellerim ordadı, benim gızıma yanı vursa, döyse bişey olandeyil. Menim ellerimnen yanı döyüleceyh. Bu, gedip evlenip getirip bir öye ana. Getirip, deyip: “Arvat baħ, men bunu getimişem, seni getimişem benim gızımı döyende bu irefeteynen döyecen. Men sana burda Őert kesirem.” O da deyip: “Tamam!” Daha hele teze gelip arvat, ele diyeceyh da! Deyip: “Tamam! Men senin gızını döyende o irefeteynen döyecem.” Fatmacığ ele gözeliymiş. Saçdarı ele uzunumuş, topuğuna deyirimiş. Çoħ da gözeliyi varımış. Bunu arvat bir iki dafa döyüp, döyüp... Aradan iki üç geşdiyhden sora arvat baħıp Fatmacığ ele gözelleşir, ele gözelleşir... Bunun da bir gızı olup. Gızı olup, başında bir tükü yoħdu. Özü de keçeldi. Daha bu da büyüyüp... Zaman gelip, geçip... Bu da büyüyüp birez. Başdıyıplar bunnar Fatmacığın ħayınnığını çeyhmeye. Bir ana, bir bala... Bunun ħayınnığını çekiller. Getirip irefetiye söküp, çıħardıp baħıp ki; bu kişinin ölen arvadının elleri. Deyip: “Hele baħ, bu ellerini goyup bura men bunu annesinin eliyen döymüşem onçun bu bele gözeleşip. Bu da getirip iki üç dene ağaş goyup. Günde gızı o ağaşnan döyür. Kişi gelip baħıp, Fatmacığ ele saralıp, ele solup. Deyip: “Aman gızım, saçdarın niye ele tökülür? Niye ele güzelliye gedip?” Deyir: “Baba ne yapım, anam meni çoħ döyür. Analığım meni çoħ döyür.” Bu bir gün gaħıp köyün petişahı tellal çağırtdırıp. Toy eliyir oğluna. Gelin getirir. Deyip: “Millet, hepiniz gelin yemeyimizi yeyin! Men gelin getirecem. Buyurun hepiniz gelin! Hepinize yer ayırtırdırımışam.” Bu gaħıp, gedip. Fatmacığı da aparıp... Deyip:

“Seni de aparacam. Gaḥ gedeyin!” Buna birez çındır mındır patlar verip, geyip. Fatmacıḡın gözel mözel patlarını da alıp gızına geydirip, o keçel gızına. Götürüp gedip. Gedip orya, oturuplar eliyipler... Petişahın obir oḡlu, küçüy oḡlu... Böyüyh oḡlu evlenir ya, gelin getirir. O küçüy oḡlu baḡıp ki orda bir dene güzel oturup. Ele ışığı bele etrafa vurur. Löküzderin ışığını hemen hemen almaḡdadı bunun ışığı. Bu deyip, tegip eliyip, deyip: “Hele dur görüm, bu gızı harya apardılar? Men bunun peşi sıra gedecem!” Oturuplar, oynuyuplar, eliyipler... Bunnar tabe fakır ayledi, gaḡıp harda oynuyacaḡlar? Eyinnerinde bir şeyleri yoḡ, libasdarı yoḡ... Fatmacıḡ bir yetim gızdı. Anasız gızdı. Gaḡıplar, bir epey oynadıḡdan sora, eledyihden sora... O zaman petişah yemeyh verirdi. Millet aj, suz... Hepsi gedirdi o yemeye sebep. Gedirdi yemeyh yeyim deyin. Ele toya merakları yoḡudu. Gedirdiler yemeye. Yeyipler, içipler; gaḡıplar gelende petişahın o ḡırda oḡlu bunu tegib eliyip. Gelip, gelip baḡıp bir fakır aynenin gızdı. Bir uçuh dama getdiler, girdiler orya. O elece gelip, babası deyip ki: “Nerdeydin oḡlum sen? Baḡdım heş etrafda sen yoḡsan! Nerdeydin?” Deyip: “Baba, men bir dene gız gelmişdi; men onu tegib eledim. Bu löküzderin ışığını onun ışığı kesirdi. O ele güzel gızdı. Güzelliyi... Saşdarı eledi, topuḡunda. Men onu sevdim. Men onu alacam özüme... Sabaḡdan gedireyh ona elçi.” Bu deyip: “Oḡul, fakır aylenen niye alırsan? Vezirin gızını al, vekilin gızını al, başga petişahlardan gedim seni evlendirim, getirim. Özüm barabarı petişahlar var. Her düvelin bir petişahı var.” Deyip: “Baba yoḡ, men ele o gızı alacam.” Daha deyince, oḡlu beyenip. Petişah da gaḡıp kecevasını gurup, gedipler adamın gapısına. Baḡıplar ki; bir uçuh evdi. Arvat çıḡıp eşiye, kişi çıḡıp eşiye... Gede bir kıtırḡın gızı görüb orda. Görüp, baḡıp gızı elbehen daldaladılar. Gizdetdiler gızı. Deyip: “Valla, bir güzel gız siznen barabar gelmişdi. Biz o gızın peşine gelmişeyh. O gızı men oḡluma

almağ isdiyirem.” Arvat bir halla halla eliyip, o öye anası. “Aman, petişahım sana gurban olum! Menim birce dene gızım var. Menim gızım zadım yoğdu.” Kişi de gorhusunnan diyemmir. Diyemmir ki: “Menim gızım var! O önde olan arvadımnan bir dene gızım var!” Deyip: “Menim bircedene gızım var; budu bağ! Alacan, sana gurbandı. Götü get!” Gardaş bu ele diyende, bu deyip: “Yoğ, burdadı! O gız buradan çihacağ! Men buruyu gözdüyecem baba. Sen gedecen get!” Epey aradan müddet geşdiyhden sora... Bir iki sahat aradan geşdiyhden sora gede bağır bir horuz çihdı damın üsdüne. Bunu da, bu gızı da demeyh goyupbuş tendire arvat. Ayağlarını da goyup küflüye, tendire sığmırmış. Eline de bir toğuma alıp, orda toğuyur. Esgi örgülerden, coraplardan, gazağlardan orda örür... Örgü örür. Deyip:

“Ü ürü ü Fatmacığ tendirde,
Ayağları küflede;
Eli nağış eliyir,
Gözü de bağış eliyir.”

Horuz bir bannıyıp, gede durup bağıp. Gede petişah oğludu, bilir ağır her zadı. Bu horuz gene bannıyıp. Deyip:

“Ü ürü ü Fatmacığ tendirde,
Ayağları küflede;
Eli nağış eliyir,
Gözderi de bağış eliyir.”

diyende arvat deyir: “Kışe kışe! Evi yihılmışın taviğı... Hardan geldi az bu soyğa!” O öye anası deyir. Gavalıyıp bunu. Bu yenmiyip. Horuz gene ordan bir daha üçüncü diyende, gede yumulup deyip: “Hele geş buyana!” Gedip, bağıp ne! Fatmacığ tendirde, doğrudan da ellerinde nağış... Öz işığına oturup örgü örür, ayağlarını da

goyup küflüye. Dar daracıh yer; orda oturup. Ordan golunnan tutur, çekir, çıhardır,
getirir. Getirir Allah'ın emiriyen Fatmıyı alıllar. Aparıllar petişahın oğlunun garısı
olur. Güzel goyullar taħda. Onun ahırı ele aydınniğa çıhır. Keçel gız da galır orada.
Onnar yediler, işdiler, yere geşdiler; men de size heber getdim.

(Hatice Kaçan)

26. FATMACIK II

Zamanın birinde bir naħırçı varmış. Bu naħırçının çok güzel bir kızı varmış: İsmi Fatmacık. Bunun anası ölünce babası evlenmiş, yanında da bir kız getirmiş. Bir gün Fatmacık elinde nakış işlerken rüzgâr onu alıp götürmüş. Tüşmüş peşine. Demiş:

“ Rüzgâr kurban olum sana,

Nakışımı ver bana.”

Yalvara yakara koşmuş. Rüzgâr o nakışı götürmüş bir mağaranın içine sokmuş. Fatmacık koşa koşa mağaradan içeri girmiş. Bakmış ki bir dev suratlı, yaşlı bir bayan oturmuş. Önünde bir leyen, leyenin içinde iki tane kurbağa yüzdürüyormuş. Demiş: “Ana şu nakışımı verir misin?” Demiş: “Fatmacık senden şunu soracam: Dünyada ne güzeldir?” Demiş: “Anacığım, güzel gönül sevendi.” Sormuş üç defa: “Fatmacık dünyada ne güzeldir?” Demiş: “Gönül seven güzeldi.” Demiş: “Fatmacığım, canım gızım. Şu kapıdan içeri gir. Nakışın ordadı, al.” Bu içeri girince ondan bir gül goncası bunun alnına çarpmış. O gül goncası alnında iz bırakmış. Durmadan etrafa hem gül kokusu saçar, hem de sanki bir güneş gibi Fatmacığın yüzünü aydınlatıyordu. Bir gün patışahın oğlu seyhata çışmış. Naħırçının evinin önünden giderken bakmış ki; bir kız oturmuş, nakış işliyor. Ama Allah tala güzelliyi ona vermiş. Gitmiş derhal babasına demiş ki: “Filan yerde böyle bir kız gördüm onu bana alır mısın?” Patışah vezirini elçi göndermiş. Fakat onun cadaloz övey annesi, şey yapmış; kıskanmış. Fatmacığın yerine gendi gızını patışahın evine göndermiş. Bir gün patışahın oğlu girmiş odadan içeri. Bir de başmış ki o gördüyü gız deyil. Bunun yerine öyle iyrenç bir gız oturmuş. Böyle bakmış, bakmış... Demiş ki: “Bu o gız deyil, benim ne yapmam lazım?” Bir gün Fatmacık oturup düşünürken hatırına o gadın gelmiş. Mağaradaki kadın ona demiş ki: “Gızım, Fatmacığım, canım benim,

sen bir gün git patışahın bahçesine. Patışahın oğlu bahçede oturmuş, derin hayallara dalmış dışunıyor. Selam ver. Onunla birez sđyhbet et.” Gitmiş... Fatmacığ gelmiş, aynı kadının nasıhatı úzerine geyinmeden getmiş. Patışahın oğlunun bir gúl bahçası varmış. Ora oturmuş, derin hayala dalmış. Selam vermiş. Başını bđyle galdırmış. Bağmış ki bu sevdeyi gız. Gelmiş onun yanına. “şimdi” demiş “Fatmacığım, güzel elma var; yer misin? Sana elma getirim.” Demiş: “Hay hay!” Fakat kadın buna nasıhat vermiş. Demiş: “Sana elma getireceyh. Elmayın kabuğunu soyum derken parmağını kesersin.” Ve patışahın oğlu elma getirmiş. Oturmuřdar karşılıklı hem sđyhbet eliyor, hem de elmayı soyullar. O anda Fatmacık pıçağı gaydırarak parmağını derin yaralamış. Patışahın oğlu bağmış gızcağızın parmağı yaralı, kan akıyor. Derhal cebinden mendilini çıkarmış. O parmağı güzelce sarmış. Aradan zaman geçmiş. Fatmacık gelmiş evine. Bir gün gitmiş, patışahın gizlice girmiş yatak odasından içeri. Oturmuş ağ parmağım, gúl parmağım diye başlamış dert yanmağa. Patışahın oğlu uykudan uyanmış, bağmış ki bir hanım gız oturmuş, ama yüzü gapalı. Ağ parmağım, vay parmağım... Adamcağızın içi rahat etmemiş. Başındaki örtüyü galdırıp bağmış ki bu o sevdiği gız Fatmacıkdı. Boynunu kucaklamış úzünden öpmüş. “Ağ Fatmacığım sana ne oldu?”“Bana” dedi “olan övey annemden geldi. Kıskanarak benim yerime kendi gızını gönderdi.” Adamcağız emir vermiş, çobanlarına. Demiş: “İki tene gatır getirir misin?” İki tene gatır getirmişler. O gızı gatırların guyruğuna bağlamış. Haydi, keçin demiş. Gatırlar bunu paramparça etmiş. Ve o gün kırk gün, kırk gece düyün yapılmış. Fatmacıkla patışahın oğlu da gerdeye girmiş. Ömür boyu huzur içinde birlikte yaşamışlar.

(Ekber Yankın)

27. CEMESİM

Bir dene yetim uşah varıymış. Adı Cemesim’iymiş, Cemesim. Ele oyana buyana oynuyuplar. Biri yeri gazıp, bahıp iki dene, üç dene kişmiş çıhdı; üzüm. Ama gazıp gazıp epey çıhıp, bir bele... Bağırıp, deyip: “Hele gelin burda üzüm var.” Gazıplar oyana buyana bir bele guyu açılıpdı. Aha guyuyu eşipleer... O deyip men tüşüm, o deyip men tüşemmenem... Yetimi tutup salıplar. Deyipler, ele bu tüşsün bu guyuya. Cemesimi salıplar. Tüşüp guyuyaa. Kişmiş verip bunnar çekip, kişmiş verip bunnar çekip... Pitende deyipdi: “Meni çekin!” Bunnar çekende serseriyin biri gelip ipi pıçahlıyıp. Deyip gelip üzümü böleceyh, ele goyun gassın orda. O tüşüp gedip. İp gırılıp, tüşüp gedip. Bahıp pütün ilannar ejdahılar yatıpdı yan yana. Bir denesi de oturupdu, ilannarın petşahıdı. Yarıdan yuharı adamdı, yarıdan aşşağı ilandı. Deyip, “Oğul ge, Cemesim ge. Men bilirdim sen geleceyhsen.” Deyir: “Ne bilirsən men Cemesim’em?” Deyip: “Tarehin birinde men oğumuşdum. Bana bir ben-i adam geleceyh, benim başıma duzzağ olacağ.” Bu, gırğ gün bunu sahlıyıp. Ele bu ağlıyıp. Deyip: “Men anama gedecem, men anama gedecem...” Bu bahıp olandeyil... Demeyh ilannarın petşahıdı, şahmarandı. Deyip: “Oğul min benim boynuma, seni çıhardım get anana.” O şeherin petşahı hşdedi. Doğdur moğdur gelip deyipdi: “Onun hşdeliyi ele bir hşdeliyhdi ki; şahmaranın etini yemese buna eyliyh yoğdu, bu öleceyh. Gereyh şahmaranın etini yiye, dirile.” Şahmaranı kim görüp, kim görmüyüp? Deyipler: “Valla şahmaranı görenin vücüdında şey var; ben var, hal var.” Aha bunu alır çiyinine çıhardır. Deyir: “Eme benim ecelim senin elindedi, meni öldüreceyhsen.” Deyip: “Bu anda bu Guran’a etimi kesseler senin yeriyi demiyecem.” Bu gelir, bahır anası ağlamağdan gözü tutulup. Gelir, neyse anasına hoş, beş... Millet tüşüpdü, herkesi yığıplar. Bunnarın canına bahıllar; göreyh kimin

canında ben varsa o şahmaranı görüpdü. Heşkesde yohdu. Serseriyin biri deyipdi: “Filan gariyin oğlu galıpdı, onun oğluna bahmamışh.” O yazıh da tüşüp tendire gorhusunnan. Gelipler gariyi döyüpler, vuruplar... “Oğluyun yerini dene.” Eme bahıp anasını döyüller ordan çıhıp, deyip: “Ne deyirsiniz, menem?” Bunun canına loğman bahın kimin deyip: “Ah bu görüp şeyi; şahmaranı gören budu.” Bunu aparıplar, deyip: “Şahmaranın yerini dene.” Döyüpler, vuruplar, neyniyipler... Deyipler: “Seni asacıyh.” Deyip: “Öldürün, etimnen kessez men ne görmüşem ne bilirem.” Bu birez mürgülüyüp. Şahmaran buna dedi: “Oğul dene, benimki bura gederdi, denen. Özün de gel meni sen al. Çıhacam guyuya, meni gel sen al.” Bu deyip: “Meni döymeyin, filan bahçada, filan guyudadı.” Gedipler o guyunu açıplar. Loğman ohuyup, üfürüp; bahıp şahmaran yavaş yavaş çıhdı, geldi guyunun ağzına. Geldii, heşkes gudret eliyip bunun yanına gedemmedi. Dedi: “Cemesim gelsin meni aparsın.” Cemesim bunu aldı gucağına apardı. Bunun gulağına dedi: “Cemesim see diyeceyhler bunu sen kes! Sen meni kesme! Meni kesen, men ölen kimin o da öleceyh. Sen kesme! Galdı ki, menin etimi üş böleceyhler. Ayağımı see yedireceyhler; zehardi. Ortam loğmanındı; her dili bileceyh, her şeyi. Başım da pütün her şeyin danışanı, hesdeliyi bilendi. Cehd ele sen ayağınnan başı deyişdir.” Bu, onu alıp gucağına, getirip goyup yere. Deyipler: “Bunun başını geti.” Deyip: “Menim başımı kessez men bunun başını kesendeyilem.” Döyüpler, vuruplar... Deyip: “Öldürsez kesmem men.” Bir adam kesip... Ona birez para mara veripler, kesip. Onun başını kesen kimin adam da ölüp. Ahaa bunu üş kısma eliyip loğman. Ayağını bir çölmeye, başını bir çölmeye, ortasını da bir çölmeye goyup. Ayağını goyuplar Cemesim’in önüne, ortasını da loğman yeyip, başını da loğman yeyip. Cemesim, Allah’dandı da nası olupsa ayağlı çölmeyi başdan deyişdirip. Deyişdirip, o başdan

verip petşah yeyip gabağda. Petşahın hesdeliyi geçip. Cemesim'e deyip: "Ye!" "Siz yeyin, men de yeyim. Siz yemedən men yemem." Nice bir tike ağzına goyan kimin, zehardi o geberip gedip. Onnarı da Cemesim yeyip, her dili bilip. Otun dilini, kuşun dilini... -Hindi biz bilmiriyh, o otdar birbirinnen danışır, kuşdar birbirinnen... Her şeyin öz dili var.- Aha yeyip, gelip o da elece loğman olup. Petşah da ey olup, Cemesim de pütün köye loğmannığ eliyip. Onnar yedi, işdi, yere geşdi; men de size heber getdim.

(Simzer Yılmaz)

28. ŞAHMARAN

Şahmaran insanoğlu için getdi yeraltında mekân gurdu özüne. İnsanoğlu bunu bulmasın diye getdi yeraltında mekânını gurdu. Onun da orda şeyi varıdı, dezgâhı varıdı. Bal guyusu varıdı onun. Hee, bu birgaç arhadaş yolculuğ yapırdılar. Bir guyuya irasadılar. Yendiler ordan su çeyhmeye -bunnan başga bir yolu da varsa bir bele men ancah bilirem- bu dedi: “Ede burada bal var.” dedi. “Burda” dedi “Bal var.” Bu adam ordan balı doldurdu, bu arhadaşdarı çeyhdi. Balı doldurdu, bu arhadaşdar çeyhdi. Satdılar... Dedi: “Çıhanda da parasını böleriyh.” Ele ki bal kurtulduu adam dedi: “Meni çekin!” Çekende yarıda adamın kendirini gırdılar. Adam tüşdü guyuya. Dediler: “Paranı özümüz böleyh, buna niye veririyh?” Adam galdı guyudaa. Adam bir galdı, iki galdı... Adam baħdı orda garınca yuvası var. Dedi: “Eceba bu garınca yuvası varsa burda da bir işiğ yolu var.” Garıncalar gedip gelir. Bu oranı oydu. Balı ki gazıp doldururdu; bu onnan oranı oydu. Oyunca baħdı ordan bir gapı açıldı. Getdi o şahmaranı orda bulduu. Şahmaranı orda bulunca şahmaran buna vurmadı. Vurmadı, bu galdı onun yanında. Bu, bunnan bunu isdedi, dedi: “Meni dünyaya çıhard.” Dedi: “Menim balımı apardın yedin. İnde geldin insanoğlu meni burda da buldun?” Dedi: “Meni ışıhlı dünyaya çıhard ginen, mennen sana ħata gelmeez.” Yemin billaheledi. Bunu çıharddırdı dünüya. Bu ala getdi hemen. Bu ala getdii. Bu, kimseye bu sırrı aşmadı. Ala gettii... Zaman geldi o devletin padişahı ħesdeledi. O şeherin padişahı ħesdeledii. ħesdeleyince de doħdurrar geldi bunun üsdüne. Doħdur töyhdüler... Dediler: “Valla bunun bu derdini bir şahmaran eti olarsa; gaynadarsa, onu yiyerse, suyunu içerse bu eyleşer. Yoħsa eyleşmez.” E o da kim olar, kim görer, bu dünyada şahmaranı kim görüp ki? Herkes birbirine tüşdü. Dediler şahmaranı gören adam ala getirer. Şah bu sefer emireledi. Emireledii... O şeherin adamını bir

bir hamama götürdü, gontrol etdi. E adam da ona yemin içipdi. Şeyliyipdi, neteri diyeceyhdi bunu? Aha zaman geldii... Bir o gizdenirdi. Ora bura gizdenirdi bunu bulammasınar. En sonu bunu da buldular. Götdüler hamama, soyundurdular, bağıdılar bu ala getirip. Gılcı goydular bunun boynuna. Gılcı goydular bunun boynunaa... Dediler: “Bu hardasa sen bunun yerini diyeceyhsen!” Bu getdi; bunnarnan barabar getdii, guyunu gösderdi. Guyunu gösderdii. Bunu yendirdiler ora, bu yendi ora. Bu, buna tüpürdü. Dedi: “Men saa dedim insanoğluna eytibar yoğdu? Sen gelip meni bulacağsan... Sen yemin işdin.” Bu annatdı ona. O da bilirdi. Dedi: “Hele meni götür. Eme benim keyveniliyimi özün yap! Aşbazını gendin yap. Önce o yemeyin üzünü alıp özün yee. Altını ver padişaha, mademki ele elediler... Hee, geldi bunu, şahmaranı öldürdü. –Kimi deyiller şahmaran yeraltında ev bulup, kimi deyiller ki o zaman şahmaranı öldürdüler- İlanlara emireledi, ilannara... -Hindi nice deyiller ilan sanşmayınca adamı sanşmaz. Yanı basmasan sanşmaz- O zaman emir elediler. Dedi: “Meni gonağlığa çağırırlar, men gedirem ora. Men gelmiyene geder insanoğluna bir hata vermeyin, basmayı basmayın”. İlanlara emir verdi, geldi. Bu şahmaranın keyveniliyini özü pişirdi, yapdı. Üzünü aldı tertemmiz, önce özü yedi. Altının suyunnan göndersi patşaha. Patşah yedi, patşah befad etdi. Bu yeyince patşah o dünyasını boyladı. Buna demişdi ki: “Sen onun yerine patşah olacağsan”. Şahmaran bu adama demişdi. Onun yerine dediler ele bu geçsin. Onu orda patşah goydular. O ele getdi, bu bele getdi. Esgiden annadanda deyirdiler göyden beş alma tüşdü; hereye biri. Hindi dörd alma tüşdü; biri sana, biri mana, biri balama, biri de ona...

(Meryem Eyrica)

29. ODUNCUYNAN ÜÇ GIZI

Bir varımış, bir yoğuymuş. Bir dene kişi varımış. Yazığın garısı irahatsızımış. Garısı ölüüp. Üş dene de çocuğu varımış. O çocuğlar galıp ortada. Bu gedip evlenip, getirip... Evlenip getirip, bu öye anne bunu idara etmiyip. Deyip: “Apar bunnarı satarsan, öldürersen, ne yaparsan yap; bunarı benim yanımda goyma.” Kişi gağıp bunnarı götürüp, deyip: “Gızım gedeyin bir ormannı var; o ormannıdan birez odun keseyin. Siz kesin, yığın orya; men de atnan... Atı getirim, ata yüyhüeyh, götürēy gideyh yandırah.” Gelipler ormannığa çığıplar. Külüyhlerini alıplar ellerine, baltalarını alıplar ellerine, gedipler ormannığa. Ormannıda deyip: “Bağın ormannıda, burda odunu kesin. Neçe ki benim takğıtım gelir siz burda kesin tökün yere.” Kişi de gedip bir boş gabağı asıp ağacın birine. O ağaç da yel vurduhca takğıldıyr. O üş dene gızdar da ele bililler ki babaları orda odun kesir. Kesipler, töküpler odunu ormannan. Bir de bağıplar boo ıldızlar ele oldu bele bele... Garannı tüşdüü, göy üzü garannıhladı... Üş dene gız, o ormannıda galdı elece. Bunnar deyipler: “Allah’ım neyniyeyh, neynemiyeyh?” Ağlaşıplar, sızılaşıplar... “Allah’ım sen bizi kutar. Be biz neyniyeciyyih, hara gideciyyih bu ormanda? Bizi ayı mı yiye, donguz mu yiye, gurt mu yiye, guş mu yiye?” Gedipler bunnar... Gağıplar bir ara bele gedipler. Gedipler bağıplar bir yerde tüsdü tütür. Bir yerden de işıh gelir. Deyipler eceba bu işıh yanan yere mi gedeyh, bu tüsdü tüten yere mi gedeyh? Böyüyh bacıları deyip: “Bacı gel biz en eyisi bu işıh yanana gedeyh. O tüsdü tüten yere gederiyh başga bişeyler olar; bize irasdıyar, bizi yiyer, bizi vurar...” Gorğullar da garı heleyağı... Bunnar gediller o işıh yanan yere. Gapiyı döyüller, penceresini bele bele tıgılladıplar. Deyip: “Kimsiniz?” Deyip: “Valla biz üş dene garıyah, gızah gelmişeyh, yetimeyh. Babamız getdi, bizi bu ormanda azdırdı getdi. Sahapsız

galmışağ. Özümüz de yiyeceyimiz zadımız yoğdu. Allah irzası için bizi bir al içeri.” Bu deyip: “Be sen kimsen? Bizi alırsan içeri, biz de gelireyh, eytibar eliyireyh evine girireyh.” Deyip: “Men Cımbılı Çıtdan’am!” Deyir: “Gelin, buyurun bacılarım! Siz benim bacılarımsınız. Gelin, oturun. Men size yemeyh verip, sizi de bir terefe verecem, gorğmayın.” Bunnar gağıplar, getirip Cımbılı Çıtdan... Ne var o zaman? Ajdığ zamanı, heş pişey yoğduu. Getirip bunnara birez yemeyh memeyh verip; yeyipler eliyipler... Bunnar orda yatmıyılar. Üçü de bele büzüşüpler birbirlerine, belece duruplar. Yuğu aparıp, ya yatıplar ya yatmıyılar... Sabağ açılıp, –sabağ üsdünze heyirriyenen açılıp- sabağ açılıp; sabağnan gağıp, bunnarı Cımbılı Çıtdan aparıp bir dene petişaha. Petişaha aparıp, gedip bunun vezirini görüp, vekilini görüp. Deyip: “Üş dene... Öye anneleri bunnarı atıp eşiye, babaları da getirip ormanda azdırıp bunnarı. Atıp çığıp gedip. Geldiler maa müsefir oldular. Men de getdim bunnarı burya.” Deyip: “Petişah bunnara yiyeceyh, içeceyh versin; buralarda idara elesinner.” Patişaha gedip deyip vezir-vekil. Patişah gabıl eliyip da... Bir patişahdı da, bir memleketin patişahıdı, nası gabıl etmir? Deyip: “Tamam, gessinner!” Bir iki gün bunnara memeyh memeyh verip. Yeyipler... Bunnarın ağı başdarına gelip. Deyip ki: “Ay gızdar, sizin elinizden ne gelir ne gelmir?” Birisi deyip: “Men halı toğuyaram petişahım. Ele halı toğuyaram, millet gelir üsdünde oturur bir terefi boş galar.” Birisi deyip: “Men yumurtanın gabığında yemeyh yaparam, onu bu senin melmeketinin adamı geler, yiyer, onun yarısı gene geriye galar.” Obirisi de deyip: “Patişahım men bir oğlan doğuraram, bir kekili gızıl, bir kekili gümüş.” Bunnar yalannan petişahı gandırılar. Petişahı gandırılar, gardaş bunnar gelipler. Gedip halıyı toğuyup. Halının her terefine iyniyi salıp, iyne goyup. İyniyi goyup, gelen adam gelir ayağını vurur iyne ayağına batır. Gelen adam gelir çığnıyır, ayağına batır.

Çekilip gediller oyanda oturullar. Dorğudan da halı bombalanboş galır. O da bir yumurtanın gabıgının içine duzu tüküp; gelen barmağını bele batırır, ağzına vurur, çekilir dala. Yiyer mi bunu, duzu yiyer mi? Galıp obirisi. Galıp obirisi, o da... Deyip: “Ele bunnarın aparın cezasını verin. Bunnar yalançı çıhdılar. Meni gandırdılar. Aparın bunnarı bir samannığa gatın, ağzını gapadın. Bunnarı goyacam camışın derisine, goyacam o yolun üsdüne. Gelen geden bunnarın üzüne tüpürsün.” Galıp bunun doğumuu. Bunu da vezir alıpmış. Vezirin arvadı doğacağ. Hele göreyh bir terefi altındı, bir terefi gümüştü? Dorğudu, yalandı? O iki bacı, o samannıhdan çıhıplar. Gelip bu doğum yapanda deyipler: “Çekilin gedin, benim bacım doğum yapır. Biz gedeciyyih bacımın yanınaa. Biz gedeciyyih bacımıza baħacıyyih.” Gelipler, baħıplar Allah terefinnen... Allah tele bunun dediyi,elediyi niyetii yerine yetirip. Bunun bir terefi altın bir terefi de gümüş... Çocuğun ha, bu oğlan çocuğun! Bunnar deyip: “Bacı neyniyeyh, neynemiyeyh, -Be nice deyiller it küçüyü goyan bacıdandı.- be biz nasıl eliyeyh? Petişah bizi öldüreceyh. Goyacağ camışın derisine, goyacağ yolun üsdüne. Biz bunu da bir hala salağ.” Deyip: “Ge bu uşağı aparağın bir samannığa atağın, güzel altına da –haşa af buyurasınız- bir it küçüyü getireyh, goyağ bunun altına. Bu elece galsın. Desinner petişaha vezirin arvadı it küçüyü doğdu, bu da yalan gonuşupmuş.” Getiripler bir it küçüyü goyuplar. Deyipler: “Vezir gel! Tağdın tağd olsun, yeherin gannan dolsun. Arvadın yatdı, bir it küçüyü doğdu. Obiri halıyı bele etdi, tikân doldurdu. Obiri yumurtaya duzu tøyhdü, millet yemedi. Bu da bir it küçüyü doğdu. Gelin, petişah buna ne yaparsınızsa yapın.” Vezirin bir eli olur bir başı. “Ay Allah be men neyniyim, neynemiyim? Arvadımı öldüreceyhler. Cehenneme almışdırm arvatdı.” Gardaş bunu götürüller. Bir denesi gedir samannığa saman getire. Boo baħır orda bir ses... Ses gelir, çocuğ sesi... Bu gedir ele elini

atr... -O zaman millet tamam dine tüşgünüdü. Allah'ını tanıyrdı. Ne olaydı aparardılar petişaha görsederdiler. Petişahsız, gizdin pişey sağlamazdılar.- Bu gaça gaça gelip, alıp uşağı gucağına. Baħıp bir kekili gızıl, bir kekili gümüş. Bele alıp, gaçıp petişahın üsdüne. Deyip: “Petişahım, baħ o vezirin arvadının budahana deyilen dorğudu... Bir terefi altun, bir terefi gümüş doğupdu. Aparıp atıplar samannığa.” Gelin de burda özüne gelip, aħlı başına gelip. Deyip: “Petişahım, men doğmuşdum. Men doğanda baħdım benim çocuğumun bir terefi altundu, bir terefi gümüşdü. Maa neynediler bacılarım eledi.” Gardaş bunnar şad olulllar, bunu alıllar. Vezir de bunu özüne garı gayırır. Petişah onnarın ikisini de goyur camış derisine; obir bacıları, o puşduğ eliyen bacıları. Goyur yolun üsdüne, gelen geden gelir üzüne tüpürür. Aha bu da gelir orya. Bunu da aparıllar banyosunu manyosunu yapıdırıllar, getiriller. Petişah buna bir dene taħd verir. Veziri oturdur, garısını da oturdur yanında. O çocuğun bir terefi altun, bir terefi gümüş... Dorğu çıħır. Onnar yediler, işdiler, yere getdiler; men de size heber getdim. Göyden üş dene alma tüşdü. Biri İdeyet'in, biri benim, biri de Letife'nin. Geriye galannara da yoħdu, men neyniyim!

(Hatice Kaçan)

30. MURADINA EREN KIZ

Vahdın birinde bir denedi, bir gız baħıp bir molla suyun üsdünde oturup. Deyir: “Molla emi benim beħdimi bir dene yahçı oğlana yaz.” Deyir: “Senin beħdini birez bunnan gabaħda yazmışam. Bir mağarada bir ölüye yazdım.” Deyip: “Molla emi, men atanın ananın biriyem. Men yazığam, meni oraya yazmıyaydın.” Dedi: “Yazdım da, daha keşdi.” Bu gız geldi ağlıya ağlıya eve. Dedi: “Ana molla varıdı suyun içinde...” Dedi: “Durram gedem o mollanın başını gıram.” Gedip baħıp molla zad yoħdu. Daha yazıldı da, molla gedip. Goydu geldi. Özü de kâsıbydılar. Dedi: “Evimizi yığıřdıraħ, gedeyh bir dağın terefine. Bu gızımızın ölüye yazılmasın yazısı.” Bunnar getdiler. Gızı da, özü de, ikisi de... Kişi de avrat da getdi. Getdiler, baħdılar bir mağaradan bir dene iřliħ gelir. Gıza dediler ki: “Gızım bu mağaradan iřliħ gelir. Biz bu gece galaħ bu mağarada.” Kişi iteliyir gapı açılmır, arvat iteliyir gapı açılmır, gız iteliyende gız tüşür içeri. Deyir: “Ana eviniz yıhılsın, elinizden getdiyiz meni ölüye teslim elediyiz.” Bir ölüdü, bir mağaradı. Bunnar ağlıya ağlıya dönüller dala, gız galır orda. Bu oğlan ölüdü, yatıp. Bunun bele terini merini silir. Allah terefinnen bu oğlana yemeyh gelir. Yanı bu gız buna gařıħnan yediridir, ama heç ağlı başında deyil. Buna bele baħır. Gırıħ gün tamam olur. Az galır tamam ola, baħır bir garaçı köçü gelir. Bu garaçı köçü gelir. Bir dene topal gız dala galır. Deyip: “Ay gız men çerçefimi bağlıyım, seni buradan çekim. Bu pencereden çekim yanıma, men tekem.” Deyipdi: “Çek, meni goydu getdiler.” Bunu çekip yanına... Bu gıza patlar maltar geyindirir. Özüne Allah terefinnen tam gelir. Ona da gelir yediridir. Bir gün bu gapı cıngıllıyır. İki cıngıllıyanda, üç cıngıllıyanda gapı açılır. Gapı açılır, o açan bir afdafa götürür, çıħır eşiye. Deyir: “Dünya var.” Gezip eşihyde. Afdafa götürüp gedip, gelip... Gelip baħıp garaçı gız oturup başının üsdünde. Deyipdi: “Sen burda

niye oturupsan?” O topal gıza deyip. Deyip: “Men bir atanın ananın biriyem. Meni de bir molla behd yazırdı, behd açırdı; meni de sene yazırdı.” Bunun da yazığı gelip da! Deyip: “Men gedirem çarşıya, sene ne alım getirim?” Deyipdi: “Mennemi, beyendiyin libasdardan al da!” Garaçı gızıdı, ne diyeceyh? Bunnarı yazır, goyur cebine. Oğlan çihır eşiye, baħır bir güzel gelin elinde afdafa, uzun boylu, gelem gaşlı... Deyir: “Ay bacım...” Aħır bu deyipdi: “Allah seni mene yazıp.” Deyip: “Ay bacım, men gedirem zada; çarşıya. Sene ne alım?” Deyip: “Mene ne alacaħsan? Bir sebir daşınan, bir sebir pıçağı al.” Bu da yazır defderine gedir. Deyir: “Anam bacımdı da. Hazır bunun yazısını yazıp da Allah mene.” Oğlan deyip ha! Halbudu onun yazısını yazmıyıp, onun yazısını yazıp. Be gedir, her şeyi alır. Gapıdan çihanda, tükândan çihanda deyip: “Biyy o güzel gelin de mee dedi; bir sebir daşı, bir sebir pıçağı al.” Bu ordaki hansı tükâna deyir sebir daşı, sebir pıçağı... Gedir bir bilmiş adama. Deyir: “Burda sebir daşı, sebir pıçağı var?” Deyir: “Burda sebir daşı, sebir pıçağı yoħdu. O kimdise özünü öldüreceyh.” Adam bilmiş adamıymış. Bir pıçağ verir, bir daş verir. Yanı özü verir, deyir: “Sen bu gızı pus. Bu gız özünü öldüreceyh.” Bu geldi, geşdi. O kişi onu alır, getirir. Bu gız gedir oturur bir yerde. Bunu, pıçağı garnına soħacağ, öz özünü öldüreceyh. Deyir: “Sebir daşı, sebir ele.” Bu deyir, daşa vurur. “Men atanın ananın biriyem.” Ele diyende, bu ossahat bilip ki bu garaçı gızıdı. Yetişip bunu tutup... Deyir, ele bir dene gatırı aj goyup, birin de suz goyup... O gızın her saçınnan bağlıyıp bir dene gatıra. Vurup o daşa, vurup daşa öldürüp. Gedip boyum özüne nikâh gıydırıp, o gızı özüne alıp. Kebin kesip ha! Gabaħca anam bacım deyirdi. İndi Allah’ın yazısına goz olmaz. Allah ne yazdı, odu. Başa tüşdün? Onun da gaderi eleyidi.

(Laçın Temçi)

31. TÜCCARIN OĞLUNUN NAĞILI

Esgî zamannarda, geşmiş zamannarda büyük bir tüccar varıymış. Bu tüccarın parasıyla en aşşağı yirmi otuz dene tüccar varmış. Bunun dünya umudu bir oğlu varmış. Bu, birgün ecel yasdığına başını goyur Һesdeliye, oğluna para verir. Deyir: “Get bazarda Һeŝde!” Üç yüz tümen verir. Bu gedir bazara, deyir: “Her şey evde var.” Gelip deyir: “Baba her şey evde var, niye verdin?” İkinci bir reva; gene gedir. Deyir: “Oğlum Һeŝde. Birgün baҺdın önüne bir adam çıҺdı. Kim gelse ver!” Gelir mezerriye baҺır üş kişi bir ölüyü çıҺarıp döyüller. Deyir: “Bunu niye döyürsünüz?” Birisi deyir ki: “Men bu iki kiŝiye kefil oldum. Buna, ölüye üş yüz tümen aldım, verdim. Şimdi mende de yoҺdu. Meni döyüller ki; ‘sen kefil olupsan, ver’. Mende boyul ölüyü çıҺarıram; ‘madem bele öleceyidin niye meni kefile verdin?’” Dedi: “Ölüyü döymeyin!” ÇıҺarır üş yüz tümeni verir, ölüyü defin kefin eliyir, goyur yerine. Gelir babasına deyir hal hikâye bele bele. Ölü Allah’a yalvarır. Deyir: “Mana can ver, men gedim bunnarın borcunu ödüyüm.” Allahu taala, rahman, rahim buna can verir. Tüccar, oğluna deyir: “Oğul daha get özüne bir dene nöker tut. Kervana gedende sennen barabar getsin. ArҺadaŝlarınnan, develernen barabar kervana gedecen; bir cesur adam tut, onnan barabar dolansın.” Bu gedir. Çarşıya gedir, bağıır nöker nöker diye! Bir adam önüne çıҺır, deyir: “Men nöker olaram.” O yana, bu yana dolandı gene o çıҺdı garŝısına. “Ne geder alacan?” Dedi: “Valla men sennen üş yüz tümen alacam, fazla almıyacam.” Üş yüz tümene bir sene buna nöker olur. Ama aynı ölüdü. Bilmir, ne bilsin. Bunu getirdi eve. Evde bunnara ele gulluğ eliyir, ele hizmet eliyir... Hacının arҺadaŝları gelir, deyir: “Oğlunu burağ biznen kervana getsin.” Bunnar gırҺ dene sövdayarıydı. O da bunnarın başında gedir. Eme bu sövdayarın bir beyaz tulası var; o da kervannan elçeyhmir. O da onnardan barabar

gedir. Gediller gecenin bir zamanı bir yerde tüşüller. Gece bu tula yatmır, yanı köpeyh. Gaħır hucum edir. Bu ölü oğlan her şeyi ayarlıyır. Gedir, baħır bir dene gurt gelip, köpeyh de buna havlıyır. Köpeyh girişemmir. Gurt buna deyir ki: “Ay beyhaya, ey goy bu sövdayarın bir devesini yeyim. Baħ senin neyini yiyececece? Bir bele canın var, niye bele maa havlıyorsan?” O da deyir: “Ay beyhaya be men aħır sövdayarın eyhmeyini yemişem. Men burahmam seni, imkân mı var?” Gurt buna deyip ki: “Senin sövdayarın gözü tutulup. Sövdayar ayilesine bir dene zebercaħdan, altunnan bir gömleyh almışdı. Onu geydirdi. Sövdayar ona baħanda gözü gamaşdı. Sen de sövdayarın cübbesinin üsdünde oturmuşdun. Sen, o sövdayarın arvadına baħdın; şehvetin geldi. Sövdayarın da gözü sulandı. Onu aldı, gözünü silende onnan gözü tutuldu. Bir adam ola senin kelleni vura, götüre beynini daşın üsde sere guruda, onu eze sövdayarın gollarını bağlıya gözüne töke şefa bular.” Tula da ona deyir ki: “Senin de kelleni bir adam vura, firek petişahının gızı derdecel olup. Senin beynini guruda onun canına yağlıya o da şefa bular.” Ele deyince ölü yetişir gurdun boynuna bir balta. Gurdun kellesini alır. Sabağnan gaħır kervan gedir. Bu gedir kenarda o beyni serir, gurudur. Doldurur şüşşüye, goyur çentesine. Kervana tüşür. Gedir hakgaten o petişaha bir şeyler gönderir. Petişahın bir gızı var, ama derdeceldi. Petişah deyir: “Harda hekim varsa gelsin. Bu gızımı kim eyleşdirse gızımı verecem ona.” Bu gedir petişahın elçi daşı üsdünde oturur. Geliller, deyir: “Men doħduram.” Deyiller: “Senet ver. Yapammasan boynun vurulacağ.” Seneti verir. Ağası nekgeder eliyirse, deyir: “İmkân yoħdu, men gutaracam.” Ama demir mesele beledi. Bunu aparıllar, zeytinyağına gatır, ezir; bunun canına yağlıyır. Bu gız eyleşir. Petişah deyir: “Gızın nikâhını buna kesin!” Deyir: “Yoħ men isdemirem. Verin benim ağama.” Ağasına veriller. Onnan soyra da gırğ deve yükü altun ceyiz veriller. Buna

da deyiller daha serbessen. Gönderiller melmeketine. Gelir melmeketine, malını da satır. Şahat gelir; sövdayara heber verir. Deyir: “Oğlun geldi. Budahana evlenip. Firek petişahının kızını alıp.” Babası: “Olan, o gız nerden geldi buna!” Bunnar gelip bele olanda, birgaş gün bele geçirirler. Nöker de ele bahır... Bir gün bunnar nökere deyiller ki: “Biz gideciyih hamama sen bu eve sahab ol.” Bunnar gedir hamama, sövdayarın gözü yolda galır. Bunu niye götürmüller diye. Bunnar getsin yayhanmağa, nöker köpeyi çağırır kellesine bir balta vurur. Bunun beynini onnar gelene geder doldurur şüşşeye. Bunnar gelir, köpeyi vuruplar. “Noyuldu buna?” Nöker deyir: “Valla köpeyh havladı benim ayağımı ısırmaya, benim de elimnen gaza çıhdı, vurdum.” Birez vaysındılar, dediler: “Yazığıydı, günahıydı vurmuyacağıydın.” Bu nökerin onnara çoğ eyliyi varıydı, bir şey demediler. Bir gün, iki gün... Nöker gözü yoğ sövdayara çoğ gulluğ eliyir. Bunnar gene gediller gezmeye. Nöker gene sövdayarın yanında galır. Nöker deyir: “Ağa!” Deyir: “Buyur”. Nöker deyir: “Esdafurulla. Men senin gözünü eyleşdirecem. Bağ petişahın kızını men eyleşdirdim.” Deyir: “Valla umud Allah’a medem ki sen bele tabibsen, inanıram.” Nöker deyir: “Ama bir şartnan; senin gollarını, ayağlarını geleyh bağliyam.” Deyir: “Niye?” Deyir: “Men illaç verecem senin gözün acıyacağ sen bağıracağsan.” Gabıl edir. Bu, köpeyin beynini ezdi; ağasının golunu, gıçını bağladı, beyni gözüne töyhdü. Bu okgeder bağırdı, bağırdı, bağırdı, bayıldı. Bayılannan soyra bunu aşdı, bunun gözleri gördü. Allah sana şükür. Gırğ dene deve kesdiler. Onnan soyra nöker dedi: “Ağa elveda. Men diri deyilem, ölüyem. Allah’dan eyt elemişem. Meni mezerde döyürdüler. Senin bu oğlun üş yüz tümen verdi, goymadı benim cenazamı döyeler. Men de Allah’a yalvardım, urufum geldi. Allah maa can verdi. Geldim senin bu borcunu ödedim. Allah’ın dergâhına şükür!” Soyra eşedi enne ilaha

illallah, eşedi enne muhammeden resulullah ve eşedi enne emirel möminiyne eliyyen veliyullah dedi, çıhdı. Birez ağlaşdılar. Bunu defin kefin elediler. Tüccar, oğluna dedi: “Hangi mezerse götür oraya goy, mezer hindi açlıdı.” Aparıp, aynı mezere goydular. Bunnar yedi, işdi gôra geçdi, men de size heber getirdim.

(Eşref Bozdağ)

32. DEVLERİN HİKÂYESİ

Bir şehirde bir dene petişah vardı. Yanı hükümdarıydı. Bu, Şahoğlu Şahabbas'dan aşşığıydı. Bir gün derviş libasında bele gezirdi şehirde. Geciye tüşdü. Gece geldi, bele bağıdı pütün ışıklar geçip; bir bacadan ışık gelir. Bele pencereden bağıdılar, üstde de bir baca var. Bağıdı bir gelin oturup, elinde şey tohuyur; corap tohuyur. Bir cavan da başını goyup onun dizinin üsdüne. Petişah gıza bele bağıdı ki; gız tez tez baciya bağır. Bacadan bir dene kendir salladılar, cavanın boynuna saldılar. O başını dönende o yana, bunu çeyhdiler havaya. Bu cebinnen möhörü çıhartdı. Heralda Şahoğlu Şahabbas'ıydı, gapıya vurdu, möhörredı. Sabağnan amirleri gönderdi, dedi: “Bir möhörrü gapı var; onun sahabını getirin!” O cavan da öldü. Çeyhdiler yuğarı, boğuldu. O arvadın gocasıydı. Gelin sabağnan gağır, bağır gapı möhörrenip. Ecele gedir o möhörün aynısınnan çıhardır. Yirmi gapı o yana, yirmi gapı da bu yana vurur. Ortada olur gırğ bir gapı. Gelip bağıllar gırğ bir gapı möhörrüdü. O gapıyı bulammıllar. Bunun bir dene baş veziri vardı, dedi: “Vezir men gedirem üç ay şikâra, geziye. Men gelene geder bu şehirde bir dene gadın goymuyacağsan. Hepsinin boynunu vuracağsan.” Petişahın emriydi. Getdiler bu vezirin yüz yirmi yaşında bir babası vardı... Pambığın içine goyur, ona bağırdı. Babası da esgi petişahın baş veziriymiş. Deyir: “Ay baba, petişah maa bele dedi. Yapmasam benim boynumu vuracağ. Sen ne deyirsen?” Deyir: “Oğul bunu yapma, petişah gelende meni götür. Dene benim bir babam var; o ifadasını versin, onnan soyra benim boynumu vur. Bu petişah gelende sen arvatdara dene ki; petişah gelende hepsi geyinsin, hepsi çıhsınnar damların üstde seyhre.” Petişah bele bağır, eye şehir pütün arvatdarı geyinip bunu garşılıyır. Dedi: “Vezir sen dur hele, demeyh sen benim gıcığıma bunu yapırsan ele mi?” Hemen cellat veziri getirdi. Darağacına

asır... Vezir deyir: “Dur hele benim atam gelsin, ifadasını versin. Meni o goymadı. Onnan soyra benim boynumu vurun.” Bunu gucağlarında getirip petişahın önüne goyullar. Selam verir, deyir: “Men senin babanın baş veziriydim. Hem de bir gebil peyhlivandım. Bir gün benim peşimde gırh dene peyhliyan vardı. En başdarı mendim. Peyhlivannarın günde biri yoğolurdu, günde biri yoğolurdu... Sıra geldi maa. Bir gün gecenin vahdı gapı vuruldu. Men gağdım eşiye çıham, arvat dedi: “Dur!” Dedim: “Niye?” Dedi: “Gılıcını, galhanını, atını, hepsini geyin; onnan soyra çıh. Gelen tüşmandı. Bilirsen arhadaşların getdi. Hepsini geyin, onnan soyra çıh.” Men gağdım gılıcımı, galhanımı büründüm, atımı yeherledim; çıhdım gapıya. Bağdım bele bir zad, atın üsde durup, dedi: “Min atına!” Bele maa bağdı. Mindim atıma, bu önde gedir men de arhada. Men deyirdim ele anca sırası gelip, men bunun tepesine güzden bir dene vurum. Ele semitdedim bunun tepesine bir güz vuram, bu döndü dedi: “Mennen şaka yapma!” Ele meni tutdu, aldı atın gucağına garpızdığınnan bele basdı iki gabırğam da gırıldı. Bağırdım, aman meni öldürme. Meni gene goydu atın üsdüne, dedi: “Mennen şaka yapma!” Az getdih, çoğ getdih; bir galaçaydı... Dedi: “Bura devlerin mekânıdı. Men girecem içeri harbe. Men birinci nara vurduğum zaman bilki tutağlaşdım. İkincide bil ki harb eliyirem. Üçüncüde sesim kesildi, bil ki meni öldürdüler. Sen daha atına min, benim atımı da götürme. Atın terki doludu, götü get.” Bu çıhdı, bir ses geldi. Nara atdı, dedim:” Allah!” İkincide bağdım bunun sesi zayıfdı. Dedim: “Ya bu adam meni yardıma getirdi, yoğsa men gağam geriye gidem!” Vallah men de çıhdım, çıhdım bağdım ki; adama zor eliyir. Adamın nece ki haçernen bir golunu vurdu, bu tüşdü. Bunu gebertdih. Orda gırh dene anağdar varıydı. Gağdı bele anağdarı götdü gapıları aç aça aça aça getdi. Burda da aynı benim gibi birini goyuplar pambığın içine. Orda ele

oluup, eriyip, ölüp, gediip... Orda birez bunun üsdünde ağladı. Elini koydu bunun başının üsdüne, bu canını tavşırđı. Dev, adamdı. Bu peyhliyan da gadındı, elpise geymişdi; erkey elpisesi. O da gocasıydı. O gocasını götürdü, getdi buna gebir gazdırdı. Men bilmirem gadındı. Bunu bele güzelce yudu, heybesinnen kefen çıhardı bunu defin kefineledi, güzelce ora basırdı. Maa dedi ki: “Sen kenara get, meni görme. Birez men ağlıyacam. Bumenin gocamdı, men bunun garısıyam. Sen nameyhremsen, geri get!” “Men geriye durdum, bir zaman bağdım bu gelmir. Getdim hançeri diyh salıp, tüşüp hançerin üsdüne. Hançer dalınnan çıhıp. O da orada ölüp. Bunu da defin kefineledim. Hindi gıbleyi elem sağolsun gadının hepsi bir deyil. Bele de gadın var, ele de gadın var.” Oyudu ki petişah bunu, veziri affetdi. Onnar yedi işdi gôra geşdi, men size heber getdim.

(Eşref Bozdağ)

33. HIZIR'I ARAYAN ADAM

Tarihin birinde bir patışah milleti bele bir yere topluyur. Deyir: “Her kim Hızır eleyisselamı bana getirerse onun bu dünyasını vererem, ağiretine garişmam.” Dellallar bağırdır, milleti topluyur. Bir yaşlı adam, iğdiyâr adam; çoğ fakirdi, bir özüdü bir şanımdı. Bu öz özüne deyir; ‘Acaba men desem eyy...’ Gırş gün de möhlet verir. Gırş güne geder kim getirer... Bu gelir eve, deyir: “Hanım, patışah bele deyir, nâma gönderip milletin içerisine, bele pişey: Kim ki Hızır eleyisselamı bana getirersee men ona artığ bu dünyasını verecem, ağiretine garişmam.” Deyir: “Sen niye demedin?” “Ey!” deyip, “Ay avrat! Aha men dedim, aha dolandı gırş gün geldii; neyidecem?” Deyir: “Başın batsın gırş güne geder de ölerdin zatan getmişdin; ölmesende, gederdin seni afederdi yaşlısan da...” Dedi: “Elese gedim, deyim!” “Get, durma!” Gaçır hemen ordan meclise deyir, barmağını galdırır... “Ne var, iğdiyâr baba?” Deyir: “Men getirecem!” Deyiller: “İğdiyâr baba şâyet getirmesen boynun vurulacağ ha, ona göre!” “Tamam!” deyir, “Vurun boynumu.” De buna daha dem dezgâh dolduruplar, evine getiripler. Ele eliyipler, daha artığ adam zenginneşiib. Gel zaman, get zaman; bu gırş gün tamam olur... Tamam olur; bunun irengi ele saralır, solur. Gorşur ağır. Neyse o şanımdı deyir: “Noyuldu saa bele?” Deyir: “Be yarın ağır, yeyip içersen, keflenirsen, şeberin yoğdu; be yarın ağır benim boynum vurulacağ.” Deyir: “Niye?” Deyir: “Be gedecem patışahın hüzürüne.” Deyip: “Ey sağolasan, onnan golay ne var. Allah böyühdü, sen get, Allah işini düzeldeceyh.” Bu esgiden gedende, tabe yola çığanda fetir felan yapırdılar, beline bağlıydılar; eyhmeyhli... Bağlıyır beline, tüşür yola. Tüşür yola, yavaş yavaş gediir. Demey ele tüşünür; bazı yolun oğalına geçir, bazı buğalına geçir; belee fikirrene fikirrene... Arđadan bir genş gelir: “Selam!” “Aleykümü selam!” “İğdiyâr baba senin bu halın ne, bele yolun

oğalına buğalına...” Deyir: “Oğlum bi şey yoğdur.” Deyip: “Yoğ, sende bi şey var.” Deyir: “Yoğ, bir şey yoğdu.” Genç, iki addım, üç addım ileri gedir. Bağır; arğadan bele bağır e bu gene bele gedir, bele gelir. Tüşünür yanı... Gene durur, bu gelir çatır. Deyir: “İğdiyâr baba derdini söyle, söylemen derde çâre olmaz; derdini söyle bana!” Deyir: “E oğlum men sana ne deyim? Sen de benim gibi bir insan, ey ne yapabilersen derdime?” Deyir: “Sen söyle, derdine inşallah çâre gılarığ.” Deyir: “Gırğ gün bunnan önce patışağ dellal bağırtı. Dedi; kim Hızır eleyisselamı bana getirerse men onu artığ bele zengin edecem. Allah üçün de meni zengin etdirdi, zengin oldum. E şimdi gırğ gün tamam oluup. Ey men nerden bulum ki be bunu? Patışahın hüzürüne gedirem.” Deyip: “Gedeyh baba, onnan golay ne var? E sağolasan men de sennen gelecem.” Deyip: “Gelsen ne cevap verecen?” Deyip: “Gel gedeyh, boşver, gorğma. Men de dedim nedi sağolmuş ya...” Neyse bunnar bereber gediller... Gediller patışahın hüzürüne. O deyip ki: “Sen içeri girende patışağ sana soraçağ ki; yaşlı baba, iğdiyâr baba getirdin mi Hızır eleyisselamı? Sen ona cevap ver. Denen: Patışahım; asger senin, leşger senin, goşun senin, devlet senin, sen bulammadığdan sora men yaşlı adam, men nerden bulacam? Kôr olsun o gözler, ağasını göre tanımya. Sen de, bunu de. Men senin arğandayam, gorğma.” Neyse Deyir: “Heş gorğma, ele gapı mapıyı itele gir; yanı bele sıhılma, büzülme, heş şeyitme, bele ciddi ol...” Neyse bunun dediyini yapır, girir içeri. Bele patışah bele bağır. Birden bire hatırlayabilmir. Deyir: “Kim bu iğdiyâr baba?” Deyiller: “Patışahım, ehdine befa eden şahısdı.” “Hee tamam baba gel, gel!” Deyir: “İğdiyâr baba, getirdin mi Hızır eleyisselamı?” Deyir: “Patışahım; asger senin, leşger senin, guvvet senin, devlet senin, sen bulammadığdan sora men bu yaşlı adam nerden bulacam? Kôr olsun o gözler, ağasını göre tanımya.” Bu gülüür, patışah gülüür.

Dedi: “Evet, evet ıhđıyar bağ hele getirmediyi neyse bir de bizim gözümüzü kôr etdi, tamam mı?” Bele diyende bunun üş denesi yanında oturmuşdu; biri veziriydi, bir vekiliydi, bir de bunun yazıcısıydı; kâtıbı yanı. Deyir: “Vezir de görüm hele ıhđıyarın cezası ne olabilir?” Deyir: “Patışahım bunun cezasını men deyim; bunu güzeel gıyma gıyma yapıp dolduracağsan bir torbaya, atacağsan getsin, bukgeder.” Ele, ele... Kâtıba deyir: “Yaz!” Deyir: “Vekil, sen de görüm hele ıhđıyarın cezası nedi?” Deyir: “Patışahım, bunun hakđı nedi bilirsen?” Dedi: “Nedi?” Dedi: “Bunu cızvız eliyeceyhseen cızdadıp, ele doldurup bir torbuya atacağsan.” Dedi: “Kâtıp yaz, bunu da yaz!” Kâtıp onu da yazır. E dönür bu terefe; o şeye yazıcısına, kâtıbına... Deyir: “Kâtıp sen ne deyirsen, bunun cezası?” Deyir: “Patışahım benim dediyim de geçerli olar mı?” “Tabe!” Deyir: “Bu mecilisde olanın, herkesin sözü geçerlidi.” Deyip: “Mennen olsa bu bir yaşlı adamdı. Beki o zaman fakiridi, sora sana bu sözü verdii, yazığdır. Ne olacağ, yanı sana bir kelme söz deyip; o olmadı olmadı... Bennen olsa ben bunu afederem getsin.” Bele diyende, ağır bunun arđasındaki, ıhđıyarın arđasındaki genc ordadı... Dönüp gence, yanı burdaki olan herkesin sözü geçerlidi. Deyir: “Genç söyle bağalım, sen ey bir deliganlıya benziyirsen. Sen ne deyirsen?” Deyip: “Patışahım bu vezirin var ya; bu dedi gıyma edin bunu. Evet, bunun babası gassapdı. Bu gıymıya alışıp, doğramaya alışıp. Babasının mesleyini söyledi.” Döndü dedi: “Vezir dorđu mudu?” Dedi: “Evet, babam gessepdi.” Dedi: “Bu vekilin var ya, onun da babası cızvızcıydı. Cızvız yapar satardı. Bu da kendi babasının mesleyini söyledi.” Dedi: “Vekil dorđu mudu, baban cızvız...” Dedi: “Evet, benim babam cızvızcıydı.” “Tamam!” Dedi: “Bağ bu kâtıbın var ya; bu da Yemen patışahının oğludu. Babasınnan küsüp, gelip burda sana kâtıplığ yapır. Bunun babası çoğ adeletdi bir patışağdı. O da babasının mesleyini söyledi.” Dedi:

“Patışahım o arĥadakinnen bir sor.” Bu bele dönende bu gayboldu. Gaybolanda bele baĥdı adam yoĥ. “Baay” dedi “Hakgetden de ıĥdıyar baba maa dedi k r olsun o gözler, aĥasını göre tanımıya.” Dedi: “Ne yapalım, getirdim sen sahab olmadın, men neyidim?” O zaman döndü veziri, vekili defin etdi, bunu yerine vezir etdi. K tubını da obirinin yerine gene vekil etdi. Bu ikisi orda birbirine gavuşdular. Bu bele getdii. Bu iş de burda belee.

(Ahmet Akot)

34. ZALOĞLU RÜSTEM

Birgün mübareyh peygumbernen hezireti Eli bir yerde oturmuşdular, gunuşurdular. Mubareyh Eli sordu, dedi: “Yâ resulallah, bennen başga şimdiye geder bu dünya üzüne bele bir peyhliyan, bele bir aslan geldi mi?” “Evet!” dedi, “Yâ Ali, geldi.” Dedi: “Nerde o adam?” Dedi: “Ölmüş şimdi!” Dedi: “Peki o adamnan biz gonuşabiler miyiz acaba?” “Evet!” dedi. Dedi: “Get filan yolun üsde büyük bir mezersanniğ var, orda selam ver; o adam gağacağ. O zaman sen onnan gonuşabilersen.” Bu getdi, aynı mezersenniye denk geldi. Orda üç defa dedi: “Esselamı aleyke yâ ehlel gubur, esselamı aleyke yâ ehlel zuhur, esselamı aleyke yâ ehlel diyâr!” Bele diyende belki mezersenniyhden gırğ elli tene adam gağdı. Bu demişdi ki, o adamın adı Zaloğlu Rusdam... Bele bağdı, ey hansına bağsan; Urusdam, Urusdam... Bu bulamadı. Zaloğlu diyemmemişdi bilirsen, Rusdam demişdi. Bulammadı, döndü geldi bir daha mubareyin yanına. Dedi: “Yâ resulallah, getdim men selam verdim, belke gırğ tene Rusdam çığdı.” Dedi: “Sen Rusdam demieceyhdin, sen diyeceyhdin Zaloğlu Rusdam...” Neyse ikinci döndü, geldi. Gene aynı selamı verdi. Ordan sadece o gağdı. Dedi: “Buyur yâ Ali!” Dedi: “Yâ Ali, burya geder gel!” Dedi: “Çünkü ben okgeder guvvetdiyem ki, okgeder zeyhmetdiyem ki; ayağımın altında torpağ batır, gelebilmirem.” Okgeder guvvetdi bir peyhliyanıydı. “Tamam!” dedi. Bu mubareyh bunun yanına getdi. Bunnan görüşdüler. Dedi: “Yâ Ali madem bura geder gelipsen, benim filan dağın dibinde... İsmi verdi, filan dağın dibinde bir amanatım var; o amanat yerde çürümesin, heç olmasa get onu sen çığart.” “Tamam!” dedi. Bu dağı dedi, dağın önündeki mağarayın önünü dedi, orda bir büyük deyirman daşı var; onu gösderdi. Dedi: “O daşdan galdır, onun altınnan çığacağ.” Neyse, o geldi, geldii aynı mağaranın dibine bele bağdı;

tamam daş aynıdı. Bu ism-i azem duvasını oħudu... Allah'ını çağırđı, daşı nasıl galdırđı; daşın altınnan bir ejderha çıħdı. Ejderha sarıldı mubareye... Dedi: “Tamam yâ Ali artıħ senin son günündü, kelmeyi şahadetini oħu.” Dedi: “Allah'ın heyvanı, peki men saa ne suç işledim ki, ne hagaret etdim ki, ey men sene eyliy etdim. Seneler boyu burda galmışđın.” Dedi: “Eledi, men vuracam artıħ; eyliyine garşı vuracam.” Ne çâre etdi olmadı. Dedi: “Vuracam!” En son dedi: “Mâdem ele, gedeyh dünya üzünde Allah'ın yaratđı ğı üş şeyden soraħ. Eyer heye diyeller, vur diyellerse vur. Yoħ vurma diyellerse vurma!” “Tamam!” dedi. Gabul etdi... Gabul etdiler, bele çıħdılar, payız mevsimiydi. Çıħdılar gıra, baħdılar, gırda ne var; payız, her teref torpaħ morpaħ... Baħdılar bir öküz var orda, af buyur bir öküz vaar. Öküz yaşlı, ıħdıyar bir heyvandı. Getdiler bunun yanına. Baħdılar durumu çoh kötü... Dedi, mubareyh hezreti Eli dedi: “Ey Allah'ın yaratđı ğı hayvan dile gel, Allah'ın emrile gonuş. Men buna bu eyliyi yaptım, bu da şimdi sarılıp, ejderha burama illaha deyir seni vuracaam. Şimdi artıħ sen bilirsen, vursun mu, vurmasın mı?” Dedi: “Yâ Ali ben de deyirem vursun!” Dedi: “Niye Allah'ın heyvanı, peki men buna kötülüyh yapmadım.” Dedi: “İnsano ğlu nankördü, çünkü men de zamanında öyle bir deliganlı bir öküzüdü; yirmi nüfüsü besdiyirdim. Yirmi nüfüs saħlıyırdılar, boynuma duva asırdılar, boynuma muncu ğ asırdılar... Aha şimdi yaşlandım, daha üzüme baħan yoħ. Meni atdılar o gırın düzüne... Burda men torpaħ mı yiyecem, artıħ daha halım perişan... Men de deyirem vursun.” Bele diyende, dedi: “Tamam!” Dedi: “Galdı iki şartımız.” Yendiler, geldiler... Geldiler, bir suyun kanarınnan bele geçirdiler, mubareyh suya dedi: “Ey Allah'ın temiz suyu, Allah'ın emiriyle gonuş, ben bu adama bu eyliyi yaptım, bu ejderhaya. Bu ejderha da şimdi meni vurma ğ isdiyir. Sen ne deyirsen, acaba vursun, vurmasın?” Dedi: “Yâ Ali, ben de deyirem vursun!” Dedi:

“Niye ki vursun, sebep ne ki? Men buna kötülüh yapmadım.” “Evet!” dedi. “Sen kötülüh yapmadın, insanoğlu nankördü... Baħ men taa insanoğlunun, af buyur her kötü pisdiyine geder temizliyirem. Gene de elini, yüzünü yıhıyanda benim üzüm tüpürüller. -Baħ suya tüpürmeyh demeyh günaħdı- İnsannar elini, üzünü yıħadıħları zaman benim üzüm tüpürüller. Onun üçün insan nankördü. Men de deyirem vursun.” Aha galdı bir şartdarı... Geldiler, bir epey ilerlediler, baħdılar bir tilki gedir. Tilki bunnarı gördü, gaşmaya başladı. Bu mubareyh, ism-i azem duvasını oħudu, Allah’ın emriyle dedi: “Bizden sana zarar gelmez!” Getdiler bunun yanına, dedi: “Allah’ın heyvanı men bu ejderhaya bele bir iyiliyh yapdım, bele bir insanıħ yapdım. Şimdi bu sarılıp meni vurmağ isdiyir. Ne deyirsen; vursun, vurmasın?” Dedi: “Men garar vermem bele, baħalım bu ejderha nerden çıħdı?” Dedi: “Filan yerden.” Dedi: “Men inanmıram bunun o deliyhden çıħdığına. Gedeyin bereber, bu ilan da benim yanımda sennen ayrılısın, girsin o deşiyे çıħsın; o zaman men garar vererem. Yoħsa bele imkân mı var, bu galınnıħda, sen deyirsen bele bir deşiyhdi. Bu galınnıħda nası ordan çıħdı, nası?” Garar verdiler, geldiler deşiyin yanına; gelende bu tabe bunnan ayrıldı. Sallandı, deşiyе sallananda dedi: “Yâ Ali yüyhle daşı üzerine!” Daşı basdırdı üzerine, gapandı galdı. Dedi: “Tüşmanınnan seni gurtardım.” O zaman mubareyh hazireti Ali dedi: “Ey tilki, sana silah çeken eller gırılısın!” Şimdi atalar sözüdü... Diyeller ki: Bir tülküyü öldüren bir adamı öldürmüş gibidi. Tülkü okgeder şeydir. O zaman artıħ onu o beladan gurtardı. Bu bele.

(Ahmet Akot)

35. SÜLEYMAN PEYGEMBERNEN ZÜMRÜDÜ ANKA

Süleyman peygamberin zamanındaydı... Bir zümrüdü anka geldi, dedi ki: “Ya peygamber mesele bir kız birine giderse o, onun neyidi?” Dedi: “O, onun kısmetidi. “Batıdan” dedi “doğuya eyer kısmeti ise o, onu bulacaḡ.” Dedi: “E bele de şey olar mı? Ya peygamber, sen bele deyirsen ama bu geder yoldu!” Dedi: “Men deyirem sözüümü. Sen gabıl edirsən et, etmirsən etme.” “Peki!” dedi “Bunun sonu ne olar?” Dedi: “Sonu; batı padişahının gızı, doğu padişahının oḡluna gedecyḡ. O, onun kısmetidi.” Bu neyitdi? Getdi batı padişahının gızını bir günde vırdı, götürdü bir denizin ortasında... Esgiden, gine de var denizler ortasında şeyler; gayalar... Bunun yerinde yuva yaptı, bunu goydu orya. Dokguz sene, seggiz sene, gaş sene geşdiyse... Gızın erriyh zamanı geldiyinde, batı padişahının oḡlu da gemini mindi, gezmeye çıḡdı. Bele bir rüzgâr teletim yaptı, gemini darmadaḡımeledi. Doḡu padişahının oḡlu bir taḡdanın üzerinde, galdı denizin içinde. Rüzgar bunu vırdı, vırdı, vırdı... Düz götdü, atdı o gızın yanına. Götürdü ora. Yanaşanda, bu baḡdı e burada bir cannı bir insan var. Sordu: “Ya, sen necisen?” Dedi: “Valla, meni bu zümrüdü anka getirip. Ele getirip, atıp bura.” “Peki, bir kimsem var?” Dedi: “Yoḡ, ele bir menem bir de zümrüdü anka. O da gedip. O, filan sahatdarı, filan zamannarı geler.” Neyse bu da çıḡdı adıya. Eme ada da böyüyhü da; ormannıḡdı. Dedi: “Gizden ginen! Seni görüb elese parçalar o seni.” Bu girdi ağaşdarın maḡaşdarın altına, ora bura... Zümrüdü anka giderken onnar orda söyhbet ederdi. Bu gız bir gün dedi ki: “Menim canım sıḡılır. Meni her gün... Sen getdin mi meni endiresen aşāḡı. Men gezecem, dolaşacam!” Tabe zümrüdü anka deyir; bura kimin ne işi var? Zümrüdü anka bunu endirir aşşāḡı. Bu, gedeynen söyhbet edir. Zaman azalanda bir gün gız deyir ki: “Maa bir dene deri bulasan, men içinde girip yatacam. Ceyran derisi...”

Zümrüdü anka guşu gedir bir ceyranı tutup parçalıyır, derhal çıhardır derisini. Getirir onu da goyur ora. Bu, derinin içine girir oynuyur. Onnan soyra derini yendirir aşşağı. Girir içine, oynuyur oyana buyana... Gelende derini galdırır, goyur yuħarı. O anda çocuħ girir derinin içine. Onnar orda güzel bir söyhbet ediller, gonuşullar. Zaman gelir, peygemberin zamanı ki gelir... Bu gızdarın evlenme zamanı gelende zümrüdü anka gedir, deyir: “Ya, peygember sen bele dedin. Baħ aradan da on gün geçir, bu bunnan evlenmez. Gız benim elimdedi.” Deyir: “Peki, get gızı geti!” Gelir, gıza deyir: “Gir derinin içine!” Girir derinin içine. Gede de zatan derinin içindedi. Alır ciynağına, dorğuu aparır, goyur padişahın önüne. Süleyman peygemberin önüne. Gıza deyir: “Çıħ dışarı!” Çıħanda deyir: “Onnar, yirmi gün, bir ay bunnan evelce evlenip.” Deyir: “Ya peygember, budura...” Gediye deyir: “Çıħ dışarıya!” Gede de çıħır. Baħır ki, hakgeten de gede de bunun içindedi. Boyul o zaman deyir ki: “Nesip nese, odu; bunun kurtuluşu yoħdu!”

(İmamverdi Eyrice)

36. TÜLKÜDEN GORHAN

Varıydı, yohuydu bir tülküden gorhan varıydı. O eşiye çıhmazdı. Deyirdiler eşiye çih. Deyirdi aman gulağlarımı tülkü yiyer. Çihip deyip ay bacı... İki bacıymışdar. Bacısına deyip: “Sen çih damın üsdüne, kireci doldur un kimin ele. Denen başına daş tüşsün pütün millet unu yığdı kutardı, heş bize çatandeyil.” Bu bacısı gağıp, çihip damın üsdüne kireci eleyip. Bu da, arvadı da gelip deyir: “Ay seni ölesen gağ, çih eşiye! Be pütün millet unu daşıyip kutardı. Bize heş un çatmadı.” O, bunu iteliyir eşiye, gapıyı örtür. Bu epeyce durup, oyana bağıp, buyana bağıp... Deyip men belesine gağım gedim görüm hele. Gedip, gedip... Deyir bu nedi yeddi gardaşıymışdar. Onun birine iras gelir. Deyir: “Valla sen de gel bizden ol, olağ sekgiz gardaş.” Deyip: “Olsun gedeyh!” Bu devler oduna gedillermiş. Bunnar gazmaynan odunnarın dibine vurur, ipnen ağaşdarı çekip getirillermiş. Bu neyniyirmiş? Bu da gedip gedip, bele çekip biri gelmiyip. Bunnar ele ele bir gün... Bunnar yeddi gardaşdılar da. Günde biri suya gedirmiş. Tuluğ, yeddi tuluğ... Sıra gelip buna. Deyipler: “Gardaş sıra sendedi.” Bu tuluğları atır çiyinine, gedir. Gedir deyir: “Bao bunnarı doldursam heş men yerinmen gağammanam!” Bu gedip ora, özü doyuncağ suyu içip... Tuluğların hammısını köpdürüp, atıp çiyinine. Atıp çiyinine gelip. Çöreyh yeyirmişder. Deyip: “Gardaş goy evelden su içim boyul...” Onnarın yalannan köpünü yatırıp. Deyipler: “Sen bunu hardan getiripen? Bu bizi öldüreceyh.” Bu getirir bunun yatağına... Bunu ayrı yatırillarmış. Yatağına bir yeke kötüyh gayup, adam kimin. Yorğanı da üsdüne örtüp. Özü de çihip tağcada oturup. Deyipler: “Gardaş gelin, çöreyi yedi yatdı.” Ağacı götürüpler bunu ele eliyipler, ele eliyipler... Deyipler: “Öldü, gağah gedeyin!” Gedip bunnar yatıplar. Bu da aparıp eşiye çırıp, gelip yatıp. Gelip yatıp. Sabağnan gağıp deyip: “Oo gardaş ele böyün men yuğu

görmüşem. Golum, kığım ele arğıyr. Ele canım arğıyr.” Deyipler: “Dedenin evi yıhılmasın, biz yeddi adam döymüşeyh bu ölmüyüp. Gağ, bunu hardan getirip sen apar orya goy.” Bunnarın altunu varmış, yeddi gardaşın. Deyip, “Gardaş, men de size gardaşam da be.” Getiripler altunu bölüpler, veripler onun çiyine. Deyip: “Gardaş men bunu götürmem. Bu meni getiren aparsın eve goysun, gelsin. Aha boyul onu yanına salıp, götürüp, getirip. Kôya gelip. Kôyda uşahlar gaça gaça gelir ki, babamız gelir. Devi görmesinnen uşah bir metire göye gağır. Deyip: “Boo, gardaş gaş, gaş, gaş... Gayıt, gayıt seni öldüreceyler.” Altunu alıp, atını da alıp... Dev de gayıdıp gedip. Arvat deyip: “Ay başına daş tüşsün, be eşiye çıhmırdın ne!” Deyip: “Heey men getdim yeddi devi yallatdım!” Aha o da pitdi.

(Banı Kızılbulak)

37. GIZIL İNEYH

Varıydı, yohuydu, günnerin bir gününde bir nahırçı varıydı. Bu nahırçıyın iki dene gızı varıymış. Birinin anası var. Birinin de anası ölüpdü. Birinin adı Fatma'dı. Fatma'nın anası ölüpdü. Bunnarın varrarı yohları... Dedesi nahıra gedirmiş günüz. Bunnarın bir dene ineyhleri var, teyh bir ineyhleri. Bu ineği bu gız, Fatma... Öyedi da, bir bele yun verir, deyir: "Apar get bu ineyi de otar, bu yunu da eyir genen! Eyir genen, aħşam olanda geti!" Bu deyir ki: "Neteri men bunu eyirim, neteri gayırım?" Ele öz özüne diye diye... Allah tele bir yannan bağlasa bir yannan açar. Öz özüne diye diye galır. Ele birden yel gelir. Bunun elçiminin birini götürür, gedir. Götürür, gedir, deyir: "Be men ne cevap verecem anama?" Yelin dalına tüşüür, gediir. Elçim harya gedir, o da ora gedir. Deyir:

"Ay yel baba yel baba,

Elçimmi sal baba,

Anam öyedi,

Meni döyedi..."

Ağlıya ağlıya gedir. Yel aparır, bir goca garının bacasınnan salır bu elçimi. Goca garının bacasınnan salanda çlır bacanın üsdüne, deyir: "Ay nene, ay nene imanına gurban olum! Menim yel elçimimi getdi. Anam öyedi, meni döyedi." Deyir: "Ay gızım yen aşığıya gel! Gel aşığıya!" Deyir: "Bilmirem ki yol hardadı." Deyir: "Filan yerden dolan, gel ginen!" Dolanır, ağlıya ağlıya gedir. Arvat da bir iħdiyar arvatdı, oturup bele tendirin gırağında. Deyir: "Ay gızım noldu?" Deyir: "Baħ, yel bunu getdi senin bacannan saldı!" Arvat götürüp, yanına goyup ayriyeten. Deyir: "Ay gızım, bir menin o bucağıma zadıma baħ. Oralara bir baħ hele necedi bucağım? Hele gör kirridi mi, temizdi mi?" Oralara baħır;eledieledi her teref zibil mibildi. Deyir: "Boy, ay

nene imanına gurban olum seninki yaħcıdı. Anamınkieledi zibil, küllüyh, pis...” “Al gızım!” deyir “Sana gurban olum götü. Bu elçimi götürersen, gedersen. Elçim budurhana!” Verir buna. Deyir: “Bunu götürersen, gedersen. Gavaħdan bir dene gara su çıħacaħdı. Yoħ bir ağ su çıħacaħdı gavaħdan. O ağ suynan itder ürüşeceyh, adamlar gülüşeceyh... Sen dönüp dalına baħmazsan, heş baħmazsan. Orda sen o ağ suda temmizce çim ginen. Ağ suynan çim ginen. Bu gara sudan götürersen, eyilersen ağ suda çimennen soyra gara sudan başına gözüne çekersen. Gedersen, gene bir menzil gedersen; bir dene gırmızı su çıħacaħ gabağına. Gırmızı sudan da götü, bu yanaħlarına bele çeyh ginen. İtder ürüşeceyh, adamlar gülüşeceyh... Dönüp dalına baħmazsan, heş baħmazsan.” Deyir: “Peki!” “Gedersen” deyir “bu ineyi de bu elçimini de apararsan... Gızıl ineyhdi. Gızıl ineyin nağılıdı... Bunu götürersen, gedersen gızıl ineyin gabağına tökersen. İneyh senin arħadaşındı. Tökersen yiyer. Sen de sarıyarsan, gılpunnan sarıyarsan.” Deyir: “Peki!” Bu ne deyir onu eliyir, ne deyir onu eliyir... Aha sarıyır bir bele yumaħ! Galanını da verir ineyh yeyir. Sarıyır, aħşam olur. Aħşam olur, bu ineyi gatır gabağına götürür gedir. Otarır da ineyi. Gatır gabağına götürür, gedir. Deyir: “Anayın gôruna sıçalar, kutardın?” Deyir: “Be anne, kutardım baħ! Budahana hammısını eyirdim.” Sabağna iki bele goyur. Bir de bir çöreyh goyur. Deyir: “Götü bunu, götü apar get bunu! Orda bunu şey ele; aha eyir ginen aħşama kimin. Aħşam niye tez gelirsen? Gün batanda gel!” Bu deyir, o deyir... Deyir: “Peki! Sen ne deyirsen men onu...” Elece getirir. Getirir gene ineyin gabağına tökür. Bu o bir dene çöreyi yeyir. İneyh de onu yeyir, buda sarıyır. İneyh onu yeyir, bu da sarıyır. Bu oturur ineyin yanında tüşüne tüşüne. Otarır, ineyh doyor, aħşam olur. İneyi gabağına gatır, getirir. Arvat deyir: “Eyirdin?” Deyir: “Heye!” Öz özüne gızına deyir... Bir dene yaman günnü, gotur bir gızı varıydı. Deyir: “Ay gızım, bu

bele deyil! Bu olmaz bele! Bu neteri işdi? Bu, bunu aparır, yığır, sarıyr, getirir... Bunu ne tez eyirir, sarıyr? Yoğ, sabahda ineyi sen apar get ginen.” Deyir: “Yağcı!”

Hayınnığınan da, hayın olmasa... Sabağna ineyi bunun gabağına gtır. Bir dene de elçim verir. Bir dene verir. Buna verir, bir deniyi buna verir. Götürür gızı ineyi... Getirir ineyi ötürür orya. Ey teşinin başına salır, hırt gırılır. Teşinin başına sarılır, hırt gırılır. Eyirebilmez. Deyir: “Cehemmene olsun! Anamın dedesinin gôruna sıçım. Men bunu gayırabilmenem!” İneyh de bele dönüp bağır buna. İneyh de ele bil adamdı! Bezi mal ele adamnan betardi. Ağşam olur, bu ineyi gabağına gtır, o goyduğı bir deneyi de goltuğuna vurur, gelir. Gelir, neyse gelir, gelir birez... Deyir: “Ay Allah be men ne diyecem bu anama? Neteri eliyim? Men bunu eyirmedim! Ele yağcısı budu; deyim hesdelemişem.” Anası deyir ki: “Ay gızım, be sen ne gayırıpsan? Be sen bunu niye eyirmedin be? Hanı be?” Deyir: “Ay ana ele hesdelemişem. Sabağ gedim eyirerem.” Sabağ da gene bir aynısını goyur. Goyur gabağına, götürür gelir. Getirir, gelir; getirir ne geder eliyir teşinin başına salır, gırılır. Birden yel gelir, bu elçimi götürür gedir. Götürür gedir. Bu yelin dalına tüşür. İneyh de orda galır. Bir dene de çöreyi var; yarısını yeyip, o da orda galıp. Deyip: “Ay yel, senin haşa haşa genedine bele bele eliyim! Filan eliyim, bele eliyim...” Söye söye gedir. Gedir gene aynı arvadın bacasınan salır. Salanda deyir: “Ay arvad ey, senin imanına... Menim zadımı getirip, elçimimi getirip salıpdı yel. Yelin genedi bele, filan bele...” Deyir: “Gızım kifir söyleme! Tüş, gel elçimin burdadı. Verecem, tüş gel!” Tüşür gelir. Deyir: “Elçimin budahana burda. Hele benim bucağıma zadıma bir bağ gör.” Bağır, deyir: “Seninki hamısı kirdi, hamısı poğ püsürdü.” Buda içinnen deyir, alacağın olsun! Deyir: “Gızım gurban olum elçimin odura ordadı, götü ginen.” Götürür getmeye, deyir: “Dur, getme ginen! Hele getme! Sa söz diyecem!” Deyir: “Ordan bir

dene, gabağına bir ağ su ıhacağ. Onnan keersen. İtder rseceyh, adamlar glseceyh... Bir de bir gırmızı su ıhacağ; onnan da keersen. Bir gara su ıhacağ; onda soyunarsan mkem imersen. İtder rseceyh, adamlar glseceyh... Dönüp dalına baharsan.” Fatmıya deyip bağmazsan, buna deyip bağarsan... Bu da deyir: “Peki!” Gızın bağı batsın. Gedir bu sulardan keir, o gara suda imir. Ele olur, ele olur simsiyah. Anası deyir: “Biy benim evim yıhıldı.” Ağşam gedir eve, aynı elim. Elimi arvat verip, götürüp gelip. Aynı elim. “Az be sen ne gayırıpsan?” Deyip: “Heç zad, ne gayıracam ay ana! Ele esdelemiğem!” Deyir: “Yoğ, bu bele deyil!” Arvat bir teğ reyh piğirir. Bunun hamısını serir, gupguru... Bu reyi yere serir. Aha sdne bir Şeyler serir. zn yığır, üsdüne yer gayırır orda. Deyir: “Bunun sdnde men yatacam. Baban gelsin, nağırdan gelsin dene; anameledi ölür, esdedi!” Bu o yana dnr; eyhmeyh ırt ırt ırt eliyir. Buyana dnr; eyhmeyh ırt ırt ırt... Kiği deyir: “Ay arvat, o nedi ırtıllıyr be? Niye ele eliyirsen?” Deyip: “lrem! Pütün gabırđalarım gırılır, hamısı ırt ırt olupdu.” Deyip: “Be neyniyeyh? Dur gedeyh doğdura!” Deyip: “Yoğ, iki arvat gelmiğdi yanıma. Dediler; gızıl ineyi kesesen, derisine tşersen yağcı olarsan!” Gollarını ermedi, ineyi kesdi. Gara gız elbehencene ineyin derisini getdi. Geldi anasını pyhdler, ossahat etinnen ıhırttı. Tendir yanırdı, tendire tutdu yemeyi. “Boy, ay ana! Eledi, zehardi!” “Biy anan lsn! Senin anan ölsün, esdesen onun zehardi.” Neyse salır deriye, eti de gız yemir. Fatma gelir, eti götürür, tertemmiz yeyir. Gızıl ineyin yanına gedip. Peyede gedip gızıl ineyin yanına, deyip: “Ne deyirsen gızıl ineyh? Be seni ldreceyhler. Maa bir yol goy ginen.” Deyir: “Yol goyduğum odu: Menim etim onnarın hammısının ağzında acı olacağ. Teyh seninkinde Őirin olacağ. Menim etimi yığarsan, hamısını piğirersen smyn yığarsan bir gaba. Bir Şeye yığarsan, bir torbuya. Onu benim

aħırına basırırsan. Bir mum günün olanda, dar günün olanda meni taparsan... Gelersen aħırdan onu eersen, ona baħarsan.” Deyir: “Peki!” Ağlıyır, oda ağlıyır. Hansı gelir tutur, ineyin eti zehardi. Arvat deyir ki: “Ay kii yığ, apar onu bir yeri gaz doldur iine.” Gr analıh nicedi ha! Kii de birez ağlı varıymış. Kii deyir ki: “Ay arvat, niye aparıp yığıram? İki u dene de gomulara...” İmambehimider. Deyip: “Onu gayır ginen temmizcene goyun gavırılısın. Bunu yeyir da, Fatma yeyir da goy yesin yazıhđı, Fatma yesin.” Deyir: “Biy, Fatmacıh yesin?” Deyir: “Az di goy yesin! Canım niye benim malım deyil mi? Niye yere basırıram?” Aha tutur Fatma gzel hamısını... Bir de bir imambeh arvat varımı. Gelir Fatmaynan bunu gayırılılar. Gazana goyup, gavırılılar. Kflye goyur. Fatma gedirmiş, onnan getirirmi, yeyirmi. Bunu da arvat bilmir ha! Bunun gemiyini de yığır, bir torbuya doldurur. Bunun ağzını tikir, aparır goyur gızıl ineyin aħırına. Aħır eir, onun aħırına basırır. Bu da, arvat da... İneyin derisi de getdi, arvat da gahdı. Bu gara zırtıh gızınnan zd... Bir gün petiahın oğlunun toyu olupdu. Petiahın oğlunun toyu olupdu. Bu, gızını beziyip, gayırıp... Geyindirip, eliyip, gızını götürüp gedip. Gedipler toya. Toya gedipler. Bu, iki teneke darıyı yere seyip, bir gulplu gazan da orya goyup; iine de iki kilodan oğ duz seyipdi. Suyun iine seyip, garidırıpdı. Deyip: “Men gelene tamam, bunu ağlıyarsan; kirpiyinnen suyunu o gazana doldurarsan. Darıyı da yığarsan orya doldurarsan.” Fatma oturupdu darının baında. Yere seyipdi... Deyir: “Ay Allah be men neteri eliyim?” Ağlıyır... “Men neyniyim be?” Baħır bir arvat geldi. Arvat deyil, bir derviş geldi. Deyir: “Ay gızım, niye ağlıyırsan?” Deyir: “Ay derviş baba sen gelipsen. Men de analıhđı... He piey veremmenem. Gzm sde, get ginen!” Deyir: “Gzn var olsun gızım! Bu ne idi?” “Sen benim derdime hal elemiyesen ki!” Deyir: “Eliyecem belke gızım! Denen!” Deyir: “Gel otu yanımda

deyim.” Deyir: “Bu ne işdi?” Deyir: “Bele bele...” Deyir: “Duzunuz var?” Deyir: “Var!” “Su var?” Deyir: “Var!” Gazana su da goyupdu. Deyir: “Süpürgeniz var mıdı?” Deyir: “Süpürgemiz de var!” Süpürgüyü getirir, temmuz süpürür, yığır gazana doldurur. Deyir: “Gızım o duzu da onun içine at! Boyul garışdır.” Gözün suyu aılır şeylidi, duzdudu. Bu da dervişin elinnen öpür, ayağınnan öpür; durur gedir. Derviş gedir. Deyir: “Hele men durum gedim görüm hele bu maa bele dedi gızıl ineyh... Hele görüm, bunun aılırına bahım görüm onun noyuldu gemiyh memiyi?” Gedir, açır, bahır o torbaynan bir hammısı patlar, elpise. Bir de bele maşmerden ayakgabı... Bunnarı geyinir hammısını. Gözelcene ayakgabıyı da alır, geyinir. Gedir, petişahın toyuna gedir. Petişahın öz oğlunun toyu deyil, gardaşının toyudu. Gedir orda cebinin birine para goyur. Birine de ele ocağdan kül goyur. Gedir, bahır herkes... Deyen, gülen, yeyen, içen hamısı... Bunnar bele büzüşüpler, gızınnan ikisi gapının arhasında oturuplar. Girende heresi bir yannan hanım ge, hanım ge!.. Bu bele partıyı sepir onnara. Onnar deyir: “Ay hanım bize de ver! Ay hanım bize de ver!” Bir avuc ona kül atır, bir avuc gızına. Gızına da atır özüne de. Kül atır, bu çihır gedir. Aradan vurur, çihır gedir. Bunnar aşıama tana orda oturullar, bir gab yemeyh vermiller. Kim vereceyh, nahırçının şeyidi... Aşşam gelir. Gaş gabağı tükölüp. Bu da gelir sudan, körpünün yanından keçende o ayakgabının bir tayı tüşür suya. Köprünün orya tüşür. Tüşür suya, deyir: “Olsun taha neyse!” Çihır, gelir. Getirir gene aynı yerine basırır, oturur. Gedir oturur gazanın başında. Bahır bu geldi gızınnan barabar. “Yetimçe hamsını doldurdun?” Deyir: “He doldurdum!” “Hele bahım!” Bele ağzına alır, bahır ki duzdudu. Herneyse ele galır. Deyir: “Niye ele eliyirsiniz be ay anne?” Gız deyir: “Biz hanım geldi; ele geyinen, kecinen... Geldi o terefe, mecilise para dağıtdı; bize de bir avuş kül anama birinde maa...” Deyir: “Boo yazıhlar, yazıhlar!” Sabağ açılır.

Petişahın oğlu atı aparır suvarmağa. Atı suvarmağa aparanda bağır ki; at kişnedi, geri gayıtdı. Deyir: “Ya, at niye bele eliyir ay Alla?” Gene suvarır. Ordan üzgüçüleri çağırır, deyir: “Ge gör hele, bağ burda ne var bu bele gayıdır geri? At niye gayıdır geri?” Üzgüçüyü çağırır, üzgüçü bağır: “Gılbıyı elem sağolsun bu ayakgabıdı! Bir tek ayakgabı... Mağmurdu özüde.” Getirir onu eve. Ayakgabıyı getirir, kâğıda pükür; goyur cebine götürür gelir. Atı da götürür gelir. Götürür gelir, deyir: “Ana!” Deyir: “Nedi?” Deyir: “Ana bu ayakgabı suya tüşüp. At ne geder eledim su işmedi. Üzgüçüyü çağırdım, üzgüçü bunu çağartdı. Bu ayakgabıyı götürersen elimnen kurtulmazsan haa! Götürersen nağırçı demezen, çoban demezen bunnarın hamısının gapısında gedersen bu ayakgabıyı hansının ayağına oldu; onu maa alarsan. İlder nağırçı olsun, isder ne olur olsun...” Deyir: “Peki! Oğlum gedecem!” Bu ayakgabıyı götürür; kağıza pükür, goltuğuna vurur. Götürür, gedir. Tüşüür, bu akgabıyı gezdendirir. Heş birinin ayağına olmur. Birine hırda, birine yeke; birine hırda, birine yeke... Ele geliller nağırçının evine. Nağırçının evine geliller. Arvat... Oğlu da yanında, oğlu da yanında ha! Açıır gapıyı. Arvat bir hala galır. Gızına deyir... Getirir ayağını yuyur, gayırır, birez gaşıyır eliyir... Deyir: “Keşge ola! Gızıma ola!” Gağır, gayırır, geyindirir, eliyir... Fatmacığı da salır tendire. Elinde nağışdı corap toğuyur. Bir de bir ðoruzu var Fatmanın. Arvat bilmir, o ðoruzu da öldürerdi. Arvat bilmir, yadına tüşmür. Bu getirir gızını deyir: “Gurban olum gey gey...” Arvat bağır, bağır yoğ ayağına olmadı. Olmadı diyende ðoruz birden gelir, deyir ki: “Guk gulu guu Fatma tendirde, eyağları küfledel! Elinde bir nağışdı corap toğuyur.” “Kışe kışe, sen neye geldin? O ne deyir?” Arvat deyir: “Niye goymursan konuşa? Hele göreyh ne deyir!” Petişahın oğlu da deyir: “Ey teyze di goy desin göreyh ne deyir da!” Dillenmir, susur, gedir orda durur. Açılar tendirin ağzını Fatmıyı çağardıllar.

Çağardılar, bunun ağına geydiriller. Ele bil ağının üsdüdedi. O akgabıyı da götürüller, gediller. Götürüller, gediller akgabıyı da... Aha arvadın iki eli olur bir başı olur. Özünü döyür. Deyir: “Boo bu petişahın oğluna gedeceyh!” Bunu götürür, gedir deyir: “Ana aħşama, bu naħırçı gelen sahat elçi yolluyarsan! Gedersen, özün gedersen!” Gedir naħırçıya. Naħırçı aħşam gelir. Gız oraları süpürürmüş. Temmiz temmiz süpürürmüş. “Biy onun anasının gôruna sıçım, gör nece eleyaħ satın alıp! Hele baħ!” Söyür. Söyende bu seher boyul bir gonşu gelir, deyir: “E niye söyürsen buna? Ey ne işin var? Goy süpürsün gayırsın belke gonaħdı evine geleceyhdi.” “Cehemmene gelsin, neyime gelir gonaħ?” Aħşam olur, naħırçı gelir eve. Naħırçıyı gelir evde tapır. Naħırçıya deyir: “Bele bele...” Annadır, benim size annatdığım kimin. Kişi deyir: “Böyütmüşem bir gızdı, sana gurbandı! Apar get!” Gede de gelip onnan barabar; anasinnan. Ayakgabıyı bele cibinde getirip. Geyindirir kişinin yanında, aakgabıyı ağına geyindirir. Baħır aakgabı ayağının üsdüdedi. Deyir: “Nene men bir şey demirem. Bir gızdı, sana gurbandı. Götü isdiyirsen hindi get!” Gede deyir kinen: “Baba, seni bu dünyanın malına geni eliyecem. Her şey verecem saa.” Naħıra da goymur gede. Bu gızı aħşam getiriller. Buna şirni içiriller, bunun barmağına üzüyh taħıllar. Bunu getiriller, veriller buna. Bu, toynan moynan götürür gızı gedir. Götürür gedir, arvat gara geyir göy bağlıyır. Arvad ölür, arvad ölür, deyir: “Be men neyniyim? Menim gızım galdı evde, bu getdi. Men bunu neteri eliyim? Men ne elac eliyim öldürüm bu gızı?” Sabağna deyir: “Onun patlar matlarını aparaħ, yuyayħ. Bulağın üsdünde de çimizdireyh.” Gız da hamiledi. Çimizdireyh diyende gızı görürür gedir. Gızınnan özü gedir ha! Gediller bunun evine. Deyir, gaynesesine deyir: “Gelmişem gızımın evine. Gızımı aparam gedom. İzin ver, aparım patlarını zadını yuyum orda bulağda.” Aparır gedir suyun başında teşde goyur gızı. Teşdi

galdırır, gızı salır suyun içine. Orda gız galır suda. Gız orda galır. Bu getirir öz gızına onun patlarını geyindirir, eliyir; aħşam götürür gelir. Getirir bir gavırlıħ buğda, gavırğa gavırır; gızının cibine tükür. Aħşam olur, gocası deyir: “Bu nedi, bu nedi yeyirsen sen Fatma? Bunu nerden aldın?” Deyir: “Anam bir avış daşdı gavırğa vermişdi. Onu goydum...” Deyir: “Birez de maa ver ginen!” Deyir: “Yoħdu daha, kurtuldu daha.” Neyse şafağ açılır. şafağ açılır, bu gene atı aparır suvarmağa; at gayıdır geri. Gayıdanda geri baħır nedi... Gene bu üzgüçüyü getirir, salır o suyun içine. Biy baħır Fatma orda doğup, bir de bir oğlu... Onu da saçına bölüyüpler, veripler bele gucağına suyun içinde. Fatmayı çıhardır. Çocuğuda pükür, götürür çıħır gelir. Atı da çeke çeke götürür gelir. Fatmayı da götürür, gelir. Getirir, goyur... Anası deyir: “Bu nedi?” Deyir: “Bele bele, benim başıma bu iş gelip! Menim başıma bele eliyipdi. Gör ne iş gelip!” Fatmaya deyir: “Bu ne işdi?” Deyir: “Bele bele... Meni çimizdirdi, helledi saldı meni suyun içine. Suyun içinde galdım.” Orda da günüymüş, doğum günüymüş. Ele orda da doğur. Deyir: “Sen de denen bacım gelsin men bacımı görüm.” Bacıyı demir heş. Deyiller: “Petişahın anası seni çağırıpdi. Bacının gaynenesi seni çağırıpdi.” Deyir: “Bee o getmişdi heş çağırırđı? Heş maa bişey deyirdi? Görürsen, gızıma sebep çağırır.” Gara gızı çağırılar. Oturullar, danışıllar, anasına deyir: “Tendiri ele galıyarsan, ele galıyarsan; gıpgırmızı galıyarsan tendiri.” Buna bir fend eliyiller. Aparır tendiri galıyır, gız da gelir. Petişahın oğlu mendilini yuyur. Eline su tüküller yuyur, deyir: “Arvadımın hansı meni sevirse gelsin benim mendilimi tutsun, gurutsun.” Ordan gara gız gelir, bunun mendilini tendire sallıyır. Tendire sallıyanda gara gızı tendire basır, pişir. Çıhardır bir tepsiye goyur, verir nökere, deyir: “Apar bunu o nahırçının arvadına ver ginen!” Üsdüne de bir gırmızı yaylıħ çekir. Bunnar da galağ gurullar. Deyir: “Be anasının

goruna... Getmişdi, heş maa pay gönderirdi? Görürsen, baħ maa pay getiripdi.” Obiri gara gız gaçır elbehencene, deyir: “Hele gedim görüm bacım ne getirip?” Gelir deyir: “Ay ana dedeyin evi yıhılsın, ele bacımın gözderi ağara galıp.” “Kes, ey Allah elemesin. Ele danışma!” Arvat alır, baħır ki gızıdı. Boyul ĥonçuya goyup, gönderipler anasına. Birez ağlaşıl lar oyan buyana. Onnar ele getdi, men de size ĥeber getdim.

(Nazlı İden)

38. [ÇOCUĞU OLMAYAN PADİŞAH]

Bir varmış, bir yokmuş... Evel zaman içinde kalbur zaman içinde, esgiden, önceki zamannarda bir patışah yaşarmış. Bu patışahın heş bir zaman, ne yapırsa yapsın çocuğu olmurmuş. Kendisi patışah olduğu için normalinde de mesela birden çoğ evliliyh yapmışdı. İki veya üç, veyahut dört, beş evliliyh yapmışdı. Ama çocuğu olmurdu. Bunun çocuğunun olmadığını duyan bir goca garı buna bir elma getirir. Deyir: “Eyer çocuğunun olmasını isdiyirsense bu almanı soyacağsan, gabığını ata yedireceyhsen. Almanın kendisini de eşderinin hangisinnen çocuğunun olmasını isdiyirsense, ona yedirdeceyhsen.” Bu şah da aynısını yapır. Aynı goca garının gelip dediği kimin o şekilde yapır. Aradan geçen bir müddet, bir zamannan soyra gadın da doğuracağ duruma gelir, at da doğuracağ duruma gelir. Gadın da doğur, at da doğur. Yanı çocuğnan tay aynı yaşda olmuş olur. Zamannan o çocuğ da büyüyür, yekelir. Bu tay da yekelir. Çocuğ artış yetişip, geğ bir deligannı olduğdan sonra tayınnan bereber yolculuğ yapıp, yolculuğlara çığmağ isdiyir. Yolculuğlar yapacağ, gezeceyh, dolaşacağ... Sonra tekrar geleceyh şah babasının yanına, sarayına; gene babasının birliyhde yaşıyacağ. Yolculuğa çığdığı zamanda, ilk getdiği zamanda, ilk şehrinnen ayrılarda bir üzü gapalı bir dene peyhliванныn garşılaşır. Bunnan döyüşüller, peyhliванныn döyüşüller. Peyhlivanı tam öldüreceyi sırada bağır ki; peyhlivan arvat çığır, gız çığır. Buna deyir: “Sen neterim bu arvatdığınnan, gızdığınnan gelip burada peyhlivanlıyh yapırsan? Yol tutursan, yol kesirsen, milleti haraca bağlıyırsan?” Gız da yenildiyi için galır onun yanında. Onun gulluğcusu olur. Galır onun yanında, o ne dese onu yapır. Çünkü o gızı heş kimse yenemmirdi, bu yenmişdi. Gız da bu yendiyi için, buna gulluğcu olmuşdu. Gız da ona gulamçı olur. Gızı da alır yanına gızdan bereber yoluna devam edir. Gedir bağa bir şahın sarayına, bağa bir şahın şeherine.

Özü de zatan şah oğludu. Orda da bahıllar ki şahın gızının düyünü olacağ. Şahın gızı evleneceyh. Şahın gızını almağ için oranın peyhlivannarı birbiriynen yarışır, birbiriynen savaşıllar. Bu gedir izin alır, bu da gatılır şahın gızının şeyine... Savaşı kim alar, kim kazanır, kime geder... Öyle bir şahıs tesadüf gelir ki; ordaki peyhlivannarın birbirini yenennemen savaşı. Bu savaşı kazanır. Döyüşü kazanır, şahın gızını da alır. Özüne iki arvat eliyir. Bu gedir bir yere; başga bir yere, başga bir patıshahın sarayına. Bu orada yaħalanır. Bunu orda her ne diye yaħalıyillarsa, bunun üzerine bir suç atıllar. Bu suçdan bu, yaħalanır. Bunun atı da bunnan ayrı tüşür. Bunun ahır gulamçısı olan bir gız vardı. Bu gız devamlı onnarı takib edir. Ne zaman geliller, ne zaman gediller, ne zaman yatıllar... Onnarı kutarmağ için önce atı kutaracağ, sonra adamı kutarabilsin diye. Gız bir fırsatını bulur; o gulamçısı olan gız bir fırsatını bulur, bunun atının gapısinnan bunun atını açır. Bunun olduğu yere dorğu aparır. Ordan onun da gapısını açır. Bunnar orda atın yeherini meherini, neyi varsa bir güzel bağlıyıp miniller ata. Geliller, o adamların olduğu yerde at onnarın üsdünnen uçarağ, aşarağ geliller. Geliller bu yanda da o arvadı alıllar yannarina, gene yolculuğa devam ediller. Bu yolculuğ esnasında da bir gafileyne bereber gidende onnara yapdığı yardımlar, yolu tarif etmesinnen onnara ey olulllar. Ey olmasinnan o gafilenin reyisi de gızını verir buna. Bunun bu eyliyherine garşı, yardımcı olmasına garşı, yolu tarif etmesine garşı gızını verir buna. Bunun olur üş dene arvadı. Bu üş arvadı aldığdan sonra dönür gene aynı babasının yanına, şah babasının sarayına. Geri dönüp gelende, bunun babasının etrafındaki adamlar bunu örgediller. Deyiller: “Bu çılığı, getdi üş dene arvat aldı getdi. Hindi de burdadı. Üç arvadı varsa böyün sabağ da şahlığa gaħar. Şahlığ davası görer. Senin ölümünnen önce şah olmağ isdiyer. En eyisi sen bunu öldürt, öldürt ginen. Arvatdarı da özüne al! Sen özün şahlığıya devam

et.” Bunu, şahı bu şekilde yalladılar. Şah da bu oğlunu yalannan bir yemeyhde yalladır. Yanındaki vezirlerin, vekillerin örgetmesiynen zeherreme yapır. Ele bir zehir verir ki, öldürmür. O zeherden öldür, sonra gene ayılacağ. Bunu zeheredir, bu zeherden ölmür. Bunun gözderini ele bir şekilde alır ki; yanı o gözderini tekrar goyabilsen yererine, tekrar şey yapsan görebileceyh şekilde olur. Bunun gözderine mil çeyhdirmir, dağ da çeyhmir; ama ele bir şey yapır ki, gözderi yerine goysan tekrar aynı şekilde görebileceyh. Bu bele eşiyhde, kenarda şeherin sarayında gulluğcusu olan gadın gene bunu takip edir. Goymur elece başıboş geze. Yanı başıboş galıp, gezmesini engelliyir. Yanı burağmır elecene başıboş gala. İki dene bunun goyduğları yerden gözderini tapır. Bunun gözderini verir bir dene finoya. Onnarnan gelen finoya verir, deyir: “Get bunu filan yerdeki filan adama ver ginen. Ver onnarı tağsın!” Fino bu adamın gözderini alır, getirir sarayın dışında, ağacın altında bir yerde bunun gözderini verir. Bu adam alır gözderini tağır. Ama yanniş tağır. Solunu sağa tağır, sağıını sola tağır. Gene bunun gözderi görür. Bu bağır ki bir yerde, sarayda gene savaş durumu var. Savaşacağlar, toplanıplar. Bu sefer gözderini tahdığdan sonra gılıcını mılıcını kuşanır, zırhını, her şeyini geyir. Gelir aynı atına minir, gelir şah babasının sarayının önündeki savaş sahnesine. Kimnen garşılaşırsa öldürür, kimnen garşılaşırsa öldürür. Oranın vezir, vekilleri bunu tanıyabilmiller. Deyiller: “Bu kimdi? Gözderi şaşdı, ama deminen beri milleti gırdı kutardı.” Geleni öldürür, geleni öldürür... Bir denesi sağ galmır. Gelenin bir denesi bunnan mücadele edemmir. Bunnar, vezir-vekil tartışıllar. Gediller şaha deyiller. Şah bağır bu kimdi, kim deyil diye araşdırmaya gelir. Bu araşdırmaya gidene gider, vezir-vekil buna annadana gider bu ordaki asgerlerden epeyini öldürür. Ordaki ordudan epey öldürür. Epey öldürdüyhden sonra geriye galannarın çoğı da daha gorğudan savaşmır.

Ölenleri gördüyhden sonra savaşacağ olannar savaşmır. Bir kısım da ona bağlı galıllar. Sen ne dersen o olacağ deyiller. Gelir bu sefer sarayda oturur şah sarayında. Tacını tağdını geyir şah olur. Babasını, onu örgeden vezir, vekil ne varsa onnarı da öldürtür. Onnan sonra gedir, yanında getirdiyi arvatdarı kutarır. Onnarı çıhartdırır. Yanında getirdiyi arvatdarnan barabar gene orada kendi adaletini, kendi adil düzenini şehrine sarayına yayır. Herkes de onun bu adil düzeninnen, adil hareket edişinen mutlu olur. Bu şekilde o şehirdeki halkıyla kendisi yaşıyıp gediller.

(Erhan Eyrice)

39. [NAHIRCI]

Varıydı, yoğuydu bir naıırçı varıydı. Bu naıırçı ogeder fakiriydi, yanı dünyada yavannıı nedi bilmezmiş. Bir gün mallarını götürür... Bele yryerken baıır klun dibinde bir yumurta var. Bu ele goşur ki o yumurtuya. Deyir: "Allah Şükür, byn ırızgımı verip." Yııılır dizi parçalanır. Aıışam malı eve birez çabuı getirir. Garısı deyir: "Aman kişi noyuldu?" Deyir: "Sus arvat! Allah ele verip ki, daha biz ebedi kurtulduı." "Niye?" "Bir yumurta tapmışam. Bunu at tendire, yavannıı eliyeyh." Arvat gaıır bunu tendire atır. Bu çııır eşiye. Çııanda yumurta partdıyır, partdıyır bir yılan olur. Yılan gedir, biz duz kpesi deyiriyh da, girir o kpeye. Aıışam kişi birez tez gelir. Deyir: "Arvat, çabuı yumurtuyu geti!" Deyir: "Allah senin evini yııınsın! Yumurta partdadı bir ilan oldu." "Vay senin dedenin grunu... Yumurtadan da ilan çııar mı?" Buna bir iki vurur, çııır gedir. Aradan iki gün geçir, yılan ordan, duz kpnнен deyir: "Ana!" Deyir: "Ne var oıılum?" Deyir: "Dedeme denen felan petişahın gızını mene alsın." Arvat deyir: "Başsdne, diyerem oııul! Senin dedene diyerem." Dedesi gelir, arvat deyir: "Ay kişi, oıılum deyir ki; meni evlendirsın." "E arvat benim oıılum, hanı benim oıılum?" "Valla oıılum ele deyir." Daha elçeyhmir. Aıışam olur, bu kişi gedir. Yılan gaıır, gelir tendirin başına, deyir: "Ana!" Deyir: "Can!" Deyir: "Ana, babama diyersen petişah ne isderse verer. Heş gorıımasın." Neyse bu gelir, aynı sabanan gaıır gedir petişahın huzuruna. Elçi daşında oturur. Baıır ki vezir-vekili petişaha getdiler. Deyir: "Denen gelsin!" Deyir: "Eme ele fakirdi." Demeyh petişahın da gızını bu vezir isdiyirmiş. Bu gedir orya, petişah deyir: "Goy gelsin!" Deyir: "Tamam, vererem. Senin evinnen benim evime bir amarat yapdıracadıısan. İçi halı dşeneceyh, gl dşeneceyh, yeddi desde toy geleceyh, davul çalacaıı. Bir desde elpise geleceyh; ne iyne deyip tikileceyh ne makas deyip

piçileceyh.” Bu ne deyirse, deyir: “Başüsdüne!” Kişi gelir, deyir: “Arvat, petişah bunu, bunu, bunu isdiyir. Biz nerden alıp vereciyiyh?” Deyir: “Allah böyühdü.” Gece yatıllar, ilan duz küpünnen çıhır. Bir şerit alır, bir daşın yanına. Deyir: “Edil eva eşgine Allah, sen benim muratdarımı ver.” Daşa vurur, daş aynı dediyi kimin; develer, halılar, elpiseler... Naħırçı uyanır; bee yorgan, döşeyh içinde, felan filan... Petişahın gızını getirir. Bunun da, o gızın da üş dene baldızı varıymış. Bunnar toplanır, gelir bunun görüşüne. O ilan da deyir ki, nişannısına deyir: “Baħ, men tilisimem. Menim sıırımı aşma. Aşdın bu günü görmüyeceyhsen.” Deyir: “Yooħ!” Deyir: “Men bir dana olup bağlanacam şeye, eve. Sen denen mennem, benim gocam felan... Elçeyhmiyeceyhler, deme benim sıırımı.” Bu petişahın gızdarı deyir: “Hele gedeyh, göreyh bacımız neyniyir? Ne iş yapır?” Bunnar üş kişi toplanıp geliller. Baħıllar petişahın şeyinnen daha temiz, gözel... İkişi gedir, deyir: “Enişdemiz hanı?” Deyip: “Valla enişdeniz gedip felan yere.” Bu hırda bacıları deyir ki: “Taa enişdemi görmüyünce getmiyecem. Üş günde galsa, beş gün de galsa...” Onnar gedip, bu deyip: “Bacı, sennen gizdetdim. Allah’dan nice gizdedim? Menim gocam bir danadı. Aha, odu ora bağlanıp.” Tamam arħeyin olur, bu gedir. Getdiyhden sora, aħşam olur ilan çıhır bacıya. Deyir: “Gız gözünü yum!” Deyir: “Niye?” Deyir: “Men sene ne dedim? Men dedim, men tilisimem. Bunu dedin, bu sınacaħ.” “Be nasıl olacaħ?” Deyir: “Gözünü aç!” Gözünü açır; baa aynı naħır, aynı gedişat, aynı çul, cında... Aha bu sefer ordan pitiller, yaşıyıp, çıhıp gediller.

(Kurban Tekin)

40. [ODUNCUYNAN BALIĞIN KARDEŞLİĞİ]

Varıdı, yoħudu, bir fakir varıdı... Ele bir fakir ki; bir merkepnen odun getirip onu satar, başını dolandırarmış. Birgün torunu atıp denize. Oduna gedir gene. İdara yoħ ya, para da yoħ. Arvat buna deyir ki: “Bir çuval un al, gönder. Bir taħda al, gönder. Bir de bir verdene al, gönder.” Ekmeyh pişireceyh da! Bu gedir yolun yarısına, deyir: “Hele aħmağ oğlu aħmağın gızı, benim cebimde meteliyh yoħdu. Bu hele deyir, maa bunnarı bunnarı al, geti. Neynen alım?” Gedir denizin başına. Gedir baħır ki; toruna bir tene bayez bir balıħ tüşüp. Deyir: “Valla ey oldu. Bunu petişaha götürüp versem, petişah maa epey, bir vedire para verer.” Balıħ orda, oyanda Allah’ın hökmile dile gelir. Deyir ki: “Gel sennen men gardaş olaħ. Meni aparıp vereceyhsen petişaha, petişah ne vereceyh sana? Heş pişey verendeyil. Meni at, olaħ gardaş. Ama bu sırı kimsiye demiyeceyhsen.” “Olsun!” deyir. Orda ilgar eliyiller. Neyse bunu götürür atır, balığ denize... Öz özüne tüşünür, deyir: “Aħmağ oğlu aħmaħ, aparacıydın gene petişah bir vedire para vereceyidi. Onu da götdü atdı. Hele aħıla baħ!” Öz özüne deyir. Neyse bu: “Gardaş, gardaş!” deyir, denemeyh için. Gardaş ordan gaħır, deyir: “Buyur!” Deyir: “Maa bir çuval un, bir taħda, bir verdene...” Deyir: “Gönderdim, get!” “Allah Allah! Sen balıħsın, suyun içinde neyнен gönderdin?” Ama bazarlıħ eliyipler orda, bu sırı kimseye diyendeyil. Aylesine de diyendeyil. Öyle gerelleşipler. Neyse bu gene merkebin dalına birez odun modun goyup, yavaş yavaş gelip. Gelir, baħır ki tendir yanır. Arvat çöreyh pişirir. Arvat deyir: “Atana reyhmet ele güzel un alıpsan; bambayaz, gar kimin çıħır.” Deyir: “Ay kişi!” O da deyir: “Ne var?” Deyir: “Ay kişi, birez odun modunnan fazla geti! Özümüze bir ev alaħ.” Deyir: “Valla, gene gedip balığa diyecem. Baħım ne deyir.” Gedir denizin kanarında durur, deyir: “Gardaş!” Deyir: “Buyur!” “Gardaş!” deyir “Maa bir dene ev

yap ya. İdarım yoḡ, evim yoḡ. Galmışam çölün düzünde. Men bir kôtuda galıram.”

Deyir: “Gardaş get, yaptım!” Gelir, evini tapabilmir. Baḡır, ele bu ev bizimdi... Öz özüne deyir: “Ya bu ev bizimdi!” Öz özüne tüşünür, daşınır. Deyir: “Halla halla!”

Arvat pencereden baḡır. Dedi: “Gene bu balıḡın hibesidi.” Bu garı dedi ki: “Ya, men boşanacam! Bu ne işdi? Sen bir bele odun satmaḡnan bu vezifeye gelinmez. Mümkün deyil.” Etdi, etmedi; elçeyhmedi. Bu da ele üsgeldi ki, daha garı bunu beyenmir. Garı tenezül etmir buna. Yanı ele yüs geldi. Özü de gene aynı, ele odun yapır. Dedi: “Arvat, hal mesele bele bele...” Bele bele diyende sabaḡna gaḡdı, getdi.

“Gardaş, gardaş!” Dedi: “Daha gardařdıḡ pitdi. Sen sırı orda açıldın. Olmaz!” Bu adam, bu sefer tabe yerini merini satdı. Bu evi de satdı. Onnan sorasına bu, ele bir üsgeldi ki; o geder olar. Garı buna tenezül etmir. Gene garı bunu beyenmir yanı. Bu oldu bir petişah. Bir vezir tutdu, dedi: “Vezir buna bir çara bul!” Dedi: “Çarası nedi?” Dedi: “Bunu pişey yaparım.” Bunnarın da bir kedisi varıldı. O dayireyi yapanda bir kedi almışdı gendisine. Kedi çayı daḡdırdı, yanı ele örgetmişdi, alışdırmışdı. Geldi arvada dedi: “Arvat!” Dedi: “Nedi?” Dedi: “Arvat, gaç senedi bu adamın yanında galdın. Maa heş deyer vermedin. Kediye deyer verdin. Toplantı olurdu kediye deyer verirdin, maa deyer vermirdin.” Vezir dedi: “Onun da çarası var. Yarın toplantı var.” Dedi: “Onun çarası ne olacaḡ?” Dedi: “Onun çarası; bir tene fare tutacan, çentenin içine goyacan. Bu, çay daḡıdacaḡ millete toplantıda. Ele orada daḡıtdı, iki elinin üsdünde çay verir millete. Ele o çayı verende fareyi yavaşca elden goyacaḡsan.” Bu fareyi elden goyanda, pişiyh çayı elinnen burahınca tüşdü farenin dalına. Farenin dalına tüşdü, gavaladı. Hara gedecyeh? Gırıldı bardaḡ mardaḡ... Maçup oldular. Dedi: “Bu bele olmaz. Buna bir çara lazım.” Arvat gene bunnan zit gedir. Dedi: “Vezir gaḡ bele gedelim, bir gezeyh.” Getdiler, çıḡdılar bir daḡın başına.

Sürüyü adam verip yaylaya. Bir goş gatipler, goş bayaz goyunun dalındadı. Bayazı burağdı, gara goyunun arhasına geşdi. Dedi: “Vezir, pişey annadın mı bunnan?” Dedi: “Valla annıyammadım!” Dedi: “Şimdi arvat maa döneceyh. Bu arvat olmasa, obiri olur. Ağ goyun olmazsa gara goyun olsun. Deyişeceyh neyi var?” Orda jeton tüşdü. Geldi eve, arvada annatdı. Dedi: “İşine gelirse dur, işine gelmezse durma. Men evlenecem.” Arvat bu sefer döndü, buna ele yavır yavır yalvarır ki; etme, yapma. Aha gene iki can bir gelipde olullar. Ama gene öyle bir zengin olular ki, heş sorma.

(Aziz Yıldırım)

41. ŐENĐİ ŞAHIN OĞULLARI

Şengi Şah'ın üç oğlu vardı. Bunnar da o zaman gılış meselesi vardı, bileyh meselesi vardı... Bu Şengi Şah'ın üç oğlu oldu. Birinin adını goydu Gehreman, birinin adını goydu Gaytaran, birinin de adını goydu... Neyse o dursun, unuttum. Üç oğlu vardı. Pütün minecimler dedi ki; "Gehreman cahanı tutacağ, dünyayı alacağ." O geder övdüler. Ama devler bunun pusundaydı. Bunnar ođumuődular. Bilirdiler ki; Şengi Şah'ın oğlu bunnarın hepsini keseceyh. Bunu biz gaçırıp, getirip gendimize oğul elemeseyh bizim burada yaőamımız sona ereceyh. Bunun peşine adam goydular. Gaytaran'ı da buna hızmecı verdiler. Böyüyh gardaőıydı, arđında dolanırdı; bunu devler gaçırmasın diye. Gaytaran da gendine göre bir peyhlivandı. Eme bu daha üsdün olacağ diye goymuyuplar. Bu birgün geldi, bağcada gezerken İfrit dev de Lele isminde bir devi bunun peşine salmıődı. Bu hem birez guvvetdiydi hem de devlerden birez ağıllıydı. "Gel dedi bunu peşine goy! Geyhreman'ı, Gaytaran'ın arđasındadı, gaçır." Eme Gaytaran'ın gorđusunnan yağlaşabilmir. Bağcada pusuya tüşürdü. Çocuğu orda goydu, getdi ağaca su açanda Lele dev bunu vurdu aldı, götdü, getdi. Başdarına, gözderine döydüler ki Gehreman gaşdı getdi. Dev aldı götürdü. İki üç yaşında aldı götdüler. Götdüler, İfrit deve heber verdiler, göz aydınnığı verdiler ki; Gehreman'ı getirdiyh. Bu böyüyh dev, İfrit devi gavalıyır. Eme o zaman ne ayna var ne de suyun başına götür foturafını görmesın deyir. Deniz kânarına götüme! Çünkü foturafı tüşeceyh, bağacağ ki devlerin guyruğu var, gulağları böyüyhdü, burnu yoğdu, burnu şu kadar... Sora başımıza iş açacağ. Götürmeyh isdemedi. Bunu dolandırdı, elendirdi sırtında... He bir de dağın arđasında bir gara dağ var; o gara dağın arđasına götüme dedi. Orda yiyitder spor oynuyur. Geder mayhna olar, döyüşeller. Gehreman da dinnemez, bunnarı öldürer. İfrit dev bunu demişdi. Dağın

yanında nere var? Niye dedi dağı aşırmadın? Yasağ dedi, baban yasağ eliyip oruyu. Allah Allah! Onnan şüpe aldı. şeyden de deniz görünür. O ne? dedi. Çünkü dünyayı görmemişdi çocuğ. “Heş!” dedi. “Yoh!” dedi “Oraya götürceyhsen!” Götürersen, götürmezsen... Elini atdı bunun gulağının tutdu. Çekip dedi gulağını köyhden gopardacam itoğlu it, götü! Bağdı daha olmur, götürdü. Suyun başına geldi, foturafı tüşdü hakgetden. “Hele gel burya!” dedi. “Bu ne?” dedi. Dedi: “Senin foturafındı.” “E! Dedi babam bele değil ağır. Babamın buynuzu var, gulağı gocamandı.” “Sen dedi kibarsan!” Dedi: “Babamın da kibar olması lazımdı. Bunda şüpe var!” Bu dev bunu getirdi. Dedi: “O dağın arhasında da bir şey var. Bu itoğlu it meni götümedi.” Dağa gelende elini atdı bunun gulağını tutdu. “Dağı aşır!” dedi “Görecem!” Beey bağdı dağın arhası güzel spor yeridi. Dev galdırır daşı, obir dev heş galdırabilir. Geldi bunnarın yanında durdu. Bele bağdı, bağdı... “Golay gelsin!” Dev dilinen bunnara şey edir... “Sağol!” dedi. “Ben de galdırsam olur mu?” Bu da “Olur!” dedi. Bu galdırdı, götdü atdı. O dev anca oraya gider galdırır. Bu galdırdı, götdü atdı. “Olan!” dedi “Sen bunu nerden getdin benim naşıma bela eledin?” Emir verdi ordaki şeylere... “Dayıyın!” dedi “Buna oğu!” Başdadılar buna vurmağa. Lele dev buna ne dedi? Dedi: “Nere deyse gan çıharar, eme çıyarına deyse çıyarını çıharar.” Gılıcı burdan çeyhdi: “Olan s.kerem sizin meszebinizi!” dedi girişdi bunnara. Dördünü beşini öldürdü. Birgaş denesini de yaraladı. Gaşdılar hemen şaha şikâhata. “Sen getdin bir insanoğlunu getdin bizim başımıza bela getirdin. Bağ oğlunu yaraladı, birgaş denesini de öldürdü.” “Ola men sana demedim mi getme, götürme orya?” “Gulağımı dibden goparırdı, zor kurtuldum. Geçen gün de nehere getdiyh, neheri de gördü.” Dedi: “Allah senin belanı versin! Bunu götürün gedin garannığ bir yer var. Atın orda gebersin.” Götürdüler Gehreman’ı onun adına çömçe guyruğ diye

bir melmeket, orya atdılar. Orda galdı. Üş gün orda ne yemeyh bulunur... İfrit dev deyir: “Olmaz, gedin getirin! Men annımnan sanki vurulmuş gibi oldum. Gedin getirin!” Geldiler bunu ağızsız dilsiz şaha gene teslim elediler. Şah buna gene yemeyh memeyh veripdi. Deyip: “Bunu götürün şeye, ormana atın! Ormanda gurt kuş tutsun, yesin!” Götdüler bunu ormana atdılar. Ormana atdılar. Buradaki de şahı yıhdılar... Bunun babasını yıhdılar, başka şah geldi. Bu da gönderir... “Gedin İfrit devin melmeketinde bir gız var; adına Selvi Horaman deyiller. Onu maa getirin!” Ordusunu gönderir orya. Ordu geliyor, ordu geliyor... Bu da tutup kuşdarın... Tilki tutsa, aslan tutsa parçalıyır, getirir sağ sağ goyur ateşe yeyir. Ormanın kenarınnan da yol geçir. Davul zurna çalınır. Bunun oğuduğunda, dev dilinen oğumuşdu: Bağdı ki, zurnayı insanoğulları çalar. Yanı beni kimin adamın gulağı omluya, buynuzu omluya barmahlarıynan çalar. Yoğsa devler çalamaz. O hatırladı bunu. Çıhdı bunnarın önüne. Ele lütdü. Elbise falan yoğdu. Aynı bir hayvan şeklinde geldi. Gılı bir geniş gağıp, çılçılpağdı. “Olan vurun!” diye emir verdiler. Vallah bunu tutanı patağladı. Heber verdiler emcesinin oğlu Gehreman’a. İpi atdı boğazına çeyhdi, götdü kôla bağladı. Bereket versin öldürmedi. Obir gardaşına da dediler. O da peyhlivanıydı. On sekgiz yirmi dene peyhlivanı getdi kôla bağladı. Hayvannarı kesdi, parça parça goydu bunnarın önüne: “Yeyin eşşoğlu eşşeyhler!” Hayvanın gorğusunnan bir yana gedemmediler. Ne yaptılar? Mineccimleri getdiler. “Gel buna bir teybir töyh!” “Nasıl teybir töküyüm? Men buna nasıl yanaşırım?” dedi. Mesela ne yaptı? Kedi donuna girdi. Gehreman bağdı ki, kedi geldi. Haa yazıda oğuyup ya! Onçun deyipler oğuyan adam geri galmaz. Bu dedi: “Bu kedi deyil! Bu insandı. Men yatarken meni yağalıyacağ, tutacağ. Bana bağ ey! Kedisen ne zıkgımsan, şerefsizim seni vurup geberderem! Sen mana yanaşmağ isdemirsen. Men senelernen burada yaşadım.

Burada kedi görmedim. Sen şeysen, fitnesen. Sen adisen, sen ne bilim nesen...”

Buna kibir etdi. Boo bağıdı ki, bu dev dili de bilir Türkçe de bilir. Bu hemen donunu deyişdirdi, insan haline geldi. Dedi: “Beni vurma. Ben dorğusunu diyecem. Sen soyunu bana de, ben senin soyunu sana diyecem.” Bu başdadı dedi. “Beni bele götürüpler, bele getiripler, bele götürüpler...” “Allah ocağını yıhsın! O emcen oğludu, o da emcen oğludu, o da akrabandı... Babanı da tahtdan saldılar. Baban açıldıadı... Bizi de gönderiler efendim İfrit devin memleketine. Orda kız var; Selvi Horaman isminde, onu alıp geleciyh.” “Tamam!” dedi “Men sizi vurmağ isdemedim. Men geldim beke sizin gibi insan olam. Men de elpise geyinem men de adamam. Annamışdım. Onunçun siz meni vurunca men de bu hala geldim.” Geldiler genel gurmaya heber verdiler ki: “Bu Şengi Şah’ın oğludu, Gehraman’dı. Babası deyirdi yalannan getmişdi. Atıplar burya, Gehraman’dı bu.” Dediler, bunu inandırdılar. “Getirin!” dedi “Daha iyi oldu. Gedeyin savaşa.” Eme ne yazılı ki, hayvan bunu çeyhmedi, at mat bunu çeyhmedi. Hangi ata elini goydusa göbeyi yere deydi gağıdı. Bizim hasan da deyir men at alacam. Onu çeyhdi mi ki seni de çeke. “Yayan gel!” dedi “Yayan yürü!” Asgerin arhasında yayan yürüyür. Nerde yorulursa orda galır. Deniz kenarına gelerken asger orda yendi. Gecenin birinde bir hayvan çıldı denizden. Aygır gaç asgeri öldürdü, perişan eyledi. Gendisi de denize girdi. Gaşdılar. “Bunu kime diyeyh?” “Gehraman’a diyeyh!” Gehramana heber verdiler. Gehraman emcesi oğlu Gaytaran’ı aldı yanına geldi orda durdu. Burdan mı çıldı. Dediler: “Hindi çılıcağ!” Halatdarı hazırladı iki emi oğlu. Hayvan çıldı ordan. Altı gözü, altı buynuzu var. Şeş beyi beyli deyiller buna, altı gözlü. Atdılar kemendi, bir sıçramada Gayratan’ın elinnen çıldı. Hayvan bunu çihartdı. Gehraman’ı da suya sal ha salda yağaladı. Ayağı ilişdi, bir tene yumruğ vurdu, bunu salladı. Sallıyınca tutdu

gulağınnan, getirin dedi. Yular getirdiler, efendim taħım getirdiler. Gehraman da buna mindi. Şeş beyi beyliye mindi. Şimdi İfrit devin melmeketine gediıyorlar. Orya getdiler. Kimse bunun önüne çıhammedi. Gız çoħ yiyidiydi. Gehraman'nan başga... Gehraman'nan gırh gün güleşdiler. Gırh bir diyende Gehraman bunu yendi. Yendi, gız da ele bildi ki; Gehraman gendine götüreceyh. Yolda dedi ki: "Seni şaha götürecem." "Olmaz!" dedi "Men şaha maha getmem. Gendin meni alırsan al, almırsan sennen gene herb eliyerem. Sen meni öldürersen, men orya getmem." Ve şaha da getmediler. Şahı yeniden dolaba saldılar, taħdan endirdiler. Yeniden babasının taħdına çıħdı. Men de size heber getirdim.

(Mecit Yalçın)

42. LÜLEYİN

Varımış, yoğumuş, zamanın birinde bir lüleyin varımış... Birinin de doşabı varımış; tuluğdayımış. O zaman bidon, tenike, pişeyler yoğuymuş. Tuluğa goyullarmış; goyunun derisine. Doşap goyupmuş... Deyip: “Gelin gedeyin o adamın doşabı var; oğurruyup getireyin!” Ele lüleyini alır eline gedende bir dana çıhır önüne, deyir: “Nere gedirsen?” Deyir: “Gedirem doşap oğurramağa.” Deyir: “Men de gelim!” Gediller, bir dene köpeyh çıhır önnerine, deyir: “Nere gedirsen?” Deyir: “Doşap oğurramağa!” Deyir: “Men de gelim!” Gedir, bir dene ahirep çıhır önnerine, deyir: “Nere gedirsen?” “Doşap oğurramağa!” Eline de bir bele çamırdan afdafa kimin bir şeydi da; lüleyin deyiller ona. Gediller, baħır bir dene çuvaldız. Deyir: “Nere gedirsen?” Deyir: “Doşap oğurramağa!” Birez gediller, bir dana deyir: “Nere gedirsen?” Deyir: “Doşap oğurramağa!” Toplanır, bunnar tolnanıllar... He bir dene de toħmaħ... Toħmaħ deyir: “Nere gedirsen?” Deyir: “Doşap oğurramağa!” Toplanıllar; köpeyhdi, danadı, aħirepdi, çuvaldızdı, lüleyindi, toħmaħdı. Bunnar gediller doşab oğurramağa. Adam da yatır. Garısınnan barabar yatıllar. Baħır ki, lüleyine dolduranda şıkgıltı gelir. Garı deyirkin; “Kişi gaħ! Eve ħırħız giripdi.” O da deyir: “Sen gaħ! Gaħ lambıyı yandır!” Gaħır lambıyı yandıranda aħirep giripdi kirbidin kurusuna. Beynava kutuyu açanda aħirep barmağınnan vurur. “Aman!” deyir “Yandım! Elimi aħirep vurdu.” Deyir: “Hağidi gaħ gaç eşiye!” Bu ele Allah aman, Allah aman diyende dana bacanın üsde dururmuş; tırıħlıyır bunun başına. Bu gaçır eşiye, köpeyh de gapıda durup. Köpeyh bunun ayağını ısırır. “Vay!” deyir “Köpeyh meni ısırıldı!” Ele gaçım deyende toħmaħ da gapının başında durupmuş; bunun başına bir toħmaħ... Garısını da özünü de elecene yazıħlara zerel veriller. Bunnar gaçır. Bunnar gaçır, bunnar daha toplanıllar. Lüleyini doldurup, götürüp gediller. Gediller

yolda, deyiller: “Di gelin doşabı böleyin!” O deyir maa da ver, o deyir maa da ver...
Bir lüleyindi. Heş kesin de gabı yoğdu ki. Ele tohmağ lüleyine bir tene çekende,
lüleyin parça parça olur. Doşab tökülür. Heresi bir parça alır eline, yalıya yalıya
gedir.

(Meryem Sarıcan)

43. CİMRİ ADAM

Adamın birisi çoğ cimriymiş... Bir gün evine başayağ alır getirir. Tabe hanımı pişirir, tüşürür. Yoldan bi dilençi geçir. Dilençi deyir: “Ya Allah rızasına...” Deyir: “Men acam!” Tutur, ayağın birini goyur eyhmeyin arasına, verir buna. Aħşam gocası geliir. Deyir “Ėanım, Ėanım!” Deyir: “Yemeyh geti!” Getirir, baħır ayağ uç... Deyir: “Ėanım bu ayağ dördüydü.” Deyir: “Yoğ üçüydü!” Yoğ üçüydü, dördüydü... Herif daha gırız geçirir. Gırız geçirir, millet toplanır. Arvat deyir, eyilir gulağına; bilir gırız geçirdiyini. Deyir: “Herif, millet toplandı, gel inadınnan vazgeç; gaħ!” Deyir: “Ayağ üçüydü, dört?” Deyir: “Üç!” Deyir: “Goy toplansınnar!” Yığılıllar, bunu soyullar. Getirip yħıyıllar, ele kefene saranda gene eyilir, gulağına: “Herif!” deyir “Gel inadınnan vazgeç!” Deyir: “Baħ kefene sarıllar seni.” Deyir: “Ayağ üçüydü, dört?” Deyir: “Üşdü!” Deyir: “Goy sarsınnar!” Götürüller tam mezara goyacaħları esnada Ėanımı tekrar eyliyir, deyir: “Baħ mezarın başına geldiyh, seni mezara goyacaħlar, ge inadınnan vazgeç!” Deyir: “Ayağ üşdü, dört?” Deyir: “Üşdü!” Deyir: “Goy goysunnar!” Adamı goyullar mezara. Millet çekilir, Ėanımı bilir gırız geçirip. Getmir!. Baħır ses geldi, mezarı eşir. Adam bağıraraħ deyir: “Biy aman avrat!” deyir, “Senin ayağına gurban!” Deyir: “Noyuldu kişi?” Deyir: “Sen o ayağı dilençiye vermeseyidin, maa bir oddu kürsü fırlatdılar; ayağ geldi, önde durdu, o engelledi. Yoħsa meni yandırmışdılar.”

(Erkan Akot)

44. ARVADIN MEKÜRÜ

Adamın biri de bir gün namaz gılrımış. Duva eliyende demirmiş duvada, arvat mekürünnen, Şeytan Őerrinnen, bey gazabınnan, gebir azabınnan gurtar bizi! Hanımı bunun dikgatini çekir. Deyir: “Ay herif!” Deyir: “Be sen duvada heş demirsen arvadın mekurunnan...” Deyir: “Avradın mekuruna...” Deyir: “Neyniyeceyh, avradın ne mekuru var?” Deyir: “Ossun!” Adam gahır cüte gedir. Arvat da gedir, köye balış gelir. Alır bir, iki kilo balış. Deyir: “Hele gedim kişinin yanına.” Çışır gedir herifin yanına. “Vay!” Deyir: “Arvat, hoş geldin!” Deyir: “Golay gelsin, hoş bulduş!” Deyir: “Herif, men babam evinde boyunduruğa minirdim.” -Esgiden öküzler varıydı, öküzdernen cüt sürürdüler- Deyir: “Men de hele boyunduruğa minim.” Deyir: “Arvat tüşersen; elin, ayağın gırılar.” Deyir: “Yoş herif, pişey olmaz!” Minir boyunduruğa; bele gedir, bele gelir... Balışları tükür. Deyir: “Herif herif dur!” Deyir: “Noyuldu arvat?” Deyir: “Elediyin şuma gurban!” Deyir: “Ya şumnan balış çışır!” Deyir: “Bu ne deyir!” Deyir: “Be!” Başa geder tabe töyhdüyü balışları topluyur. Deyir: “Arvat, senin ayağının uğuruna gurban!” Deyir: “Sen geldin; buradan balış çışdı, apar pişir, geleyh yiyeyh.” Deyir: “Ossun!” Getirir, arvat balığı pişirir, tüşürür. Kişi gelir evee. Deyir: “Arvat acışmışam, yemeyh getir!” Getirir önüne şor-çöreyh goyur. Deyir: “Arvat, bu nedi?” Deyir: “Niye?” Deyir: “Be sen şuma geldiin. şumnan balış topladıın. Be şor-çöreyh nedi?” De, arvat çışır, “İmdaat!” diye bağırır. “Ay havaar yetişin!” deyir. “Gocam aşlını galdırıp!” Millet tükölüp gelir. Deyir: “Aman noyulup?” “E, deyir, men ayağı gırılmış demin yere getdim; bunun yanına. Dönüp gelip hindi deyir; sen şumnan balış getiripsen, hanı be?” Millet de deyir: “Hakgatden, ey sulu yer olaa, su kenarı olaa, diyeler; su atıp. Demi yeer, balış?” Hemen bunu sarıyıllar ağaca. Deyir: “Herif sen sabrele, men

gedip duva muva yazdırım, gelim.” Gedir duva yazdırır. Besmele, pişeyler getirir, çiyinnerine asır, omuzdarına. Erine deyir: “Herif baħ diyesen duvalar etgisini gösderdi, reng-i urufun yerine geldi. Rengin düzeldi!” Deyir: “Arvat gel aç meni!” Deyir: “Men aħlımı galdırmamışam, gel!” Açır, götürür sofrayı gurur. Hemen dizir sofrayı, pilava bir iki gaşlı vuranda adam baħır balığın guyruğu çıħdı. Hemen adam çekilir geriye. Deyir: “Aman kişi noyuldu?” Deyir: “Arvat sorma balığın guyruğu çıħdı.” Deyir: “Be, men sana deyirem arvadın mekurunnan başa çıħılmaz. Herif, sen duva ele genen!”

(Erkan Akot)

45. ÖZÜM

Bir varmış, bir yokmuş. Bir köy varmış, şehir deyilmiş. Köy çoğ memur bir köymüş. Tabe zengin bir köymüş. Fakat bu köyün başında bir bela varmış. Bu bela neymiş? Cin padişahı isdediyi zaman gelirmiş, cinnerin padişahı; o şeherden, o köyden bir kız alıp götürüp gedermiş. Gendisine garı yaparmış. Gız birez yaşdandı mı limon kimin sıhar, galdırar atarmış. Gene üç gız pambuh çapa yapılıarmış. Cin padişahı gelmiş. Bahmış işderinde bir tenesi var; dünya güzelidi. Bunu gapmış götürmüş. Gaf dağına götürmüş bunu. -Gaf dağı bir efsanadı, misaldı. Var mı yoğ mu bilmiriyh- Bunu gendisine garı yapacağ. Bir türlü gız buna boyun vermir. Derken dev buna çoğ yalvarır. Deyir: “Tamam, men senin garın olurum, ama bir şartım var.” Deyir: “Nedi?” Deyir: “Senin bu üzerindeki gıllar –gıllıdı ya- tam yoğ olar, öyle garı goca olarığ.” Deyir: “Ya, gaç aydır bereberiyh, be senin adın nedi?” Gıza deyir. Gız deyip: “Menim adım Özüm, Özüm.” –Azerice yanı kendim- Deyip: “Özüm peki bu gıllar nasıl gedeceyhdi?” Deyip: “Bir teneke gaz yağı getireceyhsen, men seni güzelce yağlıyacam bu gaznan. Tökeciyem üsdüne, ateşi vereciyem bu gıllar yanacağ. Sen temmizdeneceyhsen biz de garı goca olacıyğ.” Deyip: “Ossun!” Bir teneke gaz getirip... Bu devı, yanı yabanı hayvanı yağlıyıp, gazı töküp, kirpidi verip... Dev cayır cayır yanmağa başdıyıp. Bağirtısına, çığırtısına pütün cinner toplanıp. Ama gız gaçıp. Deyip: “Peki seni kim yağdı? Denen yağalıyağ.” Deve sorullar cinner: “Seni kim yağdı böyle?” Deyir: “Özüm!” –Annadınız?- Deyir: “Özüm!” Deyiller: “E bunun özü özünü yahıp, daha biz buna ne yapağ?” Gız da bunun elinnen gurtulup. Bu beladan da bele pitilleer.

(Kaşem Aytan)

46. DAŞGACI AHMET

Zamanın birinde bir dene Daşgacı Ahmet varımış. Köyün birinde, şehrin bir köyünde... Bunun bir dene arvadı varımış. Adı da Terlan'ımış. O adam daşgaynan her gün gedir işte aħşam çöreyh getirir, aynoyun getirir. Bu arvad el çeyhmir. Her gün deyir, deden bele, anan bele... Çenesi tüşüyh, vır, vır, vır... Adam beceremmir. Bu deyir: "Ay Allah men neteri eliyim, Terlan'nın kurtulum?" Adamın at arabası var. Gece yatır. Sabağa kimin fikirleşir. Deyir: "Men bu Terlan'nın kurtulmalıyam." Sabağ baħır deyir: "Ay arvat ne var, bilirsen?" Deyir: "Ne var ay Ehmet?" Adı Ehmed'idi, Daşgacı Ehmet. Esgiden gapılarda guyu olardı da, su guyusu. Vedireynen, setilnen çekip çıkarır. Deyir: "Ay Terlan yuħumda gördüm burada gızıl var. Gel bu atdarın ipini bağlıyım özüme, sen meni salla men o gızılı çıkarım." Deyir: "Ehmet, men seni neteri çekip çıkaracam? Sen meni salla, men çıkarım." Deyir: "Olsun!" Kişinin zaten isdediyi odu ki, onu guyuya ata boğa. Terlan'ın beline ipi bağlıyır, sallıyır guyuya. Guyunun dibine yaħlaşanda baħır aşığdan bir ħırtıltı gelir. Bu arvadı atır ki tamam boğulsun ölsün. Ama merağ edir. Deyir: "İpi çekim, görüm hele bu ħırtıltı nedi guyunun dibinde?" O ħırtıltı demeyh orda bir dene şahmaran ilan var. Terlan'ı görende ipden yuħarı dırmanır, gaçır. Yılan beceremmir, çıħır eşiye. Ehmet gorħur. Deyir: "Ya ħeyirdi?" Deyir: "Ya Allah evini tiyhsin. Allah razı olsun onnan meni kutardın." "Kimnen?" Deyir: "Terlan'nın." "Sen neteri adamsan elli senedi bunnan becerirsen?" Deyir: "Heş sorma! Meni buraya getirmişdi. Eki salladım." Deyir: "Ehmet men seni ödüllendirecem." Şahmaran ilan deyir da! Deyir: "Neteri olacaħdı?" Deyir: "Men gedirem İran şahının gızına dolanacam. Falan vaħıt orda olasan. Sen gelesen. Millet yığılacaħ, camaat yığılacaħ. Gızdan men çözülmüyecem, İran şahının gızınnan. Eme sen gel ordan bağır dene; ey şahmaran

çözül! Men çözülecem.” Deyir: “Olsun!” Deyip seni ödüllendirecem da! Bu basır gedir o günüsü İran’a. Bu gedir İran’a geçir. Cuma günü orada millet yığılıp. Elebil horuz döyüşdürüller, veya güleş var. Bele bahır ki Allah’dan İran şahının gızı. Şahmaran bunun belini sıhıp ama öldürmür da! Şah başdıyır... Ordaki vezirleri yetişir: “Bunu kutarana padişah gızını vereceyh. Padişaha enişde olacağ. Zengin olacağ.” Bu da gelir, deyir: “Men şahmarana diyecem çözül çözüleceyh.” Neyse bunu getiriller. Şahmarannan annaşıp ağır. Deyir: “Şahmaran çözül!” Bu çözülür, çıhır gedir. Bu İran’ın olur enişdesi. Gızı buna veriller. Deyir: “Ey Ehmet, bi de gabağıma çıhma!” Deyir: “Olsun! Bunnan sora harda sennen görüşeciyh.” Aradan bir üş beş sene geçir. Şahmaran basır geçir Rusya’ya. Rusya’nın padişahının gızına sarılır. Ede bunu kim çözürmüş şahmaranı? İran şahının enişdesi Ehmet. Ehmed’i vezirler tutup zornan götürüp Rusya’ya. Şahmaran sarılıp bunu, gızı boğacağ da! Millet de etrafına yığılıp. Vezirler bunu götürür şahmarana teref. Ehmet vezirlerin elinnen gaçır şahmaranın üsdüne. Şahmaran deyir ki: “Ede kopoğlu men sene demedim gelme?” Deyir: “Ede men ona gelmemişem. Terlan guyudan çıhıp. Men gaçıram, sen de gaç.

(Ahmet Dinçer)

47.EYHMET İLE MEHEMMED'İN NAĞILI

Zaman zaman içinde h albir saman içinde, deve delleyhliy eliyirdi k yneye hamam içinde. Deve delley iken, h oruz berber iken, babam beſiyhdeyken, anam eſiyhdeyken onda on beſ yaſında bir deligannıydım. Getdim hamama, hamamcının tası yoĥ, k lhancının baltası yoĥ.  ıĥdım yola  ſ guruſ tapdım; ikisi gırıĥ, birinin sikgesi yoĥ. Sikgesi yoĥu götürdüm, getdim önüme üç yol  ıĥdı.  kisi uzun, birinin sonu yoĥ. Sonu yoĥunan getdim,  n me üç harĥ  ıĥdı; ikisi guru, birinin suyu yoĥ. Suyu yoĥu keſdim getdim, baĥdım  n mde  ſ dene daĥ.  kisi yanıĥ, birinin otu yoĥ. Otu yoĥa getdim, baĥdım orda  ſ dene goyun; ikisi  l  birinin canı yoĥ. Canı yoĥu g td m, kesdim, piſirem yiyem; baĥdım orada bir iĥdiyar goca garı otumuſdu. Dedim: “Garı nene, bir gazan ver; piſirip bunu yiyelim.” Dedi: “Oĥlum, orda benim  ſ dene gazanım var; ikisi gırıĥdı, birinin dibi yoĥ.” Dibi yoĥu götürdüm, gazanı asdım piſirdim; o geder yedim o geder yedim ki, garnım boĥazıma dayandı, boĥazımın heberi yoĥ. Vaĥdın zamanın birinde padiſahın birine bir hasdalıĥ peyda olur. Buna zamanın hekimleri: “Bu ſekilde böyle bir balıĥ yaĥalayıp, onun etini yiyersense bu dertden kurtularsan; yoĥsa senin kurtuluſun uzun s rer,   re yoĥdu.” Padiſah dellallar salır; saĥa sola baĥırttırır. “ſehir içinde, ſehir dıſında herkes böyle bir balıĥı yaĥalayıp getirerse onun aĥırlıĥınca altun vererem ona.” Bunu da k nar mahalleden f kir, naĥır ı bir baba ſansına gedir olta atır, denizde o balıĥ  ıĥır. Getirir evde goyur gazanın içerisine, üzerine de bir gapaĥ goyur ki gede padiſaha heber vere ki; “O balıĥı men buldum, müjdeler olsun!” Bunun  oĥ terbiyeli, Eyhmet isminde bir dene oĥlu vardı. On beſ, on altı yaſdarında bele bir  ocuĥdu. Gelir eve, evde de bir ſey yoĥ yemeye. Saĥa sola baĥır, baĥır orda bir gazanın  z  gapaĥlıdı. Deyir, beke yiyeceyh burada var. A ır, baĥır ki balıĥ. Balıĥa bunun ganı o geder gainıyır, o

geder acıyır ki; deyir: “Yoħ, babam bunu tutup, pişirip yiyeceyhdı. Hayıfdı.” Bunu götürür, atır denize. Babası sevinceyhnen goşa goşa gelir balığı götürmeye padişaha. Baħır balıħ yoħ. Oğluna deyir, oğlu deyir: “Valla atdım denize. O balıħa hayıfdı, biz niye yiyeyh ki?” Babası da oğlunu döyür, evden gavır. Çocuħ başını alır, diyâr-ı gurbete gedir. Ele bir yere gedir ki; iki yolun birleşdiyi yolda gendi yaşında, gendi tipinde, gendi gabiliyetinde bir arħadaşa iras gelir. “Salam!” “Elöküme salam! Gardaş nerden gelip, nere gedirsen?” Dedi: “Valla, beleken bele... Bele bir balıħ varıdı. Götdüm atdım denize, babam meni döydü. Men de evden küsüp gedirem.” Dedi: “Meni de babam döydü. Evden küsüp gedirem. Ge arħadaş olaħ!” Bunnar getdiler başga bir melmekete. Orada bu adam dedi: “Ge gessepciliyh yapaħ. Men ey gessebem. Bunun adı Eyhmed’iydi, obirisinin adı da Mehemmed’di. Bunnar nedise, sermayaları var mıydı, yoħ muydu? Bunnar bir derme çatma bir gesseb tükânı aşdılar. Bu çocuħ et isdeyene alır, kesir, atır tereziye aynı kiloda. Al get, al get... Dartmaya şeyi yoħdu. Yanı ele merfete saħapdı. Bunnar bir sene felan iki arħadaş çalışillar. O yörenin padişahının gızının dili pelteyhliidi. Danışmaħ isdiyir, danışabilmir. Bu padişah dellallar bağırdır, deyir ki: “Herkes benim bu gızımı gonaşdurarsa, gızımı ona verecem. Ağırınca da altun verecem.” Bu Mehemmet, Ahmed’e deyir ki: “Get dene men danışdıraram.” Deyir: “Gardaş, deli olupsan? Meni padişah boğar, öldürer.” Dedi: “Ya, sen get dene! Yannız mugabele imzala gel. Men halledecem, gorħma.” Bu Ahmet gedir, deyir ki: “Senin gızını men gonaşduracam.” Annaşillar, mugabele yapılır. Bu gelir şeye, arħadaşıynan bir ev tutmuşdar; o eve gelir. Arħadaşına deyir: “Beleken bele...” Deyir: “Tamam!” Deyir: “Yarın aħşamüsdü, namazdan soyra gedeceyhsen lüküse selam vereceyhsen.” –O zaman lüküsderimiz vardı ya- “Salamın elöküm ey lüküs gardaş! O sene diyeceyhdı:

‘Elöküme salam ey Ahmet gardaş! Sen hoş geldin.’ Dene ki: ‘Aşam bir hekâye söyle, nağıl söyle biz de dinniyeyh.’ O nağıla başdıyacağdı. Sen dinnemeye geç.” Bu, aşam gelir namazdan soyra, aşam ezanınınan soyra gelir gızın odasına girir. “Salamın elöküm ey lüküs gardaş!” Lüküsden ses gelir: “Elöküme salam Ahmet gardaş!” Deyir: “Lüküs gardaş, bugün bir hekâye söyle biz dinniyeyh.” Dedi: “Söylüyüm.” Vağdın zamanın birinde dedi üş gardaş varıdı. Üş gardaşın bir güzel emisi gızı varıdı. Üçü de bunu isdiyirdi. Üş gardaşın üçü de bunu isdiyirdi. Bu gız bir hasdalığa iras geldi. Hasdalığa ras geldii... Dediler herkes bunu eyleşdirerse, ona vereciyiyh gızı. Bunnarın üçü de evden çığdılar, bu üş gardaşın. Çığdılar, getdiler diyâr-ı gurbete. Az çalışdılar, çoğ çalışdılar... Bir tenesi doğdur oldu. Bir tenesi fala bağan oldu, ram atan, ramcı oldu. Bir tenesi de gedirdi, bağdı üş dene dev birbirleriyle savaşır. Dedi: “Ya bu ne haldı, bu ne gündü, bu ne meseledi?” Dedi: “Ya gardaşım, burada bizim bir halımız var, bir gemçimiz var, bir de bir fesimiz var. O deyir halça benim, men deyirem halça benimdi, o deyir fes benimdi... Annaşabilmireyh. Bunu sen hallet.” ‘Peki, bunnarın mefreti nedi?’ Dedi: “Fesi başaa goyarsan, gemçiyi ele alarsan, halçaya minersen. Diyersen hezreti Süleyman eşgine meni filan yere götür. Seni aniden ora yetirer.” “Tamam!” dedi. Dedi: “Bir oğ atacam ileriye. Birini gün çığana, birini gün batana atacam oğun. Hanginiz tez gelerse halça onundu. Gej gelene de fesnen, gemçi...” “Tamam!” dediler. Bir oğ gün batana atdı, bir oğ da gün çığana atdı. Bunnar oğların peşice gedince; bu, fesi goydu başına, gemçiyi aldı eline, halçaya da mindi. Bir gemçi vurdu halçaya, dedi: “Hezreti Süleyman eşgine meni felan gardeşimin yanına götür.” Bunu götürdü doğdur gardaşının yanına. Onnar daha galdı, devler bu terefde, ulaşamadılar. Bu, aradan çığdı doğdur gardaşına geldi. Doğdur gardaşına da dedi: “Min halçaya!” Mindi, o da

başına fesi goydu. Gemçiyi aldı eline, bir gemçi vurdu, dedi: “Hezreti Süleyman eşgine meni götür ram atan gardeşimizin yanına.” Oraya getdiler. Üçü de birleşdi. Dedi: “Hele rama baħ gör, emimiz gızı ne haldadı?” Ramçı ram atdı, rama baħdı. Dedi ki: “Emimiz gızının durumu çoħ kötüdü. Ölüm halındadı.” O zaman dedi: “Minin halçaya!” Mindi, fesi geçirdi başına... Mindi ħalçaya, gemçiyi vurdu, dedi: “Hezreti Süleyman eşgine bizi götür emimiz gızına.” Orada doħdur üzerinde çalışdı, gız eyleşdi. Şimdi ħalça sahabı dedi: “Gız benimdi, gızı men kutardım.” Ram atan dedi ki: “Men ram atmasaydım bilmeyeceyidiniz. Gız benimdi.” Doħdur da dedi ki: “Gız benimdi. Men eyleşdirdim.” Dedi: “Şimdi Ahmet gardaş, bu gız hangisinindi?” Burda bir soru çıħdı meydana. Ordan o gonuşammıyan, padişahın gızı dedi ki: “Doħdur alsın doħdur ücretini, ram atan alsın ram parasını, gız ħalçacınındı.” Alkış vurdular; padişahın gızı danışdı. Geldiler, ertesı günü dedi: “Gidersen gardaş şeye, bu sefer de şeye selam ver; samavara. Selam olsun sana ey samavar gardaş! Selamı alacaħ. Dene ki; ‘Bir hekâye söyle biz dinniyeħ.’ O zaman hekâyenı söylüyer, sen de dinniyersen. Gelir aħşam namazınnan soyra... “Selamın elöküm semavar gardaş!” Semavardan ses gelir: “Elöküme selam ey Ahmet gardaş!” Dedi: “Bir hekâye söyle dinniyelim.” Dedi: “Peki, söyleyelim.” Dedi: Bir alim –bir molla-, bir derzi, bir marangoz... Bunnarın üçü de arħadaş oldular. Bunnar yaya yolculuħ yapırdılar. Yolları bir ormannıħdan keşdi. Ormannıħ telikeli, vaşı hayvannar çoħ... Dedi: “Gardaş, sırasıyan nöbet tutağın. Bu gece burada ikimiz yataħ, birimiz beyhliyeyħ. Gaħaħ birez ele, birez ele... Üş sahat, üş sahat arayan nöbet tutaħ, sabaħ açılar.” Tamam dediler. Nöbet sırası marangozdaydı. Marangoz kerkisini, bışkısını aldı eline; ormandaki ağaşdardan yondu, yapdı, yaħışdırdı, bir tene heykel... Derziyi galdırdı, dedi: “Gaħ, gece nöbeti al.” Sahadı doldu. Derzi gaħdı nöbete, baħdı eye orada ağ

bişey var. Birez de gorħdu morħdu... Birez eleri geldi, baħdı ki bu marangozun merfetidi. Dedi: “Eye bu marangozunsu men de merfetimi gösderim.” Aldı makinesini eline, buna bir taħım gız elpisesi geydirdi; goydu orya. Nöbeti tamam oldu, mollanı galdırdı. Molla da baħdı orda bir şey var. E dedi bunnarın merfeti... Marangozun merfeti buydu, derzinin merfeti buydu. Alimem da benim de merfetim... İki rekât hacet namazı gıldı, döndü Allah’a el aşdı. Dedi: “İlahi, sen meni bu sanatkârların yanında, arħadaşdarın yanında ħecelet eleme. Buna bir ruh ver, can ver.” Allah da bu molların, bu âlimin duvasını gabıl etdi. Buna bir can verdi. Bu oldu bir gız. Şimdi marangoz deyir, gız benimdi; derzi deyir, gız benimdi; molla da deyir, gız benimdi. Bu gız hangisininindi? O gız ordan gene danışdı. Dedi: “Derzi alsın derzi parasını, marangoz alsın marangoz parasını, mollarını, alimindi gız.” Alkışdadılar, bu gız gonusdu. Şimdi bu adamlar bu gızı gonusdurduħdan sonra bu gızı aldılar. Bu gızın ağırınca da altun aldılar. Dedi: “Gardaş vaħdımız pitdi, gel çıħaħ, gedeyh melmeketimize.” Bunnar yolda gelirdiler. O yere geldiler ki; o iki yol ayrımı ki vardı birleşmişdiler, orada ayrılacaħlar. Mehemmet gedecyeh melmeketine, Ahmet gedecyeh melmeketine. Dedi: “Gardaş, ge neyimiz varsa böleyh.” Tamam, bunnar gısbı guraba, her şeylerini böldüler. Gız galdı ortada. Dedi: “Gızı da böleciyiyh.” Mehemmet dedi: “Gızı da böleciyiyh.” “Ya gardaş, sen götü.” “Yoo olmaz, böleciyiyh. Arħadaş deyilmiyeyh? Yarısı senindi, yarısı benimdi.” Mehemmet gılıcı çeyhdi, galdırdı gızın tepesine gılıcı indire; gız ee eledi. Gızın gırtlağında bu büyüyhlyühde bir lel vardı. O lel tüşdü yere; gız devamlı gonusmaya başladı. Dedi: “Gardaşım, o ki sen balıgı göturdün atdın deryaya... Ataların bir sözü var, deyir; balıħ bilmese ħalik bilir. Şimdi ben o balığam. See geldim bu şekilde yardımcı oldum. Mee heş bişey lazım deyil. Men gedirem özüm gene denize dalam,

çıham gedem. Senin de bu gız, bu altun, bu mal mülk halal hoşun olsun. Al, götür get. Melmeketinde huzur içinde yaşa.” Burada hekâyemiz sona erdi. Göyden üç alma tüşdü; biri benim, biri hekâye söyleyenin, biri de dinniyenin olsun. Bir gap yemeyh getirirdi hekâye söyleyene. Orda garga dedi, gak! Men de zannetdim dedi, bırak! Men de birağdım, yemeyh de orda galdı.

(Yakup Akpolat)

48. ŞAHOĞLU ŞAH ABBAS-II

Eski zamannarda İran'da şahın oğlu Şah Abbas yaşarmış. Şah Abbas çoğ muhderem adamımış. Çoğ adeletdi bir padişahımış. Kimsenin hakkını kimseye yedirmezimış. Fagat bunun bir veziri varımış. Vezirinin ismi vezir Allahverdi Han'ımış. Han oğluyumuş. Gel gör ki, nasıl ki; Fatih Sultan Mehmed'i yöneten bir hocası varımışsa İsdanbul'un zaddında felan. Şahoğlu Şah Abbasi da bu zad yönetmiş. Bunun dediyhlerinde heç yalınılıq çılmazımış. O yüzden şah bunu çoğ severimış. Bir dediyini iki yapmazmış. Gel zaman get zaman bunnar birgün vezir, vekil, bakannar, Allahverdi Han, padişah da işderinde olmağ şartıyla atlarla bir geziye çıhmışdılar. Çıhdıhdan soyra bunnar bir köyden geçillermiş. Köyün çocuqları aşşığı oynuyallarmış. Bahıplar ki bir sürü atlı geçir. Hepsi dikilip atları seyredip... Ordan geçende padişah bir kısırağa minipdi. Kısırağ yeryüzünde bir teneyimış. Yarış atlarının anasıymış. Padişah gemciyle bir tene atın garnına vurmuş. Çocuğun birisi: "Vay evin yıhılsın! Ne yaptın?" demiş padişaha. "Ne yaptım?" demiş "oğlum!" Demiş: "Ele vurdun ki; kısırağın garnındaki tayın sağ gözü sızdı töküldü. Kör oldu. Senin heç insafın, merhametin yoğ mu?" Bunnar geçmiş, getmiş. Fagat padişah heç önemsememiş. Vezir Allahverdi Han hemen not etmiş. Mesela filan köyde, Bayat köyünde filan hacının mahallesinde böyle bir hadise oldu, çocuğ böyle dedi. Tarih atmış. Bunnar gelmişler. Bir müddet İsfahan'da geçirdiyhden sonra kısırağ tayı doğurmuş. Doğurduhdan sonra kısırağın sağ gözü sakat... Çocuğun dediği çıhmış. Padişah: "Vezirim!" demiş "Bu nasıl olar?" Demiş: "Ben bunu kaydetmişdim zaten. Köyde çocuğ sana böyle söyledi ya!" Bu hekâyemiz burda birez beklemesi lazımdı. Çünkü neden? Vezir Allahverdi Han'ın ne geder akıllı olduğuna dair bir misal getirecem. Onnan sonra aynı hikâyemiz devam edeceyh. Gine bunnar bir gün bir

köyden atnan geçillermiş. Bir sürü tavuğ atların önüne çıkmış. Padişah sormuş: “Vezirim dünyada en yemeli şey nedi?” Demiş: “Padişahım yumurta, yumurta!” Geçmiş getmişler. Aradan yedi yıl geçmiş. Gine aynı köyden geçillermiş. Padişah sormuş: “Veziririm neyle?” Demiş: “Tuzla.” O zaman dediği lafı yedi sene sonra tuzla... Tabiki bu adamın, vezirin aklısı zekası... Gine biz hikâyemize dönelim. Bir gün balık tutan bir balıçcı denizden bir balık tutmuş. Balığın misli menendesi yoğ! Yeryüzünde görülmemiş bir tür. Çok güzelmiş balık. “Ola” demiş “ben bu balığı satarsamsa on lere alırım. Ama götürüm Şahoğlu Şah Abbas’a, bene başış verer.” Balığı almış dorğu padişahın huzuruna getirmiş. “Padişahım bu balık sana layık bir balıktı. Bunu sana hediye getirdim.” Padişah balığa bahmış. Ya bu balık heş denizlerde yoğ! Allah’ın yaratdığı bir güzellihtti bu. Demiş: “Sağol!” Haznadarına demiş ki: “Buna yüz tene altun verin.” Balıçcı yüz altunu almış, gitmiş. Demiş: “Bunu ben de gızıma götürüm. Ben de gızıma hediye edim.” Padişahın gocaya gideceyh çağda bir gızı varmış. Götürmüşder gıza. Gız balığın güzelliğine bahmış, çok güzel balık. Padişah demiş: “Pişirin, gızımın önüne götürün!” Aşçı balığı güzelce gızartmış tepside. Yanında gereken ne varsa gızın huzuruna götürmüşder. Mutfağda bunnar yemeyhlerini yiyeceyhler. Yalnız bir şey olmuş o anda. Gızın gırğ dene cariyesi varmış. Gırğ dene cariyesi varmış. Balığı ortuya goyanda gızlar da toplanmış. Bismillah diyeceyi zaman padişahın gızı demiş ki: “Ben bu balığın etinnen yemem, ben bu balığın etinnen yemem.” “Neden yemezsin?” Demiş: “Bu balık erkeyh balıktı. Ben nameyhremim. Ben erkeyh balığın etini yemem.” O pişmiş balık aynı insan gibi kahkaha çekmiş, gülmüş. Bu haber padişaha yetişmiş. Padişah: “Bu balık neden güldü? Bunun sebebi nedir?” Alimlerine, ülamalarına sormuş, kimse bilememiş. Veziri çağırılmış, vezir Allahverdi Han’ı:

“Vezirim demiş bu işi ancak sen çözersen. Bu balık niye güldü?” “Padışahım demiş ölü balık... Ben nerden bilim niye güldü. Bunun bir şeyi, guralı yok ki; Allah’ın işidi.” “Yoh!” demiş. “Eyer bu balık neden güldüyünü bene açıklamazsan senin o yeddinci sülalene gider topluyup hepsini öldüreceğim.” Vezirin bir eli olmuş... Demiş: “Kırk gün sene mücade.” Vezir düşünmüş, taşınmış: “Yarebbi bu balık niye güldü? Sebebi nedi?” Aradan otuz altı gün geçmiş, dört gün galmış. Vezir bir tarafa çıkamamış. Düşünmüş, taşınmış vezir. “Ya! demiş ben ne apdal adamım. Ben bunu esasında çözmüşdüm. Fakat benim gerizekalığımdan bunu çözemedim.” Kendi kendine söylemiş: “Ya biz Bayat köyünün geçende yedi sekiz yaşında bir çocuğ demedi mi ki; padişahım sen ne yaptın? Tayın gözü kör oldu. Tay da kör doğdu. Bilsen bilsen bu çocuğ bilir.” Vezir birgaş kişiyen, etrafıyan köye gelmiş. Köyün gahvesinde millet oturmuş. “Selam!” “Elökümü selam!” Veziri tanımışlar. Vezir onlara kendini tanıtmış. Demiş: “Bu köyde bele bir tene çocuğ var. Bu çocuğ arıyorum.” Demişler: “Bu köyde onun kimi iki yüz tene çocuğ var. Biz ne biley kimdi? Hangi çocuğdu?” Demiş: “Siz çocuğları getirin, ben o çocuğ bularam.” Bütün köylü toplanmış. Herkes uşağını gahvenin önüne getirmiş. Çocuğlar dizilmiş. Vezir zaten çocuğ tanımiyor. Sormuş başdaki çocuğa: “Oğlum birgaş sene bunnan önce biz buradan geçerken padişahımız kısırağın garnına bir gemçi vurdu. Sen dedin ki; tayın gözü kör oldu. Sen mi dedin?” “Yoh!” demiş. Çocuğlara sormuş, sormuş, sormuş... Yoh, yoh, yoh... En sonu on bir yaşdarında bir çocuğ: “Evet, ben dedim.” demiş. “Peki, nerden bildin oğlum?” Demiş: “Ben ne peygamberim ne imamım ne de ermişim. Ben Allah’ın verdiyi bir zekadı, o zekâyla Allah’ın, ehl-i beytin yüzü suyu hürmetine bir şeyleri bilebilirim. Halen de bilirim.” “Tamam!” demiş. “Gel bura!” Gelmiş. Çocuğ ayırmış, obir çocuğları buramış. Bu çocuğ, kimin çocuğdu?

Demişder; Abidin çocuğudu. Babasını çağırmiş, demiş: “Bu çocuğ bana lazımdı.” Babası demiş: “Yooğ ben çocuğumu vermem.” Verirsin, vermezsın; verirsin, vermezsın... Demiş: “Bir ağırlığında altın, bir ağırlığında gümüş verirem.” Demiş: “Yoh, ben oğlumı satmam. Geder, başına bir hal gelir. Ben çocuğumnan ayrılamam.” Demiş: “Sana senet verecem. Çocuğunun başınnan bir tüy noğsan olmamağ şartıyla çocuğunu sene teslim edecem.” Adam direnmişse de köylü: “Ya etme, eleme demeyh vezirin de bir bildiyi var. Al altını, ver çocuğu.” Olur mu, olmaz mı?.. Adamı yola getirmişder. Adam demiş: “Veririm, ama ben de oğlumun yanında gelerem.” “Olsun!” demiş. Altını, gümüşü adama vermiş. Adamnan çocuğunu almış yanına, doğru saraya gelmiş; İsfahan’a. Aradan üç gün daha geçmiş. Bir gün galmış. Otuz dokuzuncu gün... Gırđıncı gün yarındı. Padışah adam göndermiş: “Vezir sen bu sırrı çözebildin mi?” Demiş: “Halen çözmüş deyilem.” Öyle ya, çocuğdan bir şey sormamış. Açıklamamış. Demiş: “Yarınnan soyra on yeddinci sülalen getdi.” Daha bir gün var. Yirmi dört sahat var. Vezir çocuğu yedirmiş içirmiş, güzel geydirmiş. Babasına hürmet etmiş. Demiş: “Oğlum böyle böyle bir durum var. Pişmiş balığ kakhaha atarağ gülmüş. Acaba bu balığ niye güldü?” Çocuğ başını almış ellerinin arasına düşünmüş, düşünmüş, düşünmüş... Demiş: “Padışahım bu işi burda kapatalım vezirim. Bu işi burda kapatalım. Bu işin sonu hüsrannan piter.” “Ola olum, sen bilirsın mı? Bilmirsın mı?” Deyip: “Men bilirem niye güldüğünü. Ama bunu söylemem caiz deyil.” “Ola oğlum, demiş benim on yeddinci sülalem gedir. Bunu eyer bilirsense açıklaman lazımdı.” “Yoh, demiş ben bunu söylemem.” Vezir çocuğa çoğ yavlarmış, çocuğ gabul etmemiş. Demiş: “Biliyorum, ama söylemem. Söylersemse benim boynum geder. Onu da biliyorum. Yanı ben bu işi söylesem padışah benim boynumu vurur.” “Oğlum vuramaz!” Demiş: “Vurar! Garanti vurar!”

“Peki!” demiş. Padişaha haber göndermiş. Vezir, vekil, bakannar toplanmış. Demişler: “Bu çocuğ bunu bilir, yalnız gorhusunnan söylemir. Korkusunnan söylemir. Boynum vurular diye.” Bakannar kararıyla bir garar alınmış. İlk önce padişahın möhrü vurulmuş bir senete. Vezirinki vurulmuş, bakannarinki vurulmuş imzalarıynan. Ne olursa olsun bu çocuğun bir gılına zarar gelmiyeceyh. Yalnız ki bu meseleyi çözsün. Senedi alır, goyur cebine babası. Şimdi oğlum annadabilirsın diye. Deyir: “Bağ seneti verdiniz padişahım, vezirim. Ben gine de söylüyürem size. Gelin bunu söylemiyim.” “Ola oğlum, sen bizi verem etdin söyle! Ne olursa olsun. Ta ki biz bilelim. Bu balıh neden güldü? Pişmiş balıh!” Çoğ zorlamışlar. Çocuğ annatmağa başdamış. Demiş ki: “Padişahım, balığın güldüğünün sebebi şudur: Senin o gızın var ya, o gızının yanında galan cariyeler, cariyeler onnar gız deyiller. Hepsi on dokguz yirmi yaşında deligannıdılar. Gız gıyafetini geyinmiş, hizmetci olarak girmişder. Senin gızın her gece o genşderin birinnen yatır. Her gece o genşderin biriyle yatır. Gız da bu balıh erkeyh balıhdı, ben bunun etini yemem deyince Allah’ın kereminnen balıh kakhaha atmış, gülmüş. Demiş; ya günde bir erkeyhnen zina yapırsan, onnar nameyhrem değil de benim etim nameyhrem mi? Balıh ona gülmüş.” Demiş: “Ola, hemen çocuğu bağlayın! Çocuğ yalancıdı.” Hemen çocuğun ellerini bağlamışlar. Demiş: “Yooğ siz benim ellerimi bağlyabilmezsiniz.” “Niye bağlyammeniyh?” Deyip: “Senet var, subut var. Padişah verdiyi sözden dönmez. Sora benim vekilim de vezir Allahverdi Han’dı. Vezir sağ salamat köyüme götüreceyh.” Padişah emir vermiş, ani bir basgınnan gırğ gız bir de gendi gızı; gırğ bir gızı yağalatmış. Getirmişler huzura. “Gızım, demiş sen o balığın etinnen niye yemedin?” “Baba demiş o balıh erkeyh balığıdı, ben namethrem balığın etini mi yeyim?” “Öyle mi?” Demiş: “Öyle!” Demiş: “Geş bu terefel!” Genşderden birine demiş: “Hele sen

elpiseni soyun.” “Yoh, soyunmam nameyhremler var burda.” “Soyun!” deyip. O zamanın asesleri, polesleri, jandarması neyse... Hemen uşanın birini soymuşlar, on sekiz yirmi yaşlarında bir deliganni. Demiş: “Bağlayın golunu, uzadın orya.” Bağlamışlar. Yanı sözün piteceyh yeri burası ya. Gırh dene deligannının o gızla yaşadıhlarını, her gece birinin gızla yatdığını padişah gözüyle görür da! Daha burda inkâr edeceyh bir şey yoh. Padişah: “Peki gızım, neden yaptın?” deyir. Deyir: “Baba bu gibi şeylerden hoşlandığım için.” “Peki, sen hoşlanırdın da pişmiş balığın etine niye dedin nameyhremdi?” Celladı çağırmiş, demiş: “Hemen gızımın boynunu vurun!” Hemen gendi gızının boynunu vurdurur. Onnan sora sıra gelmiş o genşdere. Demiş: “Bunnarın da bir bir gafalarını vurun!” Onnarı da padişah öldürmüş. Uşanın babasına da demiş ki: “Şimdiden sora sen İsfahan’da yaşıyacağsan. Sene beş gatdı bir apartuman, aylığımız bu geder. Üsdeliyhde senin bu çocuğun benim yanımda galacağ.” “Olsun!” demiş. Zatan senet subut var. Onnan sorasına çocuğu orda alıgoymuş. Müşgül işderinde padişahın o çocuğ imdadına yetişmiş ve zor işderini çözmüş. Yemişler, işmişler, o İsfahan’da yaşamışlaar. Burda bizim hikâyemiz de bitti. Sağolun, varolun.

(Kaşem Aytan)

49. BEYGUŞ İLE İBBUP

Sultan Süleyman zamanındaydı... Getdi bir gız gördü. Birgaş dene elçi gönderdi, dedi: “Gedin alın, gelin! Alın üzüyümü götürün. Baħın ne deyir.” Bu da aldı, gız aldı. Goyun dedi sandıĝa. Üzüyü sandıĝa goydular. “Yannız Sultan Süleyman’a selam söyleyin. Bir gat yataĝ isdiyirem. Guşun tüyünnen... Başĝa bir şey isdemiyorum.” Niye isdiyir onu? Guşdar bunun emrindedi. Buna bir gat yataĝ vereceyh, bu da bunun garısı olacaĝ. Baħalım ne olacaĝ! Geldiler, dediler. Derhal guşdara emir verdi: “Guşdar gelsin!” dedi. Guşdar geldi. Bu beyguş, bayguş gelmedi. Yanı garĝış demeyhdi. Yarabbi sen bunun oĝlunu öldür, ocaĝı batsın; o demeyhdi. O kuşun adına ele deyiller. Bu gabile gelmedi. Kuşdar hepisi geldi, bu gelmedi. Niye gelmedi? Bir yırtıcı guş gaħdı... Bezileri peyhliyan olur gendi gendilerine men gedip onu şöle yaparam bele yaparam... Guş da gaħdı, dedi ki: “Müsada et sultanım, men gedim. Gelmezse, onu parçalayıp getirim.” “Get!” dedi. Bu geldi baħdı ki, bir daşın yırtıĝına girip. Eme imkân yoħdu, kuş sıĝmadı. Nekgeder etdi, dedi: “Arvat feli var!” gelmedi. Kuşu siytiretdi, kuş geldi. Kuş dedi: “Gelmedi efendim. Daşın yırtıĝına girmişdi, elim çatmadı. Yetişemedim, getiremedim...” “Başĝa getiren var mı?” Daraħlı guşdar var! Gördünüz mü? Biliyor musunuz? İbbup diyeriyh ona biz. O dedi ki: “Men getirerem sultanım.” “Hadi oĝlum get!” dedi. Bu iş sabaĝnan olup. Erkennen olup. Şimdi aħşama dorĝu dönüp tabe. Geldi bunun yanına. “Selam!” “Eleküme selam!” “Neden gelmiyorsun dedi sen? Neyine güveniyorsun? Kuş deĝil misin? Dışarı çıħacaħsan, kuşdara emir eliyeceyh kuşdar seni paramparça eliyeceyh. Şahdı da...” Dedi ki: “Ne yapır yapsın! Gelmiyecem. Arvat feli var, gadın feli var.” “Ne gibi” dedi “gadın feli var?” Dedi ki: “Bir emi gızınnan bir emi oĝlu sevişmişdiler. Men de bunnarın gapısında bir aĝaş vardı; orda yuva yapmışdım. Bunnarı dinnedim. Okgeder

bunnarı dinnedim ki, bunar şöyle dedi birbirine: Kim ölerse mezerin üsde çadır guracağ. O da ölene geder onu beyhliyeceyh. Eme ne yazıh ki erkeyh öldü, gadın galdı. Gağdı bunu getirdi gömdü mezere, üsdüne de çadır gurdu. Orda beyhliyir. Gecenin birinde, garannıhda... O zaman lamba falan yoğdu. Gecenin garannığında bir şakgıltı geldi. “Bu kimdi? Herhalda benim çadırıma hücum edeceyh gibime geldi.” Silahı aldı, geçdi bunun önüne: “Kimsen sen geldin burya?” “Kusura bahma bacı, dedi men başga bi adamam. Yolu şaşırđım.” dedi. “Yolum tüşmüşdü geldim. Kötü bir niyetle gelmedim.” Peki, bunnarın konuşması olur o gece. Ne konuşullar? Bahalım ne deyiller! “Sen burada ne arıyorsan? Bu mezerde ne arıyorsan? Bu çadırı burya niye gurdun?” Dedi: “Bizim emcem oğlu vardı. Onnan evlenmişdim. İlgar elediyh. Ölene geder men de burada çadır gurup beyhliyecem.” Sen neden geldin burya?” dedi. Dedi ki: “Men bu melmeketde çoğ birinci nökerem. Gendim de nökerem. Bir adam cezalıydı. Kefil oldum şaha. Elinnen aldım. Bir hefde sonra götürüp vereceyidim. Onun ne olduğunu örgeneceyidim. Gaş denesini de bele kutarmışđım. Ya onu kutaracayđım ya asdıracayđım. O da goyup gaçıp. Men onu arıyarken yolum tüşüp... Şaşırđım buraya tüşdü.” Gız ne dedi biliyor musun? Dedi: “Ona benzer bir adam versem bennen evlenir misin?” “Niye evlenmiyim?” dedi. “Men şimdi o adamı bulmasam şah meni asdıracagh. Niye seni almıyım?” Hanı bu ilgar elemişdi? Budu evlenir! İkinciye bulunca evlenmeye gağdı. Oruyu eşdiler, çıhartdılar. Dedi: “Bu olmuyacagh. Gençdiyi tamam. Üzünde tüyü var.” Ey ibbup gardaş geldin meni götüresen! Men bunu gördüm. Ölsem getmenem. Gız bunu teker teker yondu cimbıznan. Elece çılpağeledi götdü adama. Adam buradaki çadırı da yıhđı, gızı da aldı, bunu da götürdü darağacına asdı. Sabağna getdi şaha dedi ki: “Gaçırđı, getdim asdım. Gelin bahın!” Geldiler, bahđılar dorğudan asıp. Eme o

deyildi, başgasıdı. Men bunu görünce dedi nasıl gedim dedi orya? İndi Sultan Süleyman'a bir üzüyh geleceyhdı. Kuşdarın genedini yonacağ...” Baħalım ibbup gardaş ne diyeceyh! Dedi: “Kusura baħma, Şimdi ben olayı, başıma gelen olayı da men sana söylüyecem. Dedi: Böyüyh bir tacir varıdı. Onun bir oğlu varıdı, biraz anormalıdı. Bu, öleceyi sırada böyüyh tacirlere bunu teslimeledi. Dedi ki; Muhammet isminde benim oğlum da senin yanında galsın. Men size nece babalığ yaptım, siz de buna babalığ yapın. Bu tacir, tacirriyh eliyirdiler. Dolaşırdılar. Geldiler bir Şehirde surfa gurdular. Oturdular yiyerken o Şeherin en Őerefsiz bir adamı varıydı... O, çoğ namussuz, Őerefsiz bir adamıdı. O geldi bu surfaya gonağ geldi. Buyur dedi, gelin siz de yeyin! Yoğ dedi gardaş men yiyerem ama içinizde gavat adam var, yemem! “Ne demeyh?” dedi “Olan pezeveyh, içimizde kimdi?” Herkes ayağa gağdı. “Tacirin oğlu Muhammet dedi gavatdı.” Döndüler buna bağdılar. Dedi: “Delil var mı elinde?” Dedi: “Var!” “Gelin senet verin! Gedip bunun garısınnan eyer bir işaret getireremse bunun variyeti benim olsun. Olmasa men buna bir bugeder variyet verim.” Buna adres verdiler, bu geldi çığdı tacirin melmeketine. Garı var iman guran nesib olsun, garı var ilan vuran nesib olsun. Garı var ki yağmurlu günde ilanı guyuya tüşsün. Gırğ türlü garı var. Bir Őerefsiz garı buldu. Garıyı bulduğdan sonra bolluca para verdi o Şeherin adı Őerefsizi. “Ben haca gedecem, beni onun yanına götü. Beni odasına goy. Muhammed'in garısının odasına goy, orda üş gün sağla. Sana da bu geder para verecem.” Peki!” dedi. Buna bir duzağ gurarağ goca sandığ yaptılar. Gendi tacirin gelinine yalvardı. “Benim bu amanatım senin yanında galsın. Başga yere goyabilmem. Senin yatağ odana goyacam. Ben haca gedecem.” Allah hacı nesib elemesin ele adama. O da: “Olur!” dedi. Bu da o sandığın deliyinnen o yatarken hep işaratlarını aldı, benlerini aldı. Aldı, üş gün sora gadın

geldi. Dedi: “Hacılar getmişdi, men gej galdım.” Sandığını aldı, götürdü. Bunu da kifereledi gavaladı. Bunu kim deyir? Hibbup deyir! Darağlı hibbup deyir. Bağın! Deyir: “Şimdi ne olacağ!” Bu geldiyhden sonra, gağdı burdan efendim geldi dedi ki: “Men getdim, aha budu, budu, budu...” Bahdı ki, dorğudu. Muhammet bahdı ki, dorğudu. Aylesinin felan yerde işareti var. Gedip ordan alıp. “Evet!” dedi. Ha, bir de bir ipeyi vardı. Hanı gedirdiler bunnar başga yerlerden getirirdiler ya gaçağ bir zaman... İran ipeyidi ya, ele bir ipeyhlerden vardı. Onu da çalmışdı. Gız da ele bildi ki, yanındaki gızdar çalıp. Getdi ısbateledi, bunun variyetini elinnen aldı. Gız da beyhliyyir ki efendisi geleceyh. Efendisi gelmedi. arhadaşları gelip atı suluyarken bunnarın Ali isminde bir hizmetkârını görür. Tacirin hizmetkârıdı. Deyir: “Muhammet hanı?” “Sus geyhpe!” deyir “Hele bir de gonuşur! Az poğ yediniz bir de gelip deyir Muhammet nerdedi. Adamı gavateleyipler. Bir de gelip sorullar.” Geliller gıza heber veriller. Hanıma heber veriller, deyiller: “Valla biz Ali’yi gördüyh. Filan tacirin hizmetkârıdı. Bize bele dedi, kifereledi.” “Sen, sen...” deyir. Kadın gollu guvvetdi gızdardan iki tene seçir. Deyir: “Gedin su suluyarken buna da bir iki dene vurun, alın burya getirin. Onda bir iş var. Şimdi Muhemmet nerdeyse bulacağ. O bilir yerini. Men gedip bulacam.” Bu orda su suluyarken gızdara kifereliyyir. Gızdar bunu yağalıyyır, verir bunu zopuya. Çeke çeke hanımın yanına getiriller. Hanım: “Ola Allah belanızı versin! Ne işiniz Eli’de? Eli’ye hele üsdeliyyh vurursunuz? Burağın!” Oturur. “Peki, ağam nerdedi?” Deyir: “Valla hal mesele bele bele... Geldiler sennen bele bir işaret getdiler. Orda pütün variyetini aldılar elinnen. Gendisi de gahveci oldu. Muhammet galdı orda.” “Eyvah!” deyir. Elbehen annadı. Demeyh garı getdi sandığı goydu benim yatağ odama, ordan alırmış. “Gaça çalışırsan?” dedi Ali’ye. “On lereye aylığ!” “Sana elli lere... Bennen barabar gedeciyyih ağanı getireciyyih.” Gız gağdı

ne yaptı? Önce geyindi. Erkeyh elpisesi... Kadın elpisesini töyhdü yere. Saşdarını goydu... Fes varıydı o zamannar, fesi de goydu başına. Buruya da bir bıyılı taħdı. Efendim gendisi de ata mindi. Ali'yi de aldı yanına. Geldiler memlekete. Dorğu getdiler oranın şahına. Buna birez töyfe falan götürdü. "Men filan tacirin oğluyam." dedi. Gızıyam mızıyam demedi. Bunnar okgeder söyhbeti ilerletdi ki, heddinnen fazla. Bu bele devam ederken geldi, dedi ki: "Bu tüccarların hangisidi?" Dedi: "Bu itoğlu itdi!" "Tamam!" dedi. "Sen !" dedi "Bir ev tut. Bir ev kirele." Ali'nen barabar, hızmekârınan barabar... "İki üş dene de zopa goy!" dedi buraya. Bu gaħdı erkeyh elpisesini töyhdü, kadın elpisesinnen geldi bunun yanına. Bunan alış veriş yapır. Dedi: "Ya men alış verişe gelmedim ki, can alış verişine gelmişem sennen. Men filan yerde, filan odadayam. Gece gel irtibat guraħ." Hemen bunun hediyesini aldı. Bu gaħdı güzel töyfa möyfa götürdü, dorğu gızın yanına geldi. Ali gizdenmişdi, saħlanmışdı. Getdi, illaşdarı, zeherreri doldurdu, bayıldıcı illaşdar içirdi. Bunu bayıldı, buna ey bir zopa atdı. Götdüler çöplüye atdılar. "Eli başga ev tutdu. Orayı görmesin." Gaşdılar, getdiler başga caddede ev tutdular. Bu az yatdı, çoħ yatdı... Uyandı ki, çöplüyhdedi. Gaħdı, siytiroidu getdi. Döyüldüyünü annadı, ama kim terefinnen döyüldüyü bellidi. Üş gün şaha getmedi. Erkeyh olaraħ getmişdi. Geldi bu sefer geyindi elçisiynen getdi şaha. Eme bunu demedim, unuttum. O zaman hızmekârın sağ bacağına köle möhrü basardılar. O beyin möhrü neyse onu basardılar. Onu da basmışdı. "Gaşmış, benim bugeder malımı götürüp gelmiş." Şah dedi ki: "Nerdeydin oğlum sen? Ben üş gün sen beyhledim." Dedi: "Şahım üzüme baħmadın ki dorğu dürüst." Dedi: "Ne demeyh baħmadım? Sen ne dedin de ben baħmadım?" Dedi ki: "Ben felan tacirin oğluyam. Bizim malımızı gaçırnan vardı. Onu arıyıp bulmağ için sizdere müracat etmeye geldim." Dedi: "Ey bunnan golay ne var? Nerde

olsa çıhardaram, hemen bularam.” Geldiler, aradılar o lotuyu da buldular. Lotunun golunu molunu bağladılar, variyetini de süpürdüler hemen buna teslim elediler. Gız geldi atının üsdünde herifin üsdünü kesdi. Dedi: “Gaça çalışırsan herif?” Dedi: “On lereye.” Dedi: “Men sana elli lere verecem. Gel mennen çalış.” Dedi: “Yoğ sennen çalışmam.” “Niye?” “Tacirin melmeketine gedersem men idara edemmem. Garı bana muhannettiyyh yapıdı.” “Orya götürmüyecem seni. Başga yere götürecem.” Garısı bele gonuşdu. Yola çıhdılar. Dedi:” O, yolu tanıyır, bu goyup gaçacağ. Bunun golunu bağlyın!” Herifin golunu bağladı. Bunu getdiler. “Ohoo benim hanım bunnan da evlenmiş.” dedi. Erkeyh elpisesindedi ya! Girdiler içeri. Garyı da buldular getdiler. Şahidi de getdiler, sandığı da getdiler. Onu bunnara gösderdi. Onnan sora saçını çıharddı. Dedi: “Bu adamın garısıyam.” Bunu kim deyirdi? İbbup gardaş! Boyul ele garı da var, bele garı da var. Bağ, elesi de var belesi de var. Hindi buna ne deyirsen? O zaman ordan, kuşu ordan çıhartdı, beyguşu. Geldi havalandı, bağdı ki Sultan Süleyman’ın dizinin üsdüne gonsa başını goparacağ. Çoğ gızmış. Gağdı havaya. Bir daha yendi, bir daha gağdı. Bağdı ki gülümsüyür. Geldi dizine gonda. “Niye gelmedin?” dedi “Garşı mı geliyorsun bana?” “Hayır!” dedi “Gadın feli var diye gelmedim.” “O gadar mı bilgilisen?” dedi. “Tabi!” Dedi: “Sennen iki üş kelme bir şey soracam. Bağım bilgin var mı, yoğ mu?” “Buyrun!” dedi. “Ölü çoğdu, diri?” Dedi: “Ölü.” “Neden?” “Ölü ölüdü, diri de öleceyh.” “Abat çoğdu, berbat?” Dedi: “Berbat. Berbat berbatdı, abat da berbat olacağ.” Dedi: “Erkeyh çoğdu, gadın?” Dedi: “Gadın.” “Neden?” “Gadın gadındı, gadın sözüne bağan da gadındı. Sen gadın gibisen. Böyün de gadınsan yarın da. Sen ne piçim peygembersen kuşdarın genedini yoldurup yolun ortasına tökürsen? Yarın obirgün soyuğdan hepsi öleceyh.” “Senin adın bayguşudu, beyguş goydum.” dedi. “Günde on dene onbaşı gönderecem ikisini

yeyip birini burahacaşsan.” Men bunu gözümnen gördüm, ekin ekerken, ot piçerken kuşdar geldi yanıma gondu. Bu serçeler var ya, bunar onbaşıdı. Onar da çavuşudu. Sultan Süleyman’ın onbaşılarıdı, bunnara deymeyin. İkisini yedi birini burahdı. Bu da gaşmır heç. Bu da burda pitdi.

(Mecit Yalçın)

50. SELİM-İ CEVAHİR-I FURUC'UN NAĞILI

Bir varıymış, bir yoğuymuş... Esgiden bir tene petişah varıymış, bunun kimsesi yoğuymuş... Petişahın bir teyh gızı varıymış. Onu da çoğ severmiş. Bu haca gedecceyh, eme gızını kimseye burağıp gedebilmirmiş. Gızını kimseye burağıp gedebilmirmiş haca. Deyipler ki: “Ey petişahım filan yerde bir dene seyit var: Çoğ da ey adamdı. O senin gızına bağar. Yanı gızına imkân yoğ kötülüyh yapmaz. Gızını buna amanat edersen, gedersen.” O zamanda atnan, eşeynen, deveynen gederdiler haca. Gızını getirir buna verir, gedir haca. Bu getdi haca, altı ay sonra anca gelebildi. Hajdan dönüp gelir. Altı ay geçir aradan. Bu adam ne yapır; gızı elde eliyir. Gızı hamile birağır. Gızı hamile birağır... Bu gelip bağır ki; gızı hamiledi, garnı şişip. Bu sefer gezebe gelir. Çıhır harda bunun adamları var getirir öldürür. Eline geçenin boynunu vurdurur. Bunnarın çoğusu gaçır. Gaçıllar sağa sola... Deyeller ki: “Selimi Cevahırı Furuc isminde biri varıdı. O da ordan gaçır. Gaçır, gaçır... Okgeder gaçır, daha canını kutarmağ için gedir bir şehere. Getdiyhden sonra orda toplanıllar, deyiller bu müslümandı, hıdaperesdi. Müslümannara hıdaperes diyellermiş. Bu müslümandı, bunu tutun getirin. Ağışamdı, sabağna bunu keseyin, etini yiyeyin. Bunu aparıllar bir guyu varmış, guyuya salıllar. Saldıhdan sonra daha sabağdan bunu öldüreceyhler. Bu zavallı orda ağılıyr, sızılıyr, okgeder Allah'ına yalavarır ki; bağır ki sabağa yağındı gyunun başında bir ses geldi. Bağırır: “Ey Selimi Cevahırı Huruc elini uzat, men seni çıharım!” Deyir: “Ya, gurban olum men sana, ey benim elim çatmaz ki ora!” Deyir: “Sen elini uzat!” Bu elini uzadır. Bunun elinnen tutup, çıharır. Çıhartdıhdan soyra deyir: “Ge!” Tuttur ellerinnen... “Yum gözderini!” Yumur gözderini. Deyir : “Aç!” Açır, bağır ki bir tene denizin kenarındadı. Deyir: “Ey Selimi Cevahiri bağı burda meyvalar var; yiyersen, içersen, burda gezersen.” Deyir:

“Ağa getdin bura meni... Ey men bele yerde...” Dedi: “Seni öldüreceyhler. Seni kutardım. Hele dur, baħ burda denizin kenarında gezersen. Meyvalara baħ!” Meyvalara baħanda dönür, baħır ki bay adam yoħdu. Pir yanınnan gayıboldu. Pir yanınnan gayıboldu, bu başdadı sağda solda yemeyh yemeye. Getdi, baħdı ki bir dene sandıħ, bele su aħır... Su aħır, bir denesi bele oturup orda hüngür hüngür ağlıyır. Deyir: “Ya niye ağlıyırsan sen?” Deyir: “Valla, men bu suyu geçemmirem!” “Eye ay kişi bu suda ne var ki; bunu geçemmirsen! Gaħ seni alım dalıma, geçirim.” Bu, bunun dalına minir. Miner minmez mokgem... Buna ele bir sarılır ki; daha bunun arħasınnan tüşmür. Gecee günüz bunu arħasında daşıyır. Gedir, gedir bir meyva soyur; onu yiyende bu elinnen alıp yeyir. Elinnen alıp, yeyir... Yediyhden soyra anca anca bu bir golay yeyir. Dolaşdı bir gaş gün bele, baħdı ki; bunu öldüreceyh. Ele sarılıp ki, açılacağı mümkün olmaz. Gedir, baħır bir dene aynı gabaħ kimin bele tüşüp. Pıçağnan kesir, bunu goyur güneşe, deyir: “Goy birez gızarsın, gelim yeyim!” Goyup gedir. Gedir sağa sola, dolaşır... Gedip baħır ki; ede denizin kenarında bir tene gayıħ var. Gayıħı bağlıyıplar denizin kenarına. Demeyh gerib adamlar gelip, minir ona çekip gedir başga tereflere. Ordan döndü, geldi, dolaşdı; meyvalardan yedi, gene buna yedirdi... Buraħmır da... Geldi, baħdı güneş vurup, bu ele olup ki; gavın kimin gızarıp. Aldı, goymadı bunu yiye. Elinnen aldı yedi, aldı yedi, aldı yedi... Daha bir şey galmadı. Baħdı eye diyesen bunun elleri, ayaħları boşalır. Yanı gevşiyir bunun belinnen. Gevşedi, gevşedi, ele söyt diye tüşdü yere. Bu, bunu ele elemişdi, yandırmışdı da! Getdi, bir yeke bir daş götdü, bele bir daş getdi. Ele bunun başına ki saldı; bu ele bağırdı ki sesi dee haralara getdi. Gördü ne, göyden okgeder aynı adamnan töküldü. Kendir geyişder... Bu gaşdı. Gaşdı, gaşdı, yetişdi hemen denizin kenarında gayığa. Gayığa mindi. İpini aşdı, açıldı denize.

Açıldı denize, denizde diyeler ki; bu az getdi, çoğ getdi, gaş gün getdise aj suz... Gedip gene bir adıya çıldı. Adıya çıldı, adada gene gayığını bağıladı; çıldı gayığa bağıdı ki, meyva meyva ogeder var ki. Meyvalardan yığıdı, getdi güzel gayığına doldurdu. Dedi: “Men burda galsam eceba burda ne olar mana?” Ordan da gorıdu. Mindi gayığına, açıldı denize. Az getdi, diyeler ki çoğ getdii... Gene getdi bir kenara, bir adaya gene yetişıdi. Yetişıdi, meyvalarını da yedi, işdi. Ordan çıldı gene gayığı bağıladı ora bele açıldı getdi. Az getdi, çoğ getdi... Onu gördü ki; meyminner etirafını sarıdı bunun. Meyminner bunun etirafını sarıdı, bunu yağıladılar. Yağıladılar, bunu götdüler getdiler meymın petişahlarının yanına. Bu petişahları da gadın... Zatan ele meyminner var ki; insana benziyir, aynı insan kimi. Bu: “Ey insanoğlu, ge!” dedi, oturdu yanında. Buna: “İllah mennen evleneceyhsen yahud da seni öldüreciyih!” Bu mejbur galdı, bu meyminnen evlendi. Meyminnen evlendii. Diyeler ki; meyminen bir gızı bir de bir oğlu oldu. Gızı, oğlu oldu. Bunnar galdılar, hindi aradan gaş sene geşıdı... Dedi: “Ya hele bir gedeyin gezmeye!” Tabe bunnarın dilinnen de annaşıdı. Geldiler sağı, sola gezdiler, dolaşıdılar. Geldiler, bağıdılar gayığını bağılıyıp ele gayığ orda durur. Dedi: “Valla, yahcı oldu! Men görüm bunnarı gandırım beke bir bunnarın elinnen kurtulam, gaçam!” Bunnara dedi: “Birez çekilin gedin kenara, men yıhanacam.” Bunnar çekildiler, getdiler. Bu hemen geldi, mindi gayığa, ipini açdı, açıldı denize. “Ay Selimi Cevahırı Furuş getme! Ay getme!” Gaşıdılar hebere... Getdiler gızını da öldürdüler. Dediler: “Bağ, oğlunu da öldüreciyih!” Oğlunu da öldürdüler, daha dönmedi. Çeyhdi, getdi. Açıldı deyir denize, az getdi, çoğ getdi... Gene getdi bir adıya. Orda gene meyva doldurdu güzel. Mindi gayığa, haydi açıldı gene denize. Az getdi, diyeler ki çoğ getdi... Gedip bir kenara çıldı. Bir kenara çıldı, çıldııdan soyra gayığını gene bağıladı, dedi: “Gene bir

müslümana iras gelem, bir beni insana...” Ordan çıhdi, getdi. Diyeler ki; aħşamıdı, meyva meyvadan yedi. Getdi baħdı ede bir dene söyüt var; ele uca, yeke bir söyüt. Dedi: “Burda olabiler meni geler öldürer heyvanılar. Burası yabanıdı.” Çıhdi ağacın başına otduu. Gözdedi, baħdı aħşam oldu, garandıħ tüşdü. Gördü ki; denizden bir tene canrı çıhdi, geldi. Nedise ele işıhlıdı. Getdi aynı bu söyüde sökedi. Goydu söyüdün dibine. İşığı tüşür, dee nerden hara gedir. Onun işığına getdi, ne yapıdı, gayırdı... Daha görünmür gecenin vaħdı. Onnan sora sabağa yaħımıdı, ezan zamanı gelirdi; geldi onu da götdü, çeyhdi getdi gene denize. Dedi: “Men bunu nasıl edim?” Tüşündü, daşındı, yendi meyva meyvadan yığdı, yedi... Bele yeke yeke çamırdan kesdi, çıhartdı ağacın başına goydu. Ağacın başına goydu, tüşündü, dedi: “O getirip gene söküyeceyh bura, men bunu salacam onun üsdüne çamırın altında galsın! Görüm nedi bu?” Diyeller bu gene çıhdi ağacın başında beyhledi, beyhledi... Aħşam oldu, garandıħ tüşdü. Baħır ki budahana gene denizden çıhdi, getdi gene onu sökedi aynı bu ağaca. Getdi onun işığına çeyhdi getdi. Nedise belli deyil. Bu yavaş yavaş çamı aldı eline yendi bele aşığıya. Ele işığı üsdüne saldı, bele işığı gapatdı çıhdi ağacın başına mokgem yapışdı pıtaħlardan. Aradan bir zaman geşdi. On beş, yirmi dakga mı, yarım sahat mı... Onu gördü, ağaca ele bir vurdu ki; ağaş kökünne bele oynadı. Az galdı ki köyhden çıħa. Gorħusunnan yatammadı sabağa geder. Sabağı zor buldu, şafaħ söyhdi, işıhlandı; gaħdı yendi, baħdı ki nedi? Allah’ın heyvanı, yazıħ bir dene ineyh. Hemen çamı galdırdı ki ele parlaħ bir şeydi ki. Onun ismine derzeyi nur diyermişder. Yanı güneş kimi işıhlıdı. Bir daş... Nekgeder aħunt, seyit bunun sağına soluna baħdı bir türlü bunu zad eliyemmedi. “Nasıl edim men bunu?” Bunu goydu cebine. Cebini de işıhlandırdı. Herneyse ordan daha durmadı... Geze geze, geze geze getdi bir tene çeşmenin başına. Baħdı ele güzel sular aħır, güzel güzel.

Ağacın dibine yatdı, gördü ki; üş tüne güyerçin geldiler. Yendiler orda güzel yıhandılar, ele güzel güzel gız oldular. Oldular her tenesi bir gız. Ne deyim, bele güzelliyhde heç emsalları yoh! Yıhandılar, geyindiler; ordan gañıp gene genet genede vurup, yüyhselip çıñıp getdiler. Yüyhselip getdiyhden sora bu dedi: “Men ne yapım eceba? Nasıl edim?” Getdi bir tene guyu gazdı, dedi: “Men bunnarın elpisesini oğurruyacam!” Bir tene çuñur guyu gazdı, guyunun üsdüne getdi güzel ağaşdardan atdı. Ot motdan goydu, bele güzel... Dedi: “Gelip, çıñardıp elpisesini bunun üsdüne atarsa men çalacam! Beke bu gızdarın birini elde edem. Elde eliyem!” Eleki bunnar gene geldiler... Perşembaden perşembıye deyir gelermişder. Gelirmiş, gelip orya gizdenirmiş. Orya gizdendiyhden sora bañır bunnar gene geldiler. Geldiler. Birisi donunu atdı bunun guyusunun üsdündeki otun üsdüne. Ordan yavaşca elini uzatdı, bunun elbisesini çaldı. Çaldı, çaldıñdan sora bunnar yıhandılar. Üçü de çıñdı. İki çıñdı elpisesini aldı, geydi. Birisinin elpisesi yoh! Yalvarır: “Ya, insen cinsen benim elpisemi ver! Galdım suyun içinde.” O galdı suyun içinde, obir ikisi dedi: “Ey gızım biz daha getdiyh! Sen daha gelemmezsen.” O yemin etdi, dedi: “Vallaha sennen evleneceğim! Benim elpisemi ver!” Çıñdı, çıñdıñdan sora elpisesini verdi. Yemin etdi, dedi: “Tamam evleneceğim!” Onu da aldı uşdular dorğu deyir getdiler gülüsdanı eleme. Deyir: “Gülüsdan elemde peri nikâhımızı gıydı. Orda evlendiyh. Evlendiyhden sora o derzeyi nuru da tutdum etimi bele yardım, budumu; goydum onun arasına, sıñışdırdım, onu da tiyhdim. İyneynen tiyhdim, elece gavişdı getdi. Orda galdım.” Galdıñdan sora dönüp aynı şehrine gelir. Gelir evinin yanında, güzel damının dalında özüne bir ev yapır; ufacıñ güzel... Başdıyır orda geçinmeye. Eme gız deyir ki: “Ey Selimi Cevahırı Furuş, bañ al bu tühlerimnen iki dene verirem sana. Ne zaman başın darda oldu, bu tühleri birbirine tütüzdürersen, birbirine

sürtersen hemen yanında hazırım!” Bu geldi... Eme bu şeherin patışahı ele bir kötü hesdeliye yaħalanıp ki; kimse bunun derdine dava bulabilmir. Müneccimler deyir ki: “Ey petişah, ele bir adam olacaħ ki; başınnan geribana şeyler gećeceyh. O annadacaħ, sen de annatdıħca başına bele toħmaħnan vuracaħsan; sen eyleşeceyh. Yoħsa başga türlü eyleşmezsen!” “Ey bunu kim yapar, kim yapmaz, kim annadar, kim annatmaz?..” Dediler: “Arħada, yaħında bir tene Selimi Cavahırı Furuř... Bir tene yaşlı bir adam var; o yapar!” “Hemen onu getirin!” Bunu apardılar. Nasıl men sana annatdım, bu da başdadı anatmaħa. Annatdı, annatdı, en sonda dedi: “O derzeyi nuru da goydum buduma! Eti kesdim, etin iħine goydum.” Deyir: “Onu ver!” Ay olar mı, olmaz mı? Mejbur vereceyh. Petiřah bunu öldüreceyh! Ordan yarır tikişi, ıħardır verir petişaha. Deyir: “O gızdarı nası yapdın? Ver o tükü de maa!” Elinde toħmaħ... Bu deyir: “Canım men namusumu nasıl sana verebilerem?” Bu deyir, petişah deyir... Baħır olandeyil petişahın kellesine bir toħmaħ... Petiřah hemen tüşür. Petişahı öldürdü, gaçır. Selimi Cevahırı Furuř gaçır, ıħır bir üs gata, hemen aħlına gelir tük. Hemen tükü ıħardır birbirine tüküzdürür. Gız gelir hemen yanında hazır olur. Bunu ordan alıp gediller dorėu dorėuya melmeketderine. Milletin canı kurtulur. Onnar muradına erir. Men de size ħeber verdim inşallah.

(Seyfettin Yavuz)

SONUÇ

Masal çağının kapandığını rahatlıkla söyleyebiliriz. Kitle iletişim araçlarının dünyada yayılması, en ücra yerlere dahi ulaşması masal çağının kapanmasına neden olmuştur. Artık nineler ve dedeler torunlarına, anneler ve babalar çocuklarına masal anlatmıyorlar. Erkekler kahvelerde, köy meydanlarında, uzun kış gecelerinde masal, hikâye, fıkra anlatarak eğlenmiyorlar. Masalların yerini televizyon aldı. Çocuklar masal yerine çizgi film izliyorlar. Büyükler dizi izliyorlar. Hayal dünyalarında bir masal kahramanı ya da onun başarıları yoktur. Çocukların hayallerinde kapitalist dünyanın evrenselleşen Örümcek Adam, Gazman, Süper Men, Peter Pan, Polyanna gibi çizgi film kahramanları yer almıştır.

Masallar sadece halk edebiyatı anlatı türü olarak ele alınmamalıdır. Masallarımızın içinde güzel Türkçemizin söz varlığı vardır. Yazı dilinden kovulmuş, ölmeye yüz tutmuş birçok sözcük masallar sayesinde yeniden günyüzüne çıkmıştır. Masallarımızda deyimlerimiz, atasözlerimiz, halk inanışlarımız, görgü kurallarımız, değer yargılarımız barınır. Bu bakımdan masallarımız da diğer sözlü ürünlerimiz gibi önemlidir.

Iğdır Masalları adlı bu yüksek lisans tezi Iğdır ilinden derlenmiş elli masal metninden ve o metinlerin incelenmesinden oluşturulmuştur. Aslına sadık kalınarak yöre ağzıyla yazıya geçirilen metinlerin tamamı tarafımızdan derlenmiştir.

Yöre halkının büyük bir bölümü Azerbaycan Türklerinden oluşmaktadır. Dolayısıyla sözlü kültür ürünleri Azerbaycan coğrafyasıyla aynı özellikleri gösterebilmektedir. Metinlerin tamamı yörede konuşulan Azerbaycan Türkçesiyle anlatılmıştır. Bunun yanında Iğdır'ın İran'a sınır olması ve İran Türkleriyle akrabalık bağlarının olması bazı masalların İran coğrafyası masallarıyla örtüştüğü görülmüştür.

Masallar hem motif hem de formel unsurlar yönünden daha önce derlenen – Ahmet Ali Arslan'ın, Ahmet Bican Ercilasun'un derlemeleri- masallara nazaran zayıflamıştır. Uzun süre anlatılmayan masallar, masal anlatıcılarının belleklerinden silinmiştir. Çok usta masalcı olduğu gözlemlenen anlatıcıların birkaç masal dışında başka masal anlatamadıkları, anlattıklarını da sonlandıramadıkları gözlenmiştir.

Şimdiye kadar masal anlatıcılarının genelde kadınlar olduğu dile getirilmiştir. Bu her yöre için geçerli olamayabilir. Kaynak şahıslarla sohbetimizde masalların sadece kadınlar tarafından anlatılmadıklarını, usta erkek anlatıcıların da olduğunu gördük. Hatta masalların sadece çocukları uyutmak için bir ninni vazifesi görmediklerini bunun yanı sıra erkeklerin de bir eğlence aracı olduğunu tespit ettik. Özellikle uzun kış geceleri kitle iletişim araçlarının yaygın olmadığı dönemlerde köylerden başka köylere âşık misali erkek masal anlatıcılarının gittiğini öğrendik. Kaynak şahıslardan Himmet Önöğül'un, köylere masal anlatmaya gittiğini dile getirmesi bu duruma somut bir kanıt teşkil eder niteliktedir.

Çalışmamızda elde ettiğimiz sonuçları şu şekilde maddeleyebiliriz:

- Tezimizi incelemeye başlamadan önce Saim Sakaoğlu'nun "Gümüşhane ve Bayburt Masalları" isimli eseri, Ali Berat Alptekin'in "Taşeli Masalları" isimli kitabı, Ahmet Ali Arslan'ın "Kuzey-Doğu Anadolu (Kars) Türk ve Kuzey Britanya Halk Edebiyatlarında Masallar" adlı eseri, Nedim Bakırcı'nın "Niğde Masalları" adlı eseri ve İbrahim Dilek'in "Altay Masalları" isimli kitabı okunup incelenmiştir.
- Tezimiz giriş ve sekiz bölümden oluşmaktadır.
- Iğdır ilinin tarihi, idarî ve coğrafi yapısı kısaca verilmiştir.
- Masal kavramının lügatlerdeki tanımları ile Türk masalları üzerine

çalışma yapan araştırmacıların masal tanımları verilerek, masalların genel özellikleri ve derlenen metinlerden yola çıkılarak Iğdır masallarının özellikleri ortaya konmuştur.

- Türkiye’de yapılan masal çalışmalarına ve Iğdır masalları üzerine yapılan masal çalışmalarına değinilmiştir. Ayrıca masallar üzerine yapılan ilk doktora ve yüksek lisans tezlerinden başlanarak Mayıs 2012’ye kadarki tezlerin künyeleri verilmiştir.
- Iğdır masallarının derleme faaliyetlerine değinilmiştir. Bu bölümde kaynak şahıs künyeleri de verilmiştir. Yirmi üçü erkek, dokuzu kadın toplam otuz iki anlatıcıdan masal derlenmiştir. Beşer ve dörder masal anlatan bir kişi, üçer masal anlatan iki kişi, ikişer masal anlatan yedi kişi ve birer masal anlatan yirmi bir kişidir.
- Masal metinlerin tip ve motif sırası verilmiştir. Masalların Eberhard-Boratav (EB) ve Aarne-Thompson (AaTh) kataloglarındaki tip numaraları tespit edilmiştir. Yirmi bir masalın tip numaraları tespit edilmiş yirmi dokuz metnin ise tip numaraları bulunamamıştır.
- Iğdır masallarında bulunan ortak unsurlar incelenmiştir. Bu kısım tezin inceleme kısmının en hacimli olduğu bölümdür. Iğdır masallarında geçen tipler, insanlar, hayvanlar, çevre, mekân, eşya, yiyecek ve içecekler bu bölümde ele alınmıştır.
- Iğdır masallarının formel yapısı çıkarılmıştır. Masalların çoğunda giriş ve bitiş formelleri sadedir. Tekerlemeli formel çok azdır. Bu durum masal tekerlemelerinin zamanla anlatıcının belleğinden silinmiş olmasından kaynaklanmaktadır. Tekerlemeli formellerin çok az

oluşunun bir başka nedeni de anlatıcının masalı uzatmadan, bir an önce bitirme isteğidir.

- İğdır masallarının motifleri çıkarılmıştır. Motifler Thompson'ın "Motif Index of Folk-Literature" adlı eserindeki tasnife göre incelenmiştir.
- Çalışmamızda yedisi hayvan masalı, otuz beşi asıl halk masalı, dördü fıkra, dördü zincirlemeli olmak üzere toplamda elli masal metni yer almaktadır.
- Masal metinlerinde İğdır yöresinin gelenek, adet, inanışlarından izlere rastlanabilir.
- Çalışmamızın sonunda metinlerde geçen bilinmeyen kelimelerin sözlüğü yer almaktadır.

KAYNAKÇA

- AARNE, Antti-THOMPSON, Stith, **The Types Of The Folktale**, Helsinki, 1964.
- ACAR, Ziya Zakir, **Her Yönüyle Iğdır**, Arkadaş Basım, Ankara, 2010.
- AHUNDOV, Ehliman, **Azerbaycan Nağılları**, C. 3-4, Bakü, 2005.
- ALANGU, Tahir, **Billur Köşk Masalları**, İstanbul, 1961.
- ALANGU, Tahir, **Keloğlan Masalları**, İstanbul, 1967.
- ALPTEKİN, Ali Berat, **Hayvan Masalları**, Akçağ Yay., Ankara, 2005.
- ALPTEKİN, Ali Berat, **Kazak Masallarından Seçmeler**, Akçağ Yay., Ankara, 2003.
- ALPTEKİN, Ali Berat, **Taşeli Masalları**, Akçağ Yay., Ankara, 2002.
- ALTAYLI, Seyfettin, **Azerbaycan Türkçesi Sözlüğü I-II**, MEB Yay., 1994.
- ARAL, Suat Salih, **Öz Türk Masalları**, Mersin, 1935.
- ARSLAN, Ahmet Ali, **Kuzey-Doğu Anadolu (Kars) Türk ve Kuzey Britanya Halk Edebiyatlarında Masallar I-II**, AKM Başkanlığı Yay., Ankara, 1998.
- ASLAN, Ensar, “*Masal Araştırmaları ve Korkak Ali Masalı Üzerinde Bir inceleme*”, **Milli Folklor**, C. 7, S. 52, 2001, s. 33-45.
- ASLAN, Ensar, **Türk Halk Edebiyatı**, Maya Akademi Yay., Ankara, 2010.
- AYDIN, Hidayet, **Iğdır Ağzı (Metin-Sözlük)**, Ahi Evran Üniversitesi FEF, TDE Bölümü Yayınlanmamış Mezuniyet Tezi, Kırşehir, 2009.
- AZADOVSKI, Mark, **Sibirya’dan Bir Masal Anası**, (Çev: İlhan Başgöz), KB Yay., Ankara, 2002.
- BAKIRCI, Nedim, **Niğde Masalları (Araştırma-İnceleme-Metin)**, Niğde Yüksek Öğrenim Vakfı Yay., Niğde, 2006.
- BAYATLI, Nejdet Yaşar, **Irak Türkmenlerinin Halk Masalları (İnceleme-Metin-**

- Sözlük**), Berikan Yayınevi, Ankara, 2009.
- BORATAV, Pertev Naili, **Zaman Zaman İçinde**, İstanbul, 1958.
- BORATAV, Pertev Naili, **Az Gittik Uz Gittik**, Ankara, 1959.
- BORATAV, Pertev Naili, **Yüz Soruda Türk Halk Edebiyatı**, Gerçek Yay., 1969.
- BUYRUK, Buyruk, **Tarihi ve Kültürel Varlıklarıyla Iğdır**, Iğdır Belediyesi Yay., No: 2, Y. y.
- CAFEROĞLU, Ahmet, **Doğu İllerimiz Ağzlarından Toplamalar (Kars, Erzurum, Çoruh İlbaylıkları Ağzları)**, TDK Yay., Ankara, 1995.
- CAFERZADE, Azize, **Anamın Masalları**, TDA Vakfı Yay., İstanbul, 1990.
- ÇAĞLAR, Asker, **Iğdır ve Havalisine Ait Bazı Halk Hikâyeleri**, Atatürk Üni. FEF TDE Bölümü, Yayımlanmamış Mezuniyet Tezi, Erzurum, 1968.
- ÇETİNKAYA, Nihat, **Iğdır Tarihi**, İstanbul, 1996.
- DAĞI, Satiye, **Safranbolu Masalları**, Selçuk Üni. SBE, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2008.
- DEMİRCİOĞLU, Yusuf Ziya, **Yürükler ve Köylülerden Hikâyeler-Masallar**, İstanbul, 1934.
- DEVELLİOĞLU, Ferit, **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat**, Aydın Kitabevi Yay., Ankara, 1997.
- DİLÇİN, Ali Dehri, **Çankırı Masalları**, Çankırı, 1932.
- DİLEK, İbrahim, **Altay Masalları**, Alp Yay., Ankara, 2007.
- EBERHARD, W.- BORATAV, Pertev Naili, **Typen Türkischer Volksmarchen**, Wiesbaden, 1953.
- ELÇİN, Şükrü, **Halk Edebiyatına Giriş**, Akçağ Yayınları, Ankara, 1993.
- ERCİLASUN, Ahmet Bican, **Kars İli Ağzları**, TDK Yay., Ankara, 2002.

- GÖKALP, Ziya, **Altın Işık**, İstanbul, 1923.
- GÖKALP, Ziya, **Kızılelma**, İstanbul, 1914.
- GÖKALP, Ziya, **Şiirler ve Halk Masalları**, (Haz: Fevziye Abdullah Tansel), Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara, 1989.
- GÜNAY, Umay, **Elazığ Masalları (İnceleme)**, Akçağ Yay., Ankara, 1993.
- GÜNER, İbrahim, **İlimiz İğdır**, İğdır, 1993.
- GÜNEY, Eflatun Cem, **Az Gittim Uz Gittim**, İstanbul, 1961.
- GÜNEY, Eflatun Cem, **Bir Varmış Bir Yokmuş**, İstanbul, 1956.
- GÜNEY, Eflatun Cem, **En Güzel Türk Masalları**, İstanbul, 1948.
- GÜNEY, Eflatun Cem, **Evvel Zaman İçinde**, İstanbul, 1957.
- GÜNEY, Eflatun Cem, **Gökten Üç Elma Düştü**, İstanbul, 1960.
- İğdır Kültürü**, İğdır Belediyesi Kültür Yayınları, No: 1, Y. y.
- İslam Ansiklopedisi**, Masal Maddesi, MEB Yay., C. 8, İstanbul, 1960.
- Kaşgarlı Mahmut, **Divan-ı Lüğati't-Türk** (Çev: Besim Atalay), C. 1, Ankara, 1999.
- KAVAKLIÇEŞME, Hüsna, **Kars ve İğdır Azerileri Ağzı (Dil İncelemesi-Metin-Dizin)**, Atatürk Üni. SBE, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum, 2010.
- KAYA, Doğan, **Ansiklopedik Türk Halk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü**, Akçağ Yay., Ankara, 2007.
- KIRZIOĞLU, M. Fahrettin, **Kars Tarihi**, İstanbul, 1953.
- KOŞAY, Hamit Zübeyir, **Ankara Budun Bilgisi**, Ankara, 1935.
- KOŞAY, Hamit Zübeyir, **Dokuz Ötkünç**, Ankara, 1929.
- KÖKTÜRK, Şahin, **Azerbaycan ve Türkiye'den Derlenmiş Masalları Karşılaştırma Denemesi**, Ondokuz Mayıs Üni. SBE, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Samsun, 1996.

- KUMARTAŞLIOĞLU, Satı, **Balıkesir Masallarında Motif ve Tip Araştırması**, Balıkesir Üni. SBE Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir, 2006.
- KUNOS, Ignacz, **Türk Halk Edebiyatı**, (Haz: Tuncer Gülensoy), Ankara, 1994.
- KUNOS, Ignacz, **Türk Masalları**, (Haz: Gani Yener), İstanbul, 1987.
- KURTBEYOĞLU, Sultan Ruhan, **İğdır ve Nahçıvan Ağzının Karşılaştırılması**, Kafkas Ünivesitesi SBE Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kars, 2011.
- LUTHÍ, Max, “*Avrupa Masal Tipleri ve Kişileri*”, (Çev: Sevgül Sönmez), **Milli Folklor**, C. 5, S. 36, 1997, s. 70-73.
- MAKAS, Zeynelâbidîn, **Türk Dünyasından Masallar (Metin-İnceleme)**, Kitabevi Yay., İstanbul, 2000.
- Muallim Naci, **Lugat-ı Naci**, Çağrı Yay., İstanbul, 1995.
- OĞUZ, M. Öcal- vd., **Türk Halk Edebiyatı El Kitabı**, Grafiker Yay., Ankara, 2008.
- ONK, Nizamettin, **Kafkasya’dan Anadolu’ya İğdır Tarihi**, İstanbul, 2006.
- ÖCAL, Ahmet, **Karakuyu Köyü (Boğazlıyan-Yozgat) Çevresi Masalları**, Atatürk Üni. SBE Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum, 1999.
- ÖNAL, Mehmet Naci, **Muğla Masalları (Araştırma-İnceleme)**, Muğla Üniversitesi Yay., Muğla, 2011.
- ÖZÖN, Mustafa Nihat, **Resimli Türk Dili Sözlüğü**, Ankara, 1979.
- ÖZÇELİK, Mehmet, **Afyonkarahisar Masalları**, Fakülte Kitabevi, Isparta, 2004.
- PROPP, Vladimir, **Masalın Biçembilimi**, (Çev: Mehmet Rifat-Sema Rifat), Türkiye İş Bankası Yay., İstanbul, 2011.
- RADLOFF, W-KUNOS, Ignacs, **Proben der Volksliteratur der Türkischen Stamme**, C. VIII, (Haz: Saim Sakaoğlu-Metin Ergun), Ankara, 1998.
- SAKAOĞLU, Saim, “*Doğu Anadolu’da Masal Anlatma Geleneği ve Masallarımız*”,

Kars Eli, C. 10, S. 114-115-116-117, 1974, s. 26-28.

SAKAOĞLU, Saim, “*Masalların Oluşumu Üzerine Farklı Bir Yaklaşım*”, **Milli Folklor**, C. 11, S. 84, 2009, s. 13-17.

SAKAOĞLU, Saim, **Gümüşhane ve Bayburt Masalları**, Akçağ Yay., Ankara, 2002.

SAKAOĞLU, Saim, **Masal Araştırmaları**, Akçağ Yay., Ankara, 1999.

Şemsettin Sami, **Kâmus-i Türkî**, Çağrı Yay., İstanbul, 1995.

ŞİMŞEK, Esmâ, **Yukarı Çukurova Masallarında Motif ve Tip Araştırması I-II**, KB Yay., Ankara, 2001.

TAN, Nail, **Folklor (Halk Bilimi)**, Yayılım Matbaası, İstanbul, 1995.

TEZEL, Naki, **İstanbul Masalları**, İstanbul, 1938.

TEZEL, Naki, **Keloğlan Masalları**, İstanbul, 1936.

TEZEL, Naki, **Türk Masalları**, KB Yay., Ankara, 1992.

THOMPSON, Stith, **Motif Index of the Folk-tale**, Helsinki, 1964.

TUĞRUL, Mehmet, **Mahmutgazi Köyünde Halk Edebiyatı**, İstanbul, 1969.

TUĞRUL, Mehmet, **Malatya'dan Derlenmiş Masallar**, Halk Bilgisi ve Halk Edebiyatı Yayınları, Ankara, 1946.

WALKER, Warren S.-UYSAL, A. Edip, **Tales Alive in Turkey**, Cambridge, 1966.

Yeni Rehber Ansiklopedisi, Masal Maddesi, C. 13, İstanbul, 1994.

Yeni Türk Ansiklopedisi, Masal Maddesi, C. 6, İstanbul, 1985.

ZEYNALLI, Henefî, **Azerbaycan Nağılları**, C. 1, Bakü, 2005.

<http://tr.wikipedia.org>

<http://www.igdir.gov.tr>

<http://www.tdkterim.org.tr>

SÖZLÜK

A

- Afdafa : İbrik
Ahır : Son
Ahunt : Din adamı, bilgin
Ajdiḥ : Açlık
Ala geti- : Vücudun benek benek olması
Amanat : Emanet
Amarat : İmaret
Amarathana : İmarethane
Apar- : Götürmek
Aparlo : Hoparlör
Arḥeyin : Kaygısız, rahat
Aşbaz : Aşçı
Avış : Avuç
Aynoyun : Öteberi (kuru yemiş için kullanılır).
Azdır- : Başından savmak

B

- Bağmançı : Bahçıvan
Balaman : Nefesli bir çalgı
Basırma- : Gömmek
Başa tüş- : Anlamak
Başına yığ- : Başına toplamak

Batman	: Yörede kullanılan bir ölçü birimi
Befad	: Vefat
Behd	: Baht, şans
Beke	: Belki
Beldar	: Sinsi, kötü
Berkit-	: Sağlamlaştırarak, sıkıştırmak
Beyguş	: Baykuş
Beyhaya	: Hayâsız, edepsiz
Beynava	: Yazık, acınacak durumda olan
Bez bent	: Pazı bent
Beze-	: Süslemek
Bezeyh	: Süs
Bî-heleg ol-	: Elden ayaktan düşmek
Bij tut-	: Gayri meşru yoldan çocuk sahibi olmak
Bij	: Piç
Boyul	: Bu sefer
Boyunduruş	: Öküzlerin ve atın boynuna takılan ağaçtan yapılmış bir çift sürme aleti
Böcüyh	: Böcek
Böyün	: Bugün
Bucağ	: Ev, bahçe
Buğal	: Bu taraf
Bulağ/h	: Çeşme
Büle-	: Bulamak

C

Cadıkün	: Cadı gibi, muskacı, cadı yapan
Canını tavşır-	: Ruhunu teslim etmek
Carvanna-	: Etrafı dolanmak
Cavan	: Genç
Cevahar	: Kıymetli taş, cevahir
Cında	: Eski elbise, bez parçası
Cındır	: Eski bez, paçavra
Cızvız	: Cızbız
Ciloy	: Dizgin
Ciyar	: Ciğer
Ciynağ/h	: Tırnak

Ç

Çat-	: Yetişmek
Çerçef	: Çarşaf
Çığırtı	: Bağırıtı, çığlık
Çıhna-	: Ayakla çiğnemek
Çılpağ	: Çıplak
Çim-	: Yıkanmak
Çimizdir-	: Banyo yaptırmak
Çiyin	: Omuz
Çölmeyh	: Çömlek
Çöreyh	: Ekmek

- Çöreyh : Ekmek, yemek
Çul : Kıldan veya yünden dokunan, üzerinde oturmak veya soğuktan korumak için hayvanların sırtına atılan kalın örtü.

D

- Dağarcıh : İçine yiyecek konulan torba
Dal : Arka
Dal : Sırt
Daldalan- : Sinmek, sığınmak, barınmak veya gölgeli yere sığınmak
Dam : Ev
Danış- : Konuşmak
Daşga : At arabası
Delleyh : Sünnetçi
Delleyhliyh : Tellaklık
Den : Kuşlara atılan buğday, ekmek kırıntısı
Derdecel ol- : Ölümcül hastalığa yakalanmak
Deşiyh : Delik
Dillen- : Konuşmak
Diyh : Dik
Donguz : Domuz
Doşap : Sıvı pekmez
Döş : Yamaç, bayır
Dur- : Ayağa kalkmak, kalkışmak
Duva : Dua

Dübür : Erkek keçi

E

Ejdahı : Ejderha

Elbehen : Hemen, çabucak

Elçi daşı : Dileği olanların padişahın sarayının önünde oturdukları yer.

Elçim : Yün yumağı

Elden goy- : Bırakmak

Elece : Öylece

Eriyh : Kayısı

Esim esim es- : Tir tir titremek

Eşiyh : Dışarı

Etmeyh : Ekmek

Eyin : Vücut, beden

Eyleş- : İyileşmek

Eyt ele- : Ahd etmek, kendi kendine söz vermek

F

Fayıl : Hata

Feldar : Hileci, vesveseci

Fend : Oyun

Fetir : Mayalanmış veya mayalanmamış hamurdan; bazen yağ, kuyruk, soğan, nar şerbeti vs. karıştırılarak tandır veya sac üzerinde yapılan ekmek.

Fino : Küçük köpek

G

Gabağ/h : Ön

Gabırğa : Kaburga

Gala- : Ateş yakmak, ateşle tutuşturmak

Galağ : Tezek yığını

Garaçı : Dilenci

Gav- : Kovalamak, yenmek

Gavala- : Kovalamak

Gavırğa : Buğday veya mısır kavurması

Gayıt- : Geri dönmek

Gede : Erkek çocuğu

Gej : Geç

Gerelleş- : Anlaşmak

Gesseb : Kasap

Gırağ : Kenar

Gızıl : Altın

Gic : Akılsız

Girceyin : Girer girmez

Gizdin : Gizli

Gohum : Dünür

Gomtan : Komutan

Gonağ/ğ : Misafir

Gôr	: Mezar
Gôra geç-	: Mezara girmek
Goş gatımı	: Koyunların dölleme mevsimi
Goşun	: Asker, ordu
Gotur	: Uyuz
Gôyun	: Gönül
Goz	: Koz
Göçeyh	: Güzel, yakışıklı
Görsed-	: Göstermek
Göyün	: Gönül
Göz tik-	: Göz koymak
Gulamçı	: Haberci, elçi
Gulluğ ele-	: Hizmet etmek
Guymağ	: Kavrulmuş yağ ve undan yapılan yemek
Güleş-	: Güreşmek
Gün	: Güneş
Günüz	: Gündüz
Güz	: Topuz, gürz, savaş aleti.
Güzem	: Koyun, kuzu yünü

H -Ĥ

Ĥal	: Ben
Hala sal-	: Başına iş açmak
Halbudu	: Hâlbuki

Halça	: Halı
Hamı	: Herkes
Hansı	: Hangisi
Harh	: Ark
Harya	: Nereye
Hayıf	: Yazık
Hayın	: Kötü niyetli
Hecelet ele-	: Mahcup eylemek
Helbir	: Kalbur
Helet	: Hediye
Helle-	: İttirmek, yuvarlamak
Heresi	: Her biri
Heşde-	: Harçlamak
Heşkes	: Hiç kimse
Heybe	: Hava
Heye	: Evet, tamam
Hezne	: Hazine
Hırda	: Küçük
Hırhız	: Hırsız
Honça	: İçerisi hediyeliklerle dolu, üzeri eşarpla örtülü tepsi
Hopban-	: Hoplamak
Huruc et-	: Baş kaldırmak
Hürüş-	: Ürüşmek

I

Iğdam	: İdam
İsmariş	: Sipariş

İ

İldız	: Yıldız
İlgar ele-	: Sözleşmek, anlaşmak
İtele-	: İtmek, ittirmek
İydir	: İğdir

K

Kankançı	: Lağımcı
Kâsıp	: Yoksul, fakir
Kebin	: Nikâh
Keceva	: Binek arabası
Keçel	: Kel
Kekil	: Alına dökülen saç, perçem
Kendir	: Kalın ip
Kerki	: Keser
Kıç	: Ayak
Kışmış	: Üzüm
Kôl	: Bir kök üzerinde dal budak salan ot veya ağaç, çalı
Kôr	: Kör
Kôtu	: Kuytu yer

Köpdür-	: Şişirmek
Kötüyh	: Kütük
Köyne	: Köhne
Kuriy/kurüyh	: At yavrusu
Kuşğun	: Atın sırtından eyerin düşmemesi için atın kuyruğunun altından geçirilen kayış.
Küfle	: Tandırın yanmasını sağlayan hava deliği

L

Lel	: Kıymetli taş, lal
Leliyh	: Çok ağlayan
Leşger	: Asker
Libas	: Elbise, giysi
Lotu	: Başı boş gezen, cambaz
Löküz	: Lüks
Lüleyin	: İbrik
Lüt	: Çıplak

M

Mar	: Yılan
Matraḥ geş-	: Dalga geçmek
Mavilla-	: Miyavlamak
Mayhna	: Bahane
Meçiyh	: Baston, asa

Mennemi	: Ben ne biliyim
Merfet	: Marifet
Meşe	: Orman
Meteliyh	: Bozukluk
Meyhlem	: Merhem
Mezersannıh	: Mezarlık
Mırılla-	: Mırıldamak
Molla	: Hoca, cami imamı
Möhör	: Mühür
Mökem	: Sağlam, dayanıklı
Möyür-	: Böğürmek
Mum günü	: Mutlu gün, bayram günü
Muncuğ	: Boncuk
Mürgüle-	: Uyuklamak

N

Nağıl	: Masal
Nahırcı	: Büyük baş hayvan çobanı
Nece	: Nasıl
Neçe	: Ne zaman
Nerdivan	: Merdiven
Neseyah	: Nasıl
Neteri	: Nasıl, ne biçim
Nize	: Kargı

Nöker : Çoban

O

Oğal : O taraf

Oğurra- : Hırsızlık etmek, çalmak

Otağ : Oda

Otar- : Otlatmak

Ö

Örget- : Öğretmek

Ötür- : Bırakmak

Öye : Üvey

P

Paltar : Elbise, giysi

Pambuğ : Pamuk

Payız : Sonbahar

Peye : Ahır

Pıtağ : Ağaç dalı, budak

Pişiyh : Kedi

Piyalay gözlü : Gözleri büyük ve yuvarlak olan

Puğarı : Baca, duman bacası

Pus- : Gizlenmek, saklanmak

R

Refete : Yufka ekmeğini tandıra yapıştırmak için kullanılan, içi ot ya da paçavra dolu, yastık biçiminde araç.

Reva : Rivayet

S

Sahat : Saat

Salam : Selam

Sanş- : Canını acıtmak

Sapa : Başka

Sav- : Defetmek

Savış- : Savuşmak, kaçmak, gitmek

Sın- : Bozulmak, etkisini yitirmek

Sin- : Gizlenmek, saklanmak

Soyha : Ölünün üzerinden çıkan giysi

Söke- : Yaslamak

Suğal : Sual

Surfa : Sofra

Suvar- : Sulamak, su içirmek

Suz : Susuz

Sümüyh : Kemik

Sürütde- : Sürüklemek

Ş

Şelele-	: Balyalamak
Şıkgıltı	: Şıkırtı
Şikâr	: Gezi, av
Şirni	: Şerbet
Şivle-	: Filiz vermek
Şor	: Lor
Şörvet	: Şöhret
Şum	: Ekime hazırlanmış toprak
Şüşşe	: Şişe

T

Taşca	: Küçük dolap, eski evlerde iç pencere
Takgıltı	: Tıkırtı
Tam	: Can
Tam	: Tat
Tavşır-	: Tembih etmek
Tele	: Tuzak
Teleyh	: Kuş tüyü
Ter	: Yün ve kıl ipliklerden dokunmuş geniş gözenekli çuval, heybe
Teşd	: Büyük leğen
Teşi	: Yün eğirmeye yarayan tahtadan araç.
Teybir töyh-	: Tedbir almak
Tıfil	: Küçük çocuk

Tike tike yap- : Parça parça etmek

Tike : Lokma

Tilisim : Tılsım

Toba : Tövbe

Tor : Balık ağı

Toy : Düğün

Töyfa : Bohça

Tufar : Duvar

Tula : Köpek yavrusu

Tuluğ : Pekmez, peynir, yağ vb. şeyler koymaya yarayan ya da yayık olarak kullanılan deri, tulum.

Tuluğ : Tulum, içine peynir, yağ, pekmez konulan hayvan derisi

Tutağlaş- : Dövüşmek, kavga etmek

Tümen : İran para birimi

Tüpür- : Tükürmek

Tüpür- : Tükürmek

Tüsdü : Duman

Tüş- : İnmek

U

Uruf : Can, ruh

Urza : Rızıkı

Uşah : Çocuk

Ü

- Ürcah ol- : Baş belası olmak
Ürüzgâr : Rüzgâr
Üsgeyh : Yüksek

V

- Vedire : Kova

Y

- Yad : Akıl
Yaḥcı : Güzel
Yaḥcılandır- : İyileştirmek
Yaḥşı : İyi, güzel
Yallat- : Kandırmak
Yavannıḥ : Ekmekle yenilen her şey
Yaylıḥ : Başörtüsü
Yeher : Eyer
Yeke : Büyük
Yekel- : Büyümek
Yerbeyer : Yerli yerinde
Yetir- : Yetiştirmek, yetişmek
Yetiyh ol- : Anlamak, bilmek, aslını öğrenmiş olmak
Yıḡıl- : Toplanmak
Yıḡışdır- : Toplamak

Yoręa : Atlarda, rahvana yakın bir yürüyüş biçimi, yumuşak rahvan

Yu- : Yıkamak

Yuğu : Uyku

Z

Zad : Şey

Zağa : Mağara

Zarrantı : İnilti

Zebercah : Zümrüde benzeyen kıymetli bir taş, zeberced

Zibil : Çöp, pislik, gübre

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler:

Ad-Soyad: Hidayet Aydın

Cinsiyeti: Erkek

Doğum Yeri: Tuzluca/Iğdır

Doğum Tarihi: 30. 06. 1986

Medeni Hâli: Bekâr

Tel: 0505 410 2775

E-posta: hdytaydin@gmail.com/ tunga06@hotmail.com

Eğitim Bilgileri:

Yüksek Lisans: Ahi Evran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Halk Edebiyatı Bilim Dalı (2009-2012)

Lisans: Gazi Üniversitesi, Kırşehir Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü (2005-2009)

Lisans: Anadolu Üniversitesi, Açık Öğretim Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, (2011-)

Lise: Iğdır Lisesi (YDA) (2000-2004)

Katıldığı Kongre/Sempozyum ve Bilimsel Toplantılar:

Hidayet AYDIN, "*Türk Halk Kültüründe Yenik Bir Düşman: Pire*", III. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Öğrenci Kongresi (TUDOK 2010), İstanbul, 20-22 Eylül 2010.

Hidayet AYDIN, "*Behçet Mâhir'in Leyla ve Mecnun Hikâyesindeki Arasözler*", 1. Uluslararası Türkçe Konuşan Öğrenciler Kongresi, Karaman, 12-14 Mayıs 2011.

Hidayet AYDIN, "*Iğdır Masal Anlatıcılarının Dil ve Üslubu*", II. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Sempozyumu (Dil ve Üslup İncelemeleri), Isparta, 19-21 Ekim 2011.

Yaptığı Tezler:

Yüksek Lisans Tezi: **Iğdır Masalları (İnceleme-Metin)**, Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Kırşehir, 2012.

Lisans (Bitirme) Tezi: **Iğdır Ağzı (Metin-Sözlük)**, Ahi Evran Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Kırşehir, 2009.